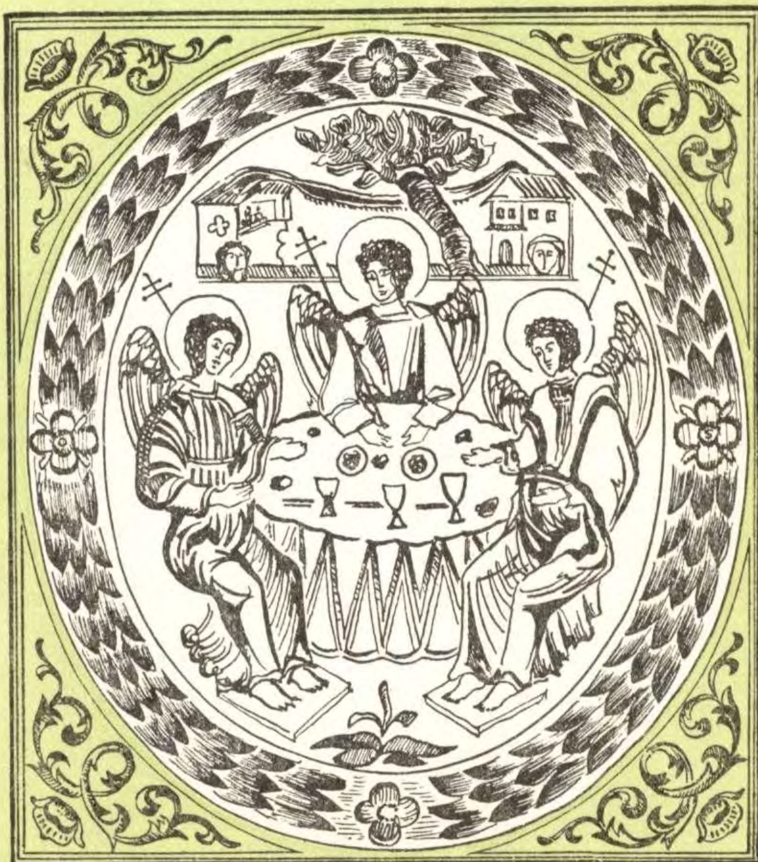

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A
ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI şi EPISCOPIEI ORADIEI

11-12

NOIEMBRIE—DECEMBRIE 1985
ANUL XXX
SIBIU

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI,
ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI,
EPISCOPIEI ALBA IULIEI şi EPISCOPIEI ORADIEI

CUPRINS

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTĂ OFICIALĂ A
ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI ŞI EPISCOPIEI ORADIEI

ANUL XXX, Nr. 11—12 NOIEMBRIE—DECEMBRIE 1985

Redacţia şi Administraţia: ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ, SIBIU

MITROPOLIA ARDEALULUI

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA

Arhiepiscopia ortodoxă română Sibiu, strada 1 Mai nr. 24

Momente de seamă în viața națiunii

POPAS ANIVERSAR ÎN DEVENIREA NOASTRĂ ISTORICĂ

Luna decembrie este marcată — în istoria poporului român — de două evenimente de importanță covîrșitoare în dezvoltarea Patriei noastre: *1 Decembrie — ziua Unirii celei mari* și *30 Decembrie — ziua proclamării Republicii*. Acest popas sărbătoresc ne oferă prilejul să medităm asupra acestor două evenimente remarcabile și să adîncim în conștiință strădaniile și jertfele vrednicilor noștri înaintași pentru împlinirea unor astfel de idealuri de dorul cărora „ne-au murit și moșii și strămoșii". *1 Decembrie 1918* reprezintă un moment fundamental, o piatră de hotar în Istoria României, căci evenimentul petrecut în această zi în urmă cu 67 de ani a însemnat și a marcat *desăvîrșirea statului național unitar român*. Atunci, în acea memorabilă zi, Adunarea națională a românilor transilvăneni — peste 100.000 de români — la Alba Iulia, orașul în care Mihai Viteazul realizase visul unității tuturor românilor, iar Horia și Cloșca au primit botezul martiriului, pentru cauza românilor transilvăneni, a pecetluit pentru totdeauna unitatea neamului românesc. La 1 Decembrie 1918 s-a materializat conștiința unității românești, conștiință pe care au avut-o dintotdeauna locuitorii acestor plaiuri binecuvîntate care au vorbit aceeași „limbă sfîntă", au avut aceeași credință ortodoxă, au avut aceeași simțire și aceeași cugetare românească.

Neamul nostru, deși nevoit, de vicisitudinile istoriei, să trăiască împărțit în mai multe provincii, a ținut permanent trează conștiința unității de obîrșie, de limbă, de lege și de năzuințe. Strădaniile și jertfele strămoșilor au fost adevărate torțe sau faruri călăuzitoare pentru libertate și unitate.

Cărturarii români, între care reprezentanții Bisericii neamului ocupă un loc de frunte, au contribuit substanțial la acțiunea de trezire sau de menținere a conștiinței unității. Manuscrisele și tipăriturile circulau de o parte și alta a Carpaților transmițînd același grai, aceeași lege, aceeași spiritualitate. Cazania lui Coresi, tipărită la Brașov în 1581, era destinată să fie de folos *„Tuturor românilor"*. În Palia de la Orăștie — 1582 — fiul Diaconului Coresi, Șerban diaconul se adresa: *„Vouă, tuturor fraților români"*. De reținut că au fost aflate sute de exemplare din Cazania lui Varlaam în sate îndepărtate din Bihor, din Maramureș, din Banat, de pe Tîrnave sau în părțile Hunedoarei. Conștiința unității noastre naționale s-a păstrat permanent. Cronicarul Grigorie Ureche scria: „Românii cîți se află locuitori și la Ardeal și la Maramureș, de la un loc sînt cu Moldovenii, și toți de la Râm se trag". Iar Stolnicul Constan-

tin Cantacuzino nota: „Însă români înțelegem nu numai ceștia de aici, ci și din Ardeal, care încă și mai neaoși sînt. Și moldovenii și toți cîți și într-altă parte se află și-au această limbă... tot români îi ținem, că toți aceștia dintr-o fîntînă au izvorît și cură". Marele cărturar de renume european — Dimitrie Cantemir — sublinia și el energic: „Neamul moldovenilor, muntenilor și ardelenilor, cu toții, cu un nume de obște se cheamă".

Unirea românilor din cele trei Țări românești s-a realizat chiar teritorial de Mihai Viteazul la 1600 și el s-a intitulat: „Domn Țării Românești, al Ardealului și a toată Țara Moldovei". Atunci locuitorii vechii Dacii se aflau sub același steag. Această unire a fost temporară, a durat puțin, dar faptul fiind posibil a devenit un moment de referință și un ideal pentru evenimentele și generațiile următoare. Înfăptuitorul primei uniri a fost asasinat pe Cîmpia Turzii, actul de la 1600 a fost anulat, dar n-a putut fi șters din mințile românilor și a continuat să trăiască cu vigoare în conștiința poporului nostru. În toată perioada ce a urmat, dar mai ales în prima jumătate a secolului al XIX-lea *unirea națională era „frumoasa deviză ce răsună în toate părțile și deșteaptă duhurile cu putere multă"*, cum scria Gheorghe Barit. Această conștiință și dorință fierbinte de unire a tuturor fraților a izbucnit în rostiri răspicate și puternice la 15 mai 1848 pe Cîmpia Blajului: „Noi vrem să ne unim cu țara!".

Datorită acestei permanente conștiințe a unității românilor s-a putut realiza la 24 Ianuarie 1859 Unirea Moldovei cu Țara Românească. Dar pînă să realizeze desăvîrșirea unității sale românești, neamul nostru a trebuit să mai treacă prin două grele momente: cucerirea deplinei neatîrnări — 1877 — și prima conflagrație mondială — 1916—1918 —, momente în care s-au jertfit mulți fii ai acestui popor, sfințind cu sîngele lor glia străbună.

La 1 Decembrie 1918 s-a înfăptuit, după cum spunea Nicolae Iorga, „o necesitate istorică ajunsă la recunoaștere", fapt ce a provocat o mare bucurie. „Poate că niciodată — scria Alexandru Vlahuță — despre atmosfera ce domina inimile celor adunați pe Cîmpul lui Horia la Alba Iulia — n-a încăput atîta fericire între hotarele țării ce s-a chemat cîndva Dacia Felix".

Actul desăvîrșirii statului național unitar român a încununat aspirația și lupta poporului român de veacuri. A întruchipat voința unanimă a neamului nostru, precum arăta Președintele României, Domnul Nicolae Ceaușescu: „Analiza evenimentelor demonstrează elocvent că formarea statului național unitar român nu este rezultatul unor înțelegeri încheiate la masa tratativelor, ci rodul luptei întregului popor, însuflețit de năzuința seculară a unității, de hotărîrea de a împlini visul pentru care au luptat și s-au jertfit generații de înaintași".

Înfăptuitorii istoricului act de la 1 Decembrie 1918 ne cer ca recunoștință să lucrăm în același spirit de conștiință, de unitate și jertfelnicie, să fim toți românii uniți în iubire, slujire și cinstire a Patriei noastre.

* *

La 30 decembrie sărbătorim marele eveniment al proclamării Republicii. Poporul nostru sărbătoreşte cu cinste această memorabilă zi pentru că actul constituit la 30 Decembrie 1947 a însemnat piatra unghiulară care stă neclintită la edificiul României socialiste de azi.

Republica (de la lat. respublica = treburi publice) este acea formă de guvernămînt în care conducerea este exercitată de un organ suprem al puterii de stat sau de un preşedinte ales sau numit. Formele istorice ale republicii sînt: republică aristocratică (în antichitate Grecia şi Roma, în evul mediu Veneţia, Florenţa ş. a.); iar în epoca modernă republica burgheză (parlamentară sau prezidenţială). În socialism republica asigură suveranitatea deplină şi reală a poporului, care înfăptuieşte puterea politică, în frunte cu clasa muncitoare. Conceptul de republică îl întîlnim în limba noastră încă în scrierile eruditilor cronicari: Miron Costin, apoi Constantin Cantacuzino, fruntaşii Şcolii ardelene, Gheorghe Lazăr, Gheorghe Asachi. Şi alţi învăţaţi ai neamului vorbeau de o republică a poporului. Nicolae Bălcescu definea cu multă claritate această formă de organizare statală: „Cuvîntul republică este o vorbă veche, care va să zică lucrul tuturor. Republica este un stat în care oamenii adunaţi îngrijesc singuri de soarta lor fără a-şi pune stăpîni pe cap, avînd în lucrarea lor drept regulă dreptatea şi drept ţintă frăţia".

După istoricul act de la 23 August 1944 — Revoluţia de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă — românilor li se oferea posibilitatea luării în propriile mîini a soartei naţionale. Pentru o ţară care şi-a dobîndit independenţa deplină, păstrarea în continuare a unei forme de guvernămînt anacronice, cum era regalitatea, era o contrazicere în sine. Pentru aceasta Adunarea Deputaţilor a votat Legea nr. 363 prin care se proclama Republica Populară Română şi monarhia a fost înlăturată, astfel că din 30 Decembrie 1947 clasa muncitoare a devenit făuritoare de istorie. Acest act istoric nu a fost numai unul care a înlocuit termenul de regat cu cel de republică de pe frontispiciul ţării, ci a însemnat o schimbare profundă în însuşi chipul ţării.

Constituţia ţării noastre din 21 august 1965 a consfinţit caracterul nou al Patriei şi a proclamat Republica Socialistă România.

După istoricul act de la 30 Decembrie 1947 — şi mai ales în ultimile două decenii de cînd destinele româneşti sînt conduse de Preşedintele Nicolae Ceauşescu — s-a putut realiza deplina unitate moral-socială şi politică a poporului român, s-au realizat salturi în toate domeniile vieţii economice, ştiinţifice şi culturale. Această dată înseamnă începutul unei noi etape în istoria contemporană a României, cum afirma Domnul Nicolae Ceauşescu: „Instaurarea Republicii... a marcat trecerea la revoluţia proletară şi la edificarea societăţii socialiste", căci *„Revoluţia socialistă săvîrşită de naţiunea noastră socialistă înseamnă înălţarea economică, politică şi culturală a Republicii şi înseamnă desăvîrşirea omului liber într-o ţară liberă, stăpîn pe munca sa şi înfăptuirile sale, beneficiarul plenar al tuturor roadelor colective şi individuale"*.

Întregul nostru popor — făuritor de trai şi viaţă nouă — sărbătoreşte în acest an cea de-a XXXVIII-a aniversare a Republicii ferm angajat în dezvoltarea economico-socială a ţării, încheind cincinalul 1981—1985,

numit cincinalul calităţii şi eficienţei. Prin munca unită a întregului popor român s-a ajuns — ca şi în condiţiile create de criza economică mondială — în cincinalul acesta producţia industrială să înregistreze un ritm mediu anual de creştere de circa 6 la sută, industria românească realizînd în prezent o productivitate de peste 100 de ori mai mare decît în 1945. Realizări remarcabile s-au obţinut în domeniul investiţiilor, precum şi în celelalte ramuri ale economiei naţionale. O continuă afirmare şi înflorire au cunoscut ştiinţa, învăţămîntul şi cultura. S-a înfăptuit neabătut programul de ridicare continuă a nivelului de trai material şi spiritual al poporului. Totalul locuinţelor noi puse la dispoziţia oamenilor muncii s-a ridicat la 750.000, ceea ce a făcut ca zilnic să se mute în case noi 500 de familii faţă de numai 26 de familii în 1950, aşa încît astăzi 80% din populaţia României locuieşte în case noi.

În cei 38 de ani de Republică şi mai ales în ultimele două decenii s-a acordat o mare atenţie dezvoltării armonioase a întregului teritoriu al Patriei, a tuturor judeţelor ţării prin amplasarea unitară şi echilibrată a unităţilor economice, a instituţiilor de învăţămînt, cultură şi sănătate. Între măreţele obiective economice înălţate în aceşti ani reţinem: Hidrocentrala Porţile de Fier, combinatele siderurgice de la Galaţi şi Călăraşi, platformele chimice de la Piteşti, Midia-Năvodari, şantierele navale de la Tulcea şi Constanţa, Transfăgărăşanul, metroul bucureştean, Uzinele Oltcit, Canalul Dunăre—Marea Neagră ş. a.

Acum la a 38-a aniversare a proclamării Republicii poporul român are încă vii în memorie evenimentele cele mai de seamă pe care le-a trăit cu intensitate şi mîndrie patriotică în cursul acestui an. În zilele de 7 şi 8 februarie a avut loc Congresul al III-lea al Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste, măreţ forum al naţiunii noastre, format din reprezentanţii tuturor categoriilor sociale şi organizaţiilor obşteşti, care a reales pe Domnul Nicolae Ceauşescu, Preşedintele ţării noastre, în înalta funcţie de Preşedinte al Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste.

Într-o atmosferă de vibrant entuziasm patriotic şi deplină unitate naţională, Marea Adunare Naţională a reales la 29 martie a. c. pe Domnul Nicolae Ceauşescu, preşedintele Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste, în suprema funcţie din ţara noastră de Preşedinte al Republicii Socialiste România.

În luna iulie s-au împlinit două decenii de cînd în fruntea destinelor ţării se află Domnul Preşedinte Nicolae Ceauşescu, ctitorul epocii pe care poporul în mod firesc şi fericit o asociază cu numele Domniei Sale. Această epocă de prestigioase înfăptuiri a fost caracterizată de însuşi ctitorul ei ca o perioadă „de muncă intensă şi mărețe realizări". Ca o înaltă cinstire a Conducătorului ţării, Adunarea Generală a Academiei Republicii Socialiste România a ales pe Domnul Nicolae Ceauşescu, eminentul conducător al destinelor poporului nostru, ca membru titular şi preşedinte de onoare al acestei înalte instituţii de cultură.

În zilele de 10 şi 11 septembrie a avut loc Congresul al III-lea al Consiliilor populare.

În 28—29 noiembrie a avut loc la Bucureşti lucrările primului Congres al ştiinţei şi învăţămîntului.

Datorită politicii consecvente și sănătoase promovate, țara noastră, la cea de-a 38-a aniversare a Republicii, se bucură în întreaga lume de un bine meritat prestigiu, unanim recunoscut pe toate meridianele planetei. Pe plan extern România urmărește în mod consecvent promovarea colaborării și păcii, dezvoltarea relațiilor în spiritul avantajului reciproc cu toate statele lumii. Dacă în 1947 țara noastră întreținea relații diplomatice și economice cu numai 25 de state, astăzi ea întreține relații economice, comerciale și de cooperare cu 150 de țări. România este cunoscută în lumea întreagă, prin inițiativele de pace ale Președintelui ei. Pentru ca omenirea să fie eliberată de groaza unui posibil război pustiitor, țara noastră a inițiat și în acest an mai multe acțiuni concrete. Reținem dintre acestea: Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste, adresat partidelor și organizațiilor democratice, guvernelor, tuturor popoarelor din țările europene, din Statele Unite ale Americii și Canada, din 23 mai, și Apelul celei de-a III-a Adunări a Cultelor din România, din 16—18 septembrie, către toate Bisericile și organizațiile religioase internaționale.

*

La acest popas aniversar în devenirea noastră istorică: împlinirea a 67 de ani de la istoricul act al Unirii Transilvaniei cu Patria-mamă, prin care s-a desăvîrșit constituirea statului național român unitar și a XXXVIII-a aniversare a proclamării Republicii, este prezentă, ca la toate celelalte momente memorabile din istoria neamului nostru, și Biserica Ortodoxă Română. Biserica noastră strămoșească și-a împletit dintotdeauna viața sa cu viața poporului român, căci ea s-a întrupat în viața acestui neam. Biserica strămoșilor și a noastră a fost și este o Biserică slujitoare, o Biserică devenită „integral a poporului" (N. Iorga).

Făcînd parte din Frontul Democrației și Unității Socialiste — alături de celelalte culte religioase din țara noastră — Biserica Ortodoxă Română se simte într-o deplină unitate cu poporul, participînd de pe pozițiile sale specifice și cu mijloacele sale proprii la toate acțiunile îndeobște folositoare. „Înalta ierarhie bisericească, preoțimea și credincioșii, însușindu-și toate aspirațiile și idealurile actuale ale poporului, se găsesc strînși uniți în jurul Președintelui țării, Domnul Nicolae Ceaușescu, și participă cu bucurie la înfăptuirea operei mari de zidire a României noi, a României fericite" (din cuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Iustin Moisescu la Congresul al III-lea al Frontului Democrației și Unității Socialiste).

Anii care s-au scurs de la proclamarea Republicii au marcat și pentru Biserica noastră realizări deosebite: s-a reorganizat învățămîntul teologic de pregătire a clerului, s-au organizat cu regularitate cursuri de îndrumare pastoral-misionară a clerului, s-a reorganizat presa bisericească, s-a trecut la realizarea unui nou impuls și o nouă calitate în activitatea învățătorească a Bisericii prin editarea de manuale de teologie, prin traducerea și tipărirea operelor Sfinților Părinți în limba română. S-au restaurat, de asemenea, numeroase monumente religioase și

locaşuri de cult, iar pe plan intercreştin s-a intensificat activitatea ecumenistă a Bisericii noastre. Pentru românii din străinătate s-au organizat mai multe comunităţi ortodoxe, au luat fiinţă noi centre eparhiale, atît în cuprinsul ţării, cît şi pentru românii ortodocşi aflaţi în Europa apuseană.

La acest popas sărbătoresc gîndurile nobile şi simţămintele curate ale slujitorilor şi credincioşilor Bisericii Ortodoxe Române se îndreaptă către Patria noastră dragă, către această realitate fiinţială şi loc al părinţilor noştri, căci nimic nu poate fi mai scump pe lume decît ţara în care te-ai născut tu şi strămoşii tăi şi unde-şi dorm somnul de veci vrednicii noştri înaintaşi.

Cler şi credincioşi ne rugăm ca Domnul să reverse darurile Sale cele bogate peste aceste plaiuri binecuvîntate, să binecuvînteze strădaniile celor ce cu mintea şi cu braţele zidesc din temelie o viaţă nouă.

„Binecuvintează, Doamne, ţara aceasta şi pe cei care locuiesc într-însa"!

Redacţia

Pentru pacea a toată lumea

PASTORALĂ PENTRU PACE

SFÎNTUL SINOD
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

IUBITULUI NOSTRU CLER ŞI DREPTCREDINCIOŞILOR CREŞTINI DIN CUPRINSUL PATRIARHIEI ROMÂNE HAR, MILĂ ŞI PACE DE LA DUMNEZEU, IAR DE LA NOI ARHIEREŞTI BINECUVÎNTĂRI

Iubiţi credincioşi,

Aşa cum ne învaţă Sfînta noastră Biserică, lumea este opera lui Dumnezeu, iar omul poartă în sine chipul şi asemănarea Creatorului său. Odată cu suflarea de viaţă, Dumnezeu i-a dat omului şi puterea de a stăpîni peste toată făptura zicînd: „*Creşteţi şi vă înmulţiţi, şi umpleţi pămîntul... şi-l stăpîniţi...*" (Facere 1, 28).

Din această poruncă divină învăţăm că darul cel mai de preţ pe care Dumnezeu l-a făcut omului este viaţa, iar viaţa i-a fost dată să fie trăită, păstrată şi apărată împreună cu toţi semenii.

Însuşi Fiul lui Dumnezeu mărturiseşte „*că a venit în lume pentru ca lumea viaţă să aibă şi încă din belşug*" (Ioan 10, 10). Acest belşug de viaţă îl putem dobîndi însă, numai atunci cînd între noi se împlineşte mesajul îngeresc cîntat la Naşterea Domnului Hristos: „*Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace, întru oameni bunăvoire*" (Luca 2, 14). Pacea este aşadar, un bun suprem; ea constituie o condiţie esenţială a binelui şi fericirii neamului omenesc (Ioan 14, 27).

Din păcate, însă, de-a lungul istoriei, „*oameni vărsători de sînge*", cum spune psalmistul (Ps. 58, 2), au nesocotit voinţa divină, s-au ridicat împotriva celor drepţi şi, nu o dată, împotriva celor lipsiţi de apărare, au tulburat pacea pe pămînt, distrugînd bunurile materiale şi spirituale, curmînd nenumărate vieţi şi provocînd lacrimi şi durere.

Iubiţi fii sufleteşti,

Lumea, pe care „*Dumnezeu atît de mult o iubeşte*" (Ioan 3, 16), se găseşte astăzi în faţa primejdiei de moarte. Se fac pregătiri pentru distrugerea ei cu tot felul de arme şi, mai ales, cu armele nucleare. Cei ce „*nu cunosc drumul păcii*" (Isaia 59, 7—8), nu înţeleg şi nu vor să înţeleagă că un război cu asemenea arme ar face să dispară însăşi viaţa pe planeta noastră. Un război nuclear va fi un război planetar, va

cuprinde pămîntul, apele şi văzduhul. El va depăşi graniţele dintre state, nu va ţine seama de ţări mari sau mici, nu va cruţa nici un popor, pe tineri sau bătrîni, pe credincioşi sau necredincioşi. El va însemna un cataclism de nedescris, războiul nuclear pustiind totul, în urma lui nemaifiind nici învinşi nici învingători.

În faţa acestei grave ameninţări, nimeni nu trebuie să fie nepăsător, nimeni nu are dreptul să se sustragă de la datoria apărării minunatelor bunuri pe care Dumnezeu *„cu înţelepciune le-a făcut"* (Ps. 103, 25) şi le-a dăruit omului. A apăra pacea înseamnă a apăra viaţa şi toată făptura, înseamnă a fi *„împreună-lucrători"* cu Ziditorul la păstrarea şi continuarea operei Sale.

De aceea astăzi, cînd se caută fără încetare perfecţionarea mijloacelor de distrugere şi cînd în lume s-au acumulat uriaşe cantităţi de arme nucleare, care pot distruge de cîteva ori viaţa pe întreaga planetă, problema fundamentală a zilelor noastre o constituie oprirea cursei înarmărilor, realizarea dezarmării şi, în primul rînd, a dezarmării nucleare. Acum, mai mult ca oricînd, este necesar să se acţioneze cu toate forţele pentru a stăvili calea războiului, pentru a apăra dreptul divin al tuturor oamenilor, al popoarelor, la viaţă şi la pace.

Iubiţi fii duhovniceşti,

Din zorii existenţei sale şi pînă astăzi, poporul român n-a avut nimic mai scump ca libertatea, ca voinţa nestrămutată de a fi singur stăpîn pe pămîntul şi destinul propriu, ca dorinţa de a trăi în pace şi bună înţelegere cu toate popoarele. Niciodată poporul nostru n-a manifestat tendinţe războinice sau ambiţii de cotropire, de înrobire a altor popoare, niciodată n-a rîvnit la ceea ce nu i-a aparţinut; iar arma în mînă a luat-o numai pentru a-şi apăra fiinţa naţională, integritatea hotarelor, libertatea şi neatîrnarea şi odată cu acestea, dreptul la viaţă.

De aceea, în întreaga sa istorie, poporul nostru a preţuit munca paşnică. El şi-a cultivat cu rîvnă ogoarele, şi-a făurit în ateliere şi fabrici bunurile de trebuinţă, a zidit sate şi oraşe, a înălţat monumente de artă şi cultură, biserici şi mănăstiri. Iar în timpurile din urmă, orînduindu-şi viaţa potrivit intereselor şi aspiraţiilor sale, a înzestrat şi îmbogăţit tot mai mult chipul scump al Patriei prin fabrici, uzine, hidrocentrale, şcoli şi nenumărate aşezăminte de cultură şi civilizaţie.

Hotărît să apere pacea, poporul român îşi ridică şi astăzi glasul cu putere pentru salvarea vieţii, pentru înţelegere şi colaborare cu celelalte state şi popoare, pentru o lume mai dreaptă şi mai bună, fără arme şi fără războaie.

Strălucit exponent al intereselor fundamentale de pace, linişte şi bunăstare ale poporului nostru, ale întregii umanităţi, Preşedintele României, Domnul Nicolae Ceauşescu, relevînd momentul de extremă gravitate în care se află astăzi omenirea, cheamă toate popoarele lumii la o largă colaborare internaţională pentru a impune încetarea cursei înarmărilor, pentru a determina trecerea la măsuri neîntîrziate de dezarmare şi, în primul rînd, de dezarmare nucleară, pentru apărarea dreptului sacru al fiecărui popor la o viaţă liberă şi independentă.

În fața acestei stăruitoare chemări, dreptmăritoarea noastră Biserică, însușindu-și pe deplin Apelul Frontului Democrației și Unității Socialiste, din 23 mai 1985, fiind călăuzită de conștiința misiunii sale de a fi răspunzătoare pentru viața și pacea lumii atît în fața lui Dumnezeu cît și a oamenilor, nu încetează să îndemne, prin cuvînt și faptă, la dragoste și bună înțelegere, rugîndu-se necontenit pentru „pacea a toată lumea" și pentru „vremuri cu pace".

Se cuvine să facem cunoscut, și pe această cale, că Biserica Ortodoxă Română, împreună cu celelalte culte religioase din țara noastră, au ținut, în anii din urmă, două Adunări consacrate păcii și dezarmării, iar în acest an, între 16 și 18 septembrie s-au desfășurat la București, lucrările celei de a treia Adunări a Cultelor din România pentru dezarmare și pace avînd ca temă: „Pacea înseamnă astăzi însăși viața planetei noastre". La aceste adunări, pe lîngă reprezentanții unor Biserici și organizații religioase din țară, au participat și mulți reprezentanți ai Bisericilor de peste hotare.

Cu aceste prilejuri au fost adresate apeluri de pace înaltelor foruri internaționale, Bisericilor, organizațiilor religioase internaționale și tuturor oamenilor de bine de pretutindeni.

Dreptmăritori creștini,

Așa cum este cunoscut, poporul român aniversează la 1 decembrie anul acesta, 67 de ani de la istoricul act al desăvîrșirii statului național unitar român, act care a încununat lupta de veacuri a neamului nostru pentru afirmarea ființei sale naționale, pentru independență, pace și înțelegerea între oameni și popoare.

Răspunzători fiind în fața lui Dumnezeu și a întregii lumi, împreună cu toți oamenii de pe pămînt de viața planetei noastre să nu precupețim nici un efort pentru împlinirea datoriei noastre de a apăra pacea în lume.

Să sprijinim cu însuflețire și puteri sporite toate inițiativele și acțiunile înțelepte ale Conducerii noastre de stat menite să apere pacea și viața, bunăstarea și dreptatea, înfrățirea și colaborarea dintre oameni și popoare.

Să menținem și să susținem în sufletele noastre credința și nădejdea într-un viitor mai bun al lumii și să ne rugăm bunului Dumnezeu, „Izvorul vieții", „Domnul păcii" și „Iubitorul de oameni", să ne păzească de primejdia unui război nuclear, să „împrăștie toată mînia" dintre popoare, să insufle, îndeosebi conducătorilor de state, gînduri bune, înțelepciune și răspundere morală față de prezentul și viitorul omenirii.

Cu convingerea că Dumnezeu a creat pe om spre viață, iar nu spre moarte, că El *„nu se bucură de pierderea celor vii"* (Înțelep. lui Solomon 1, 13), ci de propășirea lor, să lucrăm cu dragoste și dăruire, oriunde și oricînd, pentru ca pacea și înțelegerea să nu lipsească niciodată și nicăieri de pe fața pămîntului.

Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfîntului Duh să fie cu noi cu toți! Amin.

PREŞEDINTELE SFÎNTULUI SINOD

† *IUSTIN*

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

† *TEOCTIST*
MITROPOLITUL MOLDOVEI ŞI SUCEVEI

† *ANTONIE*
MITROPOLITUL ARDEALULUI

† *NESTOR*
MITROPOLITUL OLTENIEI

† *NICOLAE*
MITROPOLITUL BANATULUI

† *ANTIM*
ARHIEPISCOPUL TOMISULUI ŞI DUNĂRII DE JOS

† *TEOFIL*
ARHIEPISCOPUL VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI

† *GHERASIM*
EPISCOPUL RÎMNICULUI ŞI ARGEŞULUI

† *EPIFANIE*
EPISCOPUL BUZĂULUI

† *EFTIMIE*
EPISCOPUL ROMANULUI ŞI HUŞILOR

† *EMILIAN*
EPISCOPUL ALBA IULIEI

† *TIMOTEI*
EPISCOPUL ARADULUI, IENOPOLEI ŞI HĂLMAGIULUI

† *VASILE*
EPISCOPUL ORADIEI

† *VASILE TÎRGOVIŞTEANUL*
EPISCOP-VICAR PATRIARHAL

† *NIFON PLOIEŞTEANUL*
EPISCOP-VICAR PATRIARHAL

† *ROMAN IALOMIŢEANUL*
EPISCOP-VICAR AL ARHIEPISCOPIEI BUCUREŞTILOR

† *PIMEN SUCEVEANUL*
EPISCOP-VICAR AL ARHIEPISCOPIEI IAŞILOR

† *DAMASCHIN SEVERINEANUL*
EPISCOP-VICAR AL ARHIEPISCOPIEI CRAIOVEI

† *LUCIAN TOMITANUL*
EPISCOP-VICAR AL ARHIEPISCOPIEI TOMISULUI ŞI DUNĂRII DE JOS

† *JUSTINIAN MARAMUREŞANUL*
EPISCOP-VICAR AL ARHIEPISCOPIEI CLUJULUI

† *CALINIC ARGEŞANUL*
ARHIEREU-VICAR AL EPISCOPIEI RÎMNICULUI ŞI ARGEŞULUI

† *IOACHIM VASLUIANUL*
ARHIEREU-VICAR AL EPISCOPIEI ROMANULUI ŞI HUŞILOR

† *GHERASIM HUNEDOREANUL*
ARHIEREU-VICAR AL EPISCOPIEI ARADULUI, IENOPOLEI ŞI HĂLMAGIULUI

† ANTONIE

DIN MILA LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP AL EPARHIEI SIBIULUI
ŞI MITROPOLIT AL ROMÂNILOR ORTODOCŞI
DIN ARDEAL, CRIŞANA ŞI MARAMUREŞ

Cinului monahal, Prea cucernicilor protopopi şi preoţi şi tuturor binecredincioşilor creştini din de Dumnezeu păzita noastră Arhiepiscopie, har, pace şi ajutor de la Dumnezeu, iar de la Noi arhierească binecuvîntare

Iubiţi credincioşi,

Cîntarea tradiţională bisericească ne vesteşte în fiecare an cu prilejul prăznuirii Naşterii Domnului că, întrupîndu-se El printre noi, a „răsărit lumii *lumina cunoştinţei*". Tot din troparul Sărbătorii mai aflăm că El, Cel care ne aduce „lumina cunoştinţei", El însuşi fiind lumina,[1] este recunoscut ca fiind *„Răsăritul cel de Sus"*, adică pogorît din ceruri. Dar troparul, scurt, uimitor de bogat în conţinut — cu adevărat inspirat de Dumnezeu — îi mai dă Mîntuitorului Iisus Hristos încă un nume: *Soarele dreptăţii!*

Toţi creştinii cunosc această cîntare cu care colindătorii vestesc Naşterea Domnului, iar în unele părţi vine chiar preotul să le sfinţească şi să le binecuvinteze casele în ajunul Naşterii cu această cîntare. De asemenea, Biserica o cîntă în slujbele ei, în aceste zile, de nenumărate ori.

M-am gîndit ca, în anul acesta, să vă atrag atenţia în chip deosebit asupra conţinutului acestei cîntări şi asupra bogăţiei de învăţături pe care le conţine, fiind ea o adevărată sinteză teologică asupra bazelor credinţei noastre.

Creştinismul, ca religie nouă în istorie, începe cu Naşterea Domnului, cu întruparea Fiului lui Dumnezeu, potrivit descoperirii Sfintei Scripturi: *„Şi Cuvîntul (Logosul) trup s-a făcut"*.[2] Fără Naşterea Domnu-

1 Ioan IX, 5.
2 Ioan I, 14.

lui, creştinismul n-ar exista. Aşadar, ceea ce înseamnă Naşterea Domnului pentru noi, aceea înseamnă şi creştinismul. Românul are o vorbă: *„Ziua bună se cunoaşte de dimineaţă"*, adică aşa cum se arată cineva de la început, aşa va fi şi mai pe urmă. Şi mai are o vorbă: *„Spune din cine te-ai născut, ca să ştiu cine eşti"*, adică vei fi bun şi cinstit, dacă te tragi din oameni buni şi cinstiţi. În cazul nostru, aplicînd acestea la Naşterea Domnului, rostul Său în lume s-a făcut cunoscut din dimineaţa întrupării, ca o lumină menită să ne lumineze mintea, iar faptul că vine „de Sus", înseamnă că vine de la Dumnezeu, că e Unul din Treime, Fiul lui Dumnezeu, căci prin *„Cel de Sus"*, noi L-am înţeles întotdeauna pe Dumnezeu. Şi venind *„de Sus"*, nu poate fi altfel decît *„Soarele dreptăţii"*, adică acela care face dreptate, învaţă, aduce şi răsplăteşte dreptatea, vrea ca lumea să trăiască *după dreptate.*

Multe alte titluri îi vor da Mîntuitorului Evangheliştii, ceilalţi apostoli, marii Sfinţi Părinţi şi teologi, dar cele mai importante, cele mai surprinzătoare, cele mai adevărate nume şi le va da El însuşi, mărturisind despre Sine şi arătînd în primul rînd locul de unde vine, anume de la Tatăl, ca Fiu născut mai înainte de toţi vecii, de o fiinţă cu Tatăl, prin care toate s-au făcut, precum mărturisim în *Simbolul credinţei.* Aceste descoperiri alcătuiesc elementele primordiale şi esenţiale ale identităţii Celui a cărui naştere o prăznuim astăzi. El se va numi şi *„Cuvîntul lui Dumnezeu"*,[3] *„Domn al păcii"*,[4] *„Adevărul"*,[5] *„Omul care v-a spus adevărul"*[6] şi *„Lumina lumii"*[7] şi *„Păstorul cel Bun"*[8] şi *„Pîinea cea vie ce s-a pogorît din cer"*[9] sau, şi mai de-a dreptul, fără nici o metaforă, El ne spune: *„Eu sînt de sus ... nu sînt din lumea aceasta"*.[10] Şi, ca să nu mai rămînă nici o îndoială, precizează: *„Eu de la Dumnezeu am ieşit şi am venit, căci n-am venit de la Mine însumi, ci Acela m-a trimis"*,[11] iar mai apoi îşi va arăta originea şi adevărata identitate, atunci cînd, orbului căruia i-a redat vederea, şi care L-a întrebat: *„Tu cine eşti?"*, îi va răspunde: — *„Cel ce grăieşte cu tine ... Acela este Fiul lui Dumnezeu"*,[12] adică Cel al cărui „Tată" este Dumnezeu.[13]

Iubiţii mei fii sufleteşti,

Am adus în amintirea dumneavoastră toate aceste mărturii ale lui Iisus Hristos despre Sine, pentru a vă face să înţelegeţi *exact,* mai întîi însemnătatea *Zilei de azi,* şi apoi *Cine* este cu adevărat *Cel* a cărui Naş-

3 Ioan I, 1.
4 Isaia IX, 5.
5 Ioan III, 33; XIV, 6.
6. Ioan VIII, 40.
7 Ioan IX, 5.
8 Ioan X, 11.
9 Ioan VI, 51.
10 Ioan VIII, 23.
11 Ioan VIII, 42.
12 Ioan IX, 35—37.
13 Ioan X, 32.

tere o serbăm. Toți ne serbăm ziua nașterii, și serbăm împreună zilele de naștere ale unor oameni mari, ale conducătorilor de țări și popoare, și bine facem, pentru că așa aducem aminte altora cine sîntem și ce facem și, tot așa, ne aducem aminte de mai marii noștri [14] și de ceea ce fac ei pentru noi. Cu atît mai mult, e drept să ne aducem aminte și de Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos, de ceea ce face El pentru noi, și să-L mărturisim ca Fiu al lui Dumnezeu, trimis de Sus, de *„Tatăl nostru cel din ceruri"*.[15]

*

Spuneam însă la început că Troparul Nașterii îl numește pe Mîntuitorul: *„Lumina cunoștinței"*. De ce îi dă Biserica acest nume atît de pretențios, atît de mare, atît de îndrăzneț? De cînd e lumea, dorința de *cunoaștere* a fost țelul tuturor filozofilor, al oamenilor de știință, al tuturor înțelepților și, la urma urmei, al tuturor oamenilor înzestrați cu capacitate de gîndire și meditație.

Uneori, unii filozofi și oameni de știință au dat speranțe că poate fi înțeleasă originea lumii și a vieții, și a rostului oamenilor pe pămînt, alteori, alții și-au mărturisit neputința de a dezlega toate fețele acestor taine, socotite multă vreme prea mari pentru capacitatea minții omenești și a mijloacelor ei de investigație. Efortul spre cunoaștere, prin filozofie, prin știință, face dovada nobleței oamenilor din toate timpurile. Prin acest efort al intelectului, al minții, al puterii de analiză și de sinteză, al imaginației și al intuiției, oamenii se deosebesc de toate celelalte viețuitoare din lume și, poate, din întregul univers.

Fără să ne dezinteresăm de eforturile filozofiei și ale științei, ba chiar fiind gata să le ajutăm și noi; admițînd fără rezerve că aspirația spre cunoaștere este cu adevărat mîndria și noblețea ființei omenești, noi, credincioșii, credem că cele de care avem nevoie pentru dobîndirea vieții veșnice, adică *„lumina cunoștinței"* despre aceste lucruri, ne-a venit prin Iisus Hristos, și ea se află înscrisă, de cei care L-au văzut și L-au ascultat, în Sfînta Scriptură a Noului Testament și în Sfînta Tradiție.

Este adevărat: Mîntuitorul nu ne-a vorbit despre *Facerea lumii și a omului*, dar ne-a trimis mereu la *„Lege și profeți"*,[16] adică la *Cartea Facerii* și la celelalte cărți ale Vechiului Testament pe care le-a confirmat, nemaifiind nevoie să repete ceea ce s-a spus acolo. El a corectat numai ceea ce trebuia corectat, și anume cele cu privire la dreapta comportare a omului: a înlocuit legea talionului — ochi pentru ochi și dinte pentru dinte, pe vremea aceea, poate necesară și bună — cu legea dragostei [17] și a iertării,[18] arătînd că Dumnezeu judecă nu numai pe omul dinafară, care se arată adesea cum nu este, ci și gîndurile și

14 Evrei XIII, 7; Romani XIII, 1; Tit III, 1.
15 Matei VI, 9.
16 Matei V, 17.
17 Matei V, 38—48.
18 Matei VI, 12—15; XVIII, 21—22.

intențiile, și păcatele făcute cu mintea, — uciderile prin defăimare, mărturia mincinoasă — deci nu numai faptele săvîrșite cu lucrul, fiindcă Dumnezeu vrea o lume bună, în care să domnească iubirea, cinstea, dreptatea, adevărul, libertatea, onestitatea, o lume populată de oameni înnoiți sufletește,[19] cu inimi bune,[20] desăvîrșiți.[21]

Este adevărat: mai sînt încă multe taine despre univers, despre lumea noastră, despre viață, despre noi înșine, pe care nu le cunoaștem în toate amănuntele lor, precum, de pildă, despre gravitația universală, sau despre relația creier-gîndire-vorbire, sau despre relația dintre simțuri și sentimente și, în legătură cu cercetarea lor, ne îndreptăm cu respect, cu speranță și cu recunoștință gîndul spre cei care le studiază, cu efort și cu geniu, și care reușesc să afle unele răspunsuri, satisfăcînd setea noastră de cunoaștere. Acestea, odată cunoscute, fără îndoială ajută la situarea și mai exactă a oamenilor pe Terra noastră și în univers, și ușurează mijloacele de trai, de progres și de fericire pe pămînt.

Despre mijloacele prin care putem însă obține mîntuirea noastră veșnică, și despre tot ceea ce trebuie să știm și să facem în legătură cu aceasta, avem *toate* cunoștințele de la Iisus Hristos. De aceea El rămîne cu adevărat, pentru noi credincioșii: *„Lumina cunoștinței"*.

Drept măritori creștini,

Biserica, dintotdeauna, ca și astăzi, a avut misiunea de la Hristos, să propovăduiască aceste *cunoștințe* despre mîntuire. De aproape două mii de ani creștinătatea le primește și le împlinește și, cu prilejul fiecărei sărbătoriri în fiecare an, a Nașterii Domnului, și le reînnoiește.

Numindu-L și: *„Răsăritul cel de Sus"*, noi ne afirmăm credința că El este Fiul lui Dumnezeu, și tocmai de aceea primim drept mîntuitoare toate descoperirile Lui, toate „cunoștințele" pe care ni le-a comunicat „de la Dumnezeu",[22] și credem în ele din tot sufletul și din tot cugetul nostru.[23]

Crezînd însă, *„să nu rămînem numai auzitori ai cuvîntului"* Său, ci *„să fim și împlinitori"*,[24] pentru că numai așa vom auzi chemarea: *„Veniți binecuvîntații Părintelui Meu și moșteniți Împărăția cea gătită vouă"*.[25]

*

Troparul Nașterii — am arătat la început — Îl mai numește pe *Cel născut* într-o zi ca azi, pe timpul Cezarului August,[26] în Betleem, și *„Soarele dreptății"*.

Multe și nenumărate sînt aspirațiile oamenilor. Ei aspiră spre tot mai

---

19 Ioan III, 3; Matei XXIII, 25—27.
20 Luca VI, 45.
21 Matei V, 48.
22 Ioan X, 32; VII, 16; VIII, 38.
23 Matei XXII, 37.
24 Iacob I, 22—23.
25 Matei XXV, 34.
26 Luca II, 1.

multă cunoaştere, spre tot mai multă libertate, bunăstare şi fericire, iar cei care cred aspiră cu ardoare spre mîntuirea sufletului.

Se întîmplă ca unele aspiraţii să le fie comune numai unor oameni, iar altele să-i preocupe numai pe alţii. Libertatea de alegere a fost lăsată de Dumnezeu.[27] Dar sînt şi aspiraţii comune tuturor oamenilor, în rîndul cărora intră şi multe din cele enumerate mai înainte. Printre ele însă, aspiraţia *spre dreptate* este, fără îndoială, comună tuturor oamenilor. Chiar şi cei care fac nedreptate altora, cînd e vorba de ei înşişi, cînd li se face lor o nedreptate, protestează cu vehemenţă, ca şi cum ar crede în dreptate şi ar fi cei mai drepţi dintre oameni. Făcînd aşa, ei nu fac altceva decît recunosc sfinţenia dreptăţii, numai că n-o pun în practică, uitînd de legea de aur a creştinismului, lăsată de Mîntuitorul: *„Toate cîte voiţi să vă facă vouă oameni, asemenea şi voi să le faceţi lor“.*[28]

Toţi, absolut toţi, suferim cumplit cînd ni se face o nedreptate. Ar trebui să suferim tot aşa şi atunci cînd se fac şi altora nedreptăţi. Ne justificăm noi adesea cu: *„e mai aproape cămaşa decît haina“*, dar trebuie să ştim că se pedepseşte nu numai nedreptatea pe care o facem noi altora, ci şi lipsa noastră de sensibilitate, indiferenţa faţă de nedreptăţile care se fac în jurul nostru de către ceilalţi, şi pe care noi le-am putea împiedica. Şi chiar cînd nu le putem împiedica, trebuie să com-pătimim cu cei nedreptăţiţi, şi să-i condamnăm pe cei ce fac nedreptăţi.[29]

„Soarele dreptăţii“, Mîntuitorul, spre aceasta ne îndeamnă, căci dreptatea nu e rezervată numai Împărăţiei de dincolo, ci şi lumii acesteia. Căci dacă ea domneşte sigur în cer, ea trebuie să domnească şi pe pămînt. Ne-o spune şi o cere şi bunul simţ elementar, care nu se poate împăca cu o nedreptate rămasă în veci nepedepsită. De aceea zicem: *„Precum în cer şi pe pămînt“.*[30] De altfel, Mîntuitorul a precizat de mai multe ori, că Împărăţia cerurilor nu e numai dincolo, în lumea viitoare, ci că ea începe de aici, din această lume.[31]

Iubiţii mei fii duhovniceşti,

Nu fără a fi ştiut ce face, şi nu din raţiuni literare L-a numit tradiţia bisericească pe Iisus Hristos: *„Soarele dreptăţii“.* Dacă nu sîntem drepţi, dacă nu ne încălzim la acest soare, dacă nu ne lăsăm călăuziţi de El în toate zilele vieţii noastre, precum ne lăsăm încălziţi de soarele material care rînduieşte viaţa planetei noastre, nu vom putea moşteni viaţa de veci.

Există pe lume nedreptăţi care se fac indivizilor, şi nedreptăţi care se fac popoarelor. De aceea Sfînta Scriptură spune că nu numai indivizii care fac nedreptăţi vor da socoteală înaintea lui Dumnezeu, ci şi

27 Deut. XXX, 17; Ioan VIII, 32.
28 Matei VII, 12.
29 Ps. XXXVI, 17; LXI, 10; LXVII, 2; Lc. XVIII, 6—7.
30 Matei VI, 10.
31 Luca XVII, 1.

popoarele.[32] De ce? Pentru că nedreptatea dă naştere la suferinţă, pentru că ea naşte conflicte, atît între indivizi, cît şi între popoare. Mîntuitorul a voit ca pe pămînt să fie pace. A lăsat aceasta ca pe un Testament: *„Pacea Mea dau vouă, Pacea Mea las vouă"*.[33]

*

Iată, dragii mei, astăzi auzim de *„războaie şi veşti de războaie"*.[34] De ce s-a ajuns la această situaţie în lumea de astăzi? Pentru că se calcă dreptatea. Pentru că ţările bogate şi puternice acaparează totul, şi lasă multe popoare mici să trăiască în mizerie şi subdezvoltare. Ajungînd la conflicte între ele, marile puteri, care vor să-şi asigure (în continuare) partea lor de stăpînire, îşi cheltuiesc o mare parte din avutul lor pentru înarmarea cu cele mai puternice arme posibile, avut care, de fapt, nu este numai al lor, ci al tuturor oamenilor de pe pămînt. Au înrobit pînă şi ştiinţa şi tehnica, punîndu-le în slujba fabricării unor tot mai puternice mijloace de distrugere.

Iată la ce duce nedreptatea: la pregătiri de războaie, şi la tot mai multă nedreptate şi suferinţă. De aceea, Sfîntul Apostol Pavel conjugă întotdeauna „pacea cu dreptatea".[35]

Încă din Vechiul Testament, proorocul Isaia spunea că: *„pacea este roada dreptăţii, iar folosul păcii va fi liniştea şi siguranţa"*,[36] iar Psalmistul spunea că *„Dragostea şi pacea se sărută"*.[37] Nedreptatea omoară şi dragostea şi pacea.

Toţi dorim pacea. Toţi, în toate rugăciunile şi slujbele Bisericii noastre, ne rugăm *„pentru pacea a toată lumea"*. Dar oare va fi pace adevărată, atîta vreme cît nu se va aşeza dreptatea în lume? Cine vrea pace, trebuie să lupte mai întîi pentru dreptate, desigur nu cu armele, ci prin cuvînt, prin convingere, prin statornicirea în lume a unor noi rînduieli sociale, mai bune, pe baza unei ordini morale, potrivit cărora nici un popor să nu mai fie nedreptăţit, nici un om să nu mai fie umilit, ci toţi să redevină fraţi, ca fii ai aceluiaşi Creator, cu drepturi egale, egali în demnitate, ca indivizi şi ca popoare.

Aceasta este *astăzi*, în condiţiile ameninţărilor la adresa păcii, *mesajul* Aceluia care s-a numit pe Sine *„Soarele dreptăţii"* şi *„Domnul păcii"*, Iisus Hristos, mesaj adresat tuturor celor care îi urmează învăţătura şi doresc să-I împlinească poruncile.

Slavă Domnului, Ţara noastră şi conducătorii ei, întregul popor român, toţi credincioşii noştri, sînt de mult, şi astăzi mai mult ca oricînd, printre cei care luptă pentru dreptate şi pace în lume.

---

32 Matei XXV, 32.
33 Ioan XIV, 27.
34 Matei XXIV, 6.
35 Rom. XIV, 17.
36 Isaia XXXII, 17; Iacob III, 18.
37 Ps. LXXXIV, 11.

Iubiţi credincioşi,

Să mulţumim lui Dumnezeu că ne-a dat nouă, Patriei noastre iubite, şi lumii întregi, vreme de pace, şi iată că am ajuns, cu inimile pline de speranţă, şi aceste sărbători ale Crăciunului din anul 1985.

Bucuraţi-vă! Primiţi cu bucurie şi dragoste pe vestitorii Naşterii Celui ce s-a numit: *„Lumina cunoştinţei"*, *„Răsăritul cel de Sus"*, şi *„Soarele dreptăţii"!* Ei vă vor vesti:

Că astăzi Curata,
Prea nevinovata,
Fecioara Maria
Naşte pe Mesia.

Cei mai vîrstnici amintiţi-vă de vremea copilăriei, şi întoarceţi-vă cu suflete de copii la bucuria sărbătorilor;[38] cei mai tineri învăţaţi sfintele şi vechile noastre tradiţii şi obiceiuri din străbuni, legate de această sărbătoare. Ele conţin o adevărată teologie pe înţelesul tuturor. Şi apoi e bine să ştiţi, la rîndul vostru, să lăsaţi urmaşilor voştri aceste tradiţii şi astfel să păstrăm unitatea credinţei şi a poporului nostru românesc, *prin* şi *în* comuniunea cu moşii şi strămoşii noştri, trecuţi dincolo cu speranţa în viitorul şi unitatea Patriei.

Fiţi sănătoşi toţi!

Anul nou, 1986, care vine peste cîteva zile, să-l întîmpinaţi cu bucurie şi cu încredere, gata să-i faceţi faţă cu noi puteri de muncă, cu înnoite forţe sufleteşti spre cele de mîntuire, şi cu încrederea că Dumnezeu ne va ocroti şi ne va ajuta în continuare. Anul 1986 să fie un an şi mai bun, şi mai rodnic decît cel care a trecut, şi să fie binecuvîntat cu pace.

Al vostru al tuturor, către Dumnezeu pururea rugător pentru voi şi pentru mîntuirea voastră,

† ANTONIE,
Arhiepiscop al Sibiului
şi
Mitropolit al Ardealului

38 Matei XVIII, 3.

† TEOFIL

DIN MILA LUI DUMNEZEU, ARHIEPISCOP AL EPARHIEI VADULUI, FELEACULUI ȘI CLUJULUI

Prea cinstitului cler și tuturor dreptmăritorilor creștini din această Eparhie: Har și pace multă de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos

Iubiți credincioși,

„Dumnezeu este iubire“ (I Ioan 4, 8).

Așa se definește, așa se recomandă Ziditorul universului pe Sine Însuși. Și temeiul acestei definiții ni-l vădește icoana pe care Praznicul de astăzi o pune sub ochii noștri. Un prunc nou-născut, vizitat de magii răsăritului și de păstorii Betleemului. Iar ecoul evenimentului îl prelungește pînă la sfîrșitul veacurilor tălmăcirea inspirată a Sf. Ioan Evanghelistul: *„Așa de mult a iubit Dumnezeu lumea că a dat pe unicul Lui Fiu“* (Ioan 3, 16). Unicul Lui Fiu, la rîndul Său, după ce a trecut pragul vîrstei rînduite ca să poată fi învățător al legii, *n-a pregetat să ne arate, prin fapte și prin vorbe, iubirea Lui fierbinte pentru om, pentru toți oamenii.* Oriunde și oricînd suferința omenească a căzut în calea Sa, El a înlăturat-o vindecînd-o. Toate suspinele le-a alinat, toate lacrimile le-a curmat, toate întristările le-a înseninat cu iubirea Lui nesecată și neobosită.

Dar iubirea Lui neobosită și nesecată nu ne-a părăsit odată cu înălțarea Sa la ceruri, unde sălășluiește la dreapta Tatălui, întru mărire și întru putere nețărmurită.

Ce învățătură prețioasă ne oferă apostolul cel mai apropiat de Hristos, care ne-a descoperit că: *„Tatăl iubește pe Fiul și a dat toate lucrurile în mîna Lui“* (Ioan 3, 35). Pe urmele apostolului Ioan, celălalt *„vas ales“* (Fapte 9, 15), marele Pavel ne învață și el despre taina dintre Hristos și Biserica Sa. La începutul epistolei către Efeseni, Sf. Pavel scrie așa: *„El, Tatăl slavei, a pus totul sub picioarele lui Hristos și, mai presus de toate, L-a dat pe El cap Bisericii, care este trupul Lui, plinirea Celui ce plinește totul întru toți“* (Efes. 1, 22—23).

Așadar, Hristos *„este capul trupului Bisericii...“* (Col. 1, 18), *„Iar voi sînteți trupul lui Hristos și mădularele Lui, fiecare în parte“* (I Cor. 12, 27).

Legătura aceasta strînsă dintre Hristos şi fiecare credincios în parte, se dobîndeşte prin botezul creştin, după cum aflăm tot de la Pavel care scrie: *„Cîţi în Hristos v-aţi botezat, în Hristos v-aţi şi îmbrăcat"* (Gal. 3, 27).

Orice cap sănătos, în natură, îşi iubeşte şi îşi preţuieşte mădularele trupului său. Le hrăneşte, le ocroteşte, le călăuzeşte. Cerescul nostru Cap, se înţelege de la sine, că nu poate să fie mai prejos.

Ce fericire, ce mîngîiere pentru noi să ne ştim la adăpostul unui cap atît de slăvit, atît de luminat, atît de puternic să ne apere de toate uneltirile cele rele care ne vin de la duhul întunericului, de la lumea lui şi ale răului moştenit de la Adam. Nici o clipă nu ni se pare exagerată, forţată, această asemănare, a lui Pavel apostolul, dintre Hristos şi Biserica Lui. Este o taină a credinţei noastre, ca multe altele pe care le îmbrăţişăm cu puterea credinţei, că Biserica ortodoxă este Biserica Dumnezeului celui viu, *„stîlp şi temelie a adevărului"* (I Tim. 3, 15).

Cu alte cuvinte, Biserica în propovăduirea ei nu poate greşi, nu se abate de la adevărul curat şi nestricat, descoperit nouă de Dumnezeu prin profeţii cei sfinţi şi mai cu seamă prin Fiul Său, cel Unul-Născut.

Iubiţi credincioşi,

Ca să ne încredinţeze că şi El, Fiul, este iubire ca şi Tatăl Său, Hristos — într-o alegorie foarte înrudită cu aceea a capului şi corpului — S-a asemănat pe Sine cu viţa de vie, iar pe ucenicii Săi cu mlădiţele viţei de vie. El a zis: *„Eu sînt viţa, voi sînteţi mlădiţele. Cine rămîne în Mine, şi în cine rămîn Eu, acela aduce multă roadă; căci despărţiţi de Mine, nu puteţi face nimic"* (Ioan 15, 5).

Din cele ce le-aţi auzit pînă acum, noi învăţăm că, după cum capul şi mădularele trupului nu alcătuiesc decît una şi aceeaşi persoană, că după cum tulpina şi ramurile viţei de vie nu alcătuiesc decît una şi aceeaşi plantă nobilă — la fel Iisus Hristos şi credincioşii nu alcătuiesc decît o singură fiinţă.

Din alegoriile de pînă acum, noi învăţăm, că la fel cu mădularele care îşi scot din cap toată vigoarea lor, că la fel cu ramurile ce îşi trag din tulpină toată vlaga lor, tot astfel creştinul îşi scoate întreagă viaţa lui suprafirească din unirea lui tainică cu Iisus Hristos. Această unire începe odată cu primirea sfintelor taine şi creşte în cursul obişnuit al vieţii prin aerul credinţei, prin apa cea vie a harului şi prin soarele iubirii celei neprihănite. Această unire cu Hristos este izvorul oricărei vrednicii şi al oricărei răsplăţi pentru faptele bune. Ne-a declarat-o răspicat Cel ce a zis: *„Fără de Mine nu puteţi face nimic"* (Ioan 15, 5).

Unirea cu Hristos prin rugăciune, prin pază asupra cugetului şi a inimii noastre ne face destoinici de fapte bune şi ne dă curajul să zicem: *„Toate le pot întru Hristos, Cel ce mă întăreşte"* (Filip. 4, 13).

Această unire cu Hristos dă valoare mare chiar şi faptelor noastre bune, mărunte şi ne apropie de premiile Celui ce a făgăduit solemn

cînd a spus: *„Bucurați-vă și vă veseliți, că plata voastră multă este în ceruri“* (Matei 5, 12).

Iubiți credincioși,

Din calitatea noastră de mădulare ale lui Iisus Hristos, capul nostru mistic, izvorăsc obligații deosebit de importante pentru noi. Mai întîi, apare cu totul firească îndatorirea de a ne păstra într-o deplină curățenie a trupului și a sufletului. Ar fi de-a dreptul necuviincios să fim niște mădulare prihănite și robite păcatului, sub un cap sfînt, încoronat cu aureolă cerească. Pavel apostolul ne face atenți în această privință, fără de sfială: *„Nu știți oare că trupurile voastre sînt mădularele lui Hristos? Luînd deci mădularele lui Hristos, le voi face oare mădularele unei desfrînate? Nicidecum!“* (I Cor. 6, 15). Ar fi cu totul urît și respingător, să alăturăm fudulia noastră, limbuția, beția și trîndăvia, egoismul nostru, mînia și toate celelalte patimi rele, cu smerenia, cu blîndețea, cu răbdarea, cu dăruirea de sine ale desăvîrșitului nostru Cap Răscumpărător.

Iubiți credincioși,

Din demnitatea noastră aleasă, de mădulare ale Mîntuitorului neamului omenesc, izvorăște și chemarea de a nutri pentru toți creștinii o caldă iubire frățească. Din moment ce toți botezații sînt ca și noi, mădulare ale lui Hristos, și alcătuiesc, laolaltă cu noi, un același trup al Lui, dacă noi i-am vătăma în vreun chip oarecare — ar însemna să-L ofensăm pe El Însuși. Să ne amintim de tînguirea Celui înviat și înălțat la ceruri cum îl dojenește pe Saul din Tars, aprigul prigonitor al ucenicilor Săi din Damasc: *„Saule, Saule, de ce Mă prigonești?“* (Fapte 9, 4). Prigonind pe ai Mei, tu Mă prigonești pe Mine. Rătăcirea și vinovăția ta o cîntăresc în acest fel.

Să facem loc în sufletele noastre acestui îndemn paulin: *„Noi cei mulți, un trup sîntem în Hristos și fiecare sîntem mădulare unii altora . . . pe cît stă în puterea voastră, trăiți în bună pace cu toți oamenii“* (Rom. 12, 5, 18).

Să suspinăm și să ne rugăm, *iubiții mei fii duhovnicești,* în fiecare zi și cît mai des, ca să vină peste noi vremuri de pace mondială, vremuri de înțelegere între oameni și popoare, vremuri de strînsă colaborare între cei mari și între cei mici. Niciodată, în trecut, n-a fost mai întunecat cerul planetei noastre de cum este în zilele pe care le trăim. Desigur ați înțeles că mă gîndesc la norii încărcați cu trăznetele unui nou război mai pustiitor și mai cumplit decît ne putem noi închipui.

Este mult mai ușor și mai plăcut, pentru noi, să ne închipuim că mintea omenească ar putea să aducă pe pămînt, în loc de grozăvii și urîciuni, împăcarea și armonia pe care profetul Isaia a zugrăvit-o atît de senin, atît de însorit, în viziunea lui mesianică și simbolică:

„Atunci lupul va locui laolaltă cu mielul şi leopardul se va culca lîngă căprioară. Viţelul şi puiul de leu vor mînca împreună şi un copil îi va paşte.

Juninca se va duce la păscut împreună cu ursoaica şi puii lor vor sălăşlui la un loc; iar leul ca şi boul va mînca paie.

Pruncul sugaci se va juca lîngă culcuşul viperei şi în vizuina şarpelui otrăvitor, copilul înţărcat îşi va întinde mîna.

Nu va fi nici o nenorocire şi nici un prăpăd în tot muntele Meu cel sfînt! Că tot pămîntul va fi plin de cunoştinţa şi de temerea de Dumnezeu, precum marea este umplută de ape“ (Isaia 11, 6—9).

Sub această formă aparentă de fabulă sacră nu putem oare să căutăm un înţeles omenesc, actual şi optimist profeţiei lui Isaia, poetul nostru sacru? Toţi oamenii de ştiinţă prevăd un cataclism mondial, în primejdia unui nou război.

Este apropiat un sfîrşit al vieţii pe pămînt, în izbucnirea unei ciocniri a forţelor atomice. Să actualizăm, acum, să localizăm pe tărîmul planetei noastre, viziunea idilică a lui Isaia. Oamenii cei mari şi tari, sperăm că se vor lumina şi vor admite trebuinţa urgentă şi strînsă a păcii şi a dezarmării.

Iubiţi credincioşi,

În anul acesta s-au împlinit patruzeci de ani de la înfiinţarea cunoscutei adunări, „Organizaţia Naţiunilor Unite“ — O. N. U. Ea a fost creată în situaţia mohorîtă şi tristă, rămasă îndată după al doilea război mondial. Atunci, în 1945, din oceanul de lacrimi şi sînge, din priveliştea jalnică de ruine şi cenuşă a crescut voinţa popoarelor de a scuti în viitor, pe vieţuitorii pămîntului de asemenea suferinţe, de a pune capăt, pentru totdeauna, războiului. Noua organizaţie se năştea cu rostul de pîrghie la zidirea unei lumi mai bune, întemeiată pe dreptate şi frăţietate internaţională.

Nu se poate tăgădui că în cei 40 de ani de la înfiinţarea organizaţiei, în lume nu s-au ivit numeroase transformări, prefaceri sociale şi politice uriaşe, încît harta politică a globului pămîntesc a ajuns aproape de nerecunoscut. Zeci şi zeci de popoare şi-au cucerit libertatea, au format state noi, neatîrnate şi suverane, însetate de ridicarea nestăvilită pe tărîm cultural, economic şi social.

Numai că, în aceste patru decenii, s-a ivit şi a crescut necontenit cunoaşterea puterii distrugătoare a armelor atomice. Astfel, s-a schimbat din temelie cruzimea războiului, pînă acolo că, o nouă încăierare între state ar aduce cu sine, cu adevărat, sfîrşitul vieţii pămînteşti, lichidarea civilizaţiei omeneşti.

Iată de ce a fost mult apreciată intervenţia luminată şi bogată în idei a Preşedintelui României, distinsul om politic cunoscut pe toate meridianele lumii, Domnul Nicolae Ceauşescu, la sesiunea jubiliară a Organizaţiei, ţinută cu ocazia împlinirii celor 40 de ani de la naşterea ei.

Iată de ce, pe bună dreptate, Șeful Statului nostru, în mesajul transmis sesiunii jubiliare, a arătat cu deosebită claritate că problemele principale ale zilelor noastre zac în oprirea cursei înarmărilor nucleare, înfăptuirea dezarmării, înlăturarea militarizării cosmosului.

Dezvoltînd în chip măiestrit aceste probleme, Președintele României a susținut cu tărie că, pacea și colaborarea dintre toate statele lumii sînt strîns legate de rezolvarea multiplelor probleme economice ale statelor în curs de dezvoltare. Și la aceste rezolvări este chemată să ajute și Organizația Națiunilor Unite — în primul rînd.

Cu nădejdea și încrederea în binecuvîntarea Cerului și în osîrdia minții omenești, așteptăm zi de zi să auzim bune vestiri de pace și bună învoire între oameni și popoare.

Al vostru al tuturor, voitor de tot binele și pururea către Domnul rugător,

† TEOFIL
Arhiepiscop al Clujului

Dată în reședința Noastră din Cluj-Napoca la praznicul Crăciunului din anul 1985.

† EMILIAN

DIN MILA LUI DUMNEZEU

EPISCOP AL EPARHIEI ORTODOXE A ALBA IULIEI

Iubitului nostru cler, cinului monahal și dreptmăritorilor creștini din această de Dumnezeu păzită Episcopie, Har, milă și pace de la Iisus Hristos Cel ce s-a născut în Betleem, iar de la Smerenia Noastră, dragoste părintească și arhierești binecuvîntări

„Hristos se naște, măriți-L,
Hristos din ceruri, întîmpinați-L,
Hristos pe pămînt, înălțați-vă,
Cîntați Domnului tot pămîntul!"
(Din Catavasiile Crăciunului)

Iubiții noștri fii sufletești,

An de an odată cu începutul postului Crăciunului, cîntările de strană ne introduc treptat în atmosfera acestui praznic, sporită de frumusețea colindelor străbune, care de veacuri exprimă atît de înălțător coborîrea din sînurile Tatălui Ceresc a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, între oameni.

Vedem în bogăția nesfîrșită a acestor minunate cîntări că, deși au trecut aproape 2000 de ani de la intrarea în istorie a pruncului Iisus, totuși, în fiecare an renaște în sufletele noastre prin vestea cea bună a răscumpărării omului care străbate toate timpurile și locurile. Este „Taina cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută" a Întrupării Lui. Ea rămîne mai puțin înțeleasă de mintea noastră omenească pentru că se descopere numai în parte nașterea Sa după trup, ea avînd loc „la plinirea vremii". Acest adevăr îl face cunoscut Sf. Evanghelist Ioan cînd spune: „Cuvîntul S-a făcut trup și S-a sălășluit între noi și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr" (In. I, 14).

Nașterea Domnului are răsfrîngeri de lumină căci Iisus Hristos „Răsăritul cel de Sus" a răsărit lumii lumina cunoștinței. De aceea cei ce cred acestui adevăr, cu mintea omenească greu pot înțelege actul Întrupării care e o mare minune ce se arată: „Căci dumnezeirea se îngemănează cu omenitatea noastră, infinitul încape în nemărginit, mărirea cea negrăită înalță slăbiciunea firii omenești. De aceea imnograful vestește în graiul sfînt: „Taină străină văd și preamărită, cer fiind peștera, scaun de Heruvimi Fecioara, ieslea sălășluire întru care s-a culcat cel neîncăput, Hristos Dumnezeul nostru" (Din axionul — irmosul Crăciunului).

Dacă stăruim în citirea dumnezeieştilor Scripturi, ne aducem aminte că Întruparea Fiului lui Dumnezeu s-a făcut potrivit cu făgăduinţa dată strămoşilor noştri Adam şi Eva şi din nemărginita iubire a Lui faţă de omul căzut în păcat căci stă scris: „Iisus Hristos a venit în lume şi a luat asupra Sa păcatele lumii" (In. 1, 29). Cu alte cuvinte rostul venirii în trup a fost acela de a salva viaţa omului, de aceea ne spune Sf. Ev. Ioan: „Întru aceasta S-a arătat iubirea lui Dumnezeu către noi, că pe Fiul Său Cel Unul Născut L-a trimis în lume, ca prin El viaţă să avem" (I In. 4, 9).

Iubiţi credincioşi,

Omenirea căzută în păcat a aşteptat veacuri de-a rîndul împlinirea făgăduinţei dată de Dumnezeu pentru un Răscumpărător. Şi dacă prin păcatul neascultării poruncii divine, viaţa omului a fost răvăşită de urmările păcatului strămoşesc ce a dus la slăbirea chipului lui Dumnezeu în el, sufletele celor alungaţi din Paradis au aşteptat cu nerăbdare vestea izbăvirii, iar proorociile Vechiului Testament au întărit nădejdile poporului ales, răcorindu-le sufletele înăbuşite de neputinţa de-a reintra în comuniunea de iubire a lui Dumnezeu.

Astfel, proorocul Isaia prevesteşte venirea lui Mesia zicînd: „O mlădiţă va ieşi din tulpina lui Iesei şi un lăstar din rădăcinile lui va da şi se va odihni peste el Duhul lui Dumnezeu" (11, 1—3), iar proorocul Miheia vede cu ochii minţii locul unde avea să se nască: „Şi tu Betleeme Efrata, măcar prea mic între cetăţile de căpetenie ale lui Iuda, totuşi din tine va ieşi Cel ce va stăpîni peste Israel" (5, 1—3).

Ne stăruie de asemenea în minte proorocia lui Isaia: „Prunc S-a dat nouă, un fiu s-a dat nouă, şi se cheamă numele lui Înger de mare Sfat, Sfetnic minunat, Dumnezeu tare, Biruitor, Domn al Păcii" (Is. 9, 2—5).

Proorociile s-au împlinit la vremea rînduită de Dumnezeu căci spune Sf. Ap. Pavel credincioşilor din Galatia: „Cînd a venit plinirea vremii Dumnezeu a trimis pe Fiul Său născut din femeie, născut sub lege, ca pe cei de sub lege să-i răscumpere ca să dobîndească înfierea" (Gal. 4, 4—5).

Pătrunse de bucuria acestei revărsări de iubire divină prin trimiterea Fiului Său în lume, sufletele au răspuns acestei iubiri cu simţăminte alese exteriorizate atît de plăcut în colindele pe care le cîntăm an de an cu aceeaşi dragoste, pentru că prin conţinutul lor istoric, dogmatic, moral, social şi patriotic, ne unesc pe toţi sub semnul aceleiaşi credinţe şi iubiri faţă de dumnezeiescul Prunc, care aduce în inimi bunătate şi iubire.

Pentru aceea, Întîmpinîndu-L la sălăşluirea Sa între oameni cu colinde, care sînt de fapt o mărturisire a adevărului Întrupării, noi îl primim în suflete, în inimile noastre, în viaţa noastră, El venind an de an cu bucuriile şi darurile cărora ne face părtaşi la acest dumnezeiesc Praznic.

Aceste manifestări sînt răspunsul la dragostea în care ne-a cuprins pe toţi Cel care „ne-a cercetat pe noi, Răsăritul cel de Sus ca să lumineze pe cei care şed în întuneric şi în umbra morţii" (Lc. 1, 79).

Pentru această bucurie noi creştinii, pe parcursul celor şase săptămîni de post am adăugat şi pregătirea sufletească şi trupească prin rugăciune, postul îndătinat, primenindu-ne astfel ca să oferim sălaş curat Pruncului Sfînt în ieslea sufletelor noastre. Şi mai presus de toate să primim pacea adusă în noaptea Sfîntă prin cîntarea îngerească: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace, între oameni bunăvoire“ (Lc. 2, 14), pace pe care o dorim sălăşluită în suflete, în relaţiile cu semenii noştri şi cu Dumnezeu.

Crezînd astfel ne dăm seama că Întruparea Fiului lui Dumnezeu aduce noian de binefaceri peste omenire, făcîndu-ne mai întîi părtaşi dumnezeirii Sale prin lucrarea firii noastre pămînteşti.

Sf. Atanasie cel Mare vorbind despre binefacerile Întrupării zice: „fiindu-i milă de neamul nostru şi înduioşîndu-se de slăbiciunea noastră, nesuferind stricăciunea morţii asupra noastră, ca să nu piardă ceea ce a făcut şi ca să nu zădărnicească lucrarea Tatălui, îşi ia trup asemenea nouă“, iar Sf. Grigorie de Nazianz arată că: „Serbarea pe care noi o serbăm, venirea lui Dumnezeu la oameni e pentru ca noi să putem merge la Dumnezeu. . ., pentru ca noi să revenim la El, dezbrăcîndu-ne de omul cel vechi, să ne îmbrăcăm în cel nou“.

Iubiţii noştri fii sufleteşti,

Între harurile Betleemului aduse prin naşterea după trup a Mîntuitorului Hristos pacea cu Dumnezeu, cu noi înşine şi cu semenii este una din roadele Duhului care ne uneşte pe toţi întreolaltă. Poporul nostru născut creştin a avut pacea sădită în suflet dintru început, împărtăşind tuturor dorinţa sa de pace care de-a lungul timpului i-a fost susţinută de credinţa puternică în Dumnezeu care este „Domn al păcii“.

Cu această virtute în suflet neamul nostru românesc a trăit în hotarele acestui pămînt rînduit lui de Dumnezeu şi chiar dacă uneori a fost vitregit de stăpîniri străine nedrepte şi-a păstrat cumpătul, nădejdea şi Dumnezeu i-a purtat de grijă căci a ajuns să-şi împlinească visul de unitate naţională la 1 Decembrie 1918, consfinţit aici în Alba Iulia.

Şi dacă al doilea război mondial a lăsat răni adînci, vindecate cu greu, azi, cînd viaţa omenirii este ameninţată de armele nucleare cele mai distrugătoare şi de izbucnirea unui război atomic care pune sub semnul întrebării însăşi existenţa vieţii pe pămînt, glasul poporului nostru, căruia s-a făcut exponent Preşedintele ţării noastre, Domnul Nicolae Ceauşescu, s-a făcut auzit pe toate meridianele globului; aşa cum şi Apelul Marii Adunări Naţionale, adresat în 15 noiembrie conducătorilor marilor puteri care s-au întîlnit la Geneva, a pus început unui dialog constructiv care să ducă la înlăturarea armelor şi războaielor din viaţa omenirii şi pacea să se statornicească pe pămînt.

De aceste strădanii se bucură şi la acestea contribuie şi fiii Bisericii, cu convingerea că numai în climatul de pace se poate manifesta credinţa.

Iubiții noștri fii duhovnicești,

Pentru fiii Eparhiei de Alba Iulia, Crăciunul pe care-l prăznuim în acest an are și alte semnificații pentru că se împlinește un deceniu de la refacerea vechiului scaun vlădicesc de Alba Iulia. Toate împlinirile Eparhiei din acest răstimp au dat o nouă înfățișare parohiilor și un nou suflu de viață trăirii credinței noastre străbune, ele adăugîndu-se zidirilor noi din Patria noastră care conturează chipul nou al României prezente în „Epoca Ceaușescu".

La acest popas de praznic și de aniversare simțim o datorie de suflet să mulțumim mai întîi Bunului Dumnezeu pentru binefacerile revărsate asupra Eparhiei noastre, asupra credincioșilor noștri și în același timp să fim cu recunoștință pentru ocîrmuirea bisericească și de stat, pentru că a refăcut acest scaun vlădicesc care să păstreze unitatea spirituală, unitatea de cuget și simțire românească.

Dar încheierea anului 1985 și începutul unui nou an ies din obișnuitul firesc, pentru că țara noastră pășește pragul unei noi perioade de cinci ani, 1986—1990, pentru care cu chibzuință s-au adăugat noi planuri de împliniri care să aducă spor în viața materială și spirituală a țării. Sîntem chemați și noi să sprijinim aceste strădanii de mai bine ale ocîrmuirii noastre de stat, împlinindu-ne fiecare la locul nostru de muncă îndatoririle pe care le avem, dovedind astfel că sîntem deopotrivă fii ai Bisericii și ai Patriei.

Numai astfel gîndind și lucrînd arătăm prin fapte că Nașterea Domnului și Anul Nou au adus înnoiri în viața noastră, prin primirea harurilor revărsate la nașterea dumnezeiescului Prunc.

Se cuvine ca în aceste zile de Praznic să fim cu luare aminte la îndemnul Sf. Ap. Pavel care zice: „Iar peste toate îmbrăcați-vă întru dragoste care este legătura desăvîrșirii și pacea lui Hristos, întru care ați fost chemați ca să fiți un singur trup, să stăpînească în inimile voastre" (Colos. 3, 12—15).

Iubiții noștri fii sufletești,

Cunoscînd că praznicul Crăciunului este sărbătoarea împăcării omului cu Dumnezeu, a bucuriei și a păcii, să ne străduim a păstra datinile atît de frumoase legate de Crăciunul românesc; să cunoaștem și să cîntăm colindele care sînt creație a sufletului românesc și care răspîndesc acea mireasmă duhovnicească a Praznicului nu numai în biserici, ci și în familiile noastre, încredințați fiind că astfel mărturisim credința noastră în Dumnezeu prin vestirea nașterii Pruncului Iisus.

La acest praznic al Crăciunului gîndurile noastre vă însoțesc cu aceste manifestări românești și dorim ca să ne întîlnim ca și în ceilalți ani cu credincioșii noștri din Blaj, Tg. Mureș și Harghita și cu ceilalți fii ai noștri.

De aici din cetatea Alba Iuliei, oraș cu nume de simbol al unității de credință și de neam, vă împărtășim tuturor doririle noastre de bine și pace împreunate cu îndemnul de a săvîrși tot lucrul cel bineplăcut lui

Dumnezeu, potrivit cuvintelor Sf. Ap. Pavel: „Bucuraţi-vă, desăvîrşiţi-vă, mîngîiaţi-vă, fiţi uniţi în cuget, trăiţi în pace şi Dumnezeul dragostei şi al păcii va fi cu voi" (II Cor. 13, 11).

Dorindu-vă să petreceţi Sfintele sărbători ale Crăciunului, Anului Nou şi Bobotezei cu sănătate, multe bucurii şi împliniri duhovniceşti, încheiem cuvîntul nostru pastoral cu urarea din colindul strămoşesc: „Mărire întru cele-nalte / Toate stelele să salte, / Salte cerul şi pămîntul, / Şi să laude cuvîntul. / Această zi prea sfinţită / Şi sărbătoare slăvită, / Urăm la toţi să vă fie, / La mulţi ani cu bucurie!"

Al vostru de tot binele doritor şi rugător fierbinte către Dumnezeiescul Prunc născut în Betleem,

† EMILIAN
Episcop al Alba Iuliei

Dată în reşedinţa noastră episcopală din Alba Iulia, la Praznicul Naşterii Domnului, 25 decembrie 1985.

† VASILE

DIN MILA LUI DUMNEZEU, EPISCOPUL DE DUMNEZEU PĂZITEI EPISCOPII ORTODOXE ROMÂNE A ORADIEI

Iubitului cler și dreptcredincioșilor creștini, har, milă și pace de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos, iar de la smerenia noastră arhierești binecuvîntări!

„Dumnezeu a trimis pe Fiul Său cel Unul Născut în lume, ca prin El viață să avem" (I Ioan IV, 9).

Iubiții mei fii sufletești,

Bunul Dumnezeu ne-a învrednicit să ajungem ziua de Crăciun, în care creștinătatea întreagă sărbătorește Nașterea după trup a Domnului nostru Iisus Hristos.

Cine va putea cuprinde taina întrupării Fiului lui Dumnezeu? Cine va putea tîlcui, după cuviință, minunea? Cine va putea arăta întreagă iubirea lui Dumnezeu față de neamul omenesc? Ea se revarsă ca razele binefăcătoare ale soarelui și luminează întreagă făptura.

Cine va putea înșira toate darurile și întreagă bucuria care pornește de la acest praznic?

Cîntările Bisericii ne înfățișează, cu acest prilej, măreția sărbătorii și ne cheamă să ne împărtășim din darurile ei.

Încă din vremea Postului Crăciunului, auzim cîntîndu-se la strană imnul:

„Hristos se naște, măriți-L,
Hristos din ceruri, întîmpinați-L,
Hristos pe pămînt, înălțați-vă,
Cîntați Domnului tot pămîntul!"
(Irmosul Nașterii)

Într-o altă cîntare a Bisericii, sîntem invitați să preacinstim pe Maica Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, cu cuvintele: *„Deschide-voi gura mea și se va umple de Duh și cuvînt răspunde-voi împărătesei Maice și mă voi arăta luminat prăznuind și voi cînta minunile ei, bucurîndu-mă"* (Catavasiile Buneivestiri).

„Cerul și pămîntul s-au unit astăzi, născîndu-se Hristos. Astăzi Dumnezeu pe pămînt a venit și omul la cer s-a suit. Astăzi este văzut cu trup pentru om, Cel din fire nevăzut. Astăzi Cel necuprins de margi-

nile lumii se lasă cuprins în braţe de Fecioară, Cuvîntul lui Dumnezeu, şi de Tatăl nu se desparte. Îngerii cu păstorii slavoslovesc şi noi împreună cu dînşii strigăm: *„Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace, între oameni bunăvoire“*.

Iubiţi credincioşi,

După căderea în păcat a lui Adam, toată firea omenească a fost cuprinsă de stricăciune. Omul a rătăcit de la calea mîntuirii. Dumnezeu, în nemărginita Lui iubire de oameni, nu l-a lăsat pe om să piară. A chemat, în repetate rînduri, pe urmaşii lui Adam să se întoarcă de pe calea rătăcirii şi să se închine adevăratului Dumnezeu. Le-a promis că le va trimite un Mîntuitor.

A trimis, rînd pe rînd, bărbaţi aleşi, prooroci care le-au arătat calea cea dreaptă a vieţii şi le-au descoperit voia lui Dumnezeu. Dar cei mai mulţi au nesocotit învăţătura proorocilor. Pe unii din prooroci i-au alungat din ţinutul lor, pe alţii i-au omorît.

Mai la urmă, după cum spune Apostolul Pavel, *„cînd a venit plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub lege, să-i răscumpere, ca să dobîndească înfierea“* (Gal. IV, 4—5).

Cu multe sute de ani înainte, profeţii au vestit despre Naşterea Domnului, despre locul şi întîmplările ce vor avea loc atunci, despre misiunea Lui şi despre numele ce-L va purta.

Proorocul Isaia Îl numeşte: *„Înger de mare sfat, sfetnic minunat, Dumnezeu tare, Domn al păcii“* (Isaia IX, 5).

Tot Isaia spune că Mesia va veni ca om *„din seminţia lui David şi va fi asemenea cu o mlădiţă din tulpina lui Iesei şi un lăstar din rădăcinile lui va da şi se va odihni peste El Duhul lui Dumnezeu“* (Isaia XI, 1—2).

Ceilalţi prooroci au spus că El va fi *„rege al dreptăţii“*, *„Mîntuitorul lumii“*, *„Profet minunat“* şi *„Arhiereu veşnic, Tată al veacului ce va să vie“*.

Unele dintre aceste numiri arată minunea şi scopul venirii Lui în lume; altele, binefacerile pe care le-a adus, iar altele ne înfăţişează pilda vieţii Lui şi puterea Lui dumnezeiască. Şi unele, şi altele exprimă adevărul că El este cu adevărat Dumnezeu şi om.

Sfîntul Irineu spune: „Neascultarea strămoşului Adam ne-a prins pe toţi în legătura morţii. De aceea era necesar şi drept ca legăturile morţii să fie sfărîmate; era necesar şi drept ca moartea să fie supusă tot prin trup şi astfel omul să fie eliberat de robia ei. De aceea Cuvîntul lui Dumnezeu s-a făcut trup, pentru ca trupul să fie eliberat de robia ei. Şi de aceea a luat Domnul nostru acelaşi trup cum era şi în Adam, pentru ca El să lupte pentru părinţi şi prin trupul lui Adam să biruiască pe acela prin care a fost biruit Adam“ (Irineu: „Despre dovedirea propovăduirii apostolice“).

Dar numele cel mai des întîlnit în Sf. Scriptură, cînd se vorbeşte despre Naşterea, Moartea şi Învierea lui Iisus, este acela de: *„Fiu al lui Dumnezeu“*.

La Bunavestire, îngerul Gavril a spus Fecioarei Maria că va naște un fiu, care se va chema Emanuil, ceea ce înseamnă: „cu noi este Dumnezeu".

Văzînd că ea se minunează și nu înțelege această taină, îngerul a adăugat: *„Acesta va fi mare și Fiul Celui Preaînalt se va chema și Domnul Dumnezeu îi va da tronul lui David, părintele Său"* (Luca I, 32). În această vestire se arată, pe de o parte, dumnezeirea lui Iisus, ca Fiu al lui Dumnezeu, pe de altă parte, firea Lui omenească, atribuindu-i tronul lui David, părintele Său.

Și mai lămurit îl arată Evanghelistul Ioan pe Domnul nostru Iisus Hristos ca Fiu al lui Dumnezeu: *„Și Cuvîntul s-a făcut trup și s-a sălășluit între noi și am văzut mărirea Lui, mărire ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr"* (Ioan I, 14).

„Harul și adevărul au venit prin Iisus Hristos. Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată; Fiul cel Unul-Născut, Care este în sînul Tatălui, Acela L-a făcut cunoscut" (Ioan I, 18).

La vîrsta de 12 ani, Iisus a mers la templul din Ierusalim împreună cu părinții Lui. Părinții plecaseră din Ierusalim după serbare. De la o vreme, au văzut că pruncul nu mai e cu ei în mulțime. S-au întors îndată la Ierusalim și L-au aflat în mijlocul învățaților, tîlcuindu-le din Vechiul Testament. Mama Lui I-a zis: *„De ce ne-ai făcut nouă așa?"* Iar El a răspuns: *„Oare, nu știați că în cele ale Tatălui Meu trebuie să fiu?"* (Luca II, 49).

Botezîndu-se la Iordan de către Ioan, s-au deschis cerurile și s-a auzit glas din cer, zicînd: *„Tu ești Fiul Meu Cel iubit, întru Tine am binevoit"* (Luca III, 22).

De asemenea, la Schimbarea la Față pe Muntele Taborului, s-a auzit glas din cer, care a zis: *„Acesta este Fiul Meu cel iubit, pe Acesta să-L ascultați"* (Marcu IX, 7; Luca IX, 35).

Altă dată, Sfinții Apostoli se aflau într-o corabie cuprinsă de valurile furtunoase ale mării. Iisus vine la ei, ceartă furtuna și potolește valurile mării: *„Iar cei din corabie I s-au închinat zicînd: „Cu adevărat, Tu ești Fiul lui Dumnezeu"* (Matei XIV, 33).

Minunile pe care le făcea Domnul nostru Iisus Hristos, viața Lui curată și învățătura Sa au întărit în sufletul celor ce L-au văzut și ascultat convingerea că El este cu adevărat Fiul lui Dumnezeu.

În părțile Cezareii lui Filip, Iisus a întrebat pe ucenicii Săi: *„Cine zic oamenii că sînt Eu, Fiul Omului? Iar ei au răspuns: Unii, Ioan Botezătorul, alții Ilie, alții Ieremia sau unul dintre prooroci. Și le-a zis: Dar voi cine ziceți că sînt? Răspunzînd Simon Petru a zis: Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu celui viu"* (Matei XVI, 13—16).

Acest adevăr, această mărturisire a așezat-o Iisus la temelia Bisericii creștine.

O mărturie prețioasă a acestui adevăr o aflăm din gura sutașului păgîn care supraveghea drumul suferințelor lui Iisus, pînă sus pe Golgota.' Văzînd el cu cîtă răbdare ducea Hristos crucea, cu cîtă bunătate se ruga pentru iertarea răstignitorilor, auzind și făgăduința raiului pentru tîlharul din dreapta, la un moment dat a spus: *„Cu adevărat omul acesta era Fiul lui Dumnezeu!"* (Marcu XV, 39).

Este vrednic de menţionat faptul că aceste cuvinte n-au fost rostite nici de ucenicul Ioan, singurul dintre apostoli care a mers pînă sus pe Golgota, nici de femeile mironosiţe care stăteau lîngă cruce şi plîngeau, ci de către un ostaş păgîn. El şi-a dat seama că cele ce le vedea şi auzea depăşesc hotarele firii omeneşti.

De altfel, însuşi arhiereul, care-l judecase pe Iisus, l-a întrebat: *„Eşti tu Hristosul, Fiul Celui binecuvîntat? Iisus a răspuns: „Tu ai zis“* (Matei XXVI, 64).

Sfinţii Apostoli au propovăduit neîncetat adevărul că Iisus este Fiul lui Dumnezeu. *„Noi vă binevestim făgăduinţa făcută părinţilor. Că pe aceasta Dumnezeu a împlinit-o nouă, copiilor lor, înviindu-L pe Iisus, precum este scris şi în Psalmul al doilea: „Fiul meu eşti Tu. Eu astăzi te-am născut“* (Fapte XIII, 32—33).

Atît de mare a fost iubirea lui Dumnezeu faţă de oameni, încît a trimis pe Fiul Său întru asemănarea trupului păcatului ca să-l scape pe om de sub robia acestuia (Rom. VIII, 3).

O, adînc al iubirii Tale de oameni, Doamne! Ca să nu ne laşi morţii celei veşnice în care ne duce păcatul, Tu ai trimis pe Unul Născut Fiul Tău în lume, *„ca prin El viaţă să avem“* (I. Ioan IV, 9).

„Să tacă tot trupul omenesc şi să stea cu frică şi cu cutremur şi nimic pămîntesc întru sine să nu gîndească“. Fiul lui Dumnezeu vine la noi „să se nască şi să crească, să ne mîntuiască“. Să-I ieşim întru întîmpinare Celui ce s-a arătat pe pămînt ca om pentru noi.

Iubiţi credincioşi,

Sărbătoarea Crăciunului ne prilejuieşte în fiecare an bucuria de a ne întîlni, în duh şi adevăr, cu Domnul nostru Iisus Hristos.

Prezenţa lui Iisus în aceste sărbători — Crăciunul, Anul Nou şi Boboteaza — este mai vie ca altă dată şi ne umple inima de credinţă. El este atît de aproape, atît de luminos, încît ni se pare că cerul cu pămîntul s-au unit şi noi sîntem îndemnaţi să începem o viaţă nouă, viaţă cu Dumnezeu, o viaţă spre împlinirea chemării noastre în lume.

Este drept că Mîntuitorul vine la noi în chip de prunc „mititel, înfăşeţel, în scutec de bumbăcel“, cum spune atît de frumos colinda, dar El este Fiul lui Dumnezeu, cu putere dumnezeiască să alunge de la noi toată durerea şi întristarea.

Dacă ne-am întreba: De ce a venit Fiul lui Dumnezeu în lume? N-am găsi un cuvînt mai potrivit decît acela că El a venit să ne împace cu Dumnezeu, să aducă omenirii, atît de zbuciumate şi neliniştite, din pricina atîtor neînţelegeri şi războaie, *darul păcii.*

Iată de ce Crăciunul este mereu aşteptat, mereu dorit, fiindcă el ne aduce pe *„Domnul păcii“.*

El a venit să facă *un legămînt al păcii* (Iezechil XXXIV, 25); a învăţat *„Evanghelia păcii“* (Efes. VI, 15) şi a întemeiat o *„împărăţie a păcii şi a dreptăţii“.*

Bucuria păcii s-a împlinit odată cu Naşterea lui Iisus în Betleemul Iudeii. Iisus a venit în lume să împace pe oameni cu Dumnezeu, să le

dăruiască pacea lăuntrică, de care aveau atîta lipsă pentru minte și suflet, *„căci trăiau în întunericul și umbra morții"* și să le ajute să fie ei înșiși colaboratori cu Dumnezeu, în așezarea unor vremuri de pace și bună înțelegere între oameni și popoare.

Pacea adusă de Iisus Hristos cuprinde aceste trei laturi: pacea cu Dumnezeu, pacea cu sine însuși și pacea cu oamenii.

Prin venirea Mîntuitorului în lume, s-a surpat zidul despărțitor dintre oameni și Dumnezeu.

Prin Nașterea, Moartea pe cruce și Învierea Sa, Domnul nostru Iisus Hristos ne-a unit cu Dumnezeu și ne-a cîștigat dreptul de fii și moștenitori ai împărăției cerurilor.

Cînd l-a creat Dumnezeu pe om i-a dat marele dar al păcii, al armoniei dintre suflet și trup, puterea de a ieși biruitor asupra păcatului și puterea de a săvîrși binele.

Omul însă a pierdut, prin căderea în păcat, acest mare dar. Puterile lui sufletești și trupești au slăbit. Un război nevăzut a început de atunci în ființa omului între suflet și trup. De multe ori, precum spune Apostolul Pavel, el nu face binele pe care îl vrea, ci răul pe care nu-l vrea, pe acela îl face. Cunoscînd acest dramatic zbucium din ființa omului, Apostolul Pavel scrie: *„Om nenorocit ce sînt! Cine mă va izbăvi de trupul morții acesteia?"* (Rom. 7, 24). Apoi încheie: *„Mulțumesc lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos, Domnul nostru"* (Rom. 7, 25).

Prin credința în Iisus Hristos și prin împlinirea voii lui sfinte dobîndim pacea sufletească.

El ne-a dăruit pacea, precum Însuși a spus: *„Pace las vouă, pacea Mea o dau vouă"* (Ioan XIV, 27).

Pacea este dar dumnezeiesc, dar este și o obligație din partea omului, de a contribui la menținerea și apărarea ei. Mîntuitorul ne îndeamnă să trăim în pace cu toți oamenii. Ne cheamă să fim împlinitori ai dreptății și să lucrăm la clădirea și apărarea păcii în lume.

Numai dacă ne alăturăm tuturor oamenilor de bine, care se străduiesc să așeze pacea pe temelia dreptății și libertății de care au lipsă toți oamenii în mod egal, numai astfel ne vom învrednici de a fi „fii ai lui Dumnezeu și moștenitori ai împărăției cerurilor".

Între cele trei feluri în care ni se înfățișează pacea adusă de Hristos — pacea cu Dumnezeu, pacea sufletească și pacea cu toți oamenii — este o strînsă legătură. Noi le-am asemăna cu cele trei laturi și unghiuri egale ale unui triunghi. Oricum le-am privi, oricum le-am studia, ne dăm seama că toate sînt la fel de însemnate și fără una sau alta din ele, nu se poate face triunghiul.

Așa este și cu darul păcii. Creștinul adevărat nu poate fi indiferent față de unul sau altul din cele trei aspecte ale păcii. Căci de vom pierde pe una din ele vom deveni dușmani ai celor ce au auzit de la Hristos cuvintele: „Pace vouă", „Pacea este maica tuturor bunătăților".

Iubiţi fii sufleteşti,

În toate slujbele biserіceşti ne rugăm lui Dumnezeu pentru *„pacea de sus, pentru pacea sufletelor noastre şi pentru pacea a toată lumea"*. Cerem aşadar ca Dumnezeu să ne dăruiască darul păcii. Aceasta însă nu este de ajuns. Domnul nostru Iisus Hristos a venit la noi ca „Domn al Păcii". El aşteaptă de la noi ca să fim, la rîndu-ne, sîrguitori apărători ai păcii. Să nu ne mulţumim cu vestirea păcii, ci să fim înşine împlinitori ai ei. Să contribuim la aşezarea păcii în lume, alături de întregul nostru popor şi de toţi oamenii de bine din lume. Să nu obosim în clădirea şi apărarea acestui bun suprem al vieţii. Să sprijinim cu toată dăruirea eforturile ţării noastre, ale Domnului Nicolae Ceauşescu, pentru apărarea păcii şi a vieţii pe pămînt.

Aceasta cu atît mai mult astăzi, cînd veşti tot mai multe anunţă pregătiri de noi războaie, prin fabricarea de tot felul de arme atomice ucigătoare, cînd duşmanii păcii caută în tot chipul aruncarea omenirii într-un nou război, de data aceasta nuclear.

De curînd, la 1 Decembrie anul acesta, în ziua sărbătorii naţionale a Unirii Transilvaniei cu Ţara-Mamă şi a formării statului naţional unitar român, s-a citit în biserici pastorala Sfîntului Sinod pentru pace, în care sînt chemaţi toţi credincioşii Bisericii să sprijine acţiunea pentru pace a poporului nostru, precum şi *„toate iniţiativele şi acţiunile înţelepte ale Conducerii noastre de stat menite să aşeze pacea şi viaţa, bunăstarea şi dreptatea, înfrăţirea şi colaborarea dintre oameni şi popoare"*.

Acum, din mijlocul sărbătorii Naşterii Domnului, cînd am ascultat imnul îngerilor: *„Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace, între oameni bunăînvoire"*, să înălţăm inimile către Dumnezeu, izvorul vieţii, şi să-L rugăm să dăruiască pace lumii, *„să împrăştie toată mînia"* ce se porneşte între popoare şi să ne apere de toată *„reaua întîmplare"*.

Dar, mai ales, să facem în acest Praznic al păcii făgăduinţa că ne vom strădui să înmulţim puterile noastre în slujirea păcii şi a bunei înţelegeri între oameni.

Drept aceea, iubiţii mei, *„căutaţi pacea cu toţi şi sfinţenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul, luînd seama să nu se lipsească cineva de harul lui Dumnezeu"* (Evrei XII, 14—15).

Cu aceste cuvinte de învăţătură şi îndemn creştinesc, vă doresc ca Naşterea lui Hristos să vă fie tuturor de folos.

„Har vouă şi pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru, şi de la Domnul Iisus Hristos!" (Romani I, 7).

Iar de la noi părintească iubire şi arhierească binecuvîntare!

Al vostru al tuturor de tot binele voitor şi fierbinte rugător către Hristos Domnul,

† V A S I L E
Episcopul Oradiei

Studii și articole

DIALOGUL TEOLOGIC DINTRE ORTODOCȘI ȘI ROMANO-CATOLICI ȘI PERSPECTIVELE LUI

1. Primul mileniu se caracterizează prin eforturile Bisericii de a-și preciza doctrina și a fixa norme de interpretare a Scripturii și a Tradiției care să asigure în toată lumea creștină unitatea de credință, de cult și de disciplină. Confruntările dintre opinii în acest mileniu au fost adesea dramatice dar, în șapte reprize reluate de-a lungul a cinci sute de ani (325—787) — cele șapte sinoade ecumenice — s-a reușit performanța exprimării în formule universal acceptate a tot ceea ce constituia fondul elementar al învățăturilor care asigurau mîntuirea. Cei care nu le-au primit, s-au eliminat singuri din concurs și n-au mai însemnat nimic.

Pe puntea de trecere din mileniul întîi în cel de-al doilea, au apărut primele zguduiri ale edificiului construit de cele șapte sinoade ecumenice ca pentru eternitate. S-a produs atunci Marea schismă care a despărțit Occidentul de Orient.

O a doua zguduire, de același fel, de data aceasta împărțind în două Occidentul, s-a petrecut peste alte cinci sute de ani, la începutul secolului al XVI-lea. S-a rupt de Roma lumea protestantă. Și-apoi au urmat alte rupturi, ajungîndu-se, în pragul secolului al XX-lea, la marea rușine a unui creștinism divizat în mai mult de o mie de Biserici și bisericuțe, toate reclamîndu-se a fi, *doar ele*, fidele învățăturii lui Hristos, și numai ele mîntuitoare.

Iată de ce creștinii secolului nostru au hotărît să procedeze la o revizuire fundamentală a situației și la refacerea unității pierdute. Așa s-a născut ideea ecumenică, s-a organizat Consiliul Mondial al Bisericilor, iar în deceniul al șaselea s-a convocat Conciliul Vatican II, preocupat îndeosebi de *unitatis redintegratio*. Ultimele decenii au cunoscut și efervescența dialogurilor bilaterale, între aproape toate marile familii creștine. Secolul nostru va fi marcat în viitor prin cîteva realizări capitale, unele bune, altele rele, cum este, de pildă, fabricarea de bombe atomice și de rachete, dar dintre cele bune, el va străluci, fără îndoială, și prin *ideea ecumenică,* chiar dacă ea nu-și va găsi în acest secol împlinirea ideală. Nașterea ideii ecumenice mărturisește despre o anumită maturizare atinsă în acest secol de către conștiința creștină.

În acest cadru, s-a născut și dialogul dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică.

Nu este în intenţia noastră să facem un *istoric* al începutului acestui dialog, al metodelor şi al temelor ce şi-a propus. Accesul la informaţiile respective, mai ales pentru publicul specializat, este uşor şi, în general, toate aceste lucruri fiind publicate, sînt cunoscute. Am încerca mai degrabă o *evaluare* a dialogului din etapa prezentă şi o întrezărire a perspectivelor ce ne stau în faţă. Ne-am interesa de ceea ce s-a cîştigat pînă acum şi, de asemenea, am încerca o citire în semnele timpului, în mentalităţile prezente ale celor două Biserici, ca să încercăm să ghicim ce-i aşteaptă pe cei 56 cavaleri porniţi să descopere Graalul, pe care, sau îl vor descoperi, sau se vor descoperi ei a fi fost tot atîţia Don Quichoţi care s-au luptat cu morile de vînt. I-am numit pe cei 28 de membri ortodocşi, şi pe cei 28 de membri romano-catolici ai Comisiei mixte internaţionale de dialog între cele două Biserici!

Deocamdată, cei 56 dialoghează coherent. Se înţeleg din ochi. Şi-au căpătat libertatea de a-şi spune cu sinceritate opiniile, şi de a se scandaliza de ale celorlalţi, fără să recurgă la anateme şi fără să ameninţe cu retragerea. La început s-au mai petrecut şi astfel de scene, mai ales din partea unor ortodocşi doritori de a reedita şi imita îndepărtate situaţii istorice, din vremea în care erau mai în cinste cei ce se despărţeau, decît cei ce se uneau.

Comisia de dialog pare optimistă şi analizează totul cu acrivie. Nu lasă nici un amănunt neelucidat. N-am auzit pe nimeni zicînd: „Lăsaţi textul aşa, că tot nu va ieşi nimic pînă la urmă". Dimpotrivă. Documentele elaborate pînă acum au fost judecate nu numai în legătură cu ceea ce exprimau, ci şi cu toate implicaţiile posibile, cu tot ceea ce puteau ascunde, pînă la cele mai mici amănunte. Din nou trebuie să spun că, în astfel de operaţii, au excelat mai ales ortodocşii, ducînd uneori bănuielile îndreptate împotriva unor cuvinte, pînă la exasperarea părţii romano-catolice. Dar, romano-catolicii nu s-au lăsat pradă mîniei, şi n-au tăcut nici ei atunci cînd ortodocşii au ţinut morţiş să impună vreun cuvînt sau cuvinte, care ascundeau teze subtil orientate spre a cîştiga un uşor avans.

În Comisia de dialog se duc uneori adevărate lupte. Adesea epuizante. Bine că nu avem şi bombe! Folosim numai armele minţii şi ale cuvîntului, cum ar trebui să se întîmple şi în dialogul între state în actuala criză politică mondială. Dar lupta din Comisia noastră înseamnă că se ia totul în foarte serios, că se lucrează cu tenacitate şi cu speranţă. Unii se supără uneori pe cei cicălitori, pe cei care strecoară ţînţarul şi înghit cămila, cum se spune în Evanghelie, dar, de la distanţă, eu îi înţeleg şi îi admir pe cicălitori, şi-mi dau seama că fără ei, dialogul ar putea aluneca în facilitate, în superficialitate, şi s-ar putea trezi la urmă fără argumentele interne care să-l impună recepţiei din partea Bisericii.

2. La München (1982), deşi a avut loc a doua reuniune plenară a Comisiei mixte de dialog, de fapt a fost prima care a avut pe agendă un document, document care, spre bucuria tuturor, a fost aprobat, deşi nu fără unele spasme ale naşterii, trebuind ca delegaţia Bisericii Ortodoxe Române să joace adesea un rol important de calmare a spiritelor.

Se știe că încă la Rodos, la lucrările preliminare, cînd s-au precizat metoda de lucru și unele teme, s-a hotărît ca dialogul să înceapă cu problemele de convergență, spre a se ajunge pas cu pas, la urmă, la cele evident și radical divergente, de teama că dacă se vor ataca de la început acestea, se va ajunge repede la dezacord și la ruptură. Această metodă, deși contestată și astăzi de unii,[1] se dovedește a fi fost bine gîndită. Începînd cu ceea ce constituie tezaurul comun de învățătură, cei 56 au putut începe dialogul mai relaxați, fără spaime totale. Ei s-au obișnuit unii cu alții, au putut constata că ambele părți sînt unite în atît de multe și atît de fundamentale puncte de credință, încît cunoscutele divergențe parcă își pierd din gravitatea pe care o prezintă cînd sînt abordate numai ele, dintr-o dată. Vom ajunge însă, curînd, și la temele cele grele. Nu vor putea fi evitate.

Astfel, la München s-a tratat tema: *„Taina Bisericii și a Euharistiei în lumina tainei Sfintei Treimi"*. S-a plecat prin urmare de la Euharistie ca bază a Bisericii, ceea ce e adevărat și pentru ortodocși și pentru romano-catolici. Tema nu a pus probleme prea grele, dar nu a fost totuși ușor să se includă în text, de pildă în partea I, cel puțin trei lucruri care au fost clarificate în chip expres:

a) Că celebrarea Euharistiei revelează *energiile divine* manifestate prin Duhul Sfînt, în lucrare în Trupul lui Hristos (I, 5);

b) Că în Euharistie *epiclesa* este invocarea Duhului Sfînt și momentul transformării sacramentale a pîinii și a vinului (I, 6);

c) Că ne împărtășim cu Hristos prin Sfîntul Duh și că, fără a voi deocamdată să rezolvăm dificultățile ivite între Orient și Occident, pe tema relației dintre Fiul și Sfîntul Duh, putem totuși spune *împreună* că *Sfîntul Duh care purcede de la Tatăl* (Ioan XV, 26), ca de la singura sursă din Treime, a devenit Duhul înfierii noastre (Rom. VIII, 15), pentru că El este de asemenea și Duhul Fiului (Gal. IV, 6), și ne este comunicat în special în Euharistie, prin Fiul în care se odihnește, în timp și în eternitate (Ioan I, 32), (I. 6).

Din perspectiva ortodoxă, aceste concluzii comune constituie un mare pas înainte.

Dar documentul de la München, prin acestea, nu și-a epuizat surprizele și contribuția esențială la progresul dialogului dintre cele două Biserici. În capitolul II se vorbește de *Biserica locală* care este Biserică în toată plinătatea ei, atîta timp cît în ea se celebrează Euharistia, prezidată de *Episcop*. Episcopul, oricare episcop, fără nici o diferență de la unul la altul, a primit prin hirotonia de succesiune apostolică, *darul de a uni într-o comuniune totală pe membrii Bisericii locale*, cărora el le împărtășește Cuvîntul mîntuitor, primit de la Duhul Domnului. Și documentul precizează că „l-a primit *nu juridic* (s. n.), ca pe o simplă transmitere pe care Fiul a primit-o de la Tatăl" (II, 3), ci ca pe o misiune specială. Documentul nu vorbește de vreun episcop care ar fi primit prin Taina hirotoniei vreo transmitere de *putere juridică* diferită de a celorlalți episcopi.

---

1 Vezi de pildă Epifanie Theodoropulos, în revista „Service orthodoxe de presse" (S. O. P.), nr. 95, februarie 1985, p. 11. După revista ateniană SINAXI.

Se vorbește în cap. II, 4 și de faptul că „Episcopul devine în Biserica sa (locală n. n.) garantul apostolicității". Așadar, *fiecare* episcop este garantul apostolicității în Biserica sa. Biserica locală (III, 1) nu este doar „*o secțiune* din Corpul lui Hristos", pentru că Euharistia locală nu divizează, ci, dimpotrivă, e semnul unității sacramentale dintre Bisericile locale. Biserica locală este astfel, prin Euharistie, „în comuniune cu prima comunitate de ucenici".

În felul acesta, se spune în III, 2: „*universal și local sînt în chip necesar simultane*". Biserica este apostolică pentru că e fondată de martorii lui Hristos, de apostoli (III, 3, a). Cu toate particularitățile locale, „fiecare trebuie să recunoască în ceilalți, identitatea Tainei Bisericii". Toți au și trebuie să-și recunoască reciproc *catolicitatea*. Ea trebuie recunoscută mai întîi pe plan regional, „în patriarhate, sau în alte unități regionale, acestea fiind manifestări ale vieții Duhului Sfînt într-o aceeași cultură, sau în aceleași circumstanțe istorice" (III, 3, b). Sfîrșitul documentului de la München precizează că: „*Toată Biserica e dată în grija adunării episcopilor locali, în comuniune unii cu alții*", comuniune care se exprimă prin tradiția sinodală, conciliară.

Avem motive să vedem în cele de mai sus, și în tot documentul de la München, o reafirmare a sinodalității în spiritul ei cel mai tradițional din Biserica nedespărțită, și o bază solidă pentru momentul cînd vom aborda temele mai dificile, privitoare de pildă la episcopul Romei și la prerogativele sale, ca și la Bisericile locale, afirmații care nu vor putea fi în contradicție cu cele afirmate aici despre episcopi în general. Sînt de acord cu profesorul George Galitis, membru și el în Comisia mixtă de dialog, care a văzut în acest document „un progres" fiindcă, ortodocși și romano-catolici, „vorbim în acest text același limbaj teologic".[2]

3. După acest evident succes obținut la München, s-a dat celor trei Subcomisii tema pentru a treia întîlnire. Se știe că metoda de lucru a *Comisiei mixte* este de a lucra mai întîi în *trei Subcomisii*, în locuri diferite, Subcomisii care tratează aceeași temă și alcătuiesc, toate, cîte un referat separat. Aceste trei referate sînt apoi studiate de *Comitetul de coordonare*, alcătuit din 8 ortodocși și 8 romano-catolici, care din trei alcătuiesc un singur referat. Acesta se prezintă apoi *Comisiei mixte*, celor 56 întruniți în plen, care îl rediscută, îl redactează din nou, și îl socotesc terminat numai cînd capătă consensul unanim. Personal, socotesc metoda foarte bună. Ea asigură cinci filtre pentru fiecare detaliu.

Tema următoare a fost: „*Credința, tainele și unitatea Bisericii*". După ce a trecut prin cele trei Subcomisii și prin Comitetul de coordonare (Cipru 1983), referatul final a fost prezentat Comisiei plenare în *Creta*, între 30 mai și 8 iunie 1984. Anumite dificultăți au apărut încă în timpul lucrărilor *Comitetului de coordonare*, întrunit la Nicosia. Ele n-au fost însă luate prea în tragic, știindu-se că analiza finală se va face în Creta (1984), la Academia de lîngă mănăstirea Gonia. S-au exprimat anumite speranțe că problemele rămase în suspensie vor fi între timp

---

2 În aceeași revistă, p. 10.

adîncite, mai ales de către partea romano-catolică — şi vom vedea îndată de ce — aşa încît să le putem clarifica operativ.

Introducerea şi partea I: *Credinţa şi Comuniunea în Taine*, constînd din nouă pagini mari de teologie sacramentală, au trecut relativ uşor proba acordului. Ici şi colo s-au îmbunătăţit cîteva formulări, pentru mai multă preciziune şi, cînd trecerea paragraf cu paragraf a textului s-a terminat, consensul a fost unanim.

Ultimele cîteva pagini însă, adică partea a II-a, intitulată: *„Tainele iniţierii creştine: relaţia lor cu unitatea Bisericii"*, ne-au ţinut în loc cîteva zile şi, la sfîrşit, ne-am trezit cu textul încă necopt pentru acord. Ortodocşii, cu toată bunăvoinţa, nu l-au putut accepta, cu atît mai mult cu cît, sosit nerotunjit de la Comitetul de coordonare, apusenii n-au mai adus în plus nici o justificare teologică valabilă, unor practici romano-catolice socotite de ortodocşi în totală contradicţie nu numai cu doctrina, dar şi cu practica din Biserica primară, practică atestată în afară de orice îndoială. Este adevărat că faţă de tradiţia din Biserica primară, şi partea ortodoxă a recunoscut că practică cel puţin o abatere ulterioară, — renunţarea la confirmarea exclusivă prin episcop —, dar ortodocşii au putut justifica renunţarea şi teologic şi istoric, aşa încît romano-catolicii au acceptat cu uşurinţă aceste justificări. *Istoric*, şi partea romano-catolică a justificat practicile inacceptabile pentru ortodocşi, dar părţii ortodoxe i s-a părut cu totul insuficientă justificarea *teologică*.

Iată, pe scurt, problemele divergente:

a) Deşi în teorie ambele părţi în dialog consideră succesiunea tainelor de iniţiere în ordinea: Botez, Mirungere, Euharistie, în practică, romano-catolicii administrează Euharistia şi *înainte de Mirungere;*

b) Deşi ambele părţi consideră Botezul şi Mirungerea ca fiind strîns legate în timp, şi într-o interdependenţă teologică greu de separat, *în practică* romano-catolicii administrează Mirungerea la vîrsta adultă (8—12 ani), considerînd că e nevoie de consimţămîntul şi mărturisirea de credinţă personală a celui ce o primeşte, şi invocînd şi raţiuni pastorale: catehizarea, întîlnirea cu episcopul etc.

c) Deşi ambele părţi sînt de acord că toate tainele de iniţiere pot fi administrate de către episcop, şi de către preot ca delegat al episcopului, partea romano-catolică practică Mirungerea săvîrşită *numai* de către Episcop, prezentînd dovezi *valabile* că acesta a fost obiceiul în Biserica primară. Partea ortodoxă a admis acest lucru, dar a demonstrat, tot cu practică istorică, faptul că destul de devreme episcopii au delegat cu săvîrşirea acestei taine pe preoţi, în momentul în care creştinii s-au înmulţit atît de mult, încît episcopii n-au mai putut administra această taină *la timpul cuvenit*, adică imediat după Botez. Ortodocşii au observat că din amînarea cu 8—12 ani a administrării Mirungerii, decurg nişte consecinţe ireconciliabile cu logica teologică, precum:

d) Se pune întrebarea: Un creştin botezat, dar neconfirmat, este sau nu este creştin deplin, între Botez şi Mirungere? Şi-apoi fără Mirungere nu i se poate administra taina împărtăşaniei; deci nu e încorporat la Hristos în chip deplin. Dacă moare se mîntuieşte sau nu?

e) Chiar dacă fără Mirungere este creştin, distanţînd Mirungerea de Botez, creăm fără să vrem, *categorii* de creştini, împotriva tuturor evidenţelor biblice: creştini cu Botez, creştini cu Botez şi Mirungere, şi creştini cu Botez, Mirungere şi Euharistie. Nu e nevoie să mai insistăm asupra încurcăturilor care decurg de aici.

f) Romano-catolicii au mărturisit că au observat din vreme această situaţie, de aceea, în practică, tot mai mulţi, dacă nu chiar toţi preoţii romano-catolici, au început a administra Euharistia copiilor, înainte de administrarea Mirungerii. Or, aceasta complică şi mai mult situaţia. Se administrează Euharistia înainte de pecetluirea cu darurile Sfîntului Duh a pruncului, deci înainte ca el să fie creştin desăvîrşit. La acestea, partea romano-catolică n-a formulat încă răspunsuri convingătoare.

g) Căutînd remedierea situaţiei, s-a arătat că partea romano-catolică a apelat la altă practică, anume că preotul, la Botez, săvîrşeşte şi o *Mirungere parţială,* de unde ar decurge că e îndreptăţită chiar şi administrarea Euharistiei îndată după Botez. Partea ortodoxă a cerut atunci explicaţii: această administrare parţială a unei ungeri, imediat după Botez, este taina Mirungerii sau măcar o jumătate din ea? Şi dacă este aşa, de ce o mai administrează încă o dată, între 8—12 ani, *în întregime?* N-a fost valabilă prima? Răspunsul a fost: nu, ungerea de după Botez nu este taina Mirungerii. Atunci ce este? — au întrebat ortodocşii. Ne-am întors astfel acolo de unde pornisem, fără să fi făcut nici cel mai încurajator pas înainte.

Partea romano-catolică a recunoscut ciudăţenia situaţiei, dar cînd ortodocşii au sugerat că soluţia ar putea fi revenirea la ordinea: Botez, Mirungere, Euharistie, administrate consecutiv, îndată după Botez, răspunsul a fost: Cum să mai schimbăm practica Mirungerii (Confirmării) la vîrsta adultă, care are un loc atît de important în viaţa religioasă şi în pastorala apuseană? Practica e mai puternică decît teoria. Schimbarea ar duce la un scandal. Au convenit şi ortodocşii că nu e uşor, dar că o soluţie acceptabilă ambelor părţi trebuie totuşi găsită.

Discuţiile s-au continuat pînă la ultimul minut al întîlnirii din Creta. Nu s-a putut totuşi ajunge la un consens. Nu s-a semnat documentul. Spre a salva cît de cît situaţia, şi a nu recunoaşte eşecul, s-a dat vina pe timp: nu a fost timp suficient pentru discuţii. Problemele au rămas deschise, urmînd a fi retransmise *Comitetului de coordonare,* spre a încerca un text de conciliere.

Comitetul de coordonare s-a întîlnit în oraşul Opole din Polonia, între 3—8 iunie 1985. E de la sine înţeles că litigiile din Creta s-au prezentat la Opole în fruntea ordinei de zi. Partea romano-catolică, doritoare de conciliere, n-a mai dorit reluarea discuţiilor în acelaşi fel ca la Creta. Poate că a făcut bine, pentru că, oricum, ele s-ar fi repetat fără a se putea ieşi din impas.

S-a propus amendarea textului vechi cu unele fraze care să-l neutralizeze şi, totodată, introducerea unor texte noi, uşor explicative, asupra faptului că *diferenţele în administrarea celor trei Taine au coexistat în Răsărit şi Apus încă din vremea Bisericii nedespărţite, fără să motiveze întreruperea comuniunii, aşa încît ambele practici sînt legitime.*

S-a descoperit chiar o hotărîre a Sinodului din Constantinopol din 879—880 care sună așa: „Fiecare scaun a primit unele obiceiuri vechi din tradiție; nu e cazul să se provoace dispute și polemici pe aceste teme".[3] Textul cel nou a fost aprobat de ambele părți, repede, chiar cu o oarecare bucurie că nu se mai reiau discuțiile.

Tot ceea ce am arătat despre documentul din Creta, cu completările de la Opole, nu constituie încă textul final. E încă un text *de lucru* care va fi prezentat în anul viitor Comisiei mixte plenare, la Bari, în Italia. Vom vedea ce se va întîmpla. Soluția părții romano-catolice e să se evite discuția în amănunt și *să se aprobe practicile locale*, întrucît, teologic, ambele Biserici mărturisesc același lucru.

Se va vedea dacă partea ortodoxă va fi de acord. E limpede că romano-catolicii cred că nu pot să renunțe la practica Confirmării la vîrstă adultă, așa încît nu există decît două posibilități: ori se acceptă diversitatea practicilor, ori nu se acceptă, și dialogul se va împotmoli. Va mai putea el continua, pe alte teme, dacă aceasta nu va obține consensul ambelor părți?

În legătură cu aceasta se poate pune și întrebarea de principiu și metodă: speră oare părțile în dialog să facă pași reali înainte, fără să fie dispuse să accepte și să opereze și anumite schimbări în teologia și în practica lor? Întrebarea rămîne deschisă.

Se poate conta, oare, în vederea refacerii unității, numai pe *reinterpretarea* practicilor și a definițiilor teologice care acum sînt adesea diferite? Va fi posibil așa ceva, în absolut toate cazurile? Personal mă îndoiesc și, în cazul Tainelor de inițiere, mă aștept ca la Bari discuțiile să se reia cu aceeași vehemență ca și în Creta. Practica apuseană a administrării Tainelor în altă ordine de loc și de timp, implică consecințe teologice greu de acceptat. Să vedem ce pondere va avea pentru conștiința ortodoxă faptul că practicile diferite au fost totuși tolerate încă de dinainte de despărțire. Mă tem că se va putea zice că o greșeală tolerată, nu e o greșeală devenită adevăr, și că dacă n-a fost îndreptată la vreme, nu înseamnă că nu trebuie îndreptată niciodată! Dar să nu anticipăm.

În orice caz, dacă părțile în dialog nu vor fi gata să admită, cînd va fi cazul, și unele îndreptări și corectări, fie în materie de credință-teologie, fie în materie de practică-tradiție bisericească, dialogul va fi confruntat mai devreme sau mai tîrziu, cu pericolul întreruperii lui. Părților li se cere, așadar, multă înțelepciune, imaginație, inițiativă, răbdare, inventivitate, voință de dialog, voință de unitate.

Trebuie să mai avem în vedere și faptul că un dialog care ar înainta pe poduri fragile, alcătuite din acorduri duplicitare, care spun lucrurile parțial și trec sub tăcere divergențele care nu și-au găsit soluții, se va destrăma total cînd va trebui să treacă prin cenzura Sinoadelor celor două Biserici, ca primă autoritate de receptare, sau cînd va trebui să treacă pragul receptării de către Biserică, de poporul lui Dumnezeu, care este ultima autoritate. Nu trebuie, așadar, să ne amețim cu pseudo-

3 La *Mansi*, XVII, 489 B.

soluţii sau cu soluţii uşoare, insuficient elaborate, numai de dragul de a merge înainte. În realitate aşa ceva nu ar fi un mers înainte. Oricum, ne aflăm în faţa testării unui principiu: dacă practicile diferite, coexistente în vremea cînd Bisericile nu erau despărţite, pot fi acceptate în continuare, atunci se va fi găsit o cheie ecumenică şi pentru multe alte probleme.

4. La Bari, însă, în 1985, tema principală a dialogului, pe care o va studia Comisia mixtă plenară, nu va fi cea a tainelor de iniţiere, ci alta, şi anume: *Taina hirotoniei în structura sacramentală a Bisericii.* Există deja un text de lucru, asupra căruia nu voi insista aici prea mult. El e alcătuit din cele trei referate ale Subcomisiilor şi nu a dat prea mult de lucru Comitetului de coordonare, la Opole.

În linii generale, credinţa celor două Biserici, ortodoxă şi romano-catolică, în privinţa preoţiei, este aceeaşi, putem spune chiar că este identică. Deosebirile privesc tot unele practici, precum celibatul, dar acestea într-adevăr nu sînt de ordinea credinţei. Învăţătura despre succesiunea apostolică e aceeaşi, învăţătura despre cele trei trepte ierarhice e aceeaşi, învăţătura despre preoţia universală a poporului lui Dumnezeu e aceeaşi. Numai problemele nerezolvate din documentul din Creta, cînd sînt amintite în acest nou document (acum numit provizoriu *Opole,* în viitor *Bari*), rămîn tot nerezolvate.

Textul de la Opole referă corect despre comuniunea dintre episcopi (în cap. 56): „*În decursul istoriei sale, Biserica din Orient şi cea din Occident au cunoscut forme diverse de exercitare a comuniunii dintre episcopi: prin schimburi de scrisori, prin vizite de la o Biserică la alta, dar în principiu prin viaţa sinodală sau conciliară*". Mai departe se explică modul de formare a pentarhiei: Roma, Constantinopol, Alexandria, Antiohia şi Ierusalim, şi faptul că în timp au apărut forme şi titluri administrative şi onorifice noi, precum arhiepiscopi, mitropoliţi primaţi şi patriarhi. Desigur ortodocşii vor propune, din nou, (au propus şi la Opole), să se adaoge şi: *papi*, în aceeaşi ordine de idei şi funcţiuni.

De altfel, s-a ocolit deocamdată abordarea problemei papalităţii. S-au fixat totuşi cîteva probleme. De pildă se spune în document că „*sinodalitatea* s-a structurat la diferite nivele spre a favoriza *co-responsabilitatea Bisericilor* în evanghelizarea şi slujirea omenirii". S-au avut în vedere sinoadele naţionale, provinciale, pan-ortodoxe, ecumenice şi desigur şi conciliile apusene. Mai departe nu s-a mers. Se spune doar, ca o prevenire şi o pregătire că: „în această perspectivă a comuniunii dintre Bisericile locale ar putea fi abordată şi problema funcţiunii episcopului Romei printre episcopi".

Fără îndoială că va trebui să ajungem şi aici! Ultimul capitol însă (58) avertizează corect asupra modului cum se va pune problema: „În sinoadele ecumenice, reunite în situaţii de criză, episcopii Bisericii nedespărţite, cu autoritate universală, *au decis în comun* (s. n.) asupra credinţei şi au emis canoane pentru a afirma Tradiţia apostolilor".

Personal, prevăd că documentul de la Bari, după unele intervenţii neesenţiale, va putea fi uşor finalizat prin consens.

La Opole s-a încercat şi fixarea temelor următoare. O parte din membrii Comitetului de coordonare au propus să trecem de îndată la problema primatului papal şi a infailibilităţii. Am fost printre cei care s-au opus, considerînd că e prea devreme. Se ştie că, încă de la început, unii au recomandat să se înceapă dialogul cu ceea ce ne desparte, ca să nu mai pierdem timpul de pomană, cu discutarea învăţăturilor care ne sînt comune. Aceştia erau însă în taina inimii lor convinşi că pentru probleme mari nu există soluţii acceptabile pentru ambele părţi, şi că astfel se va renunţa la dialog! Şi acum încă unii ortodocşi atrag atenţia că: „Trebuie să ne intre bine în cap că pe romano-catolici nu-i interesează în realitate decît două lucruri esenţiale: primatul şi infailibilitatea şi că, prin dialog, ei nu urmăresc altceva decît să le propage".[4] Părintele Placide Deseille, devenit ortodox în ultimii ani, atras mai ales de spiritualitatea răsăriteană, potrivită sufletului său, după ce vede un progres în accentul pe Bisericile locale, în documentul de la München, avertizează şi el că aceasta ar trebui să determine modificări profunde în catolicism şi să ne îndrumeze de îndată spre orientarea dialogului *înspre diferenţe*".[5]

Sînt de acord, dar să nu ne pripim. Să le abordăm la plinirea vremii. S-au pus pînă acum cîteva premise importante. Trebuie să mai punem şi altele, înainte de a ne fi imposibil să mai continuăm dialogul. Înainte de a aborda tema primatului şi a infailibilităţii, ar trebui, poate, să procedăm la una sau două întîlniri premergătoare ale plenului Comisiei mixte de dialog, în faţa căreia să se prezinte două-trei referate ortodoxe, două-trei referate romano-catolice, cu tema: Cît se poate avansa dintr-o parte spre cealaltă? Fără o bună pregătire dialogul asupra primatului şi infailibilităţii are totuşi şanse minime, potrivit unor semne recente.

Aş putea fi întrebat pe ce mă întemeiez cînd afirm aceasta şi de ce am propus la Opole amînarea acestei teme cu cel puţin încă o sesiune a Comisiei de dialog? Aş răspunde că în primul rînd mă întemeiez pe propria mea cunoaştere a spiritului ortodox şi a celui romano-catolic, a căror pregătire pentru unitate este încă insuficientă. Ştiu că există entuziaşti ai dialogului şi ai speranţei şi printre ortodocşi şi printre romano-catolici. Şi eu sînt printre aceştia, un entuziast ponderat. Ştiu de asemenea că există şi mulţi pesimişti. Am întrebat pe mulţi romano-catolici cum cred ei că s-ar putea rezolva acest litigiu aproape milenar: n-am primit răspunsuri care să indice o viziune clară asupra acestui lucru, deşi cei întrebaţi erau oameni care ar fi trebuit să aibă o viziune clară şi realistă. Ortodocşii răspund mai repede şi mai exact la această întrebare! Eu aş fi printre entuziaştii cei mari, dacă aş găsi mai mulţi entuziaşti şi printre romano-catolici, gata să ştie să cîştige prin ceea ce încă li se pare că vor pierde, dacă vor merge prea hotărîţi pe drumul unităţii! Reinstaurarea Pentarhiei îl va aduce pe Papa din nou în fruntea listei — primus inter pares — din care acum este omis în toată lumea răsăriteană.

---

4 Epifanie Theodoropulos, *loc. cit.*, p. 11.
5 În aceeaşi revistă.

Dar mai este ceva care, personal, mă nelinişteşte şi, cu toată deferenţa faţă de partenerii de dialog voi spune totuşi lucrurilor pe nume. Mă nelinişteşte faptul că deşi noi, în Comisia mixtă de dialog, stabilim unele punţi, unele premise solide pentru tema cea mare, partea romano-catolică, în diferite articole, cuvîntări papale, recenzii de cărţi etc. se străduieşte să contracareze aceste premise cu altele de un neaşteptat conservatorism. Ale noastre, ale Comisiei, precum am arătat, sînt deschise, celelalte reînnoiesc declaraţii, viziuni şi pretenţii care vor putea speria încă o dată pe partenerii ortodocşi în dialog. N-aş vrea să cred că aceste lucruri sînt făcute intenţionat, spre atenţia Comisiei noastre, dar fiind publice, ele sînt receptate de noi şi în acest sens.

Iată cîteva declaraţii importante ale S. Sale Papa Ioan Paul al II-lea: „Sentimentele de afecţiune reciprocă, dialogul sincer pentru a ajunge la adevăr... îi vor conduce pe ortodocşi şi pe catolici la deplina comuniune de credinţă, în cadrul varietăţii tradiţiilor liturgice, disciplinare, spirituale şi teologice".[6]

În iulie 1985 am citit în „L'Osservatore Romano"[7] o cuvîntare a S. Sale Papa rostită în faţa Curiei romane, deci de mare însemnătate, al cărei titlu mi-a plăcut şi mi-a părut încurajator: *„Biserica (romano-catolică) este angajată irevocabil în mişcarea ecumenică"*. Se spun în această cuvîntare lucruri de mare importanţă pentru ecumenism şi pentru dialogul nostru, la care S. Sa face trimiteri speciale, cu aprecieri elogioase. Dialogul şi documentele lui sînt deci receptate de episcopul Romei, papă şi patriarh al Occidentului. El atrage atenţia, cu delicateţe pastorală şi omenească: *„trebuie să avem în toate grija de a veni întru întîmpinarea a ceea ce doresc şi aşteaptă în chip legitim ceilalţi fraţi creştini ai noştri, cunoscînd felul lor de gîndire şi sensibilităţile lor"*. S. Sa mai atrage atenţia că trebuie *„să se evite soluţiile facile care nu duc la nimic solid şi stabil"*,[8] şi omagiază pe Paul al VI-lea pentru abolirea amintirii excomunicărilor dintre Bisericile Romei şi Constantinopolului la 7 dec. 1965. Tot atît de frumos, S. Sa promite să nu obosească, încurajînd orice efort, la toate nivelele, în vederea întîlnirii cu ceilalţi fraţi creştini.

Toate acestea sînt încurajatoare pentru noi toţi. Sensibilitatea ortodoxă e însă uitată cînd se afirmă că Papa *„este în slujba Bisericii*, slujire care îi incumbă *într-un chip unic* (s. n.) *episcopului Romei"*, ca şi atunci cînd se spune că Papa e chemat *„să pască turma întregii Biserici"?*[9] Se ştie că noi credem, aşa cum a spus de multe ori S. Sa, că la această slujire sînt chemaţi în *mod egal* toţi episcopii!

Mulţi ortodocşi se simt descurajaţi însă mai ales de unele texte romano-catolice din ultima vreme. Iată spre exemplu, cum scrie Vittorio Peri, directorul Bibliotecii Vaticanului şi membru în Comisia mixtă de dialog şi în Comitetul de Coordonare: Vis-à-vis de organismul conciliar,

6 „L'Osservatore Romano", 4, 20 ianuarie 1985.
7 Nr. 29, 16 iulie, p. 1 şi 4—5.
8 *Idem.*
9 „L'Osservatore Romano", 4, 1985, col. 1.

papa are o poziţie *deosebită de a patriarhilor* (are în vedere pentarhia). *Papa cooperează* (sinergazetai) cu Conciliul, pe cînd patriarhii *sînt de acord* (simfronunsin).[10] Papa are un rol *special, distinct,* în Biserica universală.[11] Papa are o misiune specifică.[12] În Sinoadele ecumenice numai confirmarea *expresă* a Papei poate convalida concluziile.[13] Papa are misiunea de ghid şi o funcţie de coordonare.[14] Papa a avut de la început un drept special de intervenţie pentru a salvgarda credinţa ortodoxă şi comuniunea în dragoste a Bisericilor.[15]

Prerogativele proprii Scaunului roman — precizează Dr. Peri, spre a nu rămîne nici un dubiu — se exprimau în termeni care nu sînt nici morali, nici generici, ci în *mod tipic juridici* (s. n.);[16] Papa are un minister caracteristic (s. n.) pentru edificarea Bisericii universale;[17] Papa are o harismă destinată construcţiei unităţii eclesiale.[18] Funcţiunea pontificală a fost întotdeauna *singulară* (s. n.) vis-à-vis de aceea a patriarhilor;[19] Ministerul eclesial al Papei are uncaracter *unic*[20] (s. n.); Scaunul roman are o misiune eclesială *particulară.*[21] Papa a exercitat rolul de *protecţie* (s. n.) şi de promovare a creşterii comuniunii eclesiale;[22] Papa are o funcţie *proprie;*[23] Papei, potrivit conştiinţei eclesiale celei mai autorizate şi celei mai autentice, aceea a Orientului, i-a fost recunoscută întotdeauna o funcţie *specială.*[24]

Aş putea cita aici şi pe alţii. De pildă alt membru al Comisiei mixte, Mgr. Michele Maccarrone, reputatul istoric, continuă să ne mai numească şi azi pe noi ortodocşii „fraţi separaţi",[25] deşi Papii înşişi vorbesc acum de *Biserici-surori!*[26] De altfel, Mgr. Maccarrone are o ciudată idee despre ecumenism. Cînd părintele M. R. Tillard, şi el membru al Comisiei mixte de dialog, în cunoscuta sa carte „Episcopul Romei"[27] face eforturi disperate şi oneste de a găsi o cale de prezentare a primatului papal cît de cît acceptabilă ortodocşilor, Mgr. Maccarrone îl acuză că scrie, nici mai mult, nici mai puţin, decît împotriva ecumenismului! Oare nu au dreptate unii ortodocşi cînd declară că nu pricep ce înţeleg romano-catolicii — sau măcar unii dintre ei — prin ecumenism?

---

10 Vittorio Peri, *La Synergie entre le Pape et la Concile ecumenique. Note d'histoire sur l'ecclesiologie traditionelle de l'Eglise indivise,* în „Irénikon", 2, 1983, p. 174.
11 *Idem,* p. 178.
12 *Ibidem.*
13 *Idem,* p. 179.
14 *Ibidem.*
15 *Ibidem.*
16 *Idem,* p. 180.
17 *Ibidem.*
18 *Ibidem.*
19 *Idem,* p. 181.
20 *Ibidem.*
21 *Ibidem.*
22 *Idem,* vezi şi p. 191.
23 *Ibidem.*
24 *Ibidem.*
25 „L'Osservatore Romano", ed hebd, nr. 49, 4 decembrie 1984, p. 6.
26 De asemenea la Papa Ioan Paul al II-lea, în cuvîntarea către Curie, p. 5.
27 *L'Evêque de Rome,* Paris, 1982.

Mgr. Maccarrone apără nu numai primatul din epoca lui cea mai îndepărtată de ortodoxie, dar îl condamnă pe M. R. Tillard pentru că ridică unele obiecţii împotriva Conciliului Vatican I şi împotriva definiţiilor *„ex sese"*. Deşi *Comisia mixtă de dialog* a promovat deja ideea egalităţii Bisericilor locale, ca Biserici plenare, Mgr. Maccarrone scrie negru pe alb: „Biserica romană nu este numai o Biserică locală. Ea se bucură de *singularitate* (s. n.) proprie".[28]

Ne oprim aici. Deja am abuzat prea mult de citate care spun acelaşi lucru, dar mi s-a părut elocvent prin sine faptul că, numai pe cîteva pagini, s-a putut spune de atîtea ori acelaşi lucru, cînd chiar S. Sa Papa vorbeşte despre ele cu oarecare reţinere, şi cu completări de intenţie demitizantă! Nu neg deloc faptul că unii Papi pot avea harisme speciale şi iniţiative de mare valoare pentru întreaga Biserică. Dar asta e altceva.

Asemenea *pregătiri* pentru dialogul asupra marilor diferenţe care despart cele două Biserici nu sînt de bun augur. Le-am pomenit pentru că tema conferinţei mele mă obligă să mă refer şi la *perspectivele* dialogului în care ne-am angajat.

În acest context e de înţeles de ce Bisericile şi teologii ortodocşi nu prea reacţionează, nu prea analizează rezultatele dialogului de pînă acum. Abia cîţiva teologi, ici şi colo, au spus şi mai spun cîte ceva. Dialogul n-a devenit încă un eveniment. Persistă încă o anumită neîncredere, alimentată şi de unii ortodocşi prea conservatori, dar iată că ea e alimentată şi de unii romano-catolici. Chiar unul din copreşedinţi, iubitul nostru cardinal Willebrands, în cadrul unei conferinţe ţinute aici la Viena, în anul trecut, cu prilejul aniversării a 20 de ani de la înfiinţarea Asociaţiei „Pro Oriente", deşi a spus foarte multe lucruri încurajatoare pentru dialogul cu Orientul, nu s-a putut reţine să nu spună că Biserica Romei deţine primatul printre celelalte Biserici. De asemenea l-a citat pe S. Sa Papa Ioan Paul al II-lea care, într-o cuvîntare ţinută la Seminario Romano, a spus textual: „Papa este locţiitorul lui Hristos pentru întreaga Biserică". Să sperăm că acestea nu mai sînt totuşi *condiţii* ale dialogului, sau vreun *veto* anticipat. Pentru Comisia mixtă de dialog, *totul e supus dialogului*. În această perspectivă dialogul rămîne deschis.

Ortodocşii ar dori ca partea romano-catolică să înţeleagă lunga experienţă răsăriteană a sinodalităţii, experienţa care şi-a dovedit realismul şi eficacitatea. Ortodocşii au încă impresia că deşi partea catolică a reabilitat în mare parte spiritul conciliar, el mai rămîne încă incomplet exprimat şi înţeles în viaţa Bisericii Apusene.

Pierderea sinodalităţii (conciliarităţii) s-a datorat estompării caracterului organic al Bisericii şi îngroşării aspectului juridic în viaţa Bisericii.

Soluţia rezolvării marilor diferenţe dintre cele două Biserici stă în modul cum va fi înţeleasă şi exercitată sinodalitatea. *„Pregătirile"* ar trebui să meargă mai ales spre această direcţie, nu spre reafirmarea tocmai

28 *Loc. cit.*, p. 6.

a antitezelor sinodalităţii, adică exact a ceea ce a dus la despărţirea şi la adîncirea ei.

Revenind la impasul actual, în legătură cu ordinea şi timpul administrării tainelor de iniţiere, aş zice că e bine că ambele părţi în dialog se prevalează şi fac apel la practica bisericească din vechime, din epoca unităţii. În această privinţă Comisia de dialog se va afla în situaţia, pe de o parte de a determina *tradiţia autentică,* pe de alta de a stabili un principiu care va putea fi utilizat şi în alte cazuri similare. Aceasta ar putea fi o contribuţie nouă, majoră, la deschiderea unor căi noi spre succesul dialogului.

Eu mi-aş propune mie şi d-voastră, şi celor 56 de cavaleri ai îndrăznelii, membri ai Comisiei mixte internaţionale de dialog teologic între Biserica ortodoxă şi Biserica romano-catolică, să reţinem nu atît „pregătirile" care poartă în ele germenul descurajării, ci mai ales cîteva cuvinte profetice ale Papei Ioan Paul al II-lea, care deschid cea mai mare fereastră speranţei. Aceste cuvinte au fost rostite la 28 iunie 1985, la Roma, cu prilejul aniversării a 25 de ani de la instituirea Secretariatului pentru unitate, în acea deja citată cuvîntare către Curia Romană. Ele conţin *cheia* succesului dialogului dintre Orient şi Occident, în totalitatea lui, soluţia care va încununa dialogul: *„Trebuie ca Biserica să reînveţe a respira cu ambii săi plămîni, oriental şi occidental".*

Văd *în* aceste cuvinte, *printre* ele şi *dincolo* de ele, Biserica viitorului apropiat, una, sfîntă, sobornicească şi apostolească, din Răsărit şi Apus, Pentarhia restaurată în spiritul tradiţiei creştine bimilenare.

† ANTONIE
Mitropolitul Transilvaniei

ÎMPĂCAREA — COMPONENTĂ A MÎNTUIRII *

1. *Importanța și actualitatea problemei*

Restabilirea relației omului cu Dumnezeu, tulburate de păcat, prin împăcarea cu Dumnezeu, cu sine și cu lumea, a fost o căutare și preocupare constantă a sufletului religios de totdeauna, încărcat de conștiința vinovăției pentru starea sa de păcat și a traumelor adînci ale acestuia pe care le lasă în viața omului și a lumii. Abia în creștinism însă, unicul loc unde se împlinește plenar această năzuință și căutare neostoită a sufletului religios, prin întreagă iconomia divină a mîntuirii lumii realizată de Dumnezeu-Tatăl prin Fiul în Duhul Sfînt, problema împăcării a fost înțeleasă în toată amploarea, dimensiunile și ființa ei, precum și în contextul întregii iconomii divine a mîntuirii.

Deși problema împăcării a fost abordată teologic prima dată în Apus, în special de Anselm de Canterbury în cadrul teoriei satisfacției și mai apoi de la Reformă încoace,[1] totuși fiind un termen biblic, e adevărat mai puțin frecvent, dar reliefînd un aspect important al iconomiei divine a mîntuirii, ea a constituit o preocupare constantă în teologia biblică, în scrierile Sf. Părinți, dar și în teologia dogmatică ortodoxă, direct sau indirect în legătură strînsă cu alți termeni care o implică, în cadrul dogmei soteriologice și hristologice, în teologia simbolică, precum și în teologia morală și pastorală cu aplicațiile ei practice.

Dar, îndeosebi azi, mai ales în ultimele decenii, împăcarea a devenit o problemă importantă de cercetare multilaterală în cadrul dialogurilor ecumenice contemporane, chiar ortodox-luterane,[2] precum și în Mișcarea ecumenică și în cadrul fundamentării teologice a preocupărilor și eforturilor susținute ale Bisericilor creștine de stopare a cursei înarmărilor și apărarea vieții și păcii pe planeta noastră.

Avînd deci o importanță permanentă pentru teologia creștină, tema celui de al IV-lea dialog teologic între Biserica Ortodoxă Română și E K D își vădește, așadar, nu numai utilitatea dar și actualitatea sa cu totul deosebită, mai cu seamă că împăcarea este privită acum în legătură strînsă cu înnoirea și vindecarea lumii în Hristos.

* Referat ținut în cadrul celui de al IV-lea dialog teologic între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghelică din Germania Federală (EKD) care a avut loc la Techirghiol (1985).

1 Christoph Klein, *Versöhnung als Zwischenmenschliches Geschehen im Neuen Testament*, în „Im Kraftfeld des Evangeliums" Festschrift für Hermann Binder, Sibiu, 1981, p. 46.

2 *Versöhnung. Das deutsch-russische Gespräch über das chrisliche Verständnis der Vreschöhung zwischen Vertreten der EKD und der Russischen Orthodoxen Kirchen*, Studienheft 5, Witten, 1967.

2. *Noțiunea de mîntuire, aspectele și elementele ei componente*

Misterul iconomiei și unirii noastre cu Dumnezeu prin întruparea, viața, moartea, învierea și înălțarea la cer a lui Iisus Hristos, ca și prin pogorîrea Duhului Sfînt, cuprinde în Revelația dumnezeiască o multitudine de aspecte și direcții importante a căror semnificații cu greu pot fi redate și reduse la un simplu cuvînt. De aceea „Sf. Scriptură — zice Nicolae Cabasila — a trebuit să caute o mulțime de icoane care să lămurească marea taină a acestei uniri neînțelese, deoarece într-una singură e limpede că nu se poate cuprinde un așa mare adevăr... Nici una din aceste icoane folosite nu lămuresc deplin unirea duhovnicească a omului cu Dumnezeu, căci toate se dovedesc neputincioase în a arăta adîncimea acestei taine".[3] Toate imaginile și icoanele folosite de Sf. Scriptură indică deci diversitatea de aspecte și laturi ale mîntuirii noastre obiective și subiective în Hristos și care privesc pe de o parte restabilirea relației omului cu Dumnezeu prin restaurarea slavei și cinstirii lui Dumnezeu Unul în Treime în lumea creată și împăcarea Sa cu noi în jertfa lui Hristos, prin care s-a împlinit întreaga dreptate, iar pe de altă parte în eliberarea naturii umane din robia puterilor stricăciunii și ale păcatului și a morții, vindecarea și restaurarea ei în starea originară, precum și sălășuirea bogăției vieții și energiilor dumnezeiești în firea omenească asumată de Hristos și prin El în noi toți.

Termenul principal folosit de Sf. Scriptură și Tradiția bisericească pentru a reda scopul și rezultatul operei lui Hristos este acela de „mîntuire" și de aceea el rămîne termenul preferat în teologia ortodoxă, întrucît el este folosit cel mai des în Noul Testament, de peste 200 de ori, și este întrebuințat și în Simbolul de credință al Bisericii ecumenice. Înțelesurile cuprinse în el sînt redate în Noul Testament printr-o mulțime de alți termeni, cum sînt cei de răscumpărare, împăcare, îndreptare, viața cea nouă, sfințire etc., care pun în relief diferitele laturi, aspecte și faze ale mîntuirii noastre în Hristos. Între toți acești termeni care exprimă starea de mîntuire există o deplină solidaritate sau complementaritate. Înțelesul fiecăruia implică înțelesurile exprimate prin ceilalți. Fiecare termen e valoros în sine, căci indică diferite aspecte și semnificații ale iconomiei divine a mîntuirii și de aceea de toți trebuie să ținem seama în înțelegerea ei, fără să forțăm pe cei mulți să intre în înțelesul vreunuia.[4] În același timp termenul grec „sotiria" corespunde lui „sanus" din latină și înseamnă a da sănătate celui ce a pierdut-o, a salva de la moarte, a vindeca. De aceea expresia „credința ta te-a mîntuit" înseamnă „credința te-a vindecat", cei doi termeni fiind sinonimi. De aceea mîntuirea în Hristos are și un sens terapeutic de „vin-

---

3 Nicolae Cabasila, *Viața în Hristos*, P. G., 150, col. 497 C D — 504 A.

4 D. Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. II, București, 1978, p. 332; Idem, *Învățătura ortodoxă despre mîntuire și concluziile ce rezultă din ea pentru slujirea creștină*, „Ortodoxia", 24 (1972), 2, 195—197; Vl. Lossky, *Redemption et deification*, în: „A l'image et à la resemblance de Dieu", Paris, 1967, p. 98; P. Nellas, *Învățătura despre îndreptare a lui Nicolae Cabasila. Contribuție la soteriologia ortodoxă*, Atena, 1975, p. 21—24.

decare a ființei", iar Mîntuitorul se numește pe Sine „viața", care a biruit moartea.[5]

În teologia apuseană, în general, s-au folosit cu predilecție pentru întreagă opera de mîntuire termenii biblici de răscumpărare şi de împăcare. Teologia patristică şi ortodoxă i-a folosit şi îi foloseşte şi ea, dar niciodată ca înţelesuri exclusive, ci numai în legătură strînsă cu ceilalţi termeni şi aspecte implicate în termenul de mîntuire, cum procedează de exemplu Sf. Simion Noul Teolog: „Fiul lui Dumnezeu — zice el — s-a coborît pe pămînt ca să ne împace prin Sine pe noi cei ce eram duşmani ai Părintelui Său (R. 5, 10) şi să ne unească în chip conştient cu Sine prin Duhul Sfînt".[6] Termenul biblic de împăcare întîlnit în Epistolele Sf. Apostol Pavel exprimă deci un aspect important al mîntuirii noastre în Hristos, subliniind desfiinţarea „vrăjmăşiei" şi restabilirea relaţiei normale de pace între noi şi Dumnezeu, prin întruparea şi jertfa pe Cruce. În acest sens împăcarea formează o componentă esenţială a mîntuirii şi priveşte îndeosebi direcţia ei spre Dumnezeu şi aspectul negativ al mîntuirii, de nimicire a păcatului şi a vrajbei şi a urmărilor lor în om, ceea ce arată în acelaşi timp şi direcţia ei spre firea umană asumată de Hristos şi noi toţi, privind vindecarea şi restaurarea firii umane, ca şi aspectul pozitiv al iconomiei mîntuirii, unirea cu Dumnezeu, viaţa cea nouă şi îndumnezeirea prin har — vocaţia ultimă a omului.[7] Deşi Ortodoxia a insistat mai ales asupra aspectului ontologic şi pozitiv al iconomiei mîntuirii, restaurarea firii umane şi îndumnezeirea ei prin har, totuşi n-a scăpat o clipă din vedere şi împăcarea noastră cu Dumnezeu realizată în Iisus Hristos, dovadă e şi faptul că aceasta din urmă a făcut şi obiectul unei aprofundări şi hotărîri oficiale a ei cu valoare panortodoxă, încă din secolul al XII-lea, în hotărîrile Sinoadelor din Constantinopol (1156—1157), cu privire la jertfa şi împăcarea adusă de Hristos, ca şi în cîteva „anatematisme" ale acestora de o excepţională importanţă şi care au intrat încă de atunci în „Sinodiconul Ortodoxiei".[8]

3. *Împăcarea lumii în Iisus Hristos*

Aşadar, în sens paulin, împăcarea lumii cu Dumnezeu presupune păcatul, care a stricat armonia dintre om şi Dumnezeu, cu sine însuşi şi cu lumea şi înseamnă „surparea zidului despărţitor" între cele două lumi, precum şi „desfiinţarea vrăjmăşiei în trupul lui Hristos" (Ef. 2, 14; Col. 1, 20—21; R. 5, 10). Ca act liber al omului, păcatul care vine din cădere nu constituie numai o întunecare a spiritului din care trebuie să iasă, o infirmitate de care trebuie să se vindece şi moarte din pricina căreia el trebuie să reînvie, ci este în acelaşi timp şi o „vrăjmăşie"

5 P. Evdokimov, *Les âges de la vie spirituelle*, Paris, 1964, p. 169—170, 38; Nellas, *op. cit.*, p. 106—111.

6 Sf. Simion Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice şi practice*, (II, 58), trad. de D. Stăniloae, Filocalia, vol. VI, Bucureşti, 1977, p. 80.

7 V. Lossky, *op. cit.*, p. 108; Nellas, *op. cit.*, p. 71.

8 John Meyendorff, *Christ in eastern christian thought*, Washington, 1969, p. 154; J. Gouillard, *Le Synodikon de l'Orthodoxie*. Edition et Commentaire, Paris, 1967, p. 72—74.

împotriva lui Dumnezeu, care trebuie nimicită.[9] Vrăjmăşia aceasta născută din păcatul mîndriei şi întreţinută mereu de teama de pedeapsă, care generează la rîndul ei aversiune şi ură, înalţă şi mai mult zidul despărţitor între cele două lumi, într-un zid al vrajbei şi răzvrătirii continue a omului cu sine însuşi, cu Dumnezeu şi cu lumea, precum şi al făpturii întregi împotriva lui. Se înţelege că vrăjmăşia aceasta n-o nutreşte Dumnezeu, ci omul, căci „nu Dumnezeu este Cel ce duşmănea, ci omul. Pentru că Dumnezeu niciodată nu duşmăneşte".[10] Cu toate acestea Sf. Scriptură spune că prin păcat toţi am devenit nu numai „fii ai neascultării", ci şi „fii ai mîniei" (Ef. 2, 2—3) lui Dumnezeu, că „mînia lui Dumnezeu se descoperă din cer peste toată fărădelegea şi peste toată nedreptatea oamenilor care ţin adevărul lui Dumnezeu în robia nedreptăţii" (R. 1, 18; Ef. 5, 6; Col. 3, 6). Căci deşi Dumnezeu nu urăşte pe om, El detestă şi urăşte însă păcatul şi atitudinea şi starea aceasta în care se află omul îi pricinuieşte de fiecare dată indispoziţie, mîhnire, supărare şi scîrbă faţă de urîciunea păcatului.[11] Şi cu toate acestea El se apleacă necontenit cu iubire faţă de făptura Sa şi în marea Sa bunătate şi iubire de oameni, încă pe cînd erau păcătoşi şi vrăjmaşi, spune Sf. Apostol Pavel, ne-a împăcat cu Sine prin întruparea şi moartea Fiului Său, Care unindu-ne cu Sine şi ascultător făcîndu-se pînă la moarte a surpat zidul vrajbei, mîntuindu-ne astfel „prin viaţa Lui" (R. 5, 8—10; Ef. 2, 14—18; Col. 1, 20—21; II Cor. 5, 18—19; Filip. 2, 8).

Aşa cum am spus, teologia ortodoxă n-a înţeles niciodată în sens exclusiv şi nici pur juridic termenul de împăcare, ci numai în legătură strînsă cu ceilalţi, considerînd întotdeauna mîntuirea, împăcarea în Hristos, ca manifestîndu-se simultan în trei direcţii: spre Dumnezeu, spre firea omenească asumată de El şi spre noi. De aceea mîntuirea, împăcarea începe de fapt chiar prin întruparea Fiului, care prin unirea celor două firi, dumnezeiască şi omenească, în ipostasul Său dumnezeiesc, ne-a unit în Sine cu Dumnezeu, făcînd din cele două lumi una şi înlăturînd astfel cel dintîi obstacol în calea împăcării şi apropierii. „Trei piedici — observă Nicolae Cabasila — stau în calea omului spre Dumnezeu: firea, păcatul şi moartea. De toate aceste trei piedici Domnul îi dă omului putere să scape, ba chiar să se unească cu Sine, după ce le-a înlăturat pe toate una după alta: pe cea a firii prin întrupare, pe a păcatului prin răstignire, iar zidul cel din urmă al morţii celei tiranice, din care a ridicat toată firea prin înviere... Luînd astfel asupra Lui tocmai ceea ce forma între noi şi El zid despărţitor, n-a mai lăsat nimic între noi".[12]

Întruparea Fiului a adus în firea omenească o viaţă şi putere nouă în raport cu Dumnezeu, cu noi înşine şi cu semenii, unindu-ne în modul cel mai intim, neseparabil şi definitiv în Sine pe noi toţi cu Dumnezeu. „Fiul lui Dumnezeu făcîndu-se om — zice Pr. Prof. D. Stăniloae —

9 Nellas, *op. cit.*, p. 82.

10 Ioan Hrisostom, *Omilia XI la II. Cor. 3*, P. G. 61, col. 478.

11 Grigorie Marcu, *Profilul neotestamentar al teologiei împăcării în desfăşurările lui actuale*, în „Mitropolia Ardealului", XVIII (1973), 1—2, p. 15; Nellas, *op. cit.*, p. 113; D. Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. II, p. 130.

12 N. Cabasila, *op. cit.*, col. 572 C D, A.

devine şi în această calitate Fiul lui Dumnezeu. Iubirea Sa filială, eternă şi desăvîrşită, faţă de Tatăl umple şi umanitatea Sa".[13] „Hristos l-a aşezat iarăşi pe omul întors de la Dumnezeu — zice Sf. Chiril al Alexandriei — în faţa Tatălui în Sine ca în cel dintîi om. În Hristos a fost pus în vederea Tatălui şi în ochii Lui".[14] Tatăl priveşte acum la faţa lui Hristos, Dumnezeu-Omul, cu iubirea cu care priveşte la Fiul Său Unul-Născut. Firea noastră omenească, unindu-se cu firea dumnezeiască în ipostasul dumnezeiesc al Fiului şi purtată fiind acum de El, e sfinţită şi îndreptată real chiar prin aceasta spre Dumnezeu, aşa încît ea a devenit sfîntă, dreaptă şi împăcată chiar în rădăcina ei. Pacea ei cu Dumnezeu constă în iubirea filială a lui Hristos-Omul faţă de Tatăl, precum şi în privirea iubitoare a Tatălui la faţa lui Hristos ca la Însuşi Fiul Său, care poartă întipărit acum în ea chipul Fiului.[15] „Ce anume a împăcat pe Dumnezeu cu firea omenească? se întreabă N. Cabasila. Fără îndoială faptul că îl vede om pe însuşi Fiul Lui iubit." [16] Căci El se bucură „regăsind între noi pe însuşi Fiul Său iubit".[17]

Importanţa întrupării în întreaga iconomia mîntuirii şi împăcării rezultă apoi şi din faptul că ipostasul dumnezeiesc al lui Iisus Hristos nefiind supus limitelor, a devenit arhetipul ipostatic al întregii umanităţi, în care e recapitulată, şi prin aceasta lumea întreagă este unită şi împăcată cu Dumnezeu în Hristos.[18]

Întruparea însă este doar prima etapă, care a înlăturat primul obstacol din cale şi a creat astfel condiţia pentru înlăturarea celorlalte două: păcatul şi moartea, prin jertfa de pe Cruce şi învierea lui Iisus Hristos, fără de care n-ar fi fost realizată deplin împăcarea.

Dacă păcatul neascultării, care s-a transformat în ură şi insultă faţă de Dumnezeu, a generat moartea, Iisus Hristos s-a făcut ascultător faţă de Dumnezeu pînă la moarte, „împlinind astfel toată dreptatea" [19] şi restabilind toată slava şi cinstea pe care omul se cuvenea s-o dea lui Dumnezeu, şi împăcîndu-i în Sine cu El. „În felul acesta — zice N. Cabasila — Fiul Unul-Născut singur, neomiţînd nimic pentru slava Tatălui a surpat zidul din mijloc al vrajbei şi a eliberat pe om de păcate. Întrucît însă Iisus, Cel în două firi, a cinstit pe Tatăl după cealaltă din firi, adică după firea noastră omenească, a împletit Tatălui acea cunună a slavei din Trupul şi Sîngele Lui; de aceea singurul leac împotriva păcatului este Trupul lui Hristos şi singura dezlegare de păcate este Sîngele Lui." [20] Cabasila explică preamărirea lui Dumnezeu, pe care Hristos I-a adus-o prin toată viaţa Sa pînă la jertfa pe Cruce, ca pe un act de supremă omagiere şi restabilire a dreptăţii lui Dumnezeu în

---

13 D. Stăniloae, *Învăţătura ortodoxă despre mîntuire*, p. 199.
14 Sf. Chiril al Alexandriei, *De adoratione in Spiritu et veritate*, IX; P. G., 68, col. 62 D.
15 D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 200.
16 N. Cabasila, *Explicarea dumnezeieştii Liturghii*, P. G. 150, col. 464 B.
17 Idem, *Viaţa*, col. 636 D.
18 John Meyendorff, *op. cit.*, p. 118.
19 N. Cabasila, *Viaţa*, col. 689 D.
20 Ibidem, col. 589 C.

toate făpturile Sale, încît spune că „dacă Mîntuitorul s-a întrupat, a făcut aceasta numai spre a preamări pe Tatăl." În felul acesta „El s-a făcut dreptate de la Dumnezeu" pentru noi, care „ne-a deschis ușile cerului" și „a sfărîmat zidul vrajbei și a împăcat pe Dumnezeu cu noi".[21]

Păcatul l-a biruit Hristos întru Sine, datorită unirii celor două firi în una și aceeași persoană dumnezeiască, prin tăria și biruința asupra lui pe care i-o cîștigă și dă firea dumnezeiască celei omenești, să nu mai cadă.[22] Iar ultima piedică în calea împăcării noastre cu Dumnezeu, moartea, a fost omorîtă prin Înviere, căci prin luarea asupra Lui a tuturor suferințelor, stricăciunii și morții, „prin moartea Lui a omorît moartea noastră și ne-a dezlegat de vina pentru păcate".[23]

În felul acesta, Iisus Hristos a nimicit prin jertfa de pe Cruce, în trupul Său, în chip drept și în însăși rădăcina ei, atît dușmănia omului cu Dumnezeu, cît și scîrba lui Dumnezeu față de omul păcătos, „făcînd să răsară pacea și dreptatea Sa în noi".[24]

Sf. Chiril al Alexandriei a accentuat un alt aspect al împăcării prin jertfa lui Hristos și anume că omul nu poate intra la Tatăl decît în starea de jertfă curată, dar neputînd-o aduce, Hristos s-a adus Tatălui ca jertfă curată și în El și prin El avem și noi intrare la Tatăl și odată cu intrarea avem și împăcarea și pacea între noi și între noi și Dumnezeu, întrucît „s-au destrămat cele ale mîniei și au fost desființate urmările blestemului".[25] Jertfa aceasta atotcurată, ca arderea de tot adusă Tatălui întru miros de „bună mireasmă, care stă în moartea lui Hristos",[26] este oferirea și predarea totală Tatălui și în El sîntem oferiți și noi Lui. Dar Hristos deși nu se mai jertfește și moare în chip văzut, El este permanent, „de-a pururi" (Ev. 10, 12—14) în starea sau dispoziția de jertfă și predare Tatălui pentru ca să ne atragă pe toți în chip actual și moral în jertfa Sa, ca să putem trăi și pune în lucrare astfel împăcarea și pacea care a cîștigat-o și ne-a dăruit-o. De aceea El poartă și în continuare pe Trupul Lui „semnele jertfei" și le păstrează în veci ca „podoabe împărătești", „ca semne ale iubirii Sale de oameni, căci prin ele a găsit din nou pe cel pierdut și pe urma patimilor a cucerit acum pe cel care-l iubea . . . Căci El s-a gîndit să păstreze pe Trupul Său semnele jertfei Sale și să poarte pe el pururea urmele rănilor dobîndite în timpul răstignirii, vrînd să arate prin aceasta că chiar atunci cînd va veni a doua oară în lumina strălucitoare, El va rămîne pentru robii Săi, Același răstignit și împuns, rănile acestea ținîndu-i loc de podoabe împărătești".[27]

În explicația jertfei și a morții lui Hristos unii Sf. Părinți au accentuat direcția ei spre Dumnezeu, pentru nimicirea vrajbei și realizarea

21 Ibidem, col. 588 B, 508 B.
22 Ibidem, col. 513 B, D; 517 C.
23 Ibidem, col. 637 B; 508 C.
24 Ibidem, col. 509 D.
25 Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire*, II, P. G. 69, col. 73 A.
26 Idem, *De adoratione*, col. 964, 973; N. Cabasila, *Viața*, col. 537 D.
27 N. Cabasila, *op. cit.*, col. 645 C D.

împăcării fără să neglijeze însă şi implicaţiile ei asupra firii omeneşti, iar alţii au scos în relief îndeosebi direcţia ei îndreptată spre vindecarea şi întărirea firii omeneşti, fără să uite direcţia ei spre Dumnezeu. O punte de legătură între aceste două explicaţii ar putea fi explicaţia Sf. Grigorie de Nazianz, care respingînd opinia răscumpărării neamului omenesc de la diavol, ca şi cea de la Dumnezeu, în sensul că „preţul de răscumpărare" ar fi fost plătit de Iisus Hristos, fie diavolului, fie lui Dumnezeu, ca Unul care trebuie îmblînzit şi împăcat prin jertfă, spune: „nu este oare evident că Tatăl primeşte jertfa nu pentru că ar avea lipsă de ea, ci pentru că prin iconomie trebuia ca omul să fie sfinţit prin omenitatea lui Hristos, trebuia ca Însuşi Dumnezeu să ne cheme către El prin Fiul Său, care este mijlocitorul care a împlinit totul spre slava Tatălui".[28] În acelaşi sens şi Nicolae Cabasila conciliind cele două explicaţii „învaţă că Hristos a oferit rănile şi patimile Lui din iconomie *pentru om*".[29]

Oricum, însă, teologia ortodoxă învaţă că împăcarea realizată de Iisus Hristos, deşi exprimă direcţia ei spre Dumnezeu, are implicaţii profunde şi asupra firii omeneşti asumate, ca şi în direcţia spre toţi oamenii. De asemenea ea nu a făcut niciodată din moartea lui Hristos un eveniment mîntuitor independent de înviere şi de întrupare. Ea priveşte într-o legătură strînsă, întruparea, moartea, învierea, înălţarea şi pogorîrea şi lucrarea Duhului Sfînt, cele cinci acte principale prin care se realizează întreagă iconomia divină a mîntuirii.[30] După învăţătura ortodoxă „Hristos nu se întrupează şi nu moare simplu pentru o conciliere externă cu noi şi pentru a ne face drepţi înaintea Lui, ci pentru a ne scăpa de moartea veşnică, pentru a se uni deplin şi pe veci cu noi, într-o stare de pace cu El, care este starea celei mai depline uniri şi iubiri între El şi noi, stare în care trăim în unire cu El toată dreptatea şi sfinţenia Lui. Toată iconomia lui Dumnezeu cu noi prin Fiul, are ca scop desăvîrşirea eshatologică a unirii lui Dumnezeu cu omenirea întreagă".[31]

Cum spuneam la început în Biserica Ortodoxă problema împăcării prin jertfa Fiului a făcut şi obiectul unei aprofundări şi hotărîri sinodale oficiale, în sec. al XII-lea, care a adus importante precizări ce au intrat în „Sinodiconul Ortodoxiei". Combătînd opinia greşită a lui Sotherikos Panteughenes, care susţinea că Iisus Hristos a adus jertfa numai Tatălui şi vorbea de o dublă sfinţire şi împăcare considerată ca un schimb: una de la Fiul, care asumînd firea noastră omenească ne-a dat în schimb iertarea păcatelor, iar a doua de la Tatăl, care primind jertfa Sîngelui lui Hristos ne-a dăruit în schimb înfierea. Biserica Ortodoxă a apărat unitatea de lucrare şi cinstire a persoanelor treimice, ca şi unicitatea operei de împăcare şi mîntuire realizată de Iisus Hristos întru Sine.

---

28 Sf. Grigorie de Nazianz, *Oratio 19*, § 22, P. G., 36, 65; D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 205.
29 Nellas, *op. cit.*, p. 121; N. Cabasila, *op. cit.*, col. 716 C.
30 D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 207; idem, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. II, p. 195.
31 D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 205.

Iisus Hristos, Dumnezeu-Omul, reunind în Sine toate, este nu numai Cel ce aduce jertfa şi jertfă, ci şi Cel ce o primeşte; de asemenea El este Cel ce împacă şi împăcarea şi Cel împăcat. „Anatema celor ce zic că jertfa cinstitului Trup şi Sînge din vremea Patimii a Domnului şi Dumnezeului şi Mîntuitorului nostru Iisus Hristos... a adus-o numai lui Dumnezeu-Tatăl, dar nu şi-a primit-o ca Dumnezeu împreună cu Tatăl, nici Însuşi Cel Unul-Născut, nici Duhul Sfînt, întrucît prin aceasta exclud pe însuşi Dumnezeu Cuvîntul şi pe Duhul Mîngîietorul, de la aceeaşi cinstire şi demnitate cuvenită lor ca Dumnezeu". „Anatema celor ce născocesc şi introduc distanţe temporale în împăcarea firii cu dumnezeiasca şi fericita fire a Treimii Celei de viaţă începătoare şi Preasfinte şi afirmă că mai întîi am fost împăcaţi cu Cuvîntul Cel Unul-Născut prin asumarea umanităţii şi apoi cu Dumnezeu-Tatăl prin mîntuitoarea Patimă a Domnului Hristos şi împart astfel cele neîmpărţite, în vreme ce dumnezeieşti Părinţi învaţă că Cel Unul-Născut ne-a împăcat cu Sine şi prin Sine şi întru Sine cu Dumnezeu-Tatăl şi prin urmare şi cu Preasfîntul Duh de viaţă făcător, prin întreg misterul iconomiei Sale".[32]

Precizările acestea sînt foarte importante din punct de vedere ortodox pentru înţelegerea misterului săvîrşirii împăcării noastre obiective şi subiective cu Dumnezeu în şi prin Iisus Hristos. Îndeosebi trei lucruri sînt de reţinut:

1. Iisus Hristos a realizat împăcarea noastră cu Dumnezeu „prin întreg misterul iconomiei Sale", adică nu printr-o simplă reconciliere formală, exterioară, ci una profundă care a mers pînă la suprimarea rădăcinii vrajbei şi anume prin unirea ipostatică la întrupare, patimile, moartea şi învierea Sa.

2. Această împăcare n-a realizat-o printr-o lucrare detaşată de persoana Sa, ca un act de graţiere, ci în Sine şi prin Sine ne-a unit şi împăcat cu Sine şi cu întreaga Sf. Treime.

3. Ca o concluzie firească a tot ceea ce am spus pînă acum, apare ideea specifică învăţăturii şi tradiţiei ortodoxe că însuşirea subiectivă a împăcării realizată de Iisus Hristos nu e cu putinţă decît prin unirea noastră strînsă haric-sacramentală şi moral-ascetică permanentă cu Hristos. Căci „fără Hristos — zice N. Cabasila — sufletele noastre nu pot vieţui şi nu pot avea pacea adevărată. Căci El e singurul care ne împacă cu Dumnezeu, dîndu-ne pacea fără de care nu e cu putinţă să dobîndim bunătăţile lui Dumnezeu. Aşadar, fie că nu ne-am unit deloc cu Hristos, fie că după ce ne-am unit n-am rămas în unire cu El sîntem tot vrăjmaşi şi nepărtaşi la bunurile cele dumnezeieşti".[33] Ceea ce ne dăruieşte Hristos, împăcarea şi pacea Lui, nu este deci o lucrare exterioară Lui şi detaşată de El, ci „Domnul ni se dă pe Sine Însuşi. Pentru că

32 J. Gouillard, *Le Synodikon de l'Orthodoxie*, p. 72—74. Aceleaşi idei le întîlnim şi la Nicolae al Metonei care a fost animatorul şi teoreticianul Sinoadelor din 1156—1157 de la Constantinopol, în lucrarea sa „*Tratat împotriva lui Sotherikos*", la Andronik K. Demetrakopulos, *Biblioteca teologică*, Leipzig, 1866, p. 338.

33 N. Cabasila, *Explicarea*, col. 464 B.

împărtăşindu-ne cu Trupul şi Sîngele Său noi primim pe Însuşi Dumnezeu în sufletele noastre".[34]

4. *Împăcarea ca dar şi misiune de întrupare a acesteia în viaţa credincioşilor şi a lumii*

Cu aceasta am intrat în importanta şi complexa problemă a împărtăşirii, însuşirii, actualizării, întrupării şi rodirii împăcării şi păcii realizate de Iisus Hristos în noi şi prin noi în lume, şi care nu e alta decît cea a raportului strîns între împăcare şi îndreptare, între mîntuire şi viaţa nouă în Hristos sau a omului nou. Fără a intra în amănuntele acesteia, vom evidenţia doar cîteva aspecte şi implicaţii ale iconomiei împăcării ca indicativ şi imperativ, ca dar dumnezeiesc şi misiune de punere în lucrare a acestuia prin participarea noastră, pentru întruparea împăcării şi păcii lui Hristos în viaţa credincioşilor şi de revărsare a roadelor ei asupra lumii întregi.

Dacă Iisus Hristos este săvîrşitorul şi „mijlocitorul" împăcării obiective, care împăcîndu-ne în Sine şi cu Sine, cu Dumnezeu Unul în Treime, El este şi „mijlocitorul" către noi a darurilor împăcării din Trupul Său îndumnezeit, pe care le avem numai unindu-ne cu El prin harul Sfintelor Taine.[35] „Şi cum mijloceşte? Unindu-ne cu Sine şi prin Sine ne împărtăşeşte darurile proprii după vrednicia şi după măsura curăţiei fiecăruia".[36]

Am văzut că împăcarea realizată prin întreaga iconomie divină de Iisus Hristos are nu numai un caracter obiectiv şi virtual, dar şi de dar al lui Dumnezeu, Care „era în Hristos împăcînd lumea cu Sine", „pe cînd eram păcătoşi şi vrăjmaşi" (II. Cor. 5, 18—19; R. 5, 8—10). Aceasta rezultă clar şi din cuvîntul Mîntuitorului către Sf. Apostoli după înviere: „Pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă" (Ioan 14, 27); ca şi din binecuvîntările apostolice: „har vouă, şi pace de la Dumnezeu-Tatăl nostru şi de la Domnul Iisus Hristos" (R. 1, 7 ş. a.), precum şi din rugăciunile la Liturghie: „pentru pacea de sus" şi cererea preotului: „Harul Domnului nostru Iisus Hristos şi dragostea lui Dumnezeu-Tatăl şi împărtăşirea Sf. Duh să fie cu voi toţi" (II. Cor. 13, 14). Prin aceasta „preotul cere pentru noi de la Sfînta Treime „toată darea cea bună şi tot darul desăvîrşit" (Iacob 1, 17), pe care îl numeşte felurit după fiecare din fericitele feţe treimice: de la Fiul cere *har*, de la Tatăl *dragoste*, iar de la Duhul Sfînt *împărtăşire*".[37] Întrucît Fiul este Cel care a cîştigat harul prin jertfa Sa, fără să-i putem da nimic în schimb, iar Tatăl s-a milostivit şi aplecat iarăşi cu iubire faţă de neamul omenesc datorită jertfei Fiului Său, iar Duhul Sfînt este Cel care ne împărtăşeşte acest har prin pogorîrea Sa asupra Sf. Apostoli. De aceea, darul împăcării lui Hristos este dragostea lui Dumnezeu Unul în Treime faţă de noi, dar şi roadă şi dar al Duhului Sfînt (Gal. 5, 22).

---

34 Idem, *Viaţa*, col. 593 A B.
35 *Ibidem*, col. 577 B C.
36 Idem, *Explicarea*, col. 464 A.
37 *Ibidem*, col. 424 B C.

Dar împăcarea nu poate avea loc ca act conștient și liber dacă nu participă la ea ambele părți. Împăcarea a fost realizată obiectiv în și prin Iisus Hristos fără participarea noastră și ni-o dăruiește ca dar prin Sf. Taine, dar, întrucît Dumnezeu nu face nici o silă libertății noastre, la însușirea, actualizarea și punerea în lucrare a acestuia trebuie să participăm și noi, prin unirea strînsă cu Hristos, prin care primim darurile împăcării și întipărim tot mai mult în ființa noastră chipul virtuților lui Hristos. „Cei ce au crezut cu adevărat lui Hristos, zice Sf. Maxim Mărturisitorul, L-au sălășuit întreg în ei, prin împlinirea poruncilor".[38] Căci „Dumnezeu se împacă cu fiecare dintre oameni (actual) numai, dacă cineva poartă în sine chipul Fiului Său Unul-Născut și mănîncă Trupul Lui și se face un Duh cu El. Fără acestea oricine în sine este omul vechi, urît lui Dumnezeu, ca unul ce n-are nimic cu El".[39] Așa cum Dumnezeu-Tatăl s-a bucurat văzînd om pe Însuși Fiul Său iubit, întors cu totul spre El, și s-a împăcat virtual cu tot neamul omenesc, tot așa El se împacă actual cu noi numai dacă „regăsește în noi pe Însuși Fiul Său iubit"[40].

Deși împăcarea realizată de Iisus Hristos, prin suprimarea definitivă în Trupul Său a rădăcinii însăși a vrajbei, a adus o schimbare fundamentală în Sine a raporturilor noastre cu Dumnezeu, cu noi înșine și cu lumea, manifestîndu-se ca o viață nouă în Trupul Său îndumnezeit, totuși prin împărtășirea Sf. Taine aceasta se află „ca o putere ascunsă în noi",[41] care se actualizează și devine realitate în viața credinciosului numai pe măsura participării noastre și punerea ei în lucrare prin împlinirea poruncilor lui Hristos. Fără participarea și conlucrarea noastră darul acesta rămîne în stare virtuală. Din acest motiv darul împăcării și păcii Lui Hristos este și un imperativ, poruncă și misiune de îndeplinit, în Noul Testament. „Fericiți făcătorii de pace" (Mt. 5, 9); „Să urmărim cele ale păcii" (R. 14, 19); „Căutați pacea cu toată lumea" (Ev. 12, 14); „Trăiți între voi în bună pace" (I Tes. 5, 13); „Împăcați-vă cu Dumnezeu" (II. Cor. 5, 20) ș. a. Pacea lui Hristos trebuie deci căutată, simțită, urmată și actualizată în viața noastră și a lumii.

Cum simte și experimentează credinciosul darul împăcării împărtășit lui de Hristos prin Duhul Sfînt în credință? La început ca „o pace a conștiinței bune înaintea lui Dumnezeu",[42] care ne dă siguranța că în Hristos a încetat vrajba între noi și Dumnezeu și între noi și ceilalți, că Dumnezeu se apleacă iarăși cu iubire față de noi. Apoi îl simțim ca pe o putere tot mai mare în noi, care ne vine de dincolo de noi, din harul primit, pe măsură ce-l punem în lucrare, împlinind poruncile lui Hristos de

---

38 Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cuvînt ascetic*, 34. Trad. D. Stăniloae, *Filocalia*, vol. II, Sibiu, 1947, p. 22; N. Cabasila, *Viața*, col. 689 A; Marcu Ascetul, *Răspuns celor ce se îndoiesc despre dumnezeiescul Botez*, trad. D. Stăniloae, Filocalie, vol. I, Sibiu, 1947, p. 290; „Căci în măsura în care crezînd lucrăm poruncile, lucrează și Duhul Sfînt în noi roadele Sale".

39 *Ibidem*, 464 B C.

40 Idem, *Viața*, col. 636 D.

41 *Ibidem*, col. 544 D; Marcu Ascetul, *op. cit.*, p. 282.

42 E. Wolf, *Die Versöhnung durch Christus und der Friede auf Erden*, în „Versöhnung", p. 135.

stingere a tulburării, vrajbei şi războiului din noi şi dintre noi, iar în locul lor apărînd tot mai puternic iubirea, bucuria şi pacea. Simţirea şi experienţa acestei puteri sînt tot una cu simţirea şi experienţa tot mai deplină a prezenţei lui Iisus Hristos Însuşi în noi, Împăcătorul şi Domnul păcii, şi care ne fac şi pe noi prin punerea în lucrare a păcii Lui, asemenea lui Dumnezeu, „făcători de pace". „Cel ce scoate această boală a urii şi vrajbei din viaţa omenească — zice Sf. Grigorie de Nissa — şi prin bunăvoinţă şi pace leagă între ei pe cei de aceleaşi firi şi-i aduce pe oameni la bună înţelegere prietenească, oare nu împlineşte cu adevărat lucrarea puterii dumnezeieşti? De aceea îl numeşte pe făcătorul de pace fiu al lui Dumnezeu, dat fiind că cel ce dăruieşte acestea vieţii oamenilor se face următor lui Dumnezeu... Această lucrare ţi-o legiueşte şi ţie, ca să smulgi ura, să desfiinţezi războiul, să nimiceşti pizma, să alungi lupta, să omori făţărnicia, să stingi ţinerea de minte a răului ce mocneşte în lăuntrul inimii tale, şi să sădeşti în locul acestora toate cîte le înlocuiesc prin înlăturarea celor contrare. Căci precum odată cu retragerea întunericului intră lumina, aşa şi în locul fiecăreia din acestea intră roada Duhului iubirea, bucuria şi pacea (Gal. 5, 22)".[43] În acest sens, împlinirea împăcării în viaţa credincioşilor şi a lumii înseamnă în acelaşi timp vindecarea omului şi a lumii de boala vrajbei şi întunericului urii şi intrarea ei în orizontul de lumină al păcii, bucuriei şi iubirii lui Hristos.

Actualizarea împăcării şi păcii lui Hristos prin împreună participarea şi conlucrarea noastră, în noi înşine şi între oameni, nu este numai singura cale de împărtăşire reală a darului păcii pentru însănătoşirea vieţii umane, dar ea trebuie să fie şi preocuparea şi grija noastră de căpetenie, asemenea lui Hristos care n-a avut alt scop decît aceasta. „Întrucît Hristos a făcut toate pentru pace, nimic altceva nu are precădere asupra păcii pentru cei care şi-au făcut o preocupare şi rîvnă din cele ale lui Hristos. Căci ei vor „urma pacea", cum porunceşte Pavel (R. 14, 19), mai presus de orice altceva şi vor călăuzi şi pe alţii spre lucrul ei, vor nimici ura deşartă şi vor face să înceteze pe cei ce se războiesc în zadar, ştiind că pacea este atît de preţioasă încît Dumnezeu însuşi a coborît pe pămînt ca s-o cîştige oamenilor, şi-a cheltuit pentru ea însuşi Sîngele Lui, făcîndu-se Împăcător şi Domn al păcii... De aceea cei ce se închină Lui nimic altceva nu vor socoti să lucreze decît să fie artizani (technitai) ai împăcării şi păcii între oameni".[44]

Împăcarea lumii în Hristos, în viziunea paulină şi patristică, nu are numai o dimensiune verticală, de restabilire a relaţiei normale între om şi Dumnezeu, ci şi o dimensiune orizontală,[45] socială, cosmică chiar, implicînd restabilirea armoniei şi păcii între oameni, prin actualizarea

---

43 Sf. Grigorie de Nissa, *Despre fericiri*, VII în „Scrieri". Partea întîi trad. D. Stăniloae, Bucureşti, 1982, p. 393.

44. N. Cabasila, *Viaţa*, col. 676 C D.

45 G. Marcu cu *op. cit.*, p. 18; Pr. Prof. Vasile Mihoc, *Elemente pentru o teologie creştină a păcii*, „Mitropolia Ardealului" XXVIII (1983), 11—12, p. 717; Ch. Klein, *Die horizontale Dimension in Luthers Versöhnungslehre*„ în „Gefordet und Gesegnet", Sibiu, 1983, p. 131—146; Idem, *Versöhnung als Zwischenmenschliches Geschehen*, p. 45—60.

cît mai deplină pe toate planurile şi în situaţiile şi probleme cele mai complicate interumane şi internaţionale, a darurilor împăcării şi păcii lui Hristos. Viziunea individualistă a împăcării, potrivit cap. I din Epistola către Coloseni, este depăşită.

Desigur, Biserica este „aria specifică“ [46] a actualizării împăcării lui Hristos, unde are loc împărtăşirea de ea în unirea cu Hristos prin credinţă şi harul Sf. Taine şi creşterea noastră în viaţa cea nouă pînă la statura plinătăţii şi desăvîrşirii lui Hristos (Ef. 4, 13). Dar binefacerile împăcării manifestate în Biserică se revarsă şi în afară, cuprinzîndu-i pe toţi fără discriminare asemenea păcii lui Hristos, în extensiunea ei panumană. „Făcătorul de pace, zice Sf. Grigorie de Nissa, este cel ce dă pacea altuia, căci nu voieşte să o aibă numai el, ci să împartă din belşugul prisositor şi celor ce nu o au... Căci precum aromatele bine mirositoare umplu aerul dimprejur de buna lor mireasmă, tot aşa darul păcii răspîndeşte cu îmbelşugare în jur buna mireasmă a lui“.[47]

În acelaşi timp Noul Testament indică clar „lumea“ ca obiect al împăcării cu Dumnezeu în Iisus Hristos, care „a împăcat lumea cu Sine însuşi“ (II. Cor. 5, 19) şi „a făcut din cele două lumi una“ (Ef. 2, 14), acţiune care are un caracter universal, cosmic, incluzînd în sfera ei „toate“ (Col. 1, 19—20). Creaţia, lumea întreagă, fiind împăcată şi unită virtual şi obiectiv în Hristos, a devenit prin aceasta obiect al voinţei mîntuitoare a lui Dumnezeu. Chiar dacă nu toţi au conştiinţa aceasta, „prin eforturile pentru eliberare, pentru dreptate, pentru adevăr, pentru pace, — zice Hermann Ridderboss — lumea depune mărturie inconştient despre împăcarea tuturor. Şi lupta aceasta pentru o lume mai bună, pentru pace şi dreptate, ar putea chiar să ajute să pregătească calea spre Hristos şi să deschidă accesul spre El“.[48] În timp ce aceste eforturi creează condiţiile propice extinderii şi revărsării roadelor împăcării lui Hristos asupra lumii întregi, această extindere a roadelor păcii lui Hristos asupra tuturor susţine eforturile de dreptate şi pace din întreaga lume.[49] De altfel, pacea lui Hristos, deşi distinctă de pacea lumii, nu se poate realiza plenar decît în relaţiile dintre oameni. Credincioşii sînt chemaţi să fie „făcători de pace“ nu numai între ei, ci şi între toţi oamenii (Ev. 12, 14). „Dumnezeu — zice H. G. Pöhlman — Care este în acelaşi timp în Hristos, Cel ce împacă şi Cel împăcat, vrea ca şi noi oamenii să fim în acelaşi timp împăcători împăcaţi ai lumii“.[50] Şi anume nu numai prin vestirea „cuvîntului împăcării“, ci şi prin împlinirea „slujirii împăcării“ (II. Cor. 5, 18—19) pentru rodirea darului împăcării între toţi.

Pacea şi împăcarea lumii în Hristos are, desigur, şi o dimensiune eshatologică, ca una ce este o componentă esenţială a Împărăţiei lui

46 Gr. Marcu, *op. cit.*, p. 19.
47 Grigorie de Nissa, *op. cit.*, p. 390.
48 H. Ridderboss, *La reconciliation d'apres le Nouveau Testament*, în „Perspectives réformées“, IX (1979) 1, p. 43—44.
49 Pr. Prof. Ioan I. Ică, *Pacea ca făgăduinţă şi împlinirea ei în Iisus Hristos şi în istorie prin Duhul Sfînt*, în „Mitropolia Ardealului“, XXIII (1978), 10—12, p. 805.
50 Horst Georg Pöhlman, *Abriss der Dogmatik*, Gütersloh, 1973, p. 189.

Dumnezeu, care este deja între noi, dar ne rugăm să și vină mereu. Noi avem acum arvuna darului împăcării în Hristos și puterea de a o întrupa tot mai plenar în viața noastră și în istorie, pînă ce lumea întreagă va fi actual împăcată și unită desăvîrșit în Iisus Hristos.

5. *Convergențe și perspective*

Împăcarea lumii în Hristos, prin întreaga iconomie divină a mîntuirii, nu este numai o învățătură creștină fundamentală, izvor, putere și speranță a lumii de pace și eliberare de forțele întunericului, dar și un important punct de apropiere în dialogul ortodox-luteran actual. Deși această învățătură este prezentată diferit și în alt cadru doctrinar de fiecare Biserică, totuși pe baza pozițiilor teologice evanghelice actuale, cele mai avansate, se pot degaja o serie de puncte apropiate și convergente semnificative între ortodocși și luterani:

1. După cercetările mai noi, învățătura lui Luther despre împăcare este mai apropiată de învățătura clasică a Bisericii vechi în ce privește mîntuirea, înțelegînd-o adică nu simplu juridic, ci ca o eliberare a firii omenești de tirania puterilor păcatului, morții și diavolului și chiar și ca o îndumnezeire a ei în Hristos.[51]

2. În ansamblu, învățătura despre împăcare prin întruparea și jertfa pe Cruce a Mîntuitorului Iisus Hristos accentuează puternic latura obiectivă a mîntuirii, pentru izbăvirea de realitatea profundă a păcatului, care nu putea fi eradicat și iertat printr-o simplă schimbare de dispoziție lăuntrică a omului, dictată de sus.

3. Dacă omul este autorul vrăjmășiei, care provoacă mîhnirea și „mînia" Părintelui ceresc, Dumnezeu este autorul împăcării în Iisus Hristos, Cel ce împacă și Cel împăcat și care împăcînd „toate" întru Sine, a manifestat marea Sa iubire față de noi pe cînd eram păcătoși și vrăjmași Lui.

4. Împăcarea s-a realizat deplin în jertfa pe Cruce, prin care Iisus Hristos împlinind toată dreptatea S-a făcut pentru noi dreptate de la Dumnezeu, care ne-a redeschis în Sine accesul la iubirea și comuniunea cu Dumnezeu.

5. Între Hristos și opera Sa de împăcare nu se poate face o separație, fapt pentru care Hristos Însuși este pacea și împăcarea noastră, de aceea împărtășirea de darul păcii se poate face numai printr-o unire directă cu Hristos Însuși.

6. Împăcarea obiectivă a lumii în Hristos, ca restabilire a relației normale între om și Dumnezeu și întreolaltă, a adus și o schimbare, o viață nouă, ca sfințire și vindecare a firii omenești în Hristos, rămînînd totuși în discuție natura și întinderea acestei schimbări în viața credincioșilor și a lumii, prin însușirea împăcării.

7. Există o legătură strînsă între împăcare și îndreptare, ca viața cea nouă, în care rodește darul împăcării în toate relațiile noastre, atît în dimensiunea verticală, cît și în cea orizontală.

---

51 Ch. Klein, *op. cit.*, p. 143—144, 139; WA. 34, 439, 32; WA. 40, III, 717; WA. 26, 37.

8. Împăcarea în Hristos nu este numai dar dumnezeiesc, ci şi misiune de întrupare şi rodire a păcii de sus în viaţa credincioşilor, a căror roade se revarsă prin ei asupra tuturor şi susţin eforturile de dreptate şi pace în lume.

9. Pacea care izvorăşte din puterea împăcării în Hristos este deja o realitate virtuală ascunsă, ce se actualizează în trupul eclezial al lui Hristos şi prin el pentru întreaga lume.

10. Împăcarea în Hristos este o componentă esenţială a Împărăţiei lui Dumnezeu şi are de asemenea o dimensiune eshatologică, de tensiune continuă între ceea ce avem deja şi ceea ce trebuie să vină.

Precum se vede, punctele de apropiere sînt multe şi ele ar mai putea fi lărgite în discuţiile noastre. Oricum, însăşi apropierea lui Luther de învăţătura Bisericii vechi despre mîntuire, înţeleasă ca o eliberare mai profundă, precum şi accentuarea puternică la el a dimensiunii orizontale şi sociale a împăcării, ca o întrupare şi revărsare a roadelor ei în toate relaţiile interumane, ar putea contribui — zice Prof. Christoph Klein — nu numai la înaintarea cu un pas mai departe în discuţiile actuale asupra împăcării, dar şi la o conclucrare fructuoasă comună la împăcarea dintre oameni şi popoare, devenind artizanii acesteia în lumea contemporană.

Pr. Prof. Dr. *Ioan I. Ică*

TESTAMENTUL MITROPOLITULUI ANDREI ŞAGUNA

La 21 august/2 septembrie 1846, vicarul Andrei Şaguna a sosit la Sibiu pentru a-şi prelua înalta funcţie, fiind animat de idealurile cele mai generoase, simţăminte dezvăluite aproape doi ani mai tîrziu cu prilejul sfinţirii la Carlovitz ca episcop: „... pe românii ardeleni din adîncul somn să-i deştept şi cu voia cătră tot ce e adevărat, plăcut şi bun să-i trag".[1] În decursul îndelungatei păstoriri, de peste un sfert de veac, arhiereul Andrei Şaguna a depus o activitate uriaşă manifestată pe multiple planuri (bisericesc, cultural, politic, social), lucrînd fără preget pentru propăşirea naţiunii sale şi îndeosebi a românilor ortodocşi de dincoace de munţi, care datorită vitregiei orînduirii feudale rămăseseră în urmă faţă de celelalte naţionalităţi. În funcţie de necesităţi căpăta întîietate un domeniu sau altul, ierarhul Andrei Şaguna rezolvînd cele mai dificile probleme ivite înaintea naţiunii sale, ajutat de inteligenţa sa deosebită, după cum îl caracteriza un contemporan, „că are o minte cît o jumătate de ţară".[2]

După sfinţire, fără zăbavă, s-a îndreptat spre Transilvania, în vederea participării la Adunarea Naţională de la Blaj, ce s-a desfăşurat între 3/15—5/17 mai 1848, care l-a ales copreşedinte şi preşedinte al Comitetului Naţional Român. În această calitate a apărat cauza românească la Viena şi Pesta, onorînd mandatul încredinţat de naţiune.

După înfrîngerea revoluţiei (august 1849), în decada absolutistă, episcopul Andrei Şaguna şi-a dat seama că românii nu mai au posibilitatea să se manifeste pe tărîm politic datorită opoziţiei habsburgice, fapt ce l-a determinat să-şi intensifice eforturile în domeniul culturii. Pe cînd mulţi români transilvăneni deprimaţi de instaurarea absolutismului în frunte cu S. Bărnuţiu, A. T. Laurian, A. Papiu Ilarian trec în Principate, ierarhul A. Şaguna rămîne să conducă lupta pe un alt făgaş şi anume cel cultural, impunîndu-şi din nou clarviziunea sa.

Episcopul A. Şaguna prin intermediul Bisericii căuta să consolideze naţiunea de dincoace de Carpaţi, stimulînd în primul rînd dezvoltarea învăţămîntului în limba română. Prima reuşită a constat în aprobarea obţinută pentru ţinerea unui sinod, după o întrerupere de mai bine de 150 de ani, care s-a deschis la 12 martie 1850. Arhiereul A. Şaguna, preşedintele sinodului, într-o cuvîntare arată starea deplorabilă a românilor; „... au doară a noastră e vina că suntem astăzi săraci şi înjosiţi

---

1 N. Popea, *Arhiepiscopul şi metropolitul Andrei baron de Şaguna*, Sibiu, 1923, p. 13.
2 I. Lupaş, *Şaguna şi Eötvös*, Arad, 1913, p. 20.

în toate? Au doară nu e vina celor bogați și înălțați pentru sărăcirea și înjosirea noastră?".[3] Soborul a hotărît: înființarea mitropoliei, egala îndreptățire a Bisericii ortodoxe, Biserica greco-neunită să se numească Biserică răsăriteană, cumpărarea unui imobil, școala clericală din Sibiu să se transforme în Institut teologic, înființarea de școli reale, gimnaziale, a unei academii, precum și o universitate, primirea românilor în școli militare și altele. Desfășurarea sinodului și hotărîrile importante luate au marcat un nou succes dobîndit de episcopul Andrei Șaguna.

O altă realizare de o covîrșitoare însemnătate a fost inaugurarea în 1850 a tipografiei eparhiale, fondată pe spesele sale, care devine un nou focar de cultură prin tipărirea de cărți bisericești și școlare, răspîndite pe o arie foarte largă dincoace și dincolo de Carpați.

La rugămintea lui Iacob Mureșan, episcopul Andrei Șaguna intervine în august 1850 la guvernatorul militar, obținînd reaparițiile „Gazetei Transilvaniei" și „Foaiei pentru minte, inimă și literatură", fiind la acea dată singurele periodice românești din Imperiul habsburgic. În urma demersurilor întreprinse, la 1 ianuarie 1853 apare „Telegraful Român", care va fi un factor de progres, contribuind prin conținutul său, atît la răspîndirea cunoștințelor și informării opiniei publice, cît și la consolidarea vieții naționale românești, periodic cu cea mai îndelungată apariție, neîntreruptă pînă astăzi.

În primii ani ai regimului liberal trece din nou pe primul loc activitatea politică. În calitate de copreședinte al Congresului național (ianuarie 1861), episcopul A. Șaguna proclamă pe români „ca națiune politică și independentă față de celelalte națiuni".[4] La Dieta de la Sibiu deschisă la 1 iulie 1863 participă ca deputat de Săliște și nu ca regalist. După lungi dezbateri se votează legea despre egala îndreptățire a națiunii și a confesiunilor sale, precum și a folosirii limbii române.

În timpul începerii tratativelor pentru instaurarea dualismului, împăratul Francisc Iosif printr-un bilet de mînă la 12/24 decembrie 1864 aprobă reînființarea Mitropoliei ortodoxe, dîndu-i în sfîrșit satisfacție episcopului. Noul mitropolit, la 6 februarie 1865, mulțumește personal monarhului. După instaurarea dualismului la 1867, în lunile mai-iunie s-a discutat și aprobat la Viena de cele două Camere Proiectul de lege privitor la înființarea Mitropoliei române gr. răsăritene și recunoașterea autonomiei acestei Biserici.

La 26/28 septembrie 1868 s-a deschis Congresul național al Bisericii greco-răsăritene, sub președinția mitropolitului Andrei. Acum s-a votat Statutul organic al Bisericii ortodoxe române din Ungaria și Transilvania, după care s-a condus Mitropolia decenii de-a rîndul, asigurîndu-se bunul mers al activității religioase și școlare, Biserica devenind principalul bastion în apărarea naționalității românești de dincoace de munți. În timpul păstoririi sale mitropolitul Andrei a repurtat numeroase izbînzi, însă înființarea Mitropoliei rămîne realizarea sa capitală, care le-a întrecut pe toate celelalte.

---

3 *Actele soboarelor Bisericii greco-răsăritene din Ardeal din anii 1850 și 1860*, Sibiu, 1860, p. 6.

4 „Foaie pentru minte, inimă și literatură", nr. 3 din 18 ianuarie 1861.

O altă instituţie de o deosebită însemnătate în viaţa românească, de data aceasta laică, a fost Asociaţia transilvană pentru literatura română şi cultura poporului român. Fondarea ei la 1861 s-a datorat demersurilor episcopului Andrei la împăratul Francisc Iosif. Referitor la acest aşezămînt episcopul Andrei a făcut în 1864 următoarea declaraţie lui George Bariţiu: „Să nu lăsăm domnule Bariţiu ca să apuie asociaţiunea noastră, să o susţinem cu toate braţele, încît dacă s-ar întîmpla să pierdem toate celelalte drepturi la care năzuim, să rămînem cel puţin cu acest comun de cultură a limbei şi a spiritelor".[5]

Însă mitropolitul Andrei a sprijinit Biserica, învăţămîntul şi cultura nu numai moral, ci şi material, aflîndu-se în permanenţă în fruntea donatorilor, cu sume consistente, ca să nu mai punem la socoteală numeroasele şi îndelungatele deplasări la Viena şi Budapesta, toate fiind plătite din fondurile sale. Între donaţiile mai importante enumerăm: tipografia, fundaţiei Gr. Pantazi 2000 fl.; pentru construirea Catedralei 27.000 fl.; 2000 fl. gimnaziului din Brad şi multe altele, în cele din urmă averea dăruită Bisericii se ridică în jur de 600.000 coroane.

În urma eforturilor supraomeneşti depuse, după 1860 sănătatea arhiereului Andrei începe să se şubrezească, determinîndu-l în cele din urmă să-şi redacteze testamentul pentru prima dată în 1867.

Cu prilejul sărbătoririi unui sfert de veac de la preluarea înaltei funcţii ecleziastice, mitropolitul Andrei a refuzat toate onorurile, rămînînd în acele zile în singurătate şi rugăciune, mulţumind lui Dumnezeu pentru toate cele înfăptuite. Agravîndu-se boala se stinge la 16/28 iunie 1873. Contemporanii săi abia atunci şi-au dat seama de adevărata sa valoare, aşa după cum reiese dintr-o scrisoare a lui Slavici. „... Nu e frază deşartă, cînd zic, că Şaguna el singur, în afară, însemna mai mult decît restul de 2.800.000 români împreună (n. n. — se referă la românii de dincoace de munţi). Om cult în puterea cuvîntului, om plin de abnegaţie, om cu vederi întinse, care totdeauna ştia, de ce e vorba, ce este şi ce nu este în anumite împrejurări cu putinţă; el era o garanţie pentru aceia, care prin mijlocirea lui se puneau în înţelegere cu poporul român".[6]

Odată cu deschiderea şi publicarea testamentului[7] opinia publică a fost profund impresionată de generozitatea şi modestia sa. Chiar de la început cerea să fie înmormîntat simplu la Răşinari, cu un singur preot, fără pompă şi muzică. În conformitate cu Statutul organic, jumătate din averea personală avea dreptul să o doneze cui dorea, însă a lăsat-o moştenire Arhiepiscopiei sub forma unei fundaţii în scopuri bisericeşti, şcolare şi filantropice. Un spaţiu larg a acordat tipografiei ce urma să funcţioneze sub forma unui Institut tipografic.

S-a vorbit şi scris foarte mult de loialitatea sa faţă de monarh. Atunci cum trebuie interpretată atitudinea sa exprimată în testament cu

---

5 G. Bariţiu, *Părţi alese din istoria Transilvaniei pre două sute de ani în urmă*, volumul III, Sibiu, 1891, p. 261.

6 Dr. Ioan Lupaş, *Mitropolitul Andrei Şaguna*, Sibiu, 1909, p. 386.

7 *Biblioteca Astra Sibiu*, Colecţia specială, Mapa XXII/7/2.

privire la distincţiile acordate, cerînd trimiterea decoraţiilor la Viena şi păstrarea în bibliotecă numai a diplomelor. Din cauza situaţiei specifice din Transilvania a fost nevoit să-şi arate ataşamentul faţă de împărat, căci de la aristocraţia maghiară nu se obţinea nici o concesie pentru români, iar cînd s-a instaurat dualismul l-a decepţionat profund Francisc Iosif care i-a părăsit pe români.

Deşi urmaşii nu i-au ridicat mitropolitului Şaguna o statuie pe măsura activităţii depuse, totuşi arhiereul şi-a durat monumentul, acesta constînd din instituţiile create, în catedrala ce n-a ajuns să o vadă înălţîndu-se, iar republicarea testamentului te îndeamnă la meditaţie, viaţa sa încărcată de jertfe rămînînd o pildă plină de învăţăminte.

Diac. *Liviu David*

În numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh. Amin.

Eu subscrisul avînd în vedere, că sunt om muritor şi înaintat în vîrstă, şi sunt Arhiereu, carele este dator prin canoane a-şi face diata conform chemării sale, — fac diata mea în următoarele, şi adecă:

I. Consistoriul nostru arhidiecezan plenar are a funcţiona prin esmişii săi membrii numaidecît după moartea mea în înţelesul §-lui 136 din Statutul organic al mitropoliei noastre, şi a sigila toate odăile şi dulapele mele, şi a celor ale fondului instruct de mai înainte, iară medicii mei să desfacă trupul meu, şi să-l pregătească spre înmormîntare; apoi domesticul meu Simeon Stoianoviciu cu duhovnicul meu German să mă îmbrace în reverenda neagră de toate zilele şi în mantoros negru cu camilavca pe cap, cosciugul să fie de metal, şi de nu s-ar găsi astfel, să fie de lemn de brad îmbrăcat cu mătasă neagră, şi procurîndu-se cosciugul de metal acela să se pună în acesta.

II. Înmormîntarea mea să se facă înainte de amiazi fără pompă, fără muzică şi fără predică în următorul rînd:

a) după ce duhovnicul meu Ieromonah German, pe carele rînduiesc, ca el singur, şi solitar să mă îngroape, va săvîrşi acasă pravila mică de îngropăciune, atunci un cleric îmbrăcat în stihar negru să premeargă conductului cu crucea cea mare neagră, şi alta nimica să nu se poarte;

b) apoi să urmeze clericii şi pedagogii cîte 4—5 într-un rînd cu profesorii lor;
c) apoi poporul credincios, cîte 4—5 într-un rînd;
d) apoi preoţimea noastră, cîte 4—5 într-un rînd;

e) după preoţime să vină crucea de la mormîntul meu purtată de un cleric îmbrăcat în stihar negru;

f) apoi să vină corul cîntăreţilor, care va avea a cînta lin;
g) mai departe să vină doi clerici îmbrăcaţi în stihare negre purtînd lumini;
h) apoi duhovnicul German îmbrăcat în sfită neagră ca preot îngropător;

i) apoi să vină carul funebral cu cosciugul, şi în fine să urmeze personalul consistorului arhidiecezan plenar, şi oaspeţi după categoria lor; astfel conductul mă poate petrece pînă la cazarme, sau cel mult pînă la magazinele militare, de va fi ziua frumoasă; domesticul meu Simeon şi servitorul meu Vasiliu să rămînă acasă spre a păzi acolo, ca să nu se întîmple vreo pagubă.

Dizolvîndu-se conductul, carul funebral şi duhovnicul meu German în careta mea să mă ducă la biserica cea mare în opidul Răşinari, unde în tinda femească să se depună cosciugul, şi în următoarea zi duhovnicul singur să celebreze s. litur-

ghie și să săvîrșească înmormîntarea mea, — cu această ocaziune duhovnicul să împartă între săraci două sute fl. v. a., care sau duhovnicul sau eforia arhidiecezană să-i anticipe pînă la refundare din averea mea.

III. După înmormîntarea mea ori și numaidecît după moartea mea, are să urmeze inventarea și conscrierea tuturor lucrurilor mele mișcătoare și nemișcătoare, precum și celor din inventarul vechi prin delegații din partea judecătoriei locale și ai consistorului plenar arhidiecezan conform §-lui 136 din Statutul organic.

În inventarul lucrurilor și efectelor mele se află însemnările mele, care arată, care din lucrurile și efectele mele voiesc să rămînă pentru fondul instruct al arhidiecezei noastre, și care voiesc ca să se vîndă în favorul lăsămîntului meu.

Eu după § 108 din Stat. organic a-și putea testa cui și cum aș voi jumătate din averea mea, dar eu resignez la favorul acesta și rînduiesc în înțelesul canoanelor apostolice 38, 40, 41 și al canonului 89 din Cartagena, ca toată averea, ce se va găsi după moarte, să rămînă arhiepiscopiei noastre spre scopuri bisericești, școlare și filantropice prin o fundațiune pentru toți timpii viitori pe seama zidindelor, reparandelor și înzestrîndelor biserici și școli confesionale cu lucruri necesare adecă: icoane, vase, sfite, clopote, cărți rituale și cu scaune și alte ustensilii; aci înțeleg, că cărțile rituale pentru biserici să se procure cu banii fundațiunii mele din tipografia arhidiecezană. — De aceea rînduiesc și așez o comisiune administrativă de sine stătătoare, care va avea dreptul eschisiv de conferirea ajutoarelor din fundațiunea mea în înțelesul celor mai sus amintite.

Comisiunea aceasta administrativă a fundațiunii mele va consta din un președinte în persoana succesorului meu în scaunul arhiepiscopesc; sau în absența lui din Vicarul său arhiepiscopesc; din un secretar, care poate fi din cler ori dintre laicii arhidiecezei noastre, din un fiscal censurat de religia noastră, apoi din cîte un paroh și doi distincțitori laici din parohiile noastre de la Sibiu, Rășinari, Boița de lîngă Sibiu și Sălește, asemenea de lîngă Sibiu.

De membrii ai acestei comisiuni administrative a fundațiunii mele denumesc eu din Sibiu pe parohul Zaharia Boiu, cu dnii neguțători Ant. Bechnițiu și Grigoriu Matei; din Rășinari pe parohul Sava Popoviciu cu Bucur Cioran și Iacob Ciucean; din Boița pe parohul Ioan Rotariu cu Ioan Popoviciu și Aleman Cloajă; din Sălește pe parohul Nicolau Răcuciu cu Dumitru Răcuciu și Nicolau Steflea junior; de secretar pe Dr. Aurel Brote și de fiscal pe Dr. Ștefan Păcurariu.

Pe președintele ordinar și extraordinar dimpreună cu membrii acestei comisiuni îi rog, a aduce chemarea lor aceasta fără recompensare, pînă cînd capitalul fundațiunii va fi în stare a le recompensa osteneala lor; iară secretarului și fiscalului comisiunii acesteia, las de la început un onorariu anual de cîte una sută floreni v. a., care după împrejurările favoritoare ale fundațiunii se va putea mări. — Această comisiune administrativă numai decît după urmata moartea mea, și după publicarea diatei mele, se va constitui sub președinția Vicarului arhiepiscopesc și se va pune în conțelegere cu consistorul arhidiecezan epitropesc, de a cunoaște starea fundațiunii mele, și a notifica tuturor comunelor noastre parohiale din arhidieceza Ardealului spre știință și direcțiune, și cînd fundațiunea mea va poseda un capital de una sută de mii florini în valută austriacă, o va pune în lucrare, și adecă din venitul anual două părți din patru, pe seama școalelor mai mari și mai mici, și altor lipse de ale lor; și o parte din patru să se pună la capital spre înmulțire.

Recursele de la singuratici să nu se primească, ci numai cele venite de la sinoadele parohiale, și vor fi motivate în formă legală între altele cu planul de zidire sau de reparație, și cu proiectul de cheltuieli din partea arteficiului, precum și cu conspectul autentic despre averea banală și despre ofertul voluntar al respectivei comune; de aceea comisiunea administrativă va examina strîns și cu deosebire, că este sau ba? comuna parohială, care a recurs pentru ajutor din fundațiunea mea, organizată după Statutul organic, și dacă va afla, că nu este, să nu i se dea ajutor.

Recursele au a se așterne presidului, carele apoi timpuriu le transpune secretarului spre referare în cea mai proximă ședință și acolo se vor decide prin pluralitatea voturilor. — Comisiunea administrativă va invigila, ca banii prisosiți ai acestei fundațiuni să nu se dea la privați în împrumut, ci să se îmbrace în obligațiuni de drumuri ferate patriotice și de despăgubirea pămîntului din patrie.

Dacă comisiunea administrativă va afla cu cale, ca casa Werthaimiană să se cumpere, are voia aceasta a o face. — Mai departe las comisiunii administrative

în bună chibzuială, de a face neşte regule directive de procedere în conferirea ajutoarelor din fundaţiunea mea, însă acelea să se aştearnă sinodului anual arhidiecezan, şi numai după aprobata lor censurare să se pună în lucrare cu valoare de drept.

Va fi însă necesar, ca comisiunea administrativă să aibă în fiecare şedinţă în evidenţă starea actuală a fundaţiunii, ca după aceea să se poată acomoda, deci să ceară de la eforia arhidiecezană timpuriu conspectul stării fundaţiunii mele, la care starea banală a fundaţiunii mele are a se păstra. — Pentru aducerea unei hotărîri valide se va cere prezenţa preşedintelui ordinar sau extraordinar şi a opt membri comisionali, afară de secretarul şi fiscalul comisiunii. — Membrii comisiunii se pun pe viaţă, şi se reîntregesc prin alegere cu pluralitatea voturilor cu privire la local şi categoria celui ce se depline;te. Secretarul şi fiscalul se vor bucura de vot informativ, iară la alegerea vreunui membru de vot decisiv. — În fine eforia arhidiecezană va manipula cu banii fundaţiunii mele şi îi va păstra în lada de fier a arhiepiscopiei cu acea restrîngere, că din tr-înşii nu va putea face la privaţi nici un împrumut, ci va fi datoare, cu previa învoire a comisiunii administrative a-i îmbrăca banii prisosiţi în obligaţii de drumuri ferate patriotice sau în obligaţii de despăgubirea pămîntului, şi va presta sinodului anual arhidiecezan şi comisiunii administrative racioţiniul anual despre starea fundaţiunii mele.

IV. Tipografia arhidiecezană fondată de mine cu spesele mele şi donată bisericii noastre din Ardeal, în ziua înfiinţării din 27 august 1850, care pînă la moarte-mi o am grijit, şi o am administrat, şi numai Dumnezeu ştie,cu cîte greutăţi o am apărat şi susţinut, faţă cu duşmanii bisericii şi ai naţiunii noastre române, — o declar şi acum ca fondatorul ei, de averea bisericii, adecă a arhidiecezei noastre ardelene, şi fiindcă scopul principal al intenţiunii mele la înfiinţarea tipografiei arhidiecezane a fost şi este: a eda cărţi bisericeşti, şcolare şi ştiinţifice cu un preţ cît se poate de moderat, şi a înlesni autorilor edarea opurilor lor şi a retipări opuri clasice bisericeşti; apoi cu rezervaţiune mentală am dorit, ca cu timpul din prisosinţa veniturilor anuale ale tipografiei arhidiecezane să se dea nişte ajutoare manuale pe seama văduvelor preotese sărace din arhidieceza noastră, pentru acestea este voia mea ultimă, ca a fondatorului, ca să aşez o comisiune administrativă a tipografiei arhidiecezane, care strîns să susţină scopurile de mine ca fondator prefipte ale tipografiei arhidiecezane, şi care are a se constitui numai decît după moartea mea şi după publicarea diatei mele sub prezidenţia Vicarului arhiepiscopesc dimpreună cu membrii ei. — Preşedintele comisiunii acesteia administrative va fi totdeauna succesorul meu în scaunul arhiepiscopal, şi în absenţa lui Vicarul arhiepiscopesc; membrii ei vor fi trei din cler şi trei laici, apoi un secretar din cler sau din laici şi un fiscal cenzurat, laic de religia noastră.

La întemeierea comisiunii administrative a tipografiei arhidiecezane, denumesc eu ca fondatorul ei, de membrii clericali: pe Moise Lazăr, asesor consistorial; pe Dr. Ilariu Puşcariu, profesor de teologie şi pe Nicolau Frateşiu, protodiacon şi secretar consistorial; de membrii laici: pe Domnul căpitan Teodor Stanislau, pe Domnul advocat Ioan Preda; de fiscal pe Domnul Dr. Ioan Nemeşiu, şi de secretar pe Domnul Dr. Dimitrie Răcuciu.

Preşedintele şi locţiitorul lui, precum şi pe ceilalţi membri ai acestei comisiuni administrative îi rog de a binevoi a duce la început, fără vreo recompensare chemarea lor; dar devenind starea financiară a tipografiei arhidiecezane în astfel de poziţie, ca să poată avea recompensare pentru fatigiile lor, atunci să aibă voie a face un proiect motivat despre aceea, şi să-l aşterne sinodului anual arhidiecezan spre cenzurare şi după urmata aprobare a pune în lucrare recompenza lor. — Însă fiscalului şi secretarului las de la început un onorar anual de cîte o sută de floreni v. a., care după starea fundaţiunii tipografiei încă se va putea mări, însă şi această previe să se aştearnă sinodului anual arhidiecezan spre cenzurare, şi numai dacă aci s-a aprobat, să se efeptueze.

La întîmplarea de vreo vacanţă a personalului acestei comisiuni, aceea are a se reîntregi cu pluralitatea voturilor, după categoria membrului, în locul căruia se face alegerea, cu care ocaziune fiscalul şi secretarul se vor bucura de vot decisiv, în celelalte afaceri numai de vot informativ. — Comisiunea administrativă a tipografiei, după ce se va constitui, are a începe funcţionarea sa cu inventarea generală şi specială a tuturor lucrurilor şi efectelor ale tipografiei arhidiecezane. Ea va îngriji prin lucrarea sa protocolară pentru economia întreagă a tipografiei

arhidiecezane, însărcinînd pe manipulantele George Simon, ca în ziua de sîmbătă în fiecare săptămînă să depună raţiociniu hebdomadal, înaintea membrilor comisionali: Moise Lazăr şi Teodor Stanislau şi după cenzurarea raţiocinului hebdomadal, să aştearnă preşedintelui rezultatul venitului şi al erogaţiunei cu banii prisosiţi, ca de aci să se transpună Eforiei arhidiecezane. Pe lîngă acest raţiociniu hebdomadal, va fi dator manipulantul tipografiei să dea în scris menţionaţilor membri comisionali şi preşedintelui, suma preliminară a speselor, care are a se face în decurgerea săptămînii viitoare pentru lipsele tipografiei, adecă pentru cumpărarea hîrtiei sau a altor lucruri necesare.

Pentru astfel de fatigiu şi serviciu las acestor membri comisionali un onorar anual de cîte o sută florini v. a., care cu timp se va putea mări după împrejurări cu previa aprobare a sinodului anual arhidiecezan. Averea banală şi hîrtiile realităţilor tipografiei arhidiecezane să se ţină la Eforia arhidiecezană în lada Werthaimiană, care va raporta sinodului anual arhidiecezan şi comisiunii administrative a tipografiei de cîte ori va cere trebuinţa.

Spre aducerea unei hotărîri valide se va cere prezenţa cel puţin a patru membri, a fiscalului şi a secretarului.

Să se facă cu finea fiecărui an preliminar motivat despre suma, care se va putea împărţi între văduvele preotese sărace şi în această afacere să se urmeze modului de mine practicat aşa încît o parte a prisosului anual să se pună la capital spre înmulţire.

Din prisosinţa averii acestei fundaţiuni tipografice nu se va putea da la privaţi nici un împrumut, ci aceea are a se pune în cassa de păstrare sau după împrejurări a se îmbrăca în obligaţii de despăgubirea pămîntului, ori ale drumului de fier din patrie. — Recomand comisiunii administrative a susţinea jurnalul „Telegraful Român" ca organ al mitropoliei şi al arhiepiscopiei noastre în modul cel pînă acum redigiat şi totodată a lăsa în postul de redactor pe Domnul Nicolau Cristea pînă-i va plăcea; aşişderea a lăsa şi pe George Simon în postul său ca manipulant pentru documentata sa fidelitate şi desteritatea în acest post şi a-i da leafă anuală de două sute floreni v. a. şi mîncare în seminar, ceea ce cînd o ar pierde, atunci leafa anuală să i se deie de cinci sute floreni v. a. şi ajungînd la bătrîneţe să i se deie pensiune anuală de trei sute floreni v. a. — Comisiunea administrativă să se ţină strîns de praxa mea, a nu da cărţi nimănui fără bani gata şi aceasta să se observe şi de către manipulantul George Simon. — Apoi se înţelege de sine că comisiunea administrativă a tipografiei arhidiecezane este în drept a-şi face unele reguli directive pentru afacerile sale, însă acelea să le aştearnă sinodului anual arhidiecezan spre revedere, şi aprobîndu-se să le pună în lucrare.

În fine mai doresc, ca comisiunea administrativă a tipografiei să susţină toate dispoziţiunile mele, cîte am dispus eu ca fondatorul tipografiei în scris, sau cu viu grai în favorul corpului profesoral de la gimnaziul nostru mare de naţiunea şi religia noastră din Braşov, şi în a celui al direcţiunii gimnaziului mare de confesiunea evanghelico-augsburgică din Sibiu şi acele a le extinde şi asupra gimnaziului mic din Brad în Zarand, şi asupra altor asemenea institute de religia şi naţiunea noastră, care cu timpul se vor înfiinţa. Apoi toate opurile mele literare să se considere de proprietate a tipografiei arhidiecezane şi după împrejurări să se retipărească în favorul acestui institut.

V. Decoraţiunile mele de ordini dimpreună cu cărţile lor de statute, consistorul arhidiecezan bisericesc să le trimită la Înaltul Ministeriu intern regesc unguresc cu rugarea, acele a le transpune Cancelariei lor respective împărăteşti la Viena, iară diplomele să se conserve în bibliotecă.

VI. Din averea mea să se plătească:

a) duhovnicului meu Ieromonah German două sute floreni v. austr. în bani gata;

b) medicilor mei Dr. Szabó şi Dr. Werner, cîte două sute cincizeci floreni v. a. în bani gata;

c) domesticului meu Simeon Stoianoviciu, două mii patru sute florini v. a. în bani gata;

d) servitorului meu Vasiliu Trifon, dacă va fi în serviciul meu pînă la moartea mea, plata lui anuală pe trei ani bani gata;

e) celorlalţi servitori şi servitoare, plata lor pe un an în bani gata;

f) de sine se înțelege, că toți servitorii mei au să primească din averea mea, afară de legatele sus expuse încă și lefele lor, ce le convin lor pînă la ziua morții mele.

VII. Las bisericei noastre celei mari din opidul Rășinari patru mii de floreni v. a. în obligațiuni de stat pentru facerea și conservarea criptei mele, care legat și la acel caz să-l capete cînd aș zidi eu în viață cripta mea.

VIII. Din averea mea să se plătească rațiocinele măestrilor reședinței mele și cheltuelile funebrale.

IX. Urin urmare toată averea mea, ce se va compune după moarte, va consta din suma banilor, ceea ce va prisosi după depunerea acestor legate și cheltuieli și are a constitui fundațiunea mea, precum în punctul III al diatei mele acestea am expus, spre scopuri bisericești, școlare și filantropice.

X. Toate aci scrise și cele ce sunt însemnate în codicilul meu din anul 1867, și se păstrează la Eforia arhidiecezană, cuprind hotărîrile mele ultime și le încredințez acele spre efeptuire celor chemați de lege și canoane, căci eu am dispus toate, fiindu-mi Dumnezeu cercetător și povățuitor, Amin.

Dumnezeu să fie cu toți și cu mine!
Sibiu, 1 august, 1871
(L. S.)

Andrei Baron de Șaguna
Arhiep. și Metropolit

Fiind subscrișii chemați de Excelența Sa Înalt Preasfințitul părinte Arhiepiscop și Metropolit Andrei Baron de Șaguna ca martori ai testamentului său, — înaintea noastră a tuturor a declarat, deplin sănătos fiind, — că aceasta este voința sa cea din urmă, pe care o a scris și subscris cu propria sa mînă. Aceasta întărim cu subscrierile și sigilele noastre.

(L. S.) Dr. Ioan Nemeșiu m. p.
martor

(L. S.) Dr. Dimitriu Răcuciu m. p.
martor al testamentului

(L. S.) Ioan Preda m. p.
martor

(L. S.) Dr. Ioan Borcia m. p.
martor al testamentului

(L. S.) Dr. Aur. Brote m. p.
ca martor

Nr. consist. plen. 10

Acest testament s-a desigilat și publicat în ședința consistoriului arhidiecezan plenar de astăzi, și apoi s-a transpus iară Epitropiei arhidiecezane spre păstrare.

Sibiu, 16 iunie 1873

N. Popea m. p.
Arhim și Vicar arhiepiscopesc

N. Frateșiu m. p.
secretar consistorial

Codicil

Alipirea oamenilor mei mă îndeamnă să fac următoarele modificări în diata mea din 1 August 1871 și adecă:

ad d) Servitorului meu Vasiliu Trifon plata lui anuală pe cinci ani;

ad e) Celorlalți servitori și servitoare plata lor anuală pe patru ani.

Încă și profesorului de teologie Dr. Ilarion Pușcariu și arhidiaconului meu Nicolau Frateșiu cîte trei sute floreni pentru serviciile în boala mea.

Codicilul acesta doresc să aibă valoarea diatei mele și să se observe.

Sibiu, la trei Ierarhi 1873

Andrei m. p.
Arhiep. și Metropolit

Nr. consist. plenariu 10

Acest Testament (Codicil) s-a desigilat și publicat în ședința consistorului arhidiecezan plenar de astăzi și apoi s-a transpus iară Epitropiei arhidiecezane spre păstrare.

Sibiu, 16 iunie 1873
(L. S.)

N. Popea m. p.
Arhim. și Vicar arhiepiscopesc

N. Frateșiu m. p.
secretar consistorial

Codicil

În numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh m-am înscris astăzi în 3 iuliu 1867 la «Asigurațiuni generale din Triest» cu o sută de mii floreni v. a. pe viața mea, din care sumă afierosesc:

I. Metropoliei noastre pe seama unei înființinde Eparhii române gr. răsăritene 25.000 fl.

II. Metropoliei noastre pe seama unei altei înființinde Eparhii române gr. răs. 25.000 fl.

III. Pe seama înmulțirii fondului Pantasian, fără cea mai mică schimbare a dispozițiunii mele primitive din 25 ianuarie 1855 Nr. cons. 36 făcută în privința acestei fundațiuni 25.000 fl.

IV. Pe seama înmulțirii fondului bisericilor sărace gr. răs. din Ardeal 25.000 fl.

Sibiu, 3 iulie 1867

Andrei Baron de Șaguna
Arhiep. și Metropolit

Nr. consist. plenar 10

Acest act fundațional s-a scos din casa Werthaimiană a Epitropiei arhidiecezane, unde a fost depus și publicat în ședința consistorului arhidiecezan plenar de astăzi și apoi s-a transpus iară Epitropiei arhidiecezane spre păstrare.

Sibiu, 16 iunie 1873
(L. S.)

N. Popea m. p.
Arhim. și Vicar arhiepiscopesc

N. Frateșiu m. p.
secretar consistorial

Notă. Reprodus din protocolul Sinodului arhidiecezan din 1874.

SF. MAXIM MĂRTURISITORUL

EPISTOLE DE MORALĂ ŞI SPIRITUALITATE

(ep. 22—23, 32—39, 9)

— prezentare şi traducere —

I.

Majoritatea operelor marilor Sf. Părinţi ai Bisericii includ în paginile lor şi remarcabile corespondenţe, mai mult sau mai puţin vaste şi variate. Cu o strălucită ascendenţă în cultura clasică greco-latină, genul epistolar este şi cel mai vechi gen literar din istoria literaturii neotestamentare, apostolice şi postapostolice, şi patristice. De-a lungul vremurilor el a îmbrăcat cele mai diferite forme, mergînd de la simplele notaţii de corespondenţă particulară pînă la adevărate tratate în formă epistolară adresate unui public larg, toate fiind de regulă înveşmîntate într-o formă artistică aleasă, oglindind fidel gradul de cultură literară al autorilor lor.

În acest sens nici cele 45 de piese din corespondenţa păstrată a Sf. Maxim Mărturisitorul (580—662) nu face excepţie de la regulă, ci dimpotrivă, o reprezintă cu strălucire. Prin scrisorile sale Maxim poate fi situat fără ezitare printre marile modele şi culmi ale genului epistolar patristic, alături de corespondenţa Părinţilor Capadocieni, de un Vasile cel Mare, Grigore de Nazianz şi Grigore de Nyssa, cu 365, 245 şi respectiv 30 de epistole fiecare, sau de imensa corespondenţă ascetică a unui Isidor Pelusiotul, Nil din Ancyra, sau Varsanufie şi Ioan din Gaza, cu 2021, 1061, şi respectiv 361 şi 446 de scrisori fiecare.

Format la şcoala înaltă a unei educaţii clasice solide şi organic asimilate şi a unui studiu asiduu şi aprofundat al operelor Părinţilor anteriori (mai ales a celor Capadocieni şi ai Filocaliei), Maxim atestă în epistolele sale, din punct de vedere stilistic, un excepţional simţ pentru limpezimea, precizia şi densitatea sintetică a exprimării, ilustrînd cele trei principii ale artei epistolare enunţate de Sf. Grigorie de Nazianz în ep. 52 către Nicobul (P. G. 37, 405—406), adevărată teorie a corespondenţei artistice: 1. concizie, 2. claritate, 3. eleganţă.

Şi în ce priveşte conţinutul lor teologic toate cele 45 de piese ale colecţiei epistolare maximiene, chiar şi cele mai personale — lăsînd deoparte acum vastele tratate dogmatice împotriva hristologiei monofizite severiene din ep. 12, 13, 15 — sînt texte extraordinare, de o valoare inestimabilă. Maxim apare în ele ca un veritabil maestru în sesizarea şi prezentarea semnificaţiilor şi implicaţiilor spirituale mai profunde precum şi a fundamentelor şi exigenţelor religios-morale, ale evenimentelor celor mai simple şi uzuale din existenţa sa şi a diferiţilor lui corespondenţi: monahi, episcopi, preoţi, diaconi, sau demnitari bizantini ai epocii sale.

Drept exemplificare a acestor consideraţii generale prezentăm în continuare, prefaţîndu-l cu succinta prezentare de rigoare, un prim grupaj format din 11 epistole maximiene. Scrise unor corespondenţi diferiţi, în împrejurări diferite şi pe teme variate, ele ilustrează limpede tonalitatea şi orientarea practic-duhovni-

cească şi moral-ascetică edifiantă generale şi specifice scrisului maximian. Mai precis este vorba de un grupaj alcătuit din 10 miniaturi epistolare ocazionale şi imposibil de datat mai îndeaproape: ep. 22—23 îndemn la corespondenţă, 36—39 mulţumiri pentru danii, şi 32—35 scurte exhortaţii spirituale cu prilejul unei sărbători a Paştelui, urmate de o mică schiţă de tratat de etică teologică creştină: ep. 9 despre motivaţiile şi sensurile acţiunii morale.[1]

Ep. 22 (P. G. 91, 605 B C),[2] imposibil de datat precis, — probabil însă într-o epocă relativ timpurie — este adresată în ediţia lui Fr. Combefis unui oarecare Auxentie, total necunoscut, dar în Vatic. gr. 507 unui avvă Ştefan, identificat de P. Sherwood[3] drept un monah preot, ulterior egumen, de la mănăstirea Phillippikos din Chrysopolis, suburbie asiatică a Constantinopolei, unde, între cc. 613—623, Maxim îşi începuse viaţa monahală părăsind funcţia de prim-secretar *(protoasekrétes)* imperial al basileului bizantin Herakleios, deţinută vreme de cîţiva ani la Palatul Sacru din Capitala bizantină. Textul reprezintă o scurtă dar extrem de frumoasă notă — inegalabilă în felul ei după acelaşi Sherwood[4] — în care Maxim dojeneşte cu extremă afecţiune şi delicateţe pe corespondent pentru faptul de a nu-i mai fi scris. De reţinut este ideea comunicării epistolare ca „întîlnire (personală) prin scrisori" *(dià grámmaton énteuxis)* şi mijloc divin de fortificare spirituală a naturii umane. Cuvîntul configurat scriptic *(ho grámmasi lógos morphoúmenos)*, incitînd memoria să închipuie feţele celor ce se iubesc *(anamàttesthai tôn philoúmenôn prósopa)*, apare drept scînteia ce reaprinde focul mocnit al dorului.

Ep. 23 (P. G. 91, 605 D—608 B), prezentînd vădite similitudini ideatice cu epistola precedentă şi adresată în persoana aceluiaşi Ştefan preotul comunităţii din Chrysopolis, al cărei fiu *(paîs)* spiritual Maxim se considera, este datată ipotetic de Sherwood în 628—629.[5] Reţine ideea că, întrucît caracterul propriu *(ídion)* al Iubirii agapice spirituale este acela de a nu diviza şi sufletele celor ce se iubesc odată cu separarea lor fizică, ea nu circumscrie într-un loc nici puterea cuvîntului (şi comunicării) care face din om chip al lui Dumnezeu. Cuvîntul

---

1 Pentru cronologia vieţii şi mai ales a operelor Sf. Maxim Mărturisitorul ne bazăm pe valoroasele precizări ale lui P. Sherwood OSB, *An annotated Date-list of the Works of Maximus the Confessor* (Studia Anselmiana 30), Roma, 1952.

2 Cf. *ibidem*, p. 25 (nr. 2).

3 *Ibidem*, p. 33.

4 *Ibidem*, p. 25: „I doubt it can be surpassed in its kind".

5 *Ibidem*, p. 33 (nr. 30). În datarea ep. 23 Sherwood porneşte de la dubla temă a absenţei fizice datorate unei mari distanţe temporale şi a prezenţei spirituale, temă ce se regăseşte mai amplu dezvoltată în ep. 27 şi 43 către Ioan Cubicularul (P. G. 91, 617 C—620 A, 637 C), databile mai cu oarecare siguranţă între 628—629.

Cercetări mai noi ale tradiţiei manuscrise (P. Canart, 1964 şi G. Mahieu 1967) au stabilit că şi ep. 40—41 (P. G. 91, 633 C—635 A; 635 BC) lacunar editate şi adresate în ediţia princeps a lui Combefis (Paris 1674, reluată în P. G. 90—91, 1865) lui Talasie preotul şi egumenul (adresă acceptată ca atare şi de Sherwood care le datează între 630—634, *op. cit.*, p. 34, nr. 34—35), sînt de fapt adresate lui Ştefan preotul şi egumenul comunităţii din Chrysopolis, în iarna 634—635. Lucrarea pe care Maxim se angajează în aceste scrisori să o pună la punct la cererea lui Ştefan şi a avvei Toma (636 A) nu este deci „Răspunsuri către Talasie", cum credea Sherwood, ci *„Ambigua"* I, 1—5, P. G., 1032—1062 (trad. rom. pr. prof. D. Stăniloae, PSB 80, 1985, p. 45—64), principala scriere maximiană destinată combaterii monoenergismului hristologic şi dedicată chiar avei Toma. O altă epistolă a lui Maxim către Ştefan, preotul şi egumenul, databilă în iarna anului 642, a editat şi S. L. Epifanovici, *Materiale pentru studiul vieţii şi operelor Sf. Maxim Mărturisitorul* (ruseşte), Kiev, 1917, p. 84 sq; cf. Sherwood, *op. cit.*, p. 50 (nr. 71). În ea Maxim roagă pe Ştefan să verifice la Constantinopol autenticitatea unui document trimis de el în capitala bizantină în chestiunea revocării eparhului Gheorghe al Africii de autorităţile imperiale ca urmare a unor intrigi şi maşinaţii politice; cf. contemporane şi în aceeaşi chestiune şi ep. 44—45 ale lui Maxim către Ioan Cubicularul, P. G. 91, 641—648, 648—649 şi discuţia istorică la Sherwood, *op. cit.*, p. 49—52 (nr. 69—72).

(ho lógos) unește spiritual pe cei prezenți în dialog prin glăsuire *(dià phonês)*, iar pe cei absenți prin literele scrisorii *(dià grámmaton)*; el reprezintă un mod *(trópos)* spiritual conceput de natura *(phýsis)* umană după har *(katà chárin)* spre unirea *(pròs hénosin)* celor despărțiți între ei printr-o mare distanță spațială *(pollô tô topikô diastémati)* prin aceea că activînd memoria *(tèn mnènen)*, creează aievea în duh prin Iubirea agapică *(en pneùmati ... katagápen)* prezența *(parousía)* spirituală a celor ce se iubesc astfel.

Epistolele 22—23 schițează astfel, în pofida scurtimii și caracterului lor personal, jaloanele unei adevărate teologii a comunicării și a cuvîntului rostit și scris, semn al Chipului divin în om, ca mediere pnevmatică în Agape a prezenței spirituale reale a persoanelor celor ce comunică în Iubire agapică duhovnicească, și ca atare mod sau tropos existențial al fortificării și unificării firii (umanității) prin unirea spirituală a persoanelor în pofida distanțelor spațiale ce le pot separa.

În ce privește epistolele 32—39,[6] toate cu datare nesigură, așa cum sînt editate de Migne după Combefis, par a fi adresate unui avvă Polihronie, al cărui nume apare doar în suprascrierea ep. 32, și care altfel este total necunoscut. După cum remarca și Sherwood, epistolele 32—39 formează în realitate două grupuri bine distincte, și este problematic ca ele să fi fost adresate la origine aceleiași persoane. Un grup îl formează ep. 36—39,[7] și reprezintă scrisori de mulțumire pentru daruri materiale și spirituale adresate unui venerabil Părinte duhovnicesc căruia Maxim i se adresează cu reverență în numele comunității din care face parte. Astfel:

Ep. 36 (629 C—632 A) reprezintă o mulțumire pentru o danie de legume dezvoltată în sens contemplativ. Părintele dăruitor este elogiat în baza unei aluzii pauline (Rom. 14, 2) ca unul ce oferă celor neputincioși încă în vederea personală nemijlocită *(àmesos autopsían)* a celor divine, în mod simbolic *(symbolikôs)*, împreună cu legumele și contemplația naturală *(theoría physiké)* a lucrurilor văzute și pieritoare; el este în continuare solicitat să ofere ucenicilor lui, strunindu-le în prealabil pofta prin rațiunile Providență și Judecată *(prónoia, krísis)*, și hrana solidă și consistentă a sufletului și cu rațiunile sau doctrinele lucrurilor eterne *(lógous tôn aídion)* întrucît sufletul consumă în mod spiritual ca și „grîu" (pîine) rațiunea sau doctrina practică a Virtuților, ca și „vin" rațiunea sau doctrina contemplativă a Gnozei, iar ca „untdelemn" deprinderea interioară a Blîndeții.

Ep. 37 (623 A—C) dezvoltă o mulțumire similară pentru o scrisoare însoțită de daruri *(grámma metà xeníon)* dar în sens practic. Hrana trupului li s-a făcut celor dăruiți și învățămînt *(paideúma)* sufletului prin smerenia *(tapeinosis)* cu care a fost trimisă și însoțită în scrisoarea Părintelui. Smerenia, ca maică a tuturor virtuților *(mèter pasôn aretôn)*, îi face pe oameni să participe la înțelepciune *(metóchous sophías)* prin aceea că, conform cu Prov. 13, 10, duce la adevărata cunoaștere de sine.

Ep. 38 (632 C—633 A) are același sens practic. Prin pocăință *(metanoía)* în mărturisirea *(exagoría)* păcatelor, sufletul nu se mai hrănește cu „ceapă", care este consimțirea *(synkatathèsis)* la închipuirile pătimașe *(phantasías empatheîs)*, nici cu „usturoi" împrăștiind mirosul păcatelor împlinite cu fapta asupra celorlalți, ci, conform unei exegeze spirituale a Ex. 16, 15, cu „mană", pîinea rațională a gnozei *(tòn logikòn tès gnóseos árton)* plouată din cer, gnoză din har ce pentru a fi efectivă și autentică nu trebuie nici tezaurizată nici exhibată ostentativ.

Ep. 39 (633 B), în cîteva rînduri doar, interpretează excelent activitatea Părintelui spiritual care-și hrănește ucenicii atît în mod material după omul exterior, fenomenal, cît și spiritual după omul cel interior, inteligibil, — conform Ps. 120, 8 — ca o *dublă* mișcare simultană: „intrare" *(eísodos)* a sufletului în Dumnezeu și posesiune a harismelor *(ktêsis tôn charismáton)* îmbogățită prin făptuire *(dià práxeos)*, și „ieșire" *(exódos)* a lui afară în actul de comunicare *(metádosis)* a acestor harisme și altora spre a fi fructificate și de aceștia în activitatea lor.

Celălalt grup de epistole editate de Combefis, tot ca adresate avvei Polihronie, reprezintă 4 extrem de scurte meditații ascetice pe tema paulină a morții și învierii cu Hristos scrise înaintea unor Paști ale unui an nedeterminabil. Spre

6 Sherwood, *op. cit.*, p. 43 (nr. 51—54; 55—58).
7 Grupul epistolelor 36—39 apare numai în Cod. Paris. gr. 888, sec. 17.

deosebire de celălalt grup tonul epistolar este acum cel al unui părinte duhovnicesc către ucenicii lui:

Ep. 32 (625 D—628 A) prezintă sintetic clasica înţelegere paulină a spiritualităţii creştine ca integrare şi participare ascetică la Misterul Pascal, central în creştinism, al Morţii şi Învierii lui Hristos (cf. Rom. 8, 3—11; Col. 3, 1 sq; 2 Tim. 2, 11). Omorîrea *(nékrosis)* şi înmormîntarea Omului cel Vechi stricat prin pofte echivalează existenţial cu libertatea *(eleuthería)* faţă de patimi, adică cu nepătimirea ca sfîrşit al fazei practice a vieţii spirituale, iar Învierea *(anástasis)* Omului cel Nou reînnoit (Ef. 4, 22—24) cu îndrăzneala *(parrhesía)* conştiinţei *(katà syneídesin)* purificate şi cu luminarea *(photismós)* gnostică a minţii *(katà noûn)* ca intrare în viaţa contemplativă.[8] Aceasta este prăznuirea autentică a Paştilor. Cei ce nu au ajuns pînă aici însă trebuie să evite măcar exemplul lui Petru şi Iuda care reprezintă primul: negarea *(árnesis)* Logosului divin exprimată în refuzul de a face binele de frică, iar al doilea: trădarea *(parádosis)* Lui, în lucrarea efectivă a păcatului.

Ep. 33 (628 B.-C.) reprezintă interpretarea existenţial ascetică, în acelaşi context pascal, a 4 locuri biblice corelate. În lumina exegezei spirituale a acestor texte, Învierea interioară a fiecăruia la nepătimire *(apatheía)*, care este Pacea spirituală, autentică şi desăvîrşită a lui Hristos, presupune mortificarea ascetică prealabilă a vieţii împătimite (=„viaţa ispititoare" din Iov. 7, 1), a plăcerii senzuale amăgitoare (=„lumea stăpînită de cel rău" din I. In. 5, 19), a patimilor trupului şi a mişcărilor pătimaşe ale sufletului (=„lupta cu oamenii şi demonii" din Efes. 6, 12), la care se adaugă răbdarea mîntuitoare pînă la sfîrşit (Mc. 13, 13) a încercărilor fără de voie (=„strîmtorările" sau „necazurile drepţilor" din Ps. 33, 20).

Ep. 34 (628 C—629 A) interpretează pacea nepătimirii dată de Hristos Apostolilor atît înainte (In. 14, 27) cît şi după Învierea Sa (In. 20, 19) în perspectiva unei exegeze ascetice a Ps. 90, 13, ca o „păşire peste aspidă şi vasilisc", monştrii ce reprezintă neascultarea poruncilor şi acceptarea gîndurilor rele, şi respectiv ca o „călcare peste leu şi peste balaur" adică peste dezlănţuirea iraţională a celor două facultăţi pasionale ale sufletului uman reprezentate de mînie *(thymos)* şi poftă *(epithymia)* sau, altfel zis, peste irascibilitate şi concupiscenţă.

Ep. 35 (629 A—B), în fine, aplică în mod existenţial întreaga tipologie biblică pascală atît veterotestamentară: Israel, trecînd prin mare şi pustie în pămîntul odihnei (Exod), cît şi neotestamentară: Hristos trecînd prin Cruce, Patimi şi Moarte — care alcătuiesc *tropos*-ul (modul) Iconomiei Sale — întru slavă (după Lc. 24, 26 şi Evr. 2, 9—10), la viaţa fiecărui creştin care poate ajunge la odihna slăvită în Dumnezeu numai trecînd în prealabil marea vieţii şi pustia răbdării suferinţelor şi încercărilor cu ochii aţintiţi la Iisus, începătorul mîntuirii noastre (Evr. 12, 2).

Pe lîngă aceste 10 superbe miniaturi epistolare ce reflectă, credem, limpede geniul artistic şi virtuozitatea stilistică a corespondenţei maximiene, grupajul de faţă mai include şi o altă piesă de dimensiuni ceva mai mari reprezentînd un veritabil scurt tratat de teologie morală „in nuce". Este vorba de:

Ep .9 (445 C—449 A)[9] este adresată, la o dată iarăşi imposibil de precizat mai îndeaproape — probabil însă între 628—630, adică după sosirea lui Maxim în Africa —, preotului şi egumenului Talasie Libianul, conducător al unei comunităţi monastice din Libia şi prieten al lui Maxim, căruia între 630—634 acesta îi va adresa cel mai voluminos opus al său: exegezele mistico-ascetice a 65 de locuri dificile din Scripturi cuprinse în celebrele sale „Răspunsuri către Talasie".[10] Faptul

---

8 Motivul Misterului Pascal ca miez şi structură intimă a spiritualităţii, dar şi lege cosmică şi eshatologică universală este dezvoltat pe larg de Maxim în *„centurile gnostice"* I, 59—67; P. G. 90, 1104 D—1108 B; tr. rom. prof. D. Stăniloae, *Filocalia*, II, Sibiu, 1947, p. 145—150 (cf. şi analiza şi valorizarea lor în contextul patristic general la H. U. von Balthasar, *Die Gnostischen Centurien* (1941[1]) în *Kosmische Liturghie.*[2] *Das Weltbild des Maximus' des Bekenners*, Einsiedeln, 1961, zweite, völlig veränderte Auflage, p. 624—631 şi *„Ambigua"*, II, 47—60, 63, 65; P. G. 91, 1357—1385, 1388—1393; tr. rom. P. S. B. 80, p. 305—328, 330—335 (nr. 123—149, 153—155, 157—159); cf. şi *ep. 25;* P. G. 91, 613 C.

9 Sherwood, *op. cit.*, p. 30 (nr. 34).

10 P. G. 90, 241—785, trad. rom. pr. prof. D. Stăniloae, *Filocalia*, III, Sibiu, 1947.

că în epistola 9 Maxim se numeşte pe sine rob şi ucenic *(doûlos kai mathetés)* al lui Talasie nu trebuie luat în sens strict, ci doar ca reverenţa şi smerenia obişnuită la Maxim, ce întreaga sa viaţă a fost simplu monah, faţă de un corespondent ce era şi preot şi egumen; în realitate, nu Maxim este discipolul lui Talasie, ci acesta din urmă este discipolul primului.[11]

Scrisă cu prilejul unei situaţii grele (448 D—449 A), neprecizată însă mai îndeaproape, în care se găsea Talasie, epistola 9 este extrem de importantă prin justificarea teologică pe care o propune îndemnului la un mod de acţiune consecvent creştin în orice împrejurare. Justificarea se prezintă sub forma unei aprofundări teologice de către Maxim a celebrului trihotomism *spiritual-moral* paulin după care, din punct de vedere religios-moral oamenii se împart în 3 categorii: duhovniceşti (*pneumatikoi* — Rom. 8, 5sq), sufleteşti (*psychikoí* — I Cor. 2, 14 şi Iuda 19) şi trupeşti *(sarkikoi* — Rom. 8, 5—9; 19—13). Diviziunea religios-morală tripartită a oamenilor reflectă în viziunea maximiană la nivel etic constituţia duală, spiritual-materială, şi poziţia ontologică creaţională centrală a omului în Univers, conform căreia firea sau natura *(phýsis)* umană se află la mijloc între Dumnezeu *(theós)* şi lume *(kósmos)*, luată aici exclusiv în accepţiunea ei negativă din epistolele pauline şi ioaneice ca lume *căzută* în *păcat* şi prilej de păcat. Corespunzător poziţiei sale ontologice în univers, Dumnezeu, natura umană şi lumea apar în acelaşi timp şi ca cei 3 factori principali ce determină acţiunile omului în libertatea lui de alegere inalienabilă. Atunci cînd ea îl conduce pe om, natura umană îl menţine şi reţine însă în acelaşi timp pe om, în imanenţa şi interiorul limitelor sale naturale; omul natural are drept lege morală aceea de a nu voi nici să facă nici să sufere răul, şi corespunde categoriei oamenilor „pshici", adică, în explicaţia lui Maxim, celor ce nici nu neîndreptăţesc pe cineva, dar nici nu sufere a fi ei neîndreptăţiţi. Spre deosebire de natura umană însă, care menţine pe om strict în imanenţa sa naturală, Dumnezeu şi lumea ce reprezintă frontierele *(methória)* superioară respectiv inferioară ale naturii, răspund în sens ascendent sau descendent, pozitiv sau negativ, vocaţiei ek-statice a naturii umane ca elan personal şi liber spre transcendenţă; acestea posedă capacitatea de a determina pe om să iasă *(existesi)* prin libertatea sa în mod existenţial din el însuşi şi să-l prefacă prin relaţie *(thései)* ceea ce ele sînt prin natura *(phýsei)* lor.

Condus de lume şi alipindu-se exclusiv de materialitatea ei, prin ceea ce Maxim numeşte în alte scrieri iubirea trupească de sine *(philautia)*, omul actualizează însă vocaţia sa de transcendere existenţială în sens ontologic descendent sau trans-des-cendent (după o expresie a lui J. Wahl) animalizîndu-se şi devenind prin împătimirea *(empatheia)* după aparenţele vremelnice lucrurilor lumii materiale dobitoc *(ktênos)*, mod şi condiţie de existenţă para-naturală *(parà phýsin)* contrară atît naturii, cît şi vocaţiei sale personale divine de Chip al lui Dumnezeu, şi care

---

11 În ultimă instanţă ep. 9 este unica epistolă propriu-zisă a Sf. Maxim adresată lui Talasie integral conservată. Ep. 40—41 adresate în ediţia Combefis lui Talasie sînt adresate în realitate lui Ştefan, preotul şi egumenul (vezi nota 5), iar ep. 25 (P. G. 91, 617 A—618 B), cu titlul „către Talasie preotul care l-a întrebat cum unii dintre regii neamurilor (păgînilor) pentru mînia lui Dumnezeu trimisă asupra lor şi mulţimea ascultării lor jertfeau copii şi rude ale lor şi mînia înceta, precum se istoriseşte de mulţi dintre cei vechi", este nu atît o epistolă cît un fragment, legat de IV. Regi 3, 27, dintr-o colecţie necunoscută de „questiones et responsa" (cf. Sherwood, *op. cit.*, p. 34, nr. 32). Excerpte „ex epistola S. Maximi scripta ad abbatem Thalassium de iis que apocrisarii fecerunt 638", care descriu atitudinea apocrisarilor papei Severin la Constantinopol faţă de „Ekthésis" şi reprezintă prima luare de cunoştinţă şi de poziţie a lui Maxim faţă de decretul imperial monotelit din 638, sînt conservate de Anastasius Bibliothecarus, *Collectanea*, P. L. 129, 538 D sq. şi Mansi X, 677 sq.; cf. Sherwood, *op. cit.*, p. 43, nr. 60, şi p. 13.

Talasie Libianul este şi autorul a 4 Centurii „despre Iubirea agapică, Înfrînare şi Vieţuirea după Minte", P. G. 51, 1427—1471, trad. rom. pr. prof. D. Stăniloae, *Filocalia*, IV, (1948), p. 3—36, scrise spre 650 şi care depind în mod cert de scrierile Sf. Maxim (*ibid.* p. 2).

corespunde categoriei oamenilor „carnali“, împătimiţi, a căror lege de acţiune este în consecinţă aceea de a şti să mai facă numai răul şi a voi numai nedreptatea.

Condus însă de Dumnezeu şi unindu-se cu El, omul transcende limitele condiţiei sale naturale în mod adecvat, ascensional sau trans-as-cendent (J. Wahl), şi devine prin relaţie *(thései)* harică dumnezeu *(theós)*, primind de la Dumnezeu, prin har, nu prin fire, Îndumnezeirea *(theósis)* sau Asemănarea personală cu Dumnezeu, mod de existenţă divin ce-l ridică pe om *„mai presus* de fire“ *(hýper phýsin)*, dar nu în contra, ci în sensul indicat de fire. Condiţie existenţială divină ce aparţine numai oamenilor „pnevmatici“, îndumnezeirea are drept lege supremă de acţiune morală aceea de a voi în toate circumstanţele nu numai să facă binele, ci să şi sufere pentru virtute, dacă e cazul, chiar şi răul şi nedreptatea, după asemănarea lui Hristos. Omul duhovnicesc realizat, condus de Duhul Sfînt, este Sfîntul, persoana întru care Iubirea agapică depăşeşte sau transcende atît lumea cît şi firea, adică nu numai condiţia existenţială decăzută, carnală, ci şi pe cea simplu naturală, psihică şi care în toate împrejurările acţionează în modul divin de existenţă, pnevmatic, al vieţii, kenozei, Patimilor şi Jertfei lui Iisus, „începătorul mîntuirii noastre“ (Evr. 2, 9—10 şi 12, 2 sq), conformîndu-se total, pînă la iubirea de vrăjmaşi (Mt. 5, 38—48 par; Rom. 12, 14; I Cor. 4, 12—14), poruncii divine a Iubirii de Dumnezeu şi de aproapele, poruncă al cărei scop *(skópos)* ultim este eliberarea *(eleutherôsai)* spirituală a omului ca persoană de sub dubla sclavie atît a păcatului (lumii), cît şi a firii supuse prin păcat legii tiranice a generării şi corupţiei *(génesis kaí phtorá)*, a naşterii şi morţii. Prin eliberarea sa etic-ascetică progresivă de sub condiţionările mundane şi naturale, creştinul înduhovnicit prin Asemănarea personală prin har şi virtute cu Hristos devine astfel integral disponibil diaconiei depline a lui Dumnezeu şi a aproapelui în Iubirea agapică mergînd în dăruire de sine totală pînă la sacrificiul vieţii[12] şi anticipînd în această viaţă încă libertatea condiţiei pnevmatice esenţialmente eshatologice a Învierii finale în Împărăţia lui Dumnezeu.

Concentrat în dubla poruncă a Iubirii de Dumnezeu şi aproapele ce inarticulează organic dubla dimensiune constitutivă, atît interioară şi verticală — spre Dumnezeu, cît şi externă şi orizontală — spre umanitate, a oricărei acţiuni umane autentice şi plenare, etosul Evangheliei lui Hristos apare limpede şi în aceste scurte fulguraţii epistolare maximiene ca etos eshatologic, ascetic şi sacrificial, al eliberării interioare şi diaconiei comunitare, ce-şi demonstrează în fiecare epocă şi context istoric viabilitatea şi actualitatea sa perenă.

---

12 Paralela cea mai aprofundată şi revelatorie a ideii fundamentale schiţate numai fugar de Maxim în ep. 9 către Talasie o constituie acea culme a scrisului maximian reprezentată de excursul despre cele 3 legi cuprins în exegeza alegorică a istoriei lui Iona din *Quaestiones ad Thalassium*, 64, P. G. 90, 726—728; tr. rom. pr. prof. D. Stăniloae, *Filoc. rom.* III, Sibiu, 1947, p. 410—412.

— legea *naturală* pretinde a ne purta faţă de ceilalţi precum vrem şi noi ca ei să se poarte faţă de noi (Mt. 17, 12; Lc. 6, 35).

— legea *scrisă* reclamă să iubim pe aproapele ca pe noi înşine (Lev. 19, 18; Mt. 22, 39; Mc. 12, 17; Lc. 10, 27).

— legea *harului* (legea îndumnezeirii şi refacerii firii prin libertatea eshatologică supremă a persoanei faţă de natura sa proprie) cere să ne jertfim şi viaţa pentru ceilalţi după exemplul lui Hristos Dumnezeu (In. 15, 13), care a făcut aceasta „ca noi să învăţăm nu numai să ne ajutăm întreolaltă în mod *natural* şi să ne iubim unii pe alţii ca pe noi înşine în mod *spiritual*, ci şi să purtăm de grijă de alţii mai mult decît de noi înşine în mod *dumnezeiesc* şi aceasta să ne fie dovada Iubirii agapice întreolaltă ca, în temeiul virtuţii noastre, să fim gata a suferi cu bucurie moartea de bună voie unii pentru alţii“ (p. 412).

II.

EPISTOLA 22

A aceluiaşi către Auxentie (alte msse: Avva Ştefan)

Dacă aţi hotărît să neglijaţi scrisorile către prieteni încrezîndu-Vă în Duhul, prin Care aveţi în mod indisolubil prezentă în jurul vostru înşivă Iubirea agapică ca una ce nu mai are nevoie de nimic pentru înnoirea (ei), laud atunci legea şi Vă aprob, ca pe unul ce aveţi credinţa că visteria Iubirii agapice este în Acela din Care şi întru Care aceasta îşi trage obîrşia şi odihna în mod natural. Dacă însă, neglijînd modul de comportare *(trópos)* cuvenit al prieteniei, refuzaţi să scrieţi din delăsare, atunci nu voi înceta să fac cele contrare ca unul ce nu ştiu să respect pe prieteni prin mărimea prejudecăţilor *(prolépseos)* din lume. Iar dacă nici una din acestea două nu este cauza faptului de a nu mai scrie, primiţi atunci pe cei absenţi şi daţi cu rîvnă întîlnire celor absenţi prin scrisori, după cum a învăţat şi firea sau mai degrabă după cum a socotit (Însuşi) Dumnezeu să se întărească firea. Căci cuvîntul figurat de litere în scrisori îmboldeşte şi scoală din somn amintirea liniştită şi adormită spre a vedea şi a-şi închipui feţele prietenilor iubiţi, şi prin ele, dorul, în felul focului mocnind stins, se reaprinde iarăşi ca dintr-o mică scînteie.

EPISTOLA 23

A aceluiaşi către Ştefan Preotul

Proprie Iubirii agapice duhovniceşti este nu numai aceea de a face bine celor în nevoie prezenţi de faţă, ci şi aceea de a întări şi pe cei absenţi şi de a nu îngădui ca sufletele să fie despărţite şi ele împreună cu trupurile, nici ca puterea cuvîntului, prin care sufletul poartă Chipul Creatorului, să fie circumscrisă de un loc, ci (dimpotrivă) ca cei prezenţi să intre în dialog cu cei iubiţi prin voce, grăind cele ce se cade ochi în ochi, sau ca cei absenţi să întreţină relaţii prin scrisori. Căci acest mod *(trópos)* l-a conceput cu înţelepciune firea după harul lui Dumnezeu spre unirea nedespărţită a celor separaţi între ei trupeşte printr-o mare distanţă în spaţiu. Căci astfel cuvîntul, răsunînd continuu prin voce sau scrisori, imprimă în suflet o amintire de neşters încît necontenit îi putem vedea pe cei pururea prezenţi în duhul prin Iubirea agapică, sîntem îmbrăţişaţi (de ei aievea) şi scoşi afară din toate cele ce provoacă tristeţe. Aşadar să nu mă uitaţi, cinstiţi Părinţi, pe mine copilul şi ucenicul vostru, ci, ca unii ce sînteţi ucenici şi dascăli ai Iubirii agapice, hrăniţi prin cuvîntul virtuţilor sufletul meu cel chinuit de foame şi luminaţi mintea mea cea apăsată de întunericul neştiinţei, privind la plata hărăzită vouă pentru aceasta şi aflătoare în ceruri, măcar că faptul acesta vă abate poate puţin de la o ocupaţie mai bună şi mai cinstită încă decît Iubirea agapică. Căci ştiu că nu este egal în bună mărire faptul de a fi în legătură în mod nemijlocit cu Dumnezeu (prin rugăciune) cu acela de-a purta de grijă cu compasiune de cei mai mici afară doar de faptul că nici acesta (din urmă) nu este străin de cele orînduite ca lege de Dumnezeu.

EPISTOLA 36

A aceluiaşi către acelaşi

Binecuvîntat este stăpînul nostru de către Domnul şi binecuvîntată este grădina inimii lui, pe care a sădit-o Lucrătorul cel adevărat Iisus şi a umplut-o cu plantele cele nemuritoare ale dreptăţii, de ale cărei roade ne-am împărtăşit şi noi săturîndu-ne de legumele ei duhovniceşti, din care ştia să dea hrană şi marele Apostol (Rom. 14, 2), hrănind pe cei neputincioşi în vederea nemijlocită a celor

dumnezeieşti ca şi cu nişte legume cu contemplaţia naturală a celor văzute şi conducîndu-i prin magnificienţa celor fenomenale spre Creatorul acesteia; pe care (Apostol) imitîndu-l şi binecuvîntatul nostru dascăl şi Părinte ne-a tratat plin de afecţiune alăturîndu-ne nouă în mod simbolic prin *legume* şi observarea (raţională) a creaţiei acesteia. Împărtăşeşte-ne însă acum şi hrană tare, şi mişcă sufletul nostru cel zăbavnic în plăceri şi nedoritor de cele dumnezeieşti contractînd pofta prin raţiunea mai subtilă a Providenţei şi Judecăţii, ca să hrăneşti pe ucenicii tăi nu numai cu legume, învăţîndu-i nu numai raţiunile sau doctrinele celor ce se nasc şi pier, ci îi întăreşte ca şi cu *grîu, vin* şi *untdelemn* cu raţiunile sau doctrinele celor veşnice, dîndu-le ca „pîine tare" raţiunea sau doctrina ce conţine Virtuţile, încălzind inima însoţitorilor tăi spre extazul îndumnezeitor ca şi cu un „vin" cu raţiunea sau doctrina Cunoştinţei celei neuitate, şi turnînd în casnicii tăi ca „untdelemn" deprinderea paşnică şi netulburată a Blîndeţii ce hrăneşte şi păzeşte întru aceştia flacăra nestinsă.

EPISTOLA 37

A aceluiaşi către acelaşi

Iarăşi am primit, sfinte Părinte, o cinstită scrisoare a ta împreună cu daruri şi iarăşi ne-am desfătat de bunătăţile lor egale cu primele, stingînd pe de o parte prin daruri arderea înnegritoare sufletului nostru a patimilor — căci înainte de ele ne-am hrănit cu raţiunile sau doctrinele inteligibile (ale scrisorii), crezînd că nu la întîmplare şi fără rost s-au trimis acestea de către tine, cel ce întru toate eşti mişcat cu raţiune şi cu duh, ci făcîndu-ne hrana trupului şi învăţătură a sufletului — iar pe de alta, găsind în scrisoare Smerenia, maica tuturor virtuţilor, prin care se zideşte în cei ce o au facerea şi paza (lucrurilor) celor bune (şi frumoase), am plîns îndeajuns înţelegînd cît de departe sîntem de această cale. Căci plînsul tău s-a făcut dovedire a relelor în care sîntem ţinuţi, a trezit înţelegerea noastră ce dormita adînc, a dezgolit amintirea acoperită cu vălul părerii de sine celei semeţe, şi ne-a făcut cunoscători de noi înşine, sesizîndu-ne cu modestie de mulţimea păcatelor noastre, şi (astfel), dacă este adevărat că „Cei ce sînt cunoscători de ei înşişi sînt înţelepţi" (Prov. 13, 10), luînd (noi prin ea) cunoştinţa greşelilor noastre, ne-a făcut oarecum şi părtaşi ai înţelepciunii. Aşadar, nu înceta, cinstite Părinte, înnoind prin cuvînt înţelegerea noastră şi cerînd prin rugăciune pentru noi răscumpărarea relelor (noastre), ca să iei plată pentru acestea de la Dumnezeu Cel ce dă curăţirea desăvîrşită a sufletului după conştiinţa (fiecăruia).

EPISTOLA 38

A aceluiaşi către acelaşi

Mulţumim ţie, cinstite Părinte, că te-ai dat pe tine însuţi nouă exemplul cel mai bun de pocăinţă, convingîndu-ne să golim prin mărturisire visteriile cele întunecate ale patimilor din noi înşine, prin care (mărturisire) s-a întărit (în noi) ura faţă de păcat. Căci noi sîntem cu adevărat cei ce înconjurăm cu afecţiune patimile, al căror caracter odios îl poartă şi după făptuire amintirea, (noi) cei care preferăm (iubim) ca pe nişte „ceapă" consimţămîntul cu gîndurile cele rele, prin care partea văzătoare a sufletului îşi pierde acuitatea faţă de Virtute şi Cunoştinţă, purtînd ca nişte solzi închipuirile împătimite ale celor văzute — căci după etimologi (cuvîntul) „ceapă" *(krómmyon)* derivă de la „acoperirea pupilei" *(kores mýsis)* — şi care mîncăm ca pe nişte „usturoi" împlinirea prin lucrare a patimilor prin care mintea, umplîndu-se de necurăţie, suflă prin vorbe şi feluri de comportare ruşinoase şi asupra celor din afară mirosul neplăcut al relelor pe care le-a mîncat prin făptuire. Ci învaţă-ne pe noi, cinstite Părinte, cum, după lepădarea acestora, să iubim „mana", adică pîinea raţională a cunoştinţei dumnezeieşti plouată nouă din cer (Ex. 16, 15) şi să o păzim nestricată, nici tezaurizînd-o pentru ziua de mîine, ca să nu se reverse din ea viermii patimilor trupeşti şi să putrezească

prin trîndăvie, nici afişînd-o triumfător şi ostentativ, ca să nu se topească prin slava deşartă. Cu astfel de cuvinte deci, hrăneşte iarăşi, cinstite Părinte, pe ucenicii tăi şi-i încredinţează prin rugăciune lui Dumnezeu ca pe unii ce fără mijlocirea ta a se închina (Lui) nu pot.

EPISTOLA 39

A aceluiaşi către acelaşi

Cu generozitate ne hrăneşti, sfinţite Părinte, atît pe omul cel din afară (fenomenal) cît şi pe cel din lăuntru (inteligibil); trupului procurînd *(choregôn)* cele privitoare la susţinerea lui, iar sufletului dînd cele privitoare la creşterea cea în duh. Căci Dumnezeu te-a făcut bogat din amîndouă părţile, „binecuvîntînd *intrarea* şi *ieşirea* ta" (Ps. 120, 8). Iar „intrare" numesc posesia harismelor procurate ţie de către Dumnezeu şi îmbogăţită (de tine) prin făptuire, iar „ieşire" împărtăşirea cuvîntului făcută de tine altora şi care poartă în aceia, adică în cei ce-l primesc, drept roadă lucrarea celor ce se cuvin.

EPISTOLA 32

Către Avva Polyhronie

Întrucît în curînd urmează să prăznuim Mormîntul lui Hristos, Celui ce pentru noi a fost omorît şi înmormîntat după trup, şi Învierea Lui, să privim cu luare aminte dacă şi noi ne-am omorît şi înmormîntat după Omul cel Vechi, cel stricat după pofta amăgirii, şi am înviat după Omul cel Nou, cel înnoit după Chipul Celui ce l-a zidit (Efes. 4, 22—24). Iar semn al omorîrii celui dintîi este libertatea desăvîrşită faţă de patimi, iar al învierii celei de-a doua îndrăzneala neprihănită şi adevărată în conştiinţă şi luminarea cunoştinţei în minte. Dacă acestea s-au făcut întru noi, să prăznuim împreună cu Hristos-Dumnezeu, iar dacă nu, să ne luptăm să nu predăm (trădăm) patimilor pe Cuvîntul ca şi Iuda sau să-l tăgăduim ca şi Petru, ca nu cumva să nu mai avem tărie să ne pocăim şi căindu-ne să fim întorşi fără folos, ori să plîngem cu amar ca să spălăm stigmatele tăgăduirii. Căci tăgăduire a Cuvîntului este refuzul de a făptui binele de frică, iar predare (trădare) a Lui este imboldul către păcat în lucrarea celui ce-l voieşte cu de adinsul; lucruri a căror cercare de către noi să nu fie!

EPISTOLA 33

A aceluiaşi către acelaşi

Dacă potrivit marelui biruitor al ispitelor Iov: „o *ispită*" este *viaţa* oamenilor pe pămînt" (Iov. 7, 1) şi precum zice Domnul: *„Lumea* întru cel *rău zace"* (I In. 5, 19), şi „Multe sînt *strîmtorile* drepţilor" (Ps. 33, 20) după cum arată David, iar după Sfîntul Apostol, se cade ca după judecata cea dreaptă a lui Dumnezeu, să avem *ispite* şi *luptă*, fie cu *oamenii*, fie cu *demonii* (Efes. 6, 12), să rugăm dar pe Dumnezeu să ne dea răbdare ca să putem învia din mîlul patimilor şi să stăm pe piatra cea neclintită, adică pe nepătimirea cea întru Hristos prin har, omorînd întru noi „viaţa cea ispititoare" şi „lumea cea rea", „oamenii" şi „demonii", care sînt: viaţa împătimită, amăgirea plăcerii prin simţuri, patimile trupului şi mişcările împătimite ale sufletului, şi cele ce se adaugă la acestea fără de voie şi care au fost numite „strîmtori". Să răbdăm deci, ca să ne mîntuim, căci „cel ce rabdă pînă la sfîrşit se va mîntui" (Mc. 13, 13). Pacea lui Hristos fie cu noi! Amin.

EPISTOLA 34

A aceluiaşi către acelaşi

Mergînd Domnul spre Patima Sa ne-a lăsat *pace* (In. 14, 27), şi iarăşi, înviind din morţi, ne-a dăruit *pace* (In. 20, 19). Ce se lasă să se înţeleagă prin aceasta? Aceea că clipele *(káirous)* potrivnice se cade a le petrece cu nepătimire, nici sucombînd în împrejurările triste, ca să nu ne aflăm afară de o nădejde mai bună, nici însoţindu-ne cu prezumţii strălucitoare, ca să nu lepădăm raţiunea care ne călăuzeşte, ci să fim aceiaşi şi cînd suferim cele rele ca şi cînd suferim cele bune. Dar aceasta nu se face dacă nu „păşim" mai înainte „peste *aspidă* şi *vasilisc*", adică pînă n-am ajuns mai presus de neascultarea dumnezeieştilor cuvinte şi de primirea gîndurilor rele, şi nu „călcăm peste *leu* şi peste *balaur*" (Ps. 90, 13), adică peste Iuţime şi Poftă, care pierind, va fi şi întru noi întreaga pace, nimic nemaiputîndu-ne mişca spre nimic din cele ce rămîn aici (pe pămînt). Să stăpînim deci Iuţimea şi Pofta şi am azvîrlit la pămînt toată casa celor de alt neam împreună cu toţi cei din ea, omorînd împreună cu patimile şi viaţa şi conduita împătimită.

EPISTOLA 35

A aceluiaşi către acelaşi

Dacă poporul israelit ia (în stăpînire) pămîntul odihnei abia după acea mare şi înfricoşată pustie şi — auzire mai uimitoare decît toate — Domnul a toate, Care pentru noi s-a făcut om fiind Dumnezeu, intră întru slava Sa, prin Patimi, Cruce şi Moarte, întrucît nu există alt mod (*trópos* — al Iconomiei) hotărît pentru El, după cum stă scris: „Nu se cădea oare ca Hristos să pătimească acestea, şi să intre în slava Lui?" (Lc. 24, 26), să nu ne pierdem cumpătul istoviţi fiind în strîmtorări, ci „să privim la Iisus, începătorul mîntuirii noastre şi săvîrşitorul" (Evr. 12, 2), şi să răbdăm cele ce se întîmplă cu vitejie. Căci sfîrşitul oricărei strîmtorări este bucuria; al oricărei trude, odihna; al oricărei necinste, slava; şi, simplu-zis, sfîrşitul tuturor suferinţelor pentru virtute este faptul de a fi împreună cu Dumnezeu pentru totdeauna şi a ne desfăta de odihna (Sa) cea veşnică şi fără de hotar. Ci roagă-te Părinte, ca să ajungem această (odihnă) trecînd marea vieţii (acesteia) păzind neudate temeliile inteligibile ale sufletului de apa ei cea sărată.

EPISTOLA 9

Către Talasie, preotul şi egumenul

Trei sînt precum zic (Scripturile şi Părinţii), cele ce conduc pe om sau mai degrabă cele către care este mişcat omul potrivit alegerii (sau preferinţei) prin voinţă personală *(boulései)* şi dispoziţie gnomică *(gnómê)*: Dumnezeu, firea şi lumea *(Theós kaì phýsis kaì kósmos)*. Şi fiecare din acestea cînd îl trage pe om, îl face să iasă din celelalte două schimbîndu-l pe cel mînat de ele în ceea ce sînt ele însele şi făcîndu-l prin relaţie *(thései)* ceea ce fiecare din ele se cunoaşte a fi prin fire *(phýsei)*, desigur cu excepţia firii. Căci Dumnezeu, pe care omul trebuie să-l păzească (prin porunci), are prin fire puterea de a-l face (pe om) dumnezeu, dăruind ca un Bun celui condus de el îndumnezeire mai presus de fire, şi îl taie (separă) de celelalte două, adică de lume şi de fire. Dacă însă firea este cea care-l conduce pe om, atunci ea îl arată pe om fiind conform prin fire lui însuşi şi — întrucît ea se află la mijloc între Dumnezeu şi lume — neparticipînd după dispoziţia voinţei *(katà gnómen)* la nici unul sau una din acestea (două). Iar dacă lumea este cea care-l poartă (pe om) atunci ea îl face pe omul mînat

de ea dobitoc, adică numai trup (carne), creînd în el prin înşelăciune împătimirea prin care, îndepărtîndu-l mult atît de Dumnezeu cît şi de fire, îl învaţă să facă toate cele contrare firii.

Prin urmare extremităţile *(hai akrótetes)*, adică Dumnezeu şi lumea, au obiceiul să-l conducă pe om departe una de cealaltă ca şi de ceea ce este la mijlocul lor, adică de fire. Mijlocul *(he mesótes)* însă, adică firea, fiind la frontieră cu acestea, dacă omul ar considera-o numai pe ea ca şi scop în sine, îl menţine la distanţă egală între extreme nepermiţîndu-i să alerge spre Dumnezeu dar şi ruşinîndu-se a-l lăsa să cadă spre lume. De îndată însă ce omul este pus în mişcare ca dispoziţie interioară după „gnóme" spre unul (sau una) din acestea, îndată el a şi făcut schimb lucrarea lui cu acela sau aceea şi şi-a schimbat şi denumirea numindu-se fie trupesc, fie sufletesc, fie duhovnicesc *(sarkikós è psychikós è pneumatikós)*. Lucrul şi semnul distinctiv al (omului) trupesc sînt aceea de a şti să facă numai răul, a celui sufletesc aceea de a nu voi vreodată nici să facă nici să sufere răul, iar a celui duhovnicesc aceea de a voi să facă numai binele şi de a primi de bunăvoie (sau cu rîvnă) şi să sufere binele pentru virtute, dacă este cazul. Aşadar, binecuvîntate, dacă ai dorul de a fi condus de Duhul lui Dumnezeu, desfă-te pe tine însuţi de lume şi de fire, sau mai degrabă taie-te împrejur pe tine însuţi faţă de acestea şi nu te feri a suferi nedreptatea, nu refuza a suporta batjocuri şi ocări şi, ca să fiu scurt, nu înceta vreodată ca atunci cînd suferi răul să faci bine celor ce-ţi fac rău şi să ierţi pentru Dumnezeu şi virtute, toate cele făcute (ţie de ei) urmînd pe Cel ce zice: „De voieşte cineva să se judece cu tine şi să-ţi ia haina, lasă-i şi cămaşa" (Mt. 5, 40), şi iarăşi, şi pe fericitul Apostol care zice: „Ocărîţi fiind, binecuvîntăm. Prigoniţi fiind, răbdăm. Huliţi fiind, mîngăiem" (I Cor. 4, 12—13).

În rest, dacă vrei să fii convins de mine, robule al lui Dumnezeu binecuvîntate, dă mulţumită (şi recunoştinţă) celor ce te strîmtorează, şi nu refuza a fi şi păgubit de către aceştia de toate dacă e nevoie, ci mai degrabă ocărît fiind binecuvîntează şi hulit fiind mîngîie, ca să nu fii trupesc, ca cel ce nu ştie şi nu vrea decît numai a face nedreptate, sau sufletesc, ca cel ce nu suportă a fi neîndreptăţit, ci mai degrabă duhovnicesc, cunoscînd şi lucrînd cu nevoinţă şi de bună voie numai binele şi ştiind a suferi cu rîvnă pentru virtute răul de la cei ce vor (să ţi-l facă), avînd privirile aţintite spre Iisus începătorul mîntuirii noastre (cf. Evr. 12, 2 şi 2, 10), Care în locul tuturor celor bune, pe care nimeni nu le-a putut vreodată cuprinde prin cunoştinţă, a răbdat cu îndelungă răbdare şi pentru nişte păcătoşi lucruri înfricoşătoare pe care nici unul dintre păcătoşi (nu le-a răbdat). Căci scop (ultim) pentru Dătătorul poruncilor (este) de a elibera pe om de lume şi de fire. Pentru aceasta, cel ce nu ascultă este osîndit. Şi în zadar aduc părinţii cei după lume drept pretexte (naturale şi sufleteşti) copiii, iar întîi-stătătorii celor ce se nevoiesc în viaţa monahală întîlnirile, pentru faptul că pe drept cuvînt la ei poruncile (duhovniceşti) au devenit nelucrătoare; lucru pe care dască-l vom primi ca adevărat atunci Domnul se va arăta nemaiprescriind în genere nimănui lege (duhovnicească) de mîntuire. Dar, pe cît socot, cuvîntul Scripturii numeşte sufletesc pe omul natural (I Cor. 2, 14; Iuda 19), întrucît, precum zic cei ce cunosc unele ca acestea, însuşirea de natură se contemplă în mod natural exclusiv în jurul celor însufleţite sau mai simplu-zis, în jurul celor supuse naşterii şi pieirii (corupţiei).

Iar acestea le-am scris Vouă Stăpîne, întrucît (eu), cititorul vostru cel mai mic, V-am găsit suferind cu anevoie cele întîmplate. Ci roagă-te cinstite Părinte, cu putere, ca unul puternic către Cel ce are putere a ierta păcatele, pentru Maxim, robul şi ucenicul tău.

Trad. şi prezentare de drd. *Ioan I. Ică*

Îndrumări omiletice

PREDICĂ DESPRE ADEVĂRATUL POST

„Să lepădăm dar lucrurile întunericului și să ne îmbrăcăm cu armele luminii"
(Rom. 13, 12)

Sfinții Părinți au găsit de bine să rînduiască pomenirea protopărintelui nostru în această Duminică numită și Duminica izgonirii lui Adam din rai — după care începe postul — spre a ne arăta că, dacă neascultarea poruncii de a nu mînca a adus lui Adam și urmașilor lui osînda, ascultarea și împlinirea postului de către noi, creștinii, înseamnă a dobîndi cîștig și belșug de har dumnezeiesc, prin care putem înfrînge uneltirile celui viclean — pregătindu-ne astfel calea mîntuirii.
Trebuie să recunoaștem că nici una din rînduielile Sf. noastre Biserici n-a fost mai greșit înțeleasă, mai echivoc practicată și mai puțin respectată decît disciplina postului.

Aprecierea postului ca mijloc de distrugere a trupului, ca prilej de omorîre a poftelor trupești, înțelegerea postului ca scop în sine și considerarea lui ca o practică indiferentă și neobligatorie, ca un act simbolic ori ca regim alimentar — dietetic — sînt tot atîtea răstălmăciri ale adevăratului sens al postului, care s-au perindat în decursul veacurilor în arena vieții creștine.

Din acest motiv, să nu ne mirăm dacă astăzi — la sfîrșit de secol 20 — cu toate că sînt cunoscute prescripțiile canonice ale Bisericii privitoare la post — de către toți creștinii, numărul credincioșilor care practică postul nu numai în litera ci și în spiritul acestora — este foarte redus. Cu strîngere de inimă afirmăm că situația actuală în privința postului este aceea că fiecare credincios practică disciplina postului într-un mod personal, luîndu-și libertatea de a posti un post așa cum el îl înțelege, fără să gîndească mai exigent că, prin aceasta ar putea săvîrși vreun păcat sau vreo abatere de la normele morale. Mai mult există pericolul de a se forma între credincioși o convingere aproape generală, că disciplina bisericească privitoare la post, astăzi ar fi depășită, nemaifiind obligatorie, de aceea fiecare credincios este îndreptățit să decidă singur „cum să postească și cît timp să postească".

Iată doar cîteva din considerentele care ne îndreptățesc și ne obligă ca în această Duminică a lăsatului de sec să folosim prilejul de a vorbi despre această importantă problemă a postului, încercînd a arăta ce este postul, sensul adevărat al postului, precum și obligativitatea tuturor credincioșilor de a posti un post adevărat în condițiile epocii noastre.

*

E foarte firesc ca atunci cînd vorbim despre post să ne punem întrebarea: Ce este postul? În mod obișnuit se răspunde cu următoarele cuvinte: „Postul este o înfrînare, o reținere voluntară de la anumite mîncăruri și băuturi — în scop religios moral". După această definiție, s-ar părea că esența postului o constituie reținerea de a consuma anumite mîncăruri și băuturi, adică o înfrînare trupească. O astfel de interpretare este foarte relativă și incompletă. Pentru realizarea unui post adevărat, nu trebuie să uităm și să neglijăm faptul că, înfrînarea trupului prin reducerea cantitativă și calitativă a hranei se face în scopul de a exercita prin aceasta o influență pozitivă asupra vieții sufletului. De aceea, pentru o înțelegere clară a sensului adevărat al postului, trebuie să ținem seama atît de

cele două elemente din care se compune ființa omenească: trupul și sufletul, cît și de strînsa legătură și unitate dintre ele în ființa omului.

Deci postul — ca reținere și înfrînare de la mîncare și băutură — constituie numai un aspect al postului numit post trupesc — extern, care în mod hotărît nu cuprinde întregul post. Pentru a fi complet, acest post trebuie să fie însoțit necondiționat și de postul intern — de postul sufletesc. Așadar, paralel și concomitent cu înfrînarea trupească trebuie să existe și o înfrînare sufletească, căci după strălucitul îndemn al Sfinților Părinți — „noi postim de bucate spre a posti și de păcate". Este un fapt constatat și este adevărat că înfrînarea trupească are influență asupra celei sufletești, dar ar fi greșit să se creadă că postul extern are ca efect necondiționat și postul intern. Este știut că înfrînarea trupească, potolind zburdările trupului închide drumul multor pofte și ispite dar nu al tuturor. De aceea atît postul trupesc cît și cel sufletesc pretind creștinului un mare efort de voință.

Precum prin propria noastră voință ne reținem de la mîncare de bucate, tot prin ea trebuie să ne reținem de la gîndurile rele, de la dorințele păcătoase, de la faptele rele. De aceea, dacă postul trupesc nu e însoțit de postul sufletesc n-are nici o valoare morală. Reținerea de la bucate se cere nu pentru valoarea în sine a acestui exercițiu de voință, ci pentru influența și efectul pe care le are asupra vieții sufletești a celui ce postește.

Dacă reușim să stagnăm și să înfrînăm trupul de la poftele lui prin care vine păcatul — cîștigăm libertatea spirituală și despătimirea care sînt atît de necesare pentru a săvîrși ceea ce este plăcut lui Dumnezeu. În acest sens, au multă dreptate cei care definesc postul ca un exercițiu de voință în scopul dominării poftelor trupești și sufletești, spre a putea promova desăvîrșirea creștină în moralitate. Astfel realizat în sens spiritual-duhovnicesc, postul este un act de cinstire a lui Dumnezeu, o renunțare voluntară — izvorîtă din dragoste de Dumnezeu, un exercițiu de înfrînare a poftelor și patimilor sufletești și trupești în scopul lucrării mîntuirii, un mijloc de pocăință și descătușare de tot ceea ce este păgubitor pentru mîntuirea sufletului. Acesta e postul bine plăcut lui Dumnezeu. Un astfel de post a cerut Domnul poporului evreu în V. T., un astfel de post ne cere și nouă Mîntuitorul prin cuvintele Sf. Evanghelii de astăzi.

Referindu-se la postul extern-moral, neînsoțit de adevăratul post intern, Dumnezeu, prin gura proorocului Isaia — face poporului evreu următorul reproș: „Au nu știți voi postul care-Mi place? Rupeți lanțurile nedreptății, dezlegați legăturile păcatului, dați drumul celor asupriți și le sfărîmați jugul; împarte pîinea ta cu cel flămînd, adăpostește în casă pe cel sărac, îmbracă pe cel gol și nu te ascunde de aproapele tău. Atunci lumina ta va răsări ca soarele și străduința ta se va grăbi. Dreptatea ta va merge înaintea ta, iar în urma ta slava lui Dumnezeu" (Isaia 58, 5—8).

De asemenea și Mîntuitorul condamnă postul formal și nesincer al fariseilor, învățîndu-ne cum trebuie să postim: „Iar voi cînd postiți nu fiți triști ca fățarnicii; că ei își smolesc fețele, ca să se arate oamenilor că postesc, adevăr grăiesc vouă își vor lua plata lor. Tu însă cînd postești, unge capul tău și fața ta o spală, ca să nu te arăți oamenilor că postești, ci Tatălui tău care este în ascuns, și Tatăl care vede în ascuns îți va răsplăti ție" (Mt. 6, 16—18).

Dar să vedem ce ne învață Sf. Părinți despre adevăratul post. Sf. Vasile cel Mare zice: „Înfrînarea în mîncăruri făcută în văzul tuturor nu o iubește Duhul Domnului; înfrînarea însă, folosită pentru înrobirea uneltirilor trupești — o iubește Domnul, fiindcă aceasta din urmă, prin înfrînarea trupului, rînduiește sfințenia".

Sf. Grigorie de Nyssa ne învață: „Este și un post afară de trupul omului și o cumpătare care nu stă în legătură cu cele materiale, o reținere de la cele rele, care se arată în sufletul omului și pentru această reținere s-a și prescris și reținerea de la bucate de frupt. Postiți, așadar în răutate, adică rețineți-vă de la cele rele, stîmpărați-vă pofta după avere străină, feriți-vă de cîștigul necinstit, stingeți în inimile voastre iubirea de arginți, căci ce folos dacă gura ta nu se atinge de carne, iar tu prin răutatea ta mănînci inima fratelui tău."

Sf. Ioan Gură de Aur spune: „Celui ce postește îi trebuie o înfrînare în ale mîncării, mai întîi de toate însă trebuie să se abțină de la păcate... Eu l-aș numi de o mie de ori mai fericit pe cel ce mănîncă, decît pe cel ce postește de mîncare dar face nedreptate... căci nu mîncarea este un rău, ci păcatul. De

aceea cine mănîncă şi nu poate să postească, acela să împartă milostenie cu prisosinţă, să facă rugăciuni stăruitoare, să dovedească o rîvnă evlavioasă pentru ascultarea cuvîntului lui Dumnezeu, să se împace cu duşmanii săi, să gonească din suflet orice ţinere de minte a răului. Îndeplinind acestea el va posti adevăratul post, aşa cum îl cere de la noi Domnul, că cinstea postului nu constă în reţinerea de bucate, ci în evitarea păcatului, aşa că acela care posteşte mărginindu-se numai la a se reţine de bucate, acela este cel ce necinsteşte postul." „Nu numai gura şi stomacul vostru să postească ci şi ochii şi urechile, picioarele şi mîinile şi toate mădularele trupului vostru."

Iată de ce Sf. noastră Biserică ne îndeamnă să postim postul cel adevărat, bine plăcut lui Dumnezeu: „Să postim bine primit şi bine plăcut Domnului, căci postul adevărat este: înstrăinarea de răutăţi, înfrînarea limbii, lepădarea mîniei, depărtarea de pofte, de clevetire, de minciună şi de jurămînt fals. Lipsa acestora e postul cel adevărat şi bine primit în faţa lui Dumnezeu".

Chiar dacă privim postul sub aspectul înfrînării de la mîncare, să fim foarte atenţi că nu atît felul mîncării defineşte postul, cît valoarea ei nutritivă şi cantitatea ei, întrucît pîntecele poate fi îmbuibat nu numai cu mîncare de dulce, ci şi cu mîncare de post. Deci esenţialul este reducerea hranei, înfrînarea trupului de la prea multă mîncare spre a nu-l îmbuiba, că nu ceea ce ai mîncat e totul, ci cît ai mîncat şi în ce măsură te-ai îmbuibat.

Se spune că un credincios încercat în strădaniile sale de autostăpînire, obişnuia să spună despre trupul său: „scumpul meu animal." Întrebat fiind de ce-i spune astfel, el a răspuns: „Îi spun scump deoarece îmi este foarte drag şi nu pot trăi fără el; şi îi zic animal fiindcă se poartă ca un animal, de multe ori e fără nici o rînduială şi mă aruncă în prăpastie." De aici desprindem morala: „trupul e îndărătnic, dar prin voinţă, trebuie şi poate fi stăpînit."

Dacă cineva se plînge că nu poate posti şi nu se poate stăpîni şi înfrîna, acela să ştiţi că dă dovadă de o mare slăbiciune şi totală lipsă de voinţă. Cei ce spun că nu pot posti o fac din două motive: fie că nu înţeleg rostul postului, fie că sînt bolnavi sufleteşte şi nu pot porni pe calea însănătoşirii lor morale.

Singurele cazuri de excepţie, pe care şi bunul Dumnezeu le înţelege, ar fi acelea în care o reţinere severă de bucate ar duce la slăbirea rezistenţei unui trup aflat în suferinţă şi care prin aceasta ar fi ameninţat cu prăbuşirea. De aceea e bine să ne obişnuim cu disciplina postului, să nu ajungem la înfrînare numai atunci cînd ne recomandă medicul şi cînd o facem stăpîniţi de teama de moarte a trupului, sufletul rămînînd pe plan secundar. În post, noi trebuie să vedem nu o osîndă sau povară greu de purtat, ci un mijloc de educare a voinţei şi un minunat prilej de înfrînare a patimilor ce izvorăsc din slăbiciunea firii noastre. Postul înseamnă jertfă, unica noastră jertfă pe care o aducem lui Dumnezeu — ca răspuns la marea Sa jertfă săvîrşită pe Golgota pentru noi şi a noastră mîntuire.

Postul e darul nostru al tuturor — adus spre binele nostru, la masa plină de daruri a lui Iisus Hristos, gătită tot pentru noi.

Să practicăm deci postul cel adevărat şi autentic, care ne ridică sufletul spre desăvîrşire, prin eliberare din lanţul patimilor, ispitelor şi a păcatului, prin creşterea în statura vieţii noastre duhovniceşti. Să ne silim să postim un astfel de post, un post complet, sincer şi total, un post al bucuriei, nu al tristeţii, aşa cum ne îndeamnă şi Apostolul: „prin post, bucuraţi-vă pururea în Domnul, cinstiţi pe Dumnezeu prin fapte şi deplină dăruire spre tot lucrul cel bun. Fie ca începutul Sf. post să aducă o schimbare în bine în lăuntrul sufletelor noastre; să ne facă mai buni, mai drepţi, mai iubitori, mai iertători şi mai înţelegători faţă de greşelile celor din jurul nostru, să ne îmbogăţim în virtute şi credinţă tare.

Cu toţii dorim mîntuirea, scopul sfînt al vieţii. Să păşim cu paşi siguri spre realizarea acestui ideal, să iertăm greşelile fratelui nostru — ca să îndrăznim a nădăjdui şi noi iertarea păcatelor noastre. Iar atunci cînd postim, facem milostenie, ne rugăm lui Dumnezeu sau facem o faptă bună — toate acestea să le facem cu gînd bun şi inimă curată. Să fim cu toţi şi cu toate înţelegători, iubitori, răbdători, iertători, de tot binele făcători, devenind astfel vrednici împlinitori ai voii lui Dumnezeu aici pe pămînt, zi de zi şi ceas de ceas — pînă la sfîrşitul vieţii noastre.

Pr. *Mihai Rusu*

PREDICĂ LA SFÎNTUL NICOLAE

— Despre blîndeţe —

„Învăţaţi de la Mine că sînt blînd" (Matei 11, 29).

Sărbătorile noastre sînt adevărate oaze spirituale, sînt minunate prilejuri din care ne hrănim şi ne adăpăm pentru a merge mereu pe drumul ascendent al moralităţii creştine. Sărbătorile au fost asemănate — de un gînditor — cu munţii cei înalţi şi falnici. Cel care cercetează originea munţilor nu se mulţumeşte să privească doar frumuseţile lor de la suprafaţă: izvoarele, pădurile şi crestele şi de aceea el sapă, pătrunde adînc şi descoperă strat după strat, rocă după rocă şi chiar metale preţioase. Tot aşa şi sărbătorile reprezintă şi ele o cristalizare a darurilor, o sedimentare a valorilor morale.

Sfinţii, pe care îi cinstim şi-i pomenim cu vrednicie, pot fi asemănaţi şi ei cu munţii — cu aceste degete ale pămîntului care ne arată cerul — căci şi ei sînt culmi ale creştinătăţii şi ne arată împărăţia cerurilor, ne îndeamnă şi ne ajută să ajungem la asemănarea cu Dumnezeu. Aşa precum culmile munţilor sînt cel mai mult scăldate în soare şi mai aproape de cer, tot astfel asupra sfinţilor s-au revărsat cel mai mult razele de har ale Soarelui dreptăţii şi viaţa lor a fost o permanentă legătură cu cerul binecuvîntării.

În ziua de 6 decembrie, în fiecare an, Sfînta Biserică ne pune înaintea noastră pomenirea după cuviinţă a Sfîntului Nicolae Arhiepiscopul Mirei Lichiei. Acest sfînt este cel mai cunoscut sfînt din Biserica noastră. Pentru viaţa bine plăcută înaintea lui Dumnezeu şi folositoare oamenilor, el a fost şi este cinstit cu multă evlavie de spiritualitatea creştină de pretutindeni. Această evlavie izvorăşte din dragostea şi blîndeţea lui, din bunătatea cu care şi-a îmbrăţişat turma. Să poposim astăzi numai asupra unei singure virtuţi care i-a împodobit chipul sfinţeniei sale şi anume asupra blîndeţii şi să înţelegem puterea ei transformatoare şi purificatoare asupra fiinţei noastre creştine.

*

Imnograful creştin numeşte pe Sfîntul Nicolae „Chip blîndeţilor" (tropar) sau „chip blîndeţilor te-a arătat pe tine turmei tale Hristos Dumnezeu, Ierarhe Nicolae" (Stihira 2 de la Litie) şi astfel iconografia ortodoxă îl înfăţişează pe Sf. Nicolae cu chipul blînd al arhiereului. Chipul blîndeţii şi al bunătăţii a fost bine conturat prin tot ceea ce a făcut Sfîntul Ierarh Nicolae în viaţa sa pămîntească. Este suficient să ne gîndim la marea sa iubire faţă de oameni, ca un reflex al dragostei sale faţă de Dumnezeu. Sfîntul a împărţit toată moştenirea părintească locuitorilor din Patara, oraşul său natal, apoi şi toate bunurile sale le-a împărţit săracilor şi nevoiaşilor. Sfîntul Nicolae a suferit cu blîndeţe şi încredere în Dumnezeu închisoarea în timpul persecuţiei lui Diocleţian. Sfîntul pe care îl prăznuim astăzi a luat pildă şi model al blîndeţii de la Învăţătorul nostru suprem, Hristos-Domnul, care ne-a descoperit şi ne îndeamnă: *„Învăţaţi de la Mine că sînt blînd şi smerit cu inima"* (Mt. 11, 29).

Dar ce este blîndeţea? Să lăsăm mai bine ca să ne răspundă cei care au trăit şi experimentat în modul cel mai autentic această virtute premergătoare smereniei. Sf. Ioan Scărarul spune că *blîndeţea înseamnă a rămîne senin cu inima şi plin de iubire faţă de cel ce ne supără.* Blîndeţea este starea neclătinată a minţii care rămîne la fel în cinstiri şi necinstiri. Blîndeţea este propteaua răbdării, uşa sau mai bine zis maica răbdării. Este pricina iertării, îndrăzneala rugăciunii, loc de sălăşluire sau încăpere a Duhului Sfînt. *Blîndeţea este dăruitoarea bucuriei, urmarea lui Hristos, însuşirea îngerilor.* În inimile celor blînzi se odihneşte Domnul — zic Părinţii — iar sufletul tulburat este scaunul diavolului. Cel blînd se află în comuniune cu Dumnezeu, iar *„Domnul va învăţa pe cei blînzi căile sale"* (Ps. 24, 10). În acest sens, Marcu Ascetul spune că Domnul dăruieşte

celui blînd cunoștința adevărului și această cunoștință a adevărului — ca o consecință a blîndeții — a avut-o și Sf. Nicolae, această însușire fiind cuprinsă și în tropar prin expresia „adevărul lucrurilor".

Blîndețea este bunătate, este noblețea sufletului, este o însușire, o atitudine firească a omului, care se manifestă în virtutea chipului dumnezeiesc cu care am fost creați de Ziditorul nostru. Numai atunci cînd omul ajunge copleșit de păcate poate socoti blîndețea ca ceva străin omului. Tot din cauza stării de păcătoșenie în care se află, unii consideră blîndețea ca o slăbiciune; dar pentru unii ca aceștia este suficient să se gîndească la puterea pe care o are blîndețea de a alunga și de a tămădui ura și neînțelegerea, să cugete la forța ei de a desființa distanțele pe care le creează între oameni mînia și ura. Omul blînd a îndepărtat de la sine toate pricinile care susțineau separația lui de semeni. Căci a fi blînd înseamnă a rămîne neafectat de supărările ce ți le produce aproapele și să te rogi sincer pentru el. Cu ajutorul blîndeții ne apropiem de iubire, prin blîndețe ajungem la pragul iubirii (Pr. Prof. D. Stăniloae).

Prin blîndețe se înlătură, în primul rînd, păcatul mîniei, iar dușmanul se preface în prieten. Înțeleptul Solomon — inspirat de Dumnezeu — scrie: *„Un răspuns blînd domolește mînia, iar un cuvînt aspru ațîță mînia"* (Pilde 15, 1). Însă blîndețea nu este o atitudine de moment, ci trebuie să fie o permanentă a vieții umane cum îndeamnă înțeleptul vechitestamentar: *„Fiule, cu blîndețe săvîrșește lucrurile tale!"* (I. Sirah 3, 17).

Mîntuitorul Hristos în predica de pe munte fericește pe cei blînzi *„că aceia vor moșteni pămîntul"* (Mt. 5, 5). Vor moșteni pămîntul cei blînzi în sensul că îl vor stăpîni, vor domni întinzînd blîndețea lor, care este de fapt blîndețea lui Hristos, făcînd ca în fața unei astfel de atitudini nimeni să nu se opună, ci să răspundă cu aceeași blîndețe. Sf. Ioan Scărarul zice: „Aceasta va fi împărăția cerurilor".

Blîndețea se dobîndește prin petrecerea cu gîndul la Dumnezeu, Cel ce este izvorul bunătății și la Mîntuitorul nostru Iisus Hristos care ne-a învățat prin toată viața Sa pămîntească să fim blînzi și ne grăiește: *„Învățați de la Mine că sînt blînd..."* (Mt. 11, 29). Sau cum spune marele teolog Nicolae Cabasila (sec. XIV): „Blîndețea și stăpînirea mîniei și purtarea frumoasă față de cei care ne-au supărat fac parte din înțelepciunea pe care Mîntuitorul a arătat-o în lume, prin pilda vieții Sale și mai ales a patimii îndurate pentru noi".

Sf. Ierarh Nicolae pe care îl prăznuim astăzi este o icoană vie a blîndeții, a bunătății, a milei. El a trăit după pilda și învățătura Mîntuitorului nostru Hristos. Cîntarea bisericească îl numește „om ceresc întocmai cu îngerii" fiind „bărbatul doririlor Duhului" (Litie) sau „mare tăinuitor al harului lui Dumnezeu" (Condac).

Mesajul pe care ni-l transmite Biserica astăzi — la sărbătoarea Sf. Ierarh Nicolae — este îndemnul de a deveni oameni ai bunătății, ai blîndeții. Avînd pe Sf. Nicolae model al blîndeții să practicăm și noi această virtute, să ne înfrumusețăm sufletul nostru cu această minunată podoabă pentru pacea sufletelor noastre, pentru mîntuirea noastră, pentru fericirea noastră vremelnică și veșnică.

Sfînta Biserică ne cheamă astăzi — la praznicul Sf. Nicolae, la jumătatea timpului pentru pregătirea prăznuirii Nașterii Domnului — ca noi toți, fiii ei, nu numai să cîntăm catavasia: *„Hristos se naște"*..., ci să ne și pregătim real sufletele noastre ca în ele să se nască Hristos, Domnul și Mîntuitorul nostru. Hristos-Domnul — cel pe care îl propovăduim, Domnul cel euharistic cu care ne hrănim ca să fim ținuți întru ființă, Hristos al cărui nume îl purtăm — să fie mai viu, să-i facem mai mult loc în viața noastră, să-l facem pe Hristos mai prezent în casele noastre, în viața noastră de fiecare zi.

Să lepădăm, așadar, — după cuvîntul revelat al Sf. Ap. Iacov — toată răutatea și *să primim cu blîndețe cuvîntul* sădit în noi, care poate să mîntuiască sufletele noastre, făcîndu-ne nu numai ascultători ai cuvîntului, ci și împlinitorii lui în toate zilele vieții noastre. Amin.

Pr. Asist. *Nicolae Dura*

NECESITATEA ÎNTRUPĂRII FIULUI LUI DUMNEZEU

Vechiul Testament nu reprezintă un univers închis în sine. Liniile lui de forță îndrumă dincolo de el, spre o altă realitate. Prin făgăduințe, proorocii, acte simbolice, Vechiul Testament întreține și întărește mereu nădejdea în venirea printre oameni a lui Mesia, inserarea în istorie a lui Dumnezeu însuși. Cel ce zăbovește mai cu osebire asupra Cărții Psalmilor nu se poate să nu simtă cum sufletul credinciosului se zbuciumă între sentimentul depărtării de Dumnezeu și între dorința arzătoare ca Acesta să se coboare aici pe pămînt, să ia chip de om și să împărtășească lumii lumină și putere, din puterea și lumina Lui.

Aceeași dorință e prezentă, într-un chip sau altul, și dincolo de confiniile Legii Vechi. Insatisfacția că divinitatea trona undeva la prea mare distanță de lume, pe de o parte, iar pe de alta condiția omului de ființă lipsită de orientare, abandonată singurătății, suferințelor și morții întăreau dorința credincioșilor de a vedea divinitatea coborînd pe pămînt și asumîndu-și trupul și modul de viață omenesc.

Pretutindeni în universul spiritual al credincioșilor din perioada precreștină pulsa, mai mult sau mai puțin cristalizată, nădejdea în venirea factorului divin ca om între oameni, ca ființă integrată în condițiile de existență ale pămîntenilor. Speranța aceasta s-a înfăptuit prin întruparea Fiului lui Dumnezeu, prin nașterea lui Iisus Hristos-Domnul.

Să zăbovim cîteva clipe asupra necesității venirii în lume a Fiului lui Dumnezeu.

Mai întîi întruparea Fiului lui Dumnezeu a fost necesară pentru a-l pune pe credincios în situația de a-L cunoaște omenește pe Dumnezeu.

În general cunoașterea omenească e condiționată de factorul rațiune, de percepția senzorială și de existența obiectului.

Cînd e vorba de Dumnezeu, spunem că-L cunoaștem prin credință. Ca mod de cunoaștere, credința e supusă și ea acelorași condiții. Adică pentru a se realiza, cunoașterea prin credință are și ea nevoie de efort rațional, de percepție senzorială și de realitate obiectivă. Nu numai de acestea, dar neapărat și de acestea. În procesul cunoașterii religioase cu cît elementul rațional e mai dezvoltat cu atît credința are o mai puternică bază de sprijin pentru demersurile ei. Cu cît e mai luminată, cu atît credința e mai eficientă. O credință care ignorează elementul rațional e expusă mereu primejdiei oscilării și alunecării în zona subiectivismului și incertitudinii.

Dacă rațiunea e o componentă a credinței și dacă ea nu se poate dezvolta fără contactul senzorial cu realitatea, urmează că credința se sprijină și pe senzorialitate.

Trăirile religioase sînt de natură concretă. Ele nu pot lua ființă și nu se pot dezvolta normal fără contactul cu izvorul acestor trăiri sau cu semne concrete care trimit spre acel izvor.

Constatarea aruncă o rază de lumină asupra necesității întrupării Domnului. Nu se putea ca Dumnezeu să-și lase credincioșii în nesiguranță cu privire la premisa fundamentală a vieții lor religioase: cunoașterea cît mai sigură a lui Dumnezeu.

Venirea în trup a Fiului a înlesnit credincioșilor tocmai o asemenea cunoaștere a Lui. Întruparea a permis credincioșilor să intre în contact cu Dumnezeu și pe calea percepției senzoriale. Intrînd și rămînînd în legătură cu Hristos pe calea văzului, a auzului, pe calea tactilă și a altor simțuri, credincioșii din preajma Lui au putut să-și dea mai bine seama că puterile divine care radiau din ființa Domnului, nu sînt niște creații ale imaginației lor, ci sînt realități izvorînd din omul concret din fața lor.

Punînd eul propriu în centrul intereselor, credinciosul a înlăturat comuniunea cu Dumnezeu și cu semenii. Consecințele au fost dintre cele mai tulburătoare.

Lipsa legăturilor vii și normale cu Dumnezeu a dus la o gravă alterare a conceptului de divinitate.

În locul unui singur Dumnezeu apare o pluralitate de zeități. Calea pluralizării divinității a fost în primul rînd individualizarea unor aspecte sau forme

locale ale cinstirii divinității supreme sau adorarea odraslelor cerești ale acestora. O altă cale a înmulțirii numărului zeităților a fost adăugarea zeilor poporului învins la zeii poporului învingător.

Urmările politeismului nu-s greu de identificat. Orientarea spre o multitudine de zei a dus la o împrăștiere și deci la o slăbire a puterilor sufletești. Pe planul relațiilor interumane politeismul a generat și adîncit deosebiri și rivalități uneori dintre cele mai atroce. Amestecarea limbilor despre care vorbește Sf. Scriptură (Gen. 11) se explică tocmai prin pierderea centrului spiritual unic care menținea conștiința originii comune și deci a înrudirii tuturor oamenilor și popoarelor.

Dacă credința într-un singur Dumnezeu sprijină tendința centripetă de apropiere și înfrățire reciprocă a credincioșilor, politeismul constituie un izvor de tendințe centrifugale. El constituie un obstacol psihologic în calea coexistenței oamenilor și a legăturilor strînse între ei.

Legăturile dintre credincioși sînt condiționate de comuniunea cu Dumnezeu. În legăturile cu același Dumnezeu ei găsesc cel mai puternic temei și pentru legăturile lor reciproce. Desigur faptul că te asemeni cu ceilalți, că ai pe acest pămînt un destin asemănător cu al celorlalți e motiv puternic pentru a te apropia de ei și a fi gata să-i slujești. Dar în împrejurări grele care reclamă sacrificii multe și mari, uneori chiar sacrificiul vieții, motivul asemănării cu semenii și al identității de destin cu al lor, poate rămîne ineficient prin înhibarea sau depotențarea lui de către forțele egoismului.

Cînd însă am convingerea că semenii sînt ca și mine fii ai aceluiași Dumnezeu și cînd sînt convins că ei îmi sînt dați în grijă, sentimentul răspunderii față de ei se intensifică în gradul cel mai înalt și fapta de slujire a lor se poate îndeplini mai sigur și chiar în împrejurări oricît de neprielnice.

Credința în Dumnezeul cel Unul poate ține în stare de virtualitate egoismul eliberînd energiile pozitive ale sufletului și îndrumîndu-le pe făgașul poruncilor spre marea arenă a vieții.

Întruparea Fiului lui Dumnezeu a fost necesară pentru refacerea credinței într-un singur Dumnezeu și, prin aceasta, pentru crearea condițiilor spirituale prielnice unei reale și durabile comuniuni între oameni.

Dar și alte situații reclamau venirea printre oameni a Fiului lui Dumnezeu. Cum au fost, de pildă: lipsa unei viziuni clare asupra sensului vieții; devalorizarea cosmosului și a materiei; lipsa unui model desăvîrșit de viață moral-spirituală.

Înainte de venirea Mîntuitorului întîlnim multe idei frumoase cu privire la sensul vieții omenești. Cum ar fi, de pildă, fericirea, liniștea sufletească, plăcerea, frumusețea și bunătatea. Dar pentru credinciosul creștin asemenea idei nu puteau da deplină satisfacție deoarece deasupra fiecăreia din ele atîrna, ca o sabie a lui Damocles, incertitudinea destinului. Într-adevăr cum ar putea fi cineva fericit, liniștit, cum s-ar putea bucura în mod durabil de plăcere, frumusețe și bunătate, cînd în orice moment moartea îl poate îmbrînci în neființă?

Iisus Hristos ne îndrumă să căutăm sensul suprem al vieții în desăvîrșirea slujitoare. „Fiți dar voi desăvîrșiți, precum Tatăl vostru cel ceresc este desăvîrșit" (Mt. 5, 48). E vorba în primul rînd de o desăvîrșire a puterilor spiritual-morale dar și a tuturor celorlalte predispoziții pozitive sufletești și trupești. Și aceasta în cea mai deplină comuniune cu Dumnezeu și cu oamenii.

Comuniunea de iubire cu Dumnezeu chezășuiește eliberarea credinciosului de sub servitutea sorții și a morții, iar comuniunea cu semenii îi asigură cadrul de dobîndire și manifestare a virtuților care constituie conținutul desăvîrșirii.

În fond, pentru credincioșii creștini sensul vieții constă în slujirea competentă a oamenilor, în spiritul iubirii dezinteresate aduse lumii de către Fiul lui Dumnezeu.

Nu poate fi trecut cu vederea nici faptul că, în perioada precreștină, nu puțini erau aceia care socoteau lumea și materia ca izvoare ale suferinței și ale răului. Aversiunea atîtora față de viața pămîntească și față de materie, față de munca manuală își avea originea tocmai în asemenea concepții care transferau pe seama trăirii în lume și pe seama materiei apariția și prosperarea suferinței și a răului.

Naşterea, copilăria, tinereţea, bătrîneţea, munca nu se puteau imagina decît în lumea aceasta şi în contact cu materia, adică în contact cu izvorul suferinţei şi al răului. Urmarea era că pentru a se evita suferinţa şi răul, aversiunea faţă de lume şi materie se impunea cu necesitate.

La temelia întrupării Domnului stă şi voinţa înlăturării unor asemenea prejudecăţi.

Prin venirea în lume, Domnul a spus un *Da!* existenţei pămînteşti şi ne-a prezentat-o ca izvor de viaţă, nu de suferinţă. Iar prin asumarea trupului material, Fiul lui Dumnezeu face materia copărtaşă la divinitate, şi prin înviere şi înălţarea la cer o face copărtaşă la eternitate.

Prin întrupare Iisus Hristos a convertit lumea în cadru de afirmare plenitudinară a vieţii, iar materia a convertit-o în mijloc de sfinţire a credincioşilor. În organizarea Bisericii Sale, Domnul a rînduit ca materia să fie nu numai simbol, dar şi purtătoare reală a harurilor dumnezeieşti.

Întruparea Domnului a fost cerută însă şi de faptul că pentru o mai rodnică îndrumare a credincioşilor spre desăvîrşire era nevoie neapărat şi de un exemplu, care să întrunească în gradul maxim atributele desăvîrşirii.

Ştim că pentru o mai eficientă îndrumare a celor de educat în direcţia idealului fixat e nevoie nu numai de lămuriri verbale dar şi de exemplu direct. Dacă cuvîntul pune în mişcare mai ales mintea, exemplul viu pune în mişcare mai cu osebire afectivitatea. Dacă cuvîntul dă mai ales lumină, exemplul direct dă mai ales putere, puterea necesară punerii în acţiune a voinţei.

Prin întrupare Domnul a urmărit şi acest lucru: să creeze prin pilda sa directă cele mai bune condiţii pedagogice pentru credincioşi, în vederea promovării lor la vrednicia evanghelică de slujitori dezinteresaţi ai oamenilor.

III

Ca Dumnezeu, Hristos a fost prezent în lume şi înainte de întrupare. El şi-a exercitat înrîurirea asupra oamenilor prin prooroci şi alte organe ale Sale, dar şi prin partea cea bună a fiecărui om, îndrumînd toate spre acea plinire a vremii cînd avea să vină El însuşi în lume.

Încadrarea lui Dumnezeu în modul uman de existenţă a fost cerută de abaterea credincioşilor de la legea fundamentală a vieţii, de la legea comuniunii cu Dumnezeu şi cu oamenii.

Călcarea acestei legi a dus la alterarea atît a ideii de Dumnezeu cît şi la a celei de om.

Lipsa comuniunii cu Dumnezeu a dus la politeism, la credinţa în mai mulţi zei, investiţi cu însuşiri adesea degradante, cu porniri războinice între ei şi faţă de muritori. Pe de altă parte, ieşirea din comuniunea cu Dumnezeu avu ca urmare instaurarea egoismului cu consecinţe dintre cele mai triste ca: ura, neînţelegerile, luptele fratricide, robia, alunecarea puterilor sufleteşti în subordinea instinctelor telurice.

În faţa acestei situaţii iubirea lui Dumnezeu nu putea să nu intervină, iar înţelepciunea Lui a găsit că întruparea constituie cea mai potrivită cale de îndreptare a iubirii asupra oamenilor. Ţine de natura iubirii ca ea să înlăture distanţele, să apropie, să realizeze viaţa în comuniune.

Pentru întruparea Domnului au pledat şi alte fapte precum: confuzia ce domnea în sufletul credincioşilor cu privire la sensul vieţii, la scopul ei, la atitudinea faţă de lume şi materie. Apoi lipsa unui exemplu căruia să nu i se poată reproşa nimic şi care să arate credincioşilor în chip direct cum se poate lupta contra răului spiritual şi cum poate fi aplicată legea comuniunii cu Dumnezeu şi cu oamenii.

Vorbind despre necesitatea întrupării lui Dumnezeu se cuvine să ne gîndim că ea constituie un fapt esenţial pentru viaţa fiecăruia dintre noi.

Prin întrupare Fiul lui Dumnezeu se integrează în lume, în istoria ei. Dar fiecare din noi sîntem parte a lumii. Aceasta înseamnă că venind în lume, El vine în propria noastră viaţă. Dacă fiecare din noi sîntem parte constitutivă a lumii urmează că Domnul nu se naşte deplin în lume decît cînd se naşte şi în noi înşine.

Lipsa comuniunii cu Dumnezeu și cu semenii, egoismul care uneori ia forme dintre cele mai inumane, lipsa unei lămuriri depline asupra sensului vieții, trebuința unui model viu, de desăvîrșită viață spiritual-morală, toate acestea ne privesc de aproape pe fiecare din noi. Ele sînt lipsuri esențiale ale noastre, ale credincioșilor. Iată de ce e necesar ca Hristos-Domnul să se nască și în viața noastră.

Dragostea Lui față de noi îl pune mereu în mișcare spre noi.

Să nu-l îndepărtăm. Să nu-L lăsăm să aștepte la marginile ființei noastre. Să ne deschidem inima și să-L primim încredințați că de acolo, din adîncul ființei noastre va radia mereu lumină și putere asupra minții, simțirii și voinței noastre, asupra întregii noastre vieți.

| Pr. prof. *D. Belu* |

NAȘTEREA DOMNULUI ÎN IMNELE SF. ROMAN MELODUL

Cine nu-l cunoaște pe Sf. Roman Melodul? Doar cine n-a auzit, măcar o dată, celebrul condac ce-i poartă numele: „Fecioara astăzi", care ne aduce misterul Nașterii Domnului așa de aproape-n timp și-n viața duhovnicească. În general aghiografii n-au scris multe în legătură cu viața, poate, a unuia din cei mai mari imnografi ai Bisericii Ortodoxe. Ar putea fi scuzați, că n-au lăsat date biografice — poate Sf. Roman n-a dorit-o — dar s-au achitat de-o misiune de conștiință aranjîndu-i opera fie-n cărțile de slujbă, fie în tomuri separate. În acest sens este mai mult decît lăudabilă inițiativa și realizarea traducerii majorității imnelor Sf. Roman Melodul în celebra colecție „Sources chretiennes" în cinci volume, cu nr.: 99, 110, 114, 128, 283.

De-o frumusețe poetică incontestabilă și-o adîncime teologică alături de-a celor mai renumiți Părinți ai epocii patristice, imnele Sf. Roman cîntă lin și pătrunzător, istoria mîntuirii prin evidențierea celor mai importante fapte ale pregătirii și realizării Răscumpărării în Vechiul și respectiv Noul Testament.

Pentru sărbătoarea Crăciunului am ales cîteva din cele mai semnificative strofe, spre a pune în lucrare cîteva idei ale marelui Părinte, pe care Biserica l-a cinstit cu supranumele de Melodul:

X. NAȘTEREA *

1. Bethleemul a redeschis Edenul, să mergem să-l vedem. Am găsit desfătările într-un loc ascuns, haideți să luăm în peșteră bunătățile raiului. Acolo s-a ivit rădăcină, care n-a fost udată, de unde a înflorit iertarea. Acolo s-a regăsit fîntîna nesăpată din care David avu odinioară dorința să bea. Acolo o fecioară, prin nașterea sa, a potolit setea lui Adam și setea lui David. Să ne grăbim deci către acest loc, unde s-a născut prunc mic, Dumnezeu cel mai înainte de veci.

2. Tatăl mamei a devenit, din propria-i voință fiul ei; Mîntuitorul noilor născuți El însuși este un nou născut, culcat într-o peșteră. Mama sa Îl contemplă și-I zice: „Spune-mi, Copilul meu, în ce chip ai fost conceput, cum Te-ai conturat în mine? Eu Te văd, o trupul meu, cu stupoare, căci sînul meu este plin de lapte și eu n-am soț; Te văd în scutece, și iată pecetea fecioriei mele rămîne permanent neatinsă: Căci Tu ești cel ce-ai păzit-o cînd ai binevoit să vii în lume, micul meu Copil, Dumnezeu cel mai înainte de veci.

4. Zicînd încet aceste vorbe, rugînd pe Cel ce cunoaște pe Cel nevăzut, ea aude magii, care caută copilul. Deodată Fecioara strigă: „Cine sînteți voi? Cine ești tu, tu însăți, îi răspund ei, tu care-ai adus în lume un asemenea copil? Cine-i tatăl tău, cine-i mama ta, tu mama și hrănitoarea unui copil care n-are tată? Cînd am văzut steaua Sa, noi am înțeles, că un mic Copil apăruse, Dumnezeu cel mai înainte de veci".

7. Fiindcă-s poporul tău, Copilul meu, primește-i sub acoperișul tău, ca ei să vadă un deznodămînt bogat, o sărăcie prețioasă. Tu ești slava mea și mîndria

---

* Folosim ed. „Sources chretiennes", t. II, Paris, 1965.

mea, iată pentru ce nu mi-e rușine: harul și aspectul acestui cort și-al meu Tu ești. Fă-le semn să intre; puțin îmi pasă de sărăcie, căci eu am în Tine tezaurul meu, în Tine la care regii au venit să Te vadă, căci regii și magii au aflat că Tu ai apărut, micul meu Copil, Dumnezeu cel mai înainte de veci.

8. Iisus Hristos, adevăratul nostru Dumnezeu, nevăzut atinse sufletul mamei sale, zicîndu-i: „Cheamă-i pe cei ce Cuvîntul meu i-a adus aici. Căci Cuvîntul meu care iată a strălucit peste cei ce mă caută: este o stea în fața ochilor trupești, o virtute în ochii duhului. Ea a venit cu magii, ascultînd poruncii mele și acum, nemișcată, le împlinește misiunea arătînd cu razele locul unde s-a născut Copil mic, Dumnezeu cel mai înainte de veci".

9. Deci primește-i, o sfîntă, primește pe cei ce m-au primit. Eu sînt în ei cum sînt în brațele tale, și fără a mă depărta de tine am venit cu ei. Ea deschide ușa și primește cortegiul magilor. Ea deschide ușa, ea, ușa închisă prin care singur Hristos a trecut; ea deschide ușa, ea pe care a deschis-o fără a-i strica deloc tezaurul curăției; ea deschide ușa, ea, ușa din care s-a născut ușa, Copilul meu, Dumnezeu cel mai înainte de veci.

12. El descoperă limpede tot ceea ce a auzit; anunță, cu siguranță, ce-a văzut El însuși în Cer și pe pămînt; povestește păstorilor și cum neamul de foc și neamul pămîntului au amestecat cîntecul lor; de voi, magilor, El zice că o stea strălucitoare, precedîndu-vă, v-a indicat calea. Lăsați deci acolo cele deja zise și spuneți-ne istoria voastră: de unde veniți voi, cum ați înțeles că un mic Copil apăruse, Dumnezeu cel mai înainte de veci?

13. Cînd cea luminată vorbi astfel, torțele din Orient (magii n. n.) îi răspunseră: „Tu vrei să știi de unde am venit noi aici? Din țara haldeiană, unde nu se zice: „Domnul este Dumnezeul dumnezeilor, din Babilon, unde nu se știe cine este creatorul a tot ceea ce se venerează; de acolo scînteia copilului tău a venit să ne smulgă din focul persic; noi am lăsat focul, care mistuie tot, pentru a contempla focul care împrospătează, micul Copil, Dumnezeu cel mai înainte de veci.

14. Totul este deșertăciune a deșertăciunilor, dar la noi nu-i nimeni care să judece astfel. Unii rătăcesc, alții sînt rătăciți; de aceea binecuvîntat fie, o Fecioară, rodul pîntecelui tău, prin care noi am fost eliberați, nu numai din greșeală, dar de asemenea, de opresiunea tuturor țărilor pe unde am trecut, popoare ignorante, cu limbi necunoscute, cînd noi mergeam cutreierînd pămîntul și căutînd la strălucirea stelei, căutînd unde era născut micul Copil, Dumnezeu cel mai înainte de veci.

19. Pretutindeni steaua a mers înaintea noastră, cum Moise purta toiagul înaintea voastră (a iudeilor, Magii se adresează lui Irod și fariseilor în timpul întîlnirii la Ierusalim s. n.) și răspîndind în jurul lui lumina științei divine. Voi furăți odinioară hrăniți cu mană, adăpați de-o stîncă. Noi ne-am săturat de nădejdea lui, hrăniți de bucuria sa; noi n-am gîndit să reluăm drumul anevoios de-a lungul deșertului pentru a ne reîntoarce în Persia, ci noi aspiram să contemplăm, să adorăm și să mărim micul Copil, Dumnezeu cel mai înainte de veci.

21. După toate aceste istorisiri, magii, cu darurile în mîini se prosternară în fața darului darurilor, în fața parfumului parfumurilor. Ei îi oferă lui Hristos aur, smirnă și apoi tămîie strigînd: „Primește acest întreit dar, cum Tu primești de la Serafimi imnul ce te proclamă de trei ori sfînt; nu-l nesocoti ca pe cel al lui Cain, primește-l mai curînd... ca darul lui Abel, în numele celei ce te-a adus în lume, al celei prin care ne-ai fost născut, Copil mic, Dumnezeu cel mai înainte de veci.

22. Mama fără prihană, văzînd magii aducînd în mîini aceste daruri noi și splendide și, căzînd în genunchi, văzînd steaua care-l arăta și păstorii care cîntau, ruga astfel pe creatorul și Domnul tuturor acestor ființe: „Primește, copilul meu, acest întreit dar și împlinește trei cereri celei ce te-a adus în lume: eu te rog pentru văzduhuri, pentru roadele pămîntului și pentru toți cei ce-l locuiesc. Împacă toată lumea, fiindcă Tu Te-ai născut prin mine, o micul meu Copil, Dumnezeu cel mai înainte de veci".

23. Eu nu sînt numai mama ta, Mîntuitorule milostiv; nu degeaba alăptez pe dătătorul laptelui, ci eu te rog pentru toți oamenii. Tu m-ai făcut glasul și cinstea întregului meu neam; pămîntul pe care Tu l-ai făcut are în mine o protecție sigură, un zid și un sprijin. Către mine se îndreaptă privirea celor pe care-i alungași

din raiul desfătărilor, căci eu îi readuc aici; universul să cunoască, că Tu Te-ai născut din mine, micul meu Copil, Dumnezeu cel mai înainte de veci.

24. Mîntuitorule, mîntuieşte lumea; pentru aceea ai venit. Restaurează toată opera Ta: pentru aceea Tu ai strălucit în faţa mea, în faţa magilor şi-n faţa întregii creaţii. Vezi magii, cărora le-ai arătat lumina feţei Tale, sînt la picioarele Tale şi-Ţi aduc daruri utile, frumoase şi foarte bogate, căci am nevoie de ele, fiindcă voi pleca în Egipt, şi voi fugi cu Tine şi pentru Tine, o, Fiul meu, călăuza mea, Tu care m-ai făcut, Tu care mă îmbogăţeşti, micul meu Copil, Dumnezeu cel mai înainte de veci.

Ierom. *Casian Crăciun*

GÎNDURI DE CRĂCIUN *

„O, ce veste minunată" (Text de colindă)

În urmă cu aproximativ 3000 de ani, regele David însăila în unul din Psalmii săi şi aceste grăitoare cuvinte: „Slăvescu-te, Doamne, că sînt minunat întocmit"; o rugăciune, precum vedem, în care Marele Ziditor, Părintele nostru ceresc era preamărit pentru modul înţelept în care a plămădit făptura noastră. Rostind aceste cuvinte de preamărire a lui Dumnezeu, Psalmistul David avea desigur în vedere atît chipul nostru văzut, maiestuos şi minunat întocmit şi el, cu atîtea organe, sisteme şi aparate ingenios alcătuite, despre care medicii ne pot spune desigur multe lucruri interesante, cît mai ales uriaşa noastră statură lăuntrică.

În această făptură lăuntrică a noastră Ziditorul a toate a pus, ca să folosim o imagine tehnică de astăzi, şi o antenă specială, prin care să ţinem legătura cu El, aşa cum copiii firesc ţin sau ar trebui să ţină legătura cu părinţii lor, o antenă prin care să comunicăm cu Dumnezeu, ceea ce teologii numesc sentimentul religios sau sfera religioasă din fiinţa spirituală a fiecărui om.

Este şi aceasta o dovadă că, potrivit învăţăturii Bisericii noastre, Dumnezeu n-a creat lumea, tot ceea ce se vede şi nu se vede, şi în special pe om, pentru a-l arunca în neant, pentru a-l lăsa pierdut şi uitat în această imensitate a cosmosului. Nu! Dumnezeu a creat o lume bună şi bun l-a zidit şi pe om, lăsîndu-i ca menire supremă obligaţia ca, stînd în strînsă legătură cu El şi în ascultare de El, Părintele luminilor, omul să devină mai bun, mereu mai bun, angajînd, antrenînd în acest urcuş al său spre desăvîrşire sau împliniri superioare şi mediul înconjurător în care a fost rînduit să trăiască.

Aşa se face că în labirintul religios, moral şi social care caracteriza omenirea de acum aproape 2000 de ani, urmări ale zdruncinărilor şi tulburărilor lăuntrice care s-au produs prin păcatul strămoşesc, într-o lume în care oamenii ajunseseră să se închine la tot felul de închipuiri, ba chiar şi oamenilor, cum era cultul împăraţilor romani, într-o lume în care o pătură considerabilă de oameni erau decretaţi şi trataţi ca animale de muncă, fiind vînduţi în tîrguri şi ucişi ca vitele; într-o lume în care dezmăţul era în floare, în clasele avute mai ales, în care viciile, păcatele de tot felul luaseră locul virtuţilor, într-o astfel de lume, pe care Sf. Scriptură o numeşte „plinirea vremii", a răsunat o veste, o negrăită veste asemenea căreia alta nu mai fusese şi nici nu va mai fi, *„o veste minunată"*, cum o numeşte colinda noastră din străbuni, o veste care, asemenea unei străfulgerări uriaşe, va împărţi istoria omenirii în două părţi distincte.

Era vestea minunată a întrupării Fiului lui Dumnezeu, aşa cum anunţaseră proorocii cu sute şi mii de ani înainte, a Naşterii „Celui făr-de-nceput", a Mîntuitorului Iisus Hristos, care venea „să ne înveţe cu al Său grai / Care-i calea către rai", cum atît de limpede spune o colindă, cale uitată şi pierdută prin căderea protopărinţilor noştri.

Era vestea minunată că Dumnezeu nu este asemenea oamenilor, că El nu locuieşte nici în Olimp, nici în Soare, nici pe Lună sau pe după Lună, nici în alte

* Cuvînt rostit la concertul de colinde susţinut de corul catedralei mitropolitane din Sibiu, Duminică, 22 decembrie 1985.

chipuri materiale, cum își închipuiau cei vechi ba și azi cîte unii, ci El este spirit absolut, omniprezent, atotputernic, Părinte bun și drept pentru toți oamenii, că în El ne mișcăm și sîntem — cum va spune Sf. Apostol Pavel filozofilor atenieni, că Dumnezeu „este negrăit și necuprins cu gîndul, nevăzut, neajuns, pururea fiind și același fiind", cum spune o rugăciune liturgică.

Era vestea minunată că și omul este înzestrat cu o scînteie divină, sufletul său, că el rezumă în sine întreg cosmosul, că o făptură umană, un suflet omenesc cîntărește mai mult decît toate bogățiile materiale ale lumii, iar pentru salvarea acestui suflet de la pași greșiți, de la patimi și alte rele merită făcute cele mai mari eforturi și jertfe.

Era vestea minunată, nemaiauzită pînă atunci, că toți oamenii sînt frați și deci egali, fie stăpîni, fie sclavi, că toți oamenii, toate popoarele, fără deosebire de culoare sau rasă, au aceeași obîrșie, au aceeași menire, aceeași demnitate, același drept de a se bucura în chip egal de bunurile cu care Dumnezeu a binecuvîntat planeta noastră.

Era vestea minunată că valoarea unui om nu se judecă după aparențe, după hainele luxoase, scumpe pe care le poartă cineva, după banii pe care îi are, după rang sau după diplome, importante desigur și ele, ci după frumusețea sufletului său, după înțelepciunea și cumințenia pe care o are, după binele pe care îl sădește în preajma sa și răul pe care îl stăvilește, după strădaniile pe care le depune în folosul obștei în mijlocul căreia trăiește.

Era vestea minunată că în Iisus Hristos avem modelul desăvîrșit al viețuirii după voia lui Dumnezeu, modelul după care ne putem orienta permanent și negreșelnic pașii vieții, vestea fără precedent că în Iisus Hristos se dezleagă toate marile noastre întrebări, că, oricît de puternică ar fi, în El sufletul nostru poate să-și ostoiască setea după lumină, după frumos, după adevăr, după dreptate, după pace întru și între oameni, după fericire în înțelesul ei cel mai înalt.

Era, cu deosebire, vestea minunată că, luînd chip de om, Dumnezeu îmbogățește și întărește firea omenească, făcînd-o capabilă să nu mai greșească, ridicînd-o mai presus decît a fost ea la începutul Zidirii.

Această veste minunată „ce a cuprins lumea toată", cum tot o colindă spune, a ajuns și pe meleagurile noastre chiar din primul veac al erei noastre creștine. A venit prin Sf. Apostol Andrei, care și-a purtat pașii și prin Dobrogea noastră de astăzi, a venit prin ucenici ai Sf. Ap. Pavel, care au ajuns pînă în Iugoslavia de astăzi, a venit apoi prin negustori care cercetau cetățile de pe malul Mării Negre, iar, după cucerirea Daciei, prin soldații romani, prin legiunile romane, unele aduse chiar din părțile Palestinei, în sînul cărora vor fi fost desigur și mulți creștini.

Așa se face că vestea minunată a Nașterii Domnului, a întrupării Fiului lui Dumnezeu, cu toată comoara și bogăția sa de daruri, a pătruns ființial în plămada lăuntrică a poporului nostru, în al cărui suflet Crăciunul a avut un puternic răsunet. Efectul acestui răsunet sînt și multele și minunatele noastre colinde, care reprezintă un capitol de seamă din neîntrecuta creație folclorică a poporului nostru, dar, în același timp, și un tratat de Teologie populară, cum potrivit arăta Î. P. S. nostru Mitropolit Antonie, în cuvîntul rostit joi seara în această catedrală, la concertul de colinde susținut de studenții teologi.

*

„Sara de Crăciun tot omu-i mai bun" — spune o colindă. Într-adevăr, ori de cîte ori se apropie Crăciunul și ascultăm colindele noastre străbune, chipul, ființa toată parcă ni se împrospătează, inima ne tresaltă de bucurie — așa cum îi tresălta lui Creangă cînd, după spusa sa, își amintea de casa părintească din Humulești — făptura întreagă ne este inundată de lumină și de o pace sfîntă, toate acestea făcîndu-ne să fim mai generoși, mai vioi și mai calzi sufletește.

Aceasta și este chemarea, acesta este mesajul colindelor noastre străbune care ne-au încălzit sufletește și astă-seară. Ele ne aduc an de an aminte că prin Nașterea suprafirească a Fiului lui Dumnezeu din Fecioara Maria „Raiul cel închis / Azi iar s-a deschis /Șarpelui cumplit /Capul i-a zdrobit / Și strămoșii iară / Prin Sf. Fecioară / Iar s-au înnoit, / Iar s-au înnoit", versuri de colindă în care prin cîteva cuvinte se exprimă taina mîntuirii sau salvării noastre în Iisus Hristos — Domnul,

adevăr pe care marele nostru teolog de astăzi pr. prof. D. Stăniloae l-a expus într-o carte de peste 400 p., intitulată: „Iisus Hristos sau restaurarea omului".

Fie deci ca vestea minunată pe care ne-am reîmprospătat-o astă-seară, ca glasul colindelor să aibă un cît mai puternic și pozitiv ecou și în sufletele noastre ale tuturor, ajutîndu-ne să părăsim eventuale căi greșite pe care ne-am afla, ajutîndu-ne să ne înnoim, să ne primenim adică lăuntric și noi, ajutîndu-ne să ne găsim fiecare o cale cît mai demnă, cît mai frumoasă, cît mai răspînditoare de lumină în jurul nostru, în familiile noastre, la locurile noastre de muncă, oriunde ne-am afla.

Asemenea magilor de altădată, așa cum ne îndeamnă tot o colindă:

„Să ducem și noi lui Iisus,
Împăratului de Sus,
Scumpe daruri de Crăciun,
Inimă și suflet bun".

Amin.

Arhid. *Gh. Papuc*

SFÎNTUL MUCENIC ȘTEFAN

„Și Ștefan fiind plin de credință și de putere făcea minuni și semne mari în popor" (F. Ap. 6, 8).

Acestea sînt cuvintele Duhului Sfînt rostite prin gura Evanghelistului Luca, care se pun ca o cunună neveștejită pe capul Sfîntului Mucenic și Arhid. Ștefan dar pe care Sf. Biserică îl cinstește în a treia zi de Crăciun, punîndu-l în fața noastră ca pe un mare și viu exemplu de urmat.

Pentru a putea cunoaște mai bine personalitatea Sf. Arhid. Ștefan trebuie să știm mai întîi felul activității sale și apoi felul morții sale.

Dintre cei 12 Apostoli ai Domnului Sf. Ioan Evanghelistul a atins patriarhala vîrstă de 100 de ani. În această viață îndelungată a avut posibilitatea să fie martorul unor fapte și evenimente istorice deosebite. El cunoștea frumusețea Ierusalimului, strălucirea Templului, măreția zidurilor ce împrejmuiau cetatea. El a auzit din gura Mîntuitorului cuvintele proorocești referitoare la căderea acestei falnice cetăți. La sfîrșitul vieții sale a văzut cu ochii săi împlinirea acestei proorocii: cetatea dărîmată, templul dărîmat, poporul cel ales împrăștiat în toată lumea. A rămas, din tot ce a avut poporul ales mai scump, doar zidul plîngerii. E foarte firesc să ne punem întrebarea: de ce a avut Ierusalimul și poporul ales această soartă tristă? Răspunsul este că în cetatea Ierusalimului poporul ales de Dumnezeu, de aici, s-a făcut vinovat de sîngele tuturor proorocilor, culminînd cu al Mîntuitorului, continuînd cu al Sfinților Apostoli și apoi cu al primilor creștini.

Unul dintre acei care și-au vărsat sîngele în această cetate, din cauza acestui popor, pentru că mărturisea pe Iisus Hristos a fost și Sfîntul Mucenic și Arhid. Ștefan.

Știm că după pogorîrea Sf. Duh, în urma predicilor, a rugăciunilor precum și a minunilor pe care le făceau Sf. Apostoli, numărul creștinilor creștea cu fiecare zi.

Sfinții Apostoli nu puteau face față cu propovăduirea în toate locurile unde se adunau creștinii care erau foarte dornici de a cunoaște cît mai mult din învățătura Mîntuitorului.

Dar, lucrul cel mai greu pentru Sf. Apostoli era că mulți creștini aduceau daruri pe care le puneau la picioarele lor pentru a fi împărțite celor nevoiași. Atunci Sf. Apostoli au ales 7 diaconi care să-i ajute atît la vestirea Sfintei învățături cît mai ales la supravegherea și împărțirea milosteniilor.

Între cei 7 diaconi aleși, cel dintîi a fost Ștefan, om plin de credință, de fapte bune, curat ca un înger, plin de înțelepciune și de dragoste față de Mîntuitorul.

Credincioşii îl priveau ca pe un înger trimis de Dumnezeu, fiind iubit de toţi. Fiind însărcinat cu grija agapelor, el avea mare milă faţă de văduve, copii orfani şi săraci. Se îngrijea ca jertfele aduse să ajungă acolo unde era nevoie, căuta să fie între toţi creştinii, între cei care aduc şi pentru care se aduc, mulţumire, dreptate, aşa cum se cuvine să fie în Biserica lui Iisus Hristos.

El s-a ferit şi de bănuiala lăcomiei spre a nu se produce sminteală între creştini, bine ştiind ce s-a întîmplat cu Iuda sau cu Anania şi Safira, fiindu-i mereu în minte cuvintele: „Iubirea de argint este rădăcina tuturor răutăţilor".

O altă latură importantă a vieţii sale era propovăduirea lui Iisus Hristos. El cunoştea proorociile V. T. şi cu o putere şi cu o rîvnă îngerească le explica poporului. Ne putem noi închipui cu cîtă tărie căuta să-i convingă pe cei din jurul său, că ei erau poporul ales de Dumnezeu în sînul căruia trebuia să se nască Mesia cel aşteptat de atîtea generaţii şi care a şi venit în persoana lui Iisus Hristos. „Întru ale Sale a venit dar ai Săi nu l-au primit" (In. 1, 11). Şi nu numai că nu l-au primit, dar l-au dat morţii într-un chip atît de dureros.

Sfîntul Arhid. Ştefan le spunea că şi pentru ei exista posibilitatea mîntuirii prin primirea credinţei în Iisus Hristos şi a învăţăturii Sale. Sf. Ştefan le amintea de păcatele lor şi ale părinţilor lor în duhul blîndeţilor numindu-i „părinţi şi fraţi". Dar cu cît îi creştea rîvna pentru vestirea cuvîntului lui Dumnezeu, că Iisus era Mesia, cu atît mai mult creştea şi ura vrăjmaşilor asupra sa. Nemaiputîndu-l răbda s-au pornit asupra lui ca o turmă de fiare sălbatice asupra unui miel nevinovat.

Să ne închipuim această tristă privelişte! Ce am fi putut vedea? O ceată de oameni năvălind asupra unui tînăr blînd şi senin care nu căuta să fugă sau să se apere sau să strige ajutor. L-au scos afară din cetate. Pacea şi liniştea se citeau pe faţa lui. Picioarele lui atingeau pămîntul dar ochii lui, inima lui, credinţa, dragostea şi nădejdea lui erau îndreptate spre cer. O ploaie de pietre se pornea asupra lui, cu o sălbatică furie se aruncară toţi asupra lui.

Ce a putut greşi aşa de mult, că erau atît de porniţi asupra lui? A împărţit milosteniile văduvelor şi orfanilor. A propovăduit pe Iisus Hristos pentru că era plin de credinţă şi de Duhul Sfînt, pentru că făcea minuni. Acestea erau faptele lui pentru care a fost osîndit. El propovăduia neîncetat adevărul, iubirea şi posibilitatea iertării tuturor.

Ţinta principală era capul lui. La scurt timp faţa şi hainele lui au devenit izvoare de sînge, dar ei săţioşi de sînge ca animalele carnivore şi mai cu furie aruncau asupra lui. Se vedeau o mulţime de pietre în jurul lui dar ele au devenit trepte de urcare spre înălţimea cerului. Pe Sf. Mc. Ştefan îl durea mai mult necredinţa şi sălbăticia lor decît rănile sale.

Din nou îşi înălţă privirea spre cer — văzînd cerul deschis —, şi văzu pe Iisus stînd de-a dreapta lui Dumnezeu-Tatăl, vedenie pe care el a mărturisit-o în auzul tuturor, dar ei cu şi mai multă mînie aruncau pietre asupra lui, iar el se ruga şi zicea: „Doamne, Iisuse Hristoase primeşte duhul meu". Apoi lipsit de puteri căzu în genunchi, se mai uită o dată la ucigaşii săi, îl cuprinse o jale adîncă gîndindu-se la păcatele lor şi se rugă şi acum pentru ei: „Doamne nu le socoti lor păcatul acesta" (F. Ap. 7, 60). Iată ce rugăciune sfîntă în lacrimi şi în sînge pentru cei ce te ucid. Aşa Sf. Ştefan a biruit pe vrăjmaşii lui nu prin răutate ci prin răbdare, iertare şi rugăciune.

Să ne punem şi noi o singură întrebare şi fiecare să ne dăm răspunsul: Cum ne comportăm noi faţă de semenii noştri? Cum le facem bine, cum le răsplătim binele ce ni-l fac, care este atitudinea noastră cînd ne fac rău, cum iertăm sau ne răzbunăm?

De aproape două mii de ani Biserica cu credincioşii ei laudă şi cinstesc pe un astfel de erou al credinţei creştine şi ni-l dau ca pe un exemplu de urmat. Acesta este chipul adevăratului creştin. Acestea sînt armele creştinismului. Astfel făcînd şi trăind vom putea şi noi zice cu deplină siguranţă: „văd cerurile deschise şi pe Fiul lui Dumnezeu stînd de-a dreapta Tatălui rugîndu-ne primeşte şi sufletele noastre".

Arhim. *Serafim Man*

DIN VIAȚA BISERICEASCĂ ÎN ARHIEPISCOPIA SIBIULUI

Conferința preoțească administrativă din luna octombrie 1985 în Arhiepiscopia Sibiului

A doua conferință preoțească administrativă din acest an în Arhiepiscopia Sibiului s-a ținut în 22 octombrie 1985, în aula Institutului Teologic Universitar din Sibiu cu preoții din protopopiatele Sibiu, Mediaș și Agnita; în 23 octombrie 1985 la sediul protopopiatului Făgăraș cu preoții din protopopiatele Făgăraș și Rupea și în 24 octombrie 1985 în monumentala catedrală din Sf. Gheorghe cu preoții din protopopiatele Brașov și Sf. Gheorghe.

Din încredințarea Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, conferința a fost prezidată, la Sibiu, de P. C. prof. I. Floca însoțit de C. pr. revizor contabil I. Forsea; la Făgăraș de P. C. cons. D. Dan însoțit de d-l contabil-șef P. Eneotescu și de C. diacon revizor contabil I. Drăgoi, iar la Sf. Gheorghe de P. C. cons. M. Sămărghițan însoțit de d-l contabil-șef P. Eneotescu și d-l I. Cișmaș, revizor contabil. La toate cele trei centre menționate, conferința a fost precedată de Sf. Liturghie, în cadrul căreia în catedrala din Sf. Gheorghe C. pr. I. Cucu a rostit o scurtă meditație.

Tema conferinței: *„Îndatorirea preotului privind chivernisirea bunurilor parohiei"* a fost susținută de următorii C. preoți, ca referenți principali și coreferenți: Gh. Streza (Noul Român, prot. Sibiu), I. Dobrin (Mihăileni, prot. Mediaș) și I. Bogățan (Hosman, prot. Agnita) la Sibiu; Alexe Apopi (Crihalma, prot. Rupea) și N. Vasu (Boholț, prot. Făgăraș) la prot. Făgăraș; V. Zărnescu (Vama Buzăului, prot. Brașov), Nichita Runcan (Hăghig) și I. Andrișoaia (Ozun), ultimii din protopopiatul Sf. Gheorghe, la prot. Sf. Gheorghe.

Orientîndu-se după schița de plan trimisă de sectorul cultural al Consiliului arhiepiscopesc Sibiu, referatele și coreferatele la tema menționată au arătat, în introducere, că, pe lîngă liturghisire și pastorație ca îndatoriri de căpătîi ale preotului, slujitorul bisericesc trebuie să aibă în cuvenită atenție și buna chivernisire a bunurilor parohiale, îndatorire izvorîtă atît din calitatea de conducător al oficiului parohial, cît și din calitatea sa de cetățean al țării.

În tratare, referenții principali și coreferenții s-au ocupat în primul capitol de îndatoririle preotului în calitatea sa de conducător al oficiului parohial și organelor parohiale, ca: procurarea tuturor formularelor cerute de legi și necesare unei bune gestiuni, rezolvarea la timp și cu toată atenția a tuturor actelor intrate în cancelaria parohiei, ținerea la zi a evidențelor și efectuarea corectă a operațiilor financiare, preocuparea permanentă în administrarea cu spirit de răspundere și conștiință morală a averii și veniturilor parohiale etc.

Capitolul II din tratare s-a ocupat de averea bisericească, care cuprinde bunuri sacre, ca: lăcașurile de cult (îngrijirea lor, curățenia, reparații, pictura), obiectele de cult (sfintele vase, veșminte, cărți, icoane, în specială atenție fiind crucile sau troițele ridicate în amintirea eroilor căzuți pentru apărarea și libertatea Patriei), și bunuri comune, ca: terenuri agricole, casa parohială, biblioteca parohială etc., cu sublinierea desigur a bunei lor gospodăriri.

Capitolul III s-a intitulat: Resursele financiare ale parohiei și corecta lor chivernisire, unde s-a insistat asupra contribuției anuale a credincioșilor prin eliberarea, la încasarea lor, a chitanțelor cuvenite, înregistrarea corectă a tuturor donațiilor în favoarea parohiei, a veniturilor provenite din oficierea unor slujbe,

din vînzarea lumînărilor, colaborarea cu organele parohiale în angajarea unor lucrări, cu respectarea disciplinei financiare, spirit de economie în consumul de energie și combustibili etc.

În cap. IV, s-au specificat unele din delictele privitoare la chivernisirea bunurilor parohiei, iar cap. V a subliniat efectele pozitive pe plan pastoral-duhovnicesc, ale bunei chivernisiri a bunurilor bisericești, cît și efectele negative pe toate planurile ale unei gospodăriri nepotrivite a bunurilor parohiale, ceea ce submineazä negrăit de mult credibilitatea titularului.

În încheiere s-a arătat că corecta chivernisire a bunurilor parohiale este o îndatorire canonică și de conștiință a fiecărui preot cît și a organelor parohiale.

În cadrul discuțiilor care au urmat, au fost aduse în atenție o seamă de completări privitoare, de pildă, la condițiile pe care trebuie să le întrunească un gestionar, care nu poate fi o persoană condamnată, la îngrijirea bisericii, a cimitirului parohial, a monumentelor eroilor noștri, la evidența bunurilor parohiei, la jurămîntul care se depune la hirotonire cînd se are în vedere și buna chivernisire a bunurilor parohiale, subliniindu-se în chip special faptul că nemulțumirile credincioșilor și reclamațiile care se fac au ca obiect îndeosebi aspectele economice din viața unei parohii.

În această ordine de idei s-a reliefat importanța dărilor de seamă în fața credincioșilor, ori de cîte ori este nevoie, și colaborarea cu organele parohiale, cînd este vorba de angajat lucrări mai deosebite în parohie.

S-a reliefat, de asemenea, ideea că pentru orice donație a credincioșilor să se emită chitanța cuvenită, iar donațiile în obiecte să primească număr de inventar.

Delegații chiriarhali și revizorii contabili au răspuns multiplelor întrebări de specialitate care s-au pus în decursul dezbaterilor, specificînd totodată, la sfîrșitul lucrărilor, elementele de bază ale unei chivernisiri corecte a bunurilor parohiale, precum și posibilele căi care pot duce la infracțiuni.

Delegații chiriarhali au evidențiat, în partea finală a cuvîntărilor lor, noțiunea de avut obștesc, îndemnînd la chivernisirea corespunzătoare a acestuia.

Sfințirea bisericii din Sibiu-Trei Stejari

După marea noastră Unire din 1918, partea de sud-est a Sibiului s-a numit cartierul Mihai Viteazul, în amintirea poposirii în această zonă a oștii voievodului întregitor de neam după izbînda de la Șelimbăr.

Din inițiativa unui vrednic credincios, Ioan Ștefan, se înființează în acest cartier o parohie ortodoxă română, în 14 ianuarie 1934 săvîrșindu-se aici prima Sf. Liturghie, parohie dată în grija adormitului în Domnul pr. prof. N. Terchilă. Sub păstorirea C. pr. Simion Macarie se ridică în această zonă o bisericuță modestă, în care s-a slujit un timp oarecare, cartierul Trei Stejari și V. Aron, actuala denumire, lărgindu-se considerabil în decursul anilor.

Așa se face că între 1973—1976 această bisericuță se repară capital.

Sufletul acestei lucrări este P. C. pr. Nichifor Todor, numit la parohia Trei Stejari în iunie 1955 și fost mult timp protopop al Sibiului, care în anii 1957—1958 a ridicat la această parohie și o frumoasă casă parohială, la toate lucrările fiind ajutat de bunii și vrednicii săi credincioși, iar din 1972 și de C. pr. S. Filimon, de la parohia Sibiu-Trei Stejari II.

Biserica a fost împodobită în interior cu stucatură, cu sculptură în marmură și piatră, cu o excepțională pictură în frescă, executată de frații Mihail și Gavril Moroșan din Suceava, pridvorul deschis de la intrare fiind îmbrăcat într-o foarte reușită pictură în mozaic.

Tot prin jertfelnicia și dăruirea exemplară a preoților și credincioșilor, curtea bisericii a fost amenajată cu pavaje, care dau intrării o notă sărbătorească.

Toate acestea fiind terminate, biserica Sf. Arhangheli Mihail și Gavril din Sibiu-Trei Stejari a fost sfințită de Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, Duminică, 3 noiembrie 1985, însoțit fiind de P. C. arhid. prof. C. Voicu, rectorul Institutului Teologic Universitar din Sibiu, P. C. vicar onor. Tr. Belașcu, P. C. con-

silieri Gh. Papuc și M. Sămărghițan, P. C. prof. I. Floca și P. C. secretar eparhial I. Galea.

Răspunsurile au fost date cu multă simțire de corul parohial, condus cu pricepere și dăruire de d-l E. Ciumac, precum și de obștea credincioșilor.

Ectenie specială s-a rostit în cadrul Sf. Liturghii, pentru ctitorii și toți binefăcătorii bisericii ce s-a sfințit, adormiți întru Domnul.

După Sfînta Liturghie au vorbit:

P. C. prot. D. Luca (Sibiu), care, după ce a exprimat bucuria preoților și credincioșilor de la parohia Sibiu-Trei Stejari, de a avea pe Arhipăstor în mijlocul lor, a arătat că în protopopiatul Sibiu s-au pictat 10 biserici etc., prezentînd totodată vrednicia și hărnicia exemplară a P. C. pr. N. Todor și a celorlalți preoți slujitori la biserica ce s-a sfințit, unde se desfășoară o bogată, atentă și susținută activitate pastorală, demnă de urmat și de alți preoți.

P. C. pr. N. Todor, care, plecînd de la cuvintele Mîntuitorului: „Cine pune mîna pe plug și se uită înapoi nu este potrivit pentru împărăția lui Dumnezeu" (Luca 9, 62), a prezentat frînturi din activitatea pastoral-gospodărească desfășurată în cei 45 de ani de preoție, începînd ca secretar la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, pe cînd era rector P. C. pr. prof. D. Stăniloae, apoi ca preot în Ilimbav unde a ridicat o casă parohială, ca preot la Sibiu-Turnișor în anii grei de după război, cînd a adăpostit în casa sa doi copii din Moldova înfometată în acel timp, ca protopop al Sibiului în două rînduri etc., după care a făcut un scurt istoric al parohiei în care activează din 1955.

Arătînd că a fost condus permanent de dorința de ridicare spirituală și progres a fiilor săi sufletești, P. C. Sa a făcut în continuare o prezentare a efortului multiplu — în condițiile în care trebuia să fie și muncitor în salopetă și tehnician, cînd îi lipsea omul de specialitate, cît și alt divers îndrumător — depus împreună cu credincioșii săi la ceea ce s-a realizat edilitar la parohia Sibiu-Trei Stejari.

În partea finală, P. C. pr. N. Todor a mulțumit organelor parohiale, echipelor de lucru, tuturor credincioșilor, bărbați și femei „cu suflet cald, de aur", cum potrivit i-a caracterizat, „care n-au precupețit nici o osteneală" în realizarea lucrărilor care s-au executat, mulțumiri respectuoase adresînd totodată și Î. P. S. Mitropolit Antonie pentru încununarea acestor lucrări, prin sfințirea bisericii.

Gînd cald, de pioasă mulțumire, a înălțat către Dumnezeu, Părintele nostru ceresc, de la care vine „toată darea cea bună" pentru toți, încheind cu cuvintele Psalmistului: „Lăuda-te-voi, Doamne, cu toată inima mea, că ai auzit cuvintele gurii mele ..., închina-mă-voi în lăcașul tău cel sfînt și voi lăuda numele tău, pentru mila ta și adevărul tău, că ai mărit peste tot numele cel sfînt al tău" (Ps. 137, 1—2).

Un bogat și cald cuvînt de învățătură a rostit apoi Î. P. S. Mitropolit Antonie, care, plecînd de la o întîmplare petrecută în urmă cu 1000 de ani la Constantinopol, pe vremea încreștinării poporului rus, arată cum bisericile noastre sînt un fel de cer coborît pe pămînt, ceea ce simt toți cei cu inima deschisă spre cele spirituale cînd intră și în biserica ce s-a sfințit acum.

Ne-am adunat să elogiem — a spus în continuare, între altele, Î. P. S. Sa — un act de credință, care „zugrăvește icoanele în biserici" (Eminescu), să elogiem frumusețea acestei biserici, care este imaginea negrăitei frumuseți a lui Dumnezeu, Frumusețea absolută; să elogiem armonia acestei biserici, care prin liniile arhitecturale și armonia culorilor oglindește ceva din armonia lui Dumnezeu, îndemn de a ne armoniza și noi viața interioară și unii cu alții; să omagiem pe Sf. Arhangheli Mihail și Gavril, patronii acestei biserici; să omagiem pe preoții și credincioșii ostenitori la această biserică, cu toții scriindu-și numele în cartea vieții, peste toți Î. P. S. Sa chemînd binecuvîntarea lui Dumnezeu.

Î. P. S. Mitropolit Antonie a tîlcuit apoi pericopa evanghelică și anume Parabola cu bogatul nemilostiv și săracul Lazăr, bogat care în timpul vieții n-a fost în stare să simtă cel puțin un dram de generozitate, din care motiv soarta lui n-a mai putut fi schimbată, fiind condamnat pe vecie, bine știindu-se că dincolo putem cumpăra sau beneficia de atît bine cît facem aici pe pămînt.

Așadar, bogatul n-a ajuns în iad pentru că a fost bogat, ci pentru că a fost nemilostiv, campion al egoismului, așa după cum săracul Lazăr n-a ajuns în rai pentru că a fost sărac, ci pentru că și-a pus toată nădejdea în Dumnezeu.

După ce a explicat noţiunea de iad, ca o supremă singurătate, ca o lipsă de comuniune, căci între cei răi ea nu există, ca o situaţie ireversibilă etc. şi după ce a argumentat existenţa lui, Î. P. S. Sa a îndemnat la lucrarea binelui, „căci cine pe sărac ajută pe Dumnezeu împrumută", a milostivirii, a păcii, a dragostei şi a bunei înţelegeri între oameni.

Pentru lunga şi bogata sa activitate pe tărîm pastoral şi gospodăresc, avînd celelalte distincţii, Î. P. S. Mitropolit Antonie a înmînat P. C. pr. iconom-stavrofor N. Todor un act special de apreciere şi preţuire, iar C. pr. S. Filimon a fost distins şi hirotesit „iconom-stavrofor". Acte de apreciere s-au înmînat totodată epitropilor, consiliului şi comitetului parohial.

La agapa care a urmat au toastat: C. pr. S. Filimon, arhit. I. Ene, epitropul I. V. Crăciun, epitropul II I. Gligor, P. C. pr. Tr. Belaşcu, P. C. pr. I. Popescu, P. C. pr. N. Todor, iar la sfîrşit Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului.

Conferinţa preoţească din luna noiembrie 1985 în Arhiepiscopia Sibiului

Ultima conferinţă preoţească din acest an în Arhiepiscopia Sibiului s-a desfăşurat în zilele de 19 XI la protopopiatele Sibiu şi Rupea, 26 XI la protopopiatele Mediaş şi Făgăraş, 28 XI la protopopiatele Agnita şi Braşov şi 29 XI la prot. Sf. Gheorghe.

Din încredinţarea Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, conferinţa a fost prezidată de următorii delegaţi chiriarhali: P. C. prof. I. Ică la prot. Sibiu, P. C. prof. V. Mihoc la protopopiatele Rupea, Făgăraş şi Agnita, P. C. prof. I. Mihălţan la prot. Mediaş şi P. C. cons. Gh. Papuc la protopopiatele Braşov şi Sf. Gheorghe.

Prezenţa a fost unanimă la prot. Rupea şi aproape unanimă la protopopiatele Făgăraş, Mediaş şi Braşov.

Conferinţa a fost precedată de Sf. Liturghie şi Te-Deum, la unele protopopiate, Agnita de pildă, şi cu participarea şi împărtăşirea unui mare număr de credincioşi, după care P. C. protopopi şi P. C. delegaţi chiriarhali, în cuvîntările de deschidere, au trecut în revistă evenimentele mai deosebite, bisericeşti şi patriotice, care au avut loc de la ultima conferinţă preoţească, reliefînd totodată importanţa temei în contextul zilelor noastre cînd — deşi omenirea tinde spre apropiere şi unitate pentru a face faţă marilor probleme care i se pun în faţă, şi contrar lucrării ecumenice din anii noştri — există încă tendinţe de fărîmiţare a Evangheliei Mîntuitorului Iisus Hristos, care a dorit şi doreşte cu atîta ardoare „ca toţi să fie una".

Intitulată: *„Dreapta interpretare a Sf. Scripturi şi Tradiţia bisericească, temeiuri ale credinţei adevărate"*, tema conferinţei a fost susţinută de următorii C. preoţi, ca referenţi principali şi coreferenţii: M. Iosu (Presaca), P. Vamvulescu (Ocna Sibiului II) şi D. Şchiopu (Hamba) — la prot. Sibiu; I. Munteanu (Paloş) şi Gh. Rusu (Dacia) — la prot. Rupea; Gr. Gâdea (Alma), O. Lup (Ernea) şi C. Manea (Noul Săsesc) — la prot. Mediaş; A. Munteanu (Şercaia), M. Burlan (Dejani) şi Tr. Stroia (Recea) — la prot. Făgăraş; Il. Popescu (Alţîna), S. Săsăujan (Agnita II) şi I. Scutea (Retiş) — la prot. Agnita; I. Popescu (Prejmer), Gh. Puchi (Bran-Simon) şi L. Puşcariu (Peştera) — la prot. Braşov; Gh. Răţulea (Băcel) şi Oct. Şoancă (Baraolt) — la prot. Sf. Gheorghe.

După ce au subliniat importanţa revelaţiei divine în iconomia mîntuirii, referenţii principali şi coreferenţii s-au oprit, în tratare, asupra Sf. Scripturi şi Sf. Tradiţii, în care este depozitată Revelaţia dumnezeiască, asupra raportului dintre ele, subliniindu-se specificul fiecăruia dar şi unitatea şi complementaritatea lor; asupra locului pe care Sf. Scriptură şi Sf. Tradiţie îl deţin în lucrarea Bisericii, care îşi temeluieşte învăţătura pe aceste două mari realităţi spirituale.

Referatele au scos de asemenea în lumină învăţătura Bisericii despre Sf. Tradiţie, precum şi faptul că Sf. Scriptură este prin excelenţă o Carte a Bisericii, singura chemată să o interpreteze în mod corect, în atenţie aducîndu-se apoi o seamă de tendinţe greşite şi păgubitoare sufleteşte în interpretarea Sf. Scripturi, în care, în unele ediţii, sînt chiar traduceri tendenţioase pe care credincioşii noştri trebuie să le cunoască.

În partea finală s-a subliniat îndatorirea slujitorilor bisericeşti de a veghea asupra păstrării şi interpretării corecte a Sf. Scripturi în lumina Sf. Tradiţii, aşa cum a făcut Biserica noastră de la începuturile sale.

Pe marginea temei au luat cuvîntul mulţi preoţi, la fiecare protopopiat, care au reliefat, între altele, necesitatea ca fiecare slujitor să cunoască în profunzime Sf. Scriptură (Pr. I. Turcu — Cisnădie, prot. Sibiu), ca şi necesitatea ca credincioşii noştri de toate vîrstele să fie consolidaţi în învăţătura Bisericii (Ierom. T. Părăian — Mănăstirea Brîncoveanu), acţiune care se cuvine însoţită şi de latura practică prin cercetarea bolnavilor de pildă, ajutorarea dezinteresată a celor nevoiaşi etc.; au adus noi elemente edificatoare în ceea ce priveşte Sf. Tradiţie şi Sf. Scriptură, a relaţiei dintre ele, ceea ce trebuie să fie foarte clar pentru orice preot, care numai aşa îşi va putea edifica credincioşii; au arătat cum credincioşii au mult respect pentru cuvîntul lui Dumnezeu, pe care în biserică îl ascultă în genunchi, cu „conştiinţa că însuşi Dumnezeu le vorbeşte" (Pr. Gh. Rusu — Dacia, prot. Rupea); au scos în lumină importanţa pastoraţiei individuale, „de la om la om" (Pr. S. Săsăujan — Agnita), mai ales acolo unde se resimt acţiuni prozelitiste, demonstrîndu-se cu exemple concrete efectele pastoraţiei individuale (Pr. Z. Moşoiu — Braşov, A. Rebegel — Ruja, prot. Agnita, I. Cornea — Voila, prot. Făgăraş).

S-a subliniat de asemenea ideea că în cultul divin al Bisericii noastre sînt cuprinse elemente atît din Sf. Scriptură cît şi din Sf. Tradiţie ceea ce contribuie ca el să se aştearnă şi să corespundă în chip deplin tuturor trebuinţelor sufleteşti ale credincioşilor noştri, bogăţia cultului nostru fiind apreciată şi de străinii care vin în contact cu el. Delegaţii chiriarhali au răspuns întrebărilor care s-au pus în cursul dezbaterilor, au lămurit unele aspecte mai puţin clarificate de către referate iar în concluziile finale, plecînd de la aberaţiile doctrinare ale unor grupări sectare care merg pînă la a falsifica unele texte biblice, au subliniat faptul că nu orice credinţă ci numai credinţa dreaptă, bazată pe interpretarea corectă a Sf. Scripturi şi pe Sf. Tradiţie este mîntuitoare. În acest scop s-a adus în atenţie imaginea folosită de Sf. Apostol Pavel cu alergătorii din arenă, dintre care nu se încununează decît cei care aleargă „după lege", adică respectă o seamă de rînduieli, de legi, aşa şi la mîntuire nu se ajunge decît prin respectarea şi trăirea credinţei adevărate.

Plecînd apoi de la comoara de învăţături şi fapte lăsate de Mîntuitorul, după cei trei ani şi mai bine de activitate publică, delegaţii chiriarhali au explicat noţiunea de Sf. Tradiţie sau „predania", cum îi zice Sf. Apostol Pavel, precum şi legătura strînsă dintre aceasta şi Sf. Scriptură, aducîndu-se în atenţie totodată principiile de bază ale interpretării corecte a textelor sfinte: contextul, locurile paralele şi norma de credinţă sau învăţătura Bisericii, cît şi lucrările în care a fost depozitată cu timpul întreaga Sf. Tradiţie.

S-a arătat de asemenea că dacă o carte scrisă acum 100—200 de ani ridică probleme în citirea şi înţelegerea ei, cu atît mai mult Sf. Scriptură, care s-a scris pe parcursul unui mileniu şi jumătate — prima carte din Sf. Scriptură aproximativ acum 3500 de ani, iar ultima fiind scrisă aproximativ acum 1800 de ani, nu poate fi tălmăcită de oricine, dimpotrivă, interpretarea ei corectă reclamă pe lîngă o mare doză de evlavie şi cunoştinţe extrem de bogate.

În această ordine de idei s-au adus în atenţie o seamă de texte biblice care ne arată că nu oricine este chemat să interpreteze Sf. Scriptură, cum a fost întîmplarea cu foamenul etiopian, sau mustrarea de către Mîntuitorul a unor farisei şi cărturari cu cuvintele: „Rătăciţi neştiind Scripturile", ba chiar şi pe Luca şi Cleopa: „O, nepricepuţilor şi zăbavnicilor cu inima" (Luca 24, 25).

În final delegaţii chiriarhali au subliniat deci că Dreapta credinţă sau Dreapta învăţătură a Bisericii este aşezată pe temelia de granit a Sf. Tradiţii şi Sf. Scripturi. Că aceste adevăruri fundamentale trebuie cunoscute şi propovăduite cu fiecare prilej de slujitorii bisericeşti, pentru ca credincioşii să fie imunizaţi în faţa prozelitismului de orice fel spre a rămîne în unitatea de credinţă şi vieţuire spirituală a moşilor şi strămoşilor noştri, în care scop au fost prelucrate şi unele hotărîri recente ale Sf. Sinod al Bisericii noastre.

Gh. P.

DIN VIAŢA BISERICEASCĂ ÎN ARHIEPISCOPIA VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI

Cea de-a III-a Conferinţă preoţească din anul 1985 în Arhiepiscopia Vadului, Feleacului şi Clujului

În perioada 19 septembrie—1 octombrie a. c., în Arhiepiscopia Clujului s-a desfăşurat cea de-a III-a conferinţă preoţească din acest an, cu tema: „Momente importante din viaţa B. O. R. (cu prilejul aniversării centenarului autocefaliei şi a 60 de ani de Patriarhie).

Conferinţa s-a ţinut după următorul program în cele 9 protopopiate ale Arhiepiscopiei:

— *joi, 19 septembrie* la Huedin, fiind prezidată de la Centrul nostru eparhial de P. S. Sa Păr. Ştefan Cosmuţa — consilier economic;

— *luni, 23 septembrie a. c.*, la Baia Mare, fiind prezidată de P. C. Sa Păr. Octavian Picu — consilier administrativ;

— *luni, 23 sept. a. c.*, la Cluj, fiind prezidată de Î. P. S. Arhiepiscop Teofil;

— *marţi, 24 sept. a. c.*, la Năsăud, fiind prezidată de P. S. Sa episcopul-vicar Iustinian Maramureşanul;

— *miercuri, 25 sept. a. c.*, la Bistriţa, fiind prezidată de P. S. Sa Iustinian Maramureşanul;

— *joi, 26 septembrie a. c.*, la Dej, fiind prezidată de P. C. Sa Păr. Liviu Ştefan, vicar administrativ;

— *joi, 26 septembrie a. c.*, la Sighet, fiind prezidată de P. C. Sa Păr. Petru Varga, inspector eparhial;

— *vineri, 27 sept. a. c.*, la Lăpuş, fiind prezidată de P. C. Sa Păr. Petru Varga, inspector eparhial;

— *marţi, 1 oct. a. c.*, la Turda, fiind prezidată de P. C. Sa Păr. Octavian Picu, consilier administrativ.

Toate referatele susţinute au dezvoltat tema conferinţei arătînd condiţiile în care s-a obţinut autocefalia, la 25 aprilie 1885.

Cu toate că Biserica Ortodoxă din Moldova şi Ţara Românească au avut în tot decursul evului mediu toate atributele care revin după canonul unei Biserici autocefale, nu exista o recunoaştere formală a autocefaliei Bisericii din Moldova şi Ţara Românească din partea Patriarhiei ecumenice.

Problema autocefaliei începe să se pună după Revoluţia lui Tudor Vladimirescu (1821) şi mai ales în preajma Unirii Principatelor, figurînd pe ordinea de zi în Divanul Ad-Hoc al Moldovei. Prin „Decretul organic pentru înfiinţarea unei autorităţi sinodale centrale", semnat de domnitorul Alexandru Ioan Cuza la 3 decembrie 1864, se urmărea unificarea organizaţiei bisericeşti din cele două ţări.

Chiar din primul articol s-a precizat: „B. O. R. este şi rămîne independentă de orice autoritate bisericească străină în tot ce priveşte organizarea şi disciplina."

Era prima legiferare oficială a autocefaliei noastre bisericeşti, dar fără să fie cerută canonic.

Autocefalia a fost prevăzută şi în prima Constituţie a României din 1/13 iulie 1866, ca şi în Legea organică din 1872, dar după o serie de intervenţii, la 25 aprilie 1885, patriarhul ecumenic şi sinodul au emis obişnuitul „Tomos" prin care Biserica românească era recunoscută autocefală.

În ceea ce priveşte cel de-al doilea eveniment marcat de tema conferinţei — 60 de ani de la ridicarea conducerii Bisericii noastre la treapta de patriarhat, el a fost o urmare firească a actului de la 1 Decembrie 1918, prin care s-a realizat statul naţional român unitar. Chiar din anul 1919, la diferite întruniri şi congrese bisericeşti, s-a cerut insistent ridicarea Bisericii româneşti la rang de Patriarhie, avînd motive temeinice în acest sens. Astfel la 4 februarie 1925, Sf. Sinod a hotărît ca Biserica noastră să fie ridicată la treapta de Patriarhie, iar mitropolitul primat de atunci — Miron Cristea — să fie ales prim-patriarh al B. O. R.

Cele două evenimente importante din viaţa Bisericii noastre — aniversarea a 100 de ani de autocefalie şi 60 de ani de Patriarhie au fost prăznuite — la nivel de Patriarhie — cu cinstea cuvenită de către clerul şi credincioşii B. O. R.

Cea de-a II-a conferinţă administrativă în Arhiepiscopia Vadului, Feleacului şi Clujului

În luna octombrie a. c. a avut loc, după un program în prealabil stabilit, cea de-a II-a conferinţă administrativă cu tema: *„Îndatorirea preotului privind chivernisirea bunurilor parohiale."*

Conferinţa a fost prezidată de la Centrul nostru eparhial de Înalţii noştri Ierarhi Î. P. S. Arhiepiscop Teofil şi P. S. Episcop-vicar Iustinian şi de către membrii Permanenţei arhiepiscopeşti.

Tema a suscitat un viu interes, avînd un caracter practic, preotul fiind chemat pe lîngă atribuţiile sacramentale şi pastorale să chivernisească cu chibzuinţă bunurile parohiale.

Bunurile parohiale nu sînt bunuri personale ale preotului, ci ele sînt bunurile credincioşilor din unitatea pe care o conduce şi toate la un loc formează averea sau Patrimoniul Bisericii noastre.

Preotul trebuie să aibă grijă de bunurile încredinţate, fiind în colaborare strînsă cu organele parohiale, în buna lor chivernisire. El este chemat şi răspunde şi în faţa lui Dumnezeu şi în faţa oamenilor, de felul cum administrează averea bisericii. Trebuie să fie bun cunoscător şi al legilor omeneşti şi creştineşti, care reglementează atribuţiile şi îndatoririle pe care le are preotul în faţa credincioşilor din enoria care-i este încredinţată spre păstorire.

*

Ultima conferinţă a preoţilor în Arhiepiscopia Vadului, Feleacului şi Clujului s-a desfăşurat în perioada 11—28 noiembrie 1985, după următorul program:

— 11 noiembrie a. c. la protopopiatul Cluj;
— 14 noiembrie a. c. la protopopiatul Dej;
— 15 noiembrie a. c. la protopopiatul Huedin;
— 19 noiembrie a. c. la protopopiatul Năsăud;
— 20 noiembrie a. c. la protopopiatul Bistriţa;
— 20 noiembrie a. c. la protopopiatul Lăpuş;
— 26 noiembrie a. c. la protopopiatul Baia Mare;
— 27 noiembrie a. c. la protopopiatul Sighet.

Conferinţele au fost prezidate de Înalţii noştri ierarhi şi de membrii Permanenţei de la Centrul eparhial, după cum urmează: *la Lăpuş*, Î. P. S. Arhiepiscop Teofil; la *Huedin* şi *Turda*, P. S. Iustinian, la Cluj, P. C. Păr. vicar adm. Liviu Ştefan; la Năsăud şi Bistriţa P. C. Păr. consilier Octavian Picu; la Baia Mare şi Sighet, P. C. Sa consilier economic Ştefan Cosmuţa.

Tema conferinţei de orientare rînduită de Sf. Sinod cu titlul „Dreapta interpretare a Sfintei Scripturi şi Tradiţia bisericească — temeiuri ale credinţei adevărate", pe lîngă referenţii principali a antrenat în discuţie peste 85 de preoţi din cele 9 protopopiate.

Spicuind din referatele principale am reţinut următoarele:

„Procesul de formare a Sf. Scripturi şi Tradiţia bisericească ţin de însăşi natura dumnezeiască a Bisericii lui Hristos şi de caracterul ei apostolic. Ele au o autoritate fundamentală pentru dreapta credinţă, ca mărturii autentice ale Revelaţiei divine, ca forme de păstrare şi comunicare a cuvîntului lui Dumnezeu în Biserică şi de către Biserică prin lucrarea Duhului Sfînt, iar păstrarea şi transmiterea Revelaţiei dumnezeieşti reprezintă un act fundamental în viaţa comunităţii creştine şi a mărturisirii de credinţă".

Cele două căi ale revelaţiei divine — Sf. Scriptură şi Sf. Tradiţie — reprezintă tezaurul inestimabil al Bisericii de la instituirea ei şi pînă astăzi. Cum este ştiut, Sf. Tradiţie a premers Sf. Scripturi.

După pogorîrea Sf. Duh la Cincizecime, Apostolii încep misiunea lor de propovăduire a Evangheliei lui Hristos, botezînd în numele Sf. Treimi şi săvîrşind dumnezeiasca Euharistie. În această perioadă de început a Bisericii creştine s-a format acea Tradiţie vie, Tradiţia care a devenit apoi izvorul scrierilor Noului Testament.

Sf. Evanghelişti şi Apostolul Ioan spun: „Ce era de la început, ce am auzit, ce am văzut cu ochii noştri şi mîinile noastre au pipăit despre Cuvîntul vieţii, aceea vă vestim" (I Ioan 1, 1).

Născîndu-se din Tradiţia apostolică, Scriptura continuă să trăiască în mediul acesta, fiind aceeaşi sursă a Revelaţiei dumnezeieşti.

Tradiţia este „memoria vie a Bisericii (S. Bulgakof) şi ea stă la baza Sf. Scripturi. Numai prin Tradiţie coţinutul Scripturii se păstrează mereu viu, autentic, actual şi lucrător pentru toate generaţiile de credincioşi.

Datorită acestui fapt, Scriptura şi Tradiţia trebuie văzute şi înţelese în legătura lor fiinţială cu Biserica.

În ce priveşte dreapta interpretare a Sf. Scripturi şi a Sf. Tradiţii, Sfîntul Maxim Mărturisitorul spune următoarele: „Cunoştinţa întocmai a cuvintelor Duhului se descoperă numai celor vrednici de Duhul, adică numai acelora care printr-o îndelungată lucrare a virtuţilor, curăţindu-şi mintea de funinginea patimilor, primesc cunoştinţa celor dumnezeieşti, care se întipăreşte şi se aşează în ei de la prima atingere, asemenea unei feţe într-o oglindă curată şi străvezie" (Filocalia, vol. III, pag. 420).

Sf. Scriptură nu poate fi interpretată şi folosită în afara şi împotriva Tradiţiei şi a Bisericii, fără riscul de a-i falsifica şi deforma cuvintele şi înţelesul.

Numai Biserica se poate folosi de Sf. Scripturi, pentru că ei i-au fost încredinţate de către Sf. Apostoli, afirma apologetul Tertulian în renumita sa scriere „Despre prescripţia contra ereticilor".

„În afara Bisericii, Scripturile sînt de neînţeles şi scandaloase" afirmă Sf. Irineu în lucrarea sa „Adversos Haeresus", iar sectele, care toate se numesc „biblice" fac din scriptură un idol, iar citirea şi cinstirea ei se transformă într-o adevărată „bibliolatrie", prin care aşa cum zice Sf. Maxim Mărturisitorul „cei neştiutori şi neînţelepţi", ajung „să îmbrăţişeze, fără să-şi dea seama, în locul Cuvîntului literele Scripturii" (Filocalia, vol. II, pag. 195).

Aşadar, ca slujitori ai Bisericii lui Hristos, preoţii au datoria sfîntă de-a cunoaşte şi interpreta corect Sf. Scriptură, învăţîndu-i pe credincioşi „temeiurile Adevărului" revelat în lumina tîlcuirii ei de către Sf. Părinţi.

*

Sfinţirea Capelei cu hramul „Sfinţii Constantin şi Elena" din Cluj-Napoca

Pregătiţi sărbătoreşte, credincioşii în frunte cu parohul lor, P. C. Sa Păr. Sabău Marcel, au aşteptat cu multă căldură în suflet sosirea la capelă a Înalt Prea Sfinţitului nostru Arhiepiscop Teofil, însoţit de la Centrul eparhial de către P. C. Sa Păr. vicar administrativ — Liviu Ştefan şi arhidiaconii Iustin Tira şi Bochiş Valentin.

Evenimentul aşteptat s-a produs în ziua de Duminică, 20 octombrie 1985. La ora 9,00 capela era împodobită minunat. Slujba sfinţirii a început în holul de acces al capelei, după săvîrşirea căreia a urmat Sf. Liturghie arhierească.

La momentul potrivit P. C. Sa Păr. Ioan Jeler — protopopul Clujului, a rostit un cuvînt ales de bun venit adresat Î. P. S. Sale Arhiepiscop Teofil, după care parohul capelei „de pe Moţilor" cum este cunoscută în oraş, mulţumeşte călduros Înaltului nostru Ierarh, făcînd o scurtă dare de seamă asupra lucrărilor efectuate în interiorul şi la exteriorul capelei, precum şi la casa parohială care este legată de capelă. Prin tot ceea ce s-a realizat în timp relativ scurt — din jertfelnicia credincioşilor şi cu priceperea păstorului lor sufletesc, s-a creat — aşa cum spunea în cuvîntul său Înaltul nostru ierarh — o atmosferă caldă în capelă, care te îmbie la rugăciune şi meditaţie.

Înalt Prea Sfinţitul nostru Arhiepiscop Teofil, în cuvîntul său de învăţătură a vorbit despre semnificaţia şi menirea „Casei lui Dumnezeu", care este poartă a cerului".

Apreciind dărnicia credincioşilor şi vrednicia preotului lor, ca un semn al recunoaşterii, Înaltul nostru ierarh a distins pe P. C. Sabău Marcel, doctorand în teologie cu distincţia onorifică bisericească de „iconom", cu dreptul de a purta brîu roşu.

După miruirea credincioşilor, înalţii oaspeţi au fost invitaţi în casa parohială la agapa creştinească oferită cu acest prilej.

Resfinţirea bisericii parohiale din Mocira, prot. Baia Mare, jud. Maramureş

Ziua de Duminică, 3 noiembrie 1985, va rămîne memorabilă în viaţa parohiei Mocira, prot. Baia Mare, jud. Maramureş.

Parohul locului, preotul Costinaş Andrei, împreună cu credincioşii încredinţaţi spre păstorire au avut bucuria să-l primească în mijlocul lor pe Înalt Prea Sfinţitul nostru Arhiepiscop Teofil, însoţit de la Centrul eparhial de P. C. Sa Păr. vicar adm. Liviu Ştefan şi arhidiaconii Vasile Raus şi Valentin Bochiş, pentru a săvîrşi ceremonialul de resfinţire a minunatului locaş de cult.

Biserica a fost retencuită, în exterior, cu un strat de tencuială frumos ornamentată, cu însemne creştine încrustate în terasit alb şi cu medalioane de sfinţi în mozaic, iar în interior a fost împodobită de către pictorul Gheorghe Busuioc cu o pictură reuşită în ulei.

Slujba resfinţirii a început la ora 9,00, Înaltul nostru ierarh fiind înconjurat de un distins sobor de preoţi, în prezenţa unui mare număr de credincioşi.

La momentul potrivit — în cadrul Sf. Liturghii, P. C. Sa păr. Gavril Mociran, protopopul Băii Mari a rostit un cuvînt de bun venit Înaltului nostru Arhiepiscop Teofil, arătînd credincioşilor prezenţi în biserică dragostea cu care vine Înalt Prea Sfinţitul pentru a binecuvînta minunatele realizări edilitar gospodăreşti efectuate de bunii credincioşi în frunte cu harnicul lor păstor sufletesc.

Într-un timp relativ scurt (7 ani), sub directa îndrumare şi pricepere a preotului paroh Costinaş Andrei, s-au săvîrşit lucrări valoroase, de excepţie.

Pe lîngă lucrările amintite, care s-au executat la biserică, în vecinătatea ei s-a edificat din temelii o nouă casă parohială.

Înalt Prea Sfinţitul nostru ierarh, plăcut impresionat de ceea ce s-a executat aici, ca o modestă răsplată şi recunoaştere a jertfelniciei bunilor creştini şi ca o consideraţie faţă de vrednicul lor preot, care în cei 17 ani de activitate pastorală se află la a treia sfinţire de biserică, în mod excepţional îl distinge pe păr. paroh Costinaş Andrei cu două distincţii onorifice bisericeşti, cu distincţia de „iconom", cu dreptul de a purta „brîu roşu" şi cu cea de „iconom-stavrofor", cu dreptul de a purta cruce.

Pentru aprecierile exprimate de către Î. P. S. Sa Arhiepiscopul Teofil, preotul paroh Costinaş Andrei prezintă mulţumirile sale Înaltului Ierarh în numele aleşilor săi credincioşi, cărora — aşa cum se pronunţă preotul — se datorează tot ceea ce s-a realizat în biserică şi în afara ei pentru bunăstarea parohiei.

Aşa cum preciza Î. P. S. Sa, distincţiile sînt şi ale credincioşilor care au jertfit atît de mult pentru biserica lor, dar deosebitele realizări nu s-ar fi efectuat fără un coordonator şi acesta a fost preotul.

După Sf. Liturghie s-a săvîrşit sfeştania la noua casă parohială, unde, apoi, s-a oferit înalţilor oaspeţi o îmbelşugată agapă creştinească.

Sfinţirea bisericii cu hramul „Sf. Nicolae" din Baia Mare

Oraşul Baia Mare, alături de frumoasele blocuri de locuinţe şi alte edificii administrative şi culturale, pe plan religios se mîndreşte de acum cu o biserică ortodoxă refăcută pe temeliile celei vechi din osîrdia bunilor creştini în preajma bine cunoscutului „Turn al lui Ştefan".

Lucrările fiind încheiate, Duminică 10 noiembrie 1985, cu o solemnitate aparte, a avut loc tîrnosirea locaşului de cult de către Înalţii noştri Ierarhi, Arhiepiscopul Teofil şi Episcopul-vicar Iustinian Maramureşanul, însoţiţi de la Centrul eparhial de P. C. Sa vicarul administrativ Liviu Ştefan şi de către arhidiaconii Iustin Tira şi Vasile Raus.

Slujba tîrnosirii a început la ora 9,00, în prezenţa unui mare număr de credincioşi.

După ceremonialul sfinţirii s-a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în biserică, din cauza timpului mai puţin favorabil.

Această biserică îmbină armonios elementele arhitectonice din stilul propriu al bisericilor de lemn din Maramureş cu elementele din stilul propriu bisericilor din nordul Moldovei.

Înzestrată cu o frumoasă pictură în tehnica „tempera grasă" de către pictorul Botezatu şi cu iconostas şi mobilier sculptat din lemn de stejar, măiestrit lucrate, această biserică românească din oraşul Baia Mare, prin tot ce reprezintă ca execuţie tehnică şi artistică va fi un punct de referinţă şi de atracţie nu numai

pentru credincioșii parohiei Baia Mare II, care vin să se roage în ea Duminică de Duminică, ci și pentru oricare turist care vizitează acest minunat oraș al minerilor, așezat pe malurile rîului Săsar.

Un merit deosebit, așa cum remarcă și Înaltul nostru Arhiepiscop Teofil la sfîrșitul cuvîntului său de învățătură, îl au toți acei credincioși care au contribuit nu numai spiritual dar mai ales material la edificarea acestei minunate biserici. Dar nu poate fi neglijat un adevăr incontestabil, acela că vrednicul și harnicul preot-paroh Gheorghe Bălan, secondat de păr. Gavril Mociran, a fost conducătorul, a fost creierul tuturor acțiunilor întreprinse cu consiliul parohial pentru ca biserica să se prezinte așa cum se prezintă la ora actuală.

Atît Înalt Prea Sfințitul nostru Arhiepiscop Teofil, cît și Prea Sfințitul nostru Episcop-vicar Iustinian, în cuvîntările pe care le-au rostit cu acest prilej, au remarcat în cuvinte elogioase munca depusă de către preoții bisericii și credincioșii ei, biserica fiind o podoabă artistică și arhitecturală în panoplia bisericilor renovate în partea acestui nordic plai românesc și creștinesc.

În urma acestor realizări de excepție pentru credincioșii ortodocși români din Baia Mare, Înaltul nostru Ierarh l-a distins pe parohul bisericii, cu distincția onorifică bisericească de „iconom", cu dreptul de a purta brîu roșu.

Pentru minunata zi de sărbătoare duhovnicească prilejuită de sfințirea bisericii din Baia Mare de către Înalții noștri ierarhi și pentru prezența mare de credincioși la acest ales ceremonial, tuturor le-au mulțumit după cuviință atît P. C. Păr. prot. Gavril Mociran cît și P. C. Păr. paroh Gheorghe Bălan, preoții acestei biserici.

La sfîrșit, Înalții oaspeți au fost invitați la o agapă creștinească.

Ca o dovadă a ecumenismului local și a colaborării frățești din acest oraș, ca invitați de onoare au luat parte atît la Sf. Liturghie arhierească, cît și la masa oficială, reprezentanți ai cultelor din Baia Mare. Atmosfera de colaborare și înțelegere dintre reprezentanții cultelor din acest oraș a fost marcată în toasturile ce s-au ținut la agapa frățească.

Prot. *Liviu Ștefan*
— vicar administrativ —

DIN ACTIVITATEA EPARHIEI DE ALBA IULIA

I. *Conferințele preoțești în Episcopia de Alba Iulia*

A) *Conferința preoțească* cu tema: „Dreapta interpretare a Sf. Scripturi și Tradiția bisericească, temeiuri ale credinței adevărate" a avut loc la sediile celor opt protopopiate din eparhie, după cum urmează: Alba Iulia — 22 octombrie, Aiud — 23 oct.; Cîmpeni — 24 oct.; Tg. Mureș — 28 oct.; Reghin — 29 oct.; Luduș —30 oct.; Sighișoara — 31 oct.; M. Ciuc — 5 noiembrie.

P. S. Episcop Emilian a prezidat conferințele de la prot. Alba Iulia, Aiud, Cîmpeni, Tg. Mureș; P. C. consilier administrativ bisericesc Petru Pleșa la prot. Sighișoara, iar P. C. inspector eparhial Alex. Coman la prot. Luduș, Reghin și M. Ciuc.

Premergător conferinței s-a oficiat Te-Deumul, urmat de o scurtă meditație adecvată temei.

P. C. preoți referenți: Remete Gheorghe — Sebeș II (Alba Iulia), Fărcaș Ioan — Cetatea de Baltă (Aiud), Lupu Nicolae — Scărișoara (Cîmpeni), Negruțiu Silviu — Glodeni (Tg. Mureș), Popdan Artenie — Bogata (Luduș), Citirigă Vasile — Morăreni (Reghin), Suciu Nicolae — Archita (Sighișoara) și Pînzaru Traian — Gheorgheni (M. Ciuc) și cei 60 de preoți care au luat cuvîntul pe marginea temei au scos în evidență următoarele aspecte: importanța Revelației divine în iconomia mîntuirii; Sf. Tradiție și Sf. Scriptură — căi de transmitere și păstrare ale Revelației dumnezeiești; raportul dintre Sf. Scriptură și Sf. Tradiție cu referiri asupra unității dintre ele, a rolului lor în dogmele, învățătura, viața, organizarea, cultul și lucrarea Bisericii, cu referiri asupra datoriei slujitorilor Bisericii noastre stră-

moşeşti de a veghea asupra păstrării, transmiterii şi interpretării corecte a Sf. Scripturi, „Cartea Cărţilor", în lumina Sf. Tradiţii, de a preveni credincioşii asupra traducerilor tendenţioase din Sf. Scriptură folosite de sectari.

„Legătura dintre Sf. Scriptură, Sf. Tradiţie şi Biserică o constatăm din practica lucrărilor mîntuitoare în viaţa creştinului... şi numai prin Tradiţia păstrată în Biserică conţinutul Sf. Scripturi devine mereu viu..., căci în Biserică se manifestă Duhul Sfînt, trimis de Iisus Hristos ca să conducă spre tot adevărul" (Pr. Negruţiu Silviu — Glodeni).

P. S. Episcop Emilian a arătat că Sf. Scriptură, cartea cea mai răspîndită de pe glob, este „Cartea de căpătîi" a Bisericii şi credincioşilor, în care este cuprinsă învăţătura revelată de Dumnezeu, necesară mîntuirii, iar slujitorii Sf. Altare au datoria să fie împlinitori ai voii lui Dumnezeu cuprinse între paginile sale.

Biserica fiind tîlcuitoare fără greş a descoperirii dumnezeieşti în totalitate, fiind „stîlp şi temelie a adevărului", slujitorii Bisericii trebuie să cunoască această descoperire, să o propovăduiască, să fie împlinitorii şi apărătorii ei.

P. S. Sa — arătînd că opera de mîntuire a lui Iisus Hristos este continuată de Biserica Sa prin noi slujitorii Sf. Altare, chemaţi să universalizăm sfinţenia şi să îndumnezeim pe om prin propovăduire, — îndeamnă preoţimea eparhiei să propovăduiască cu timp şi fără timp Cuvîntul lui Dumnezeu, slujind pacea, viaţa şi adevărul, dovedind prin comportarea noastră că trăim cu Dumnezeu şi în iubire faţă de oameni.

B) *Conferinţa preoţească administrativă* a avut loc în luna noiembrie după cum urmează: în 4 nov. la prot. Alba Iulia şi Reghin; în 5 nov. la prot. Aiud şi Luduş; în 6 nov. la prot. Cîmpeni, Sighişoara şi M. Ciuc, iar în 7 nov. la prot. Tg. Mureş.

Din încredinţarea P. S. Episcop Emilian, conferinţele au fost prezidate de următorii delegaţi chiriarhali: P. C. consilier Petru Pleşa la prot. Alba Iulia; P. C. inspector eparhial Alex. Coman la prot. Tg. Mureş, Reghin şi M. Ciuc, iar la celelalte protopopiate conferinţele au fost conduse de protopopii tractului respectiv.

Tema conferinţei: „Îndatorirea preotului privind chivernisirea bunurilor parohiei" a fost prezentată de următorii referenţi: P. C. pr. Oană Dragosim (Săliştea) la prot. Alba Iulia; C. pr. Gheorghe Dulău (Veseuş) la prot. Aiud; C. pr. Iosif Gligor (Sălciua de Jos), la prot. Cîmpeni; C. pr. Berbecar Valentin (Voiniceni) la prot. Tg. Mureş; C. pr. Fărcaş Dumitru (Deda) la prot. Reghin; C. pr. Cioară Nicolae (Hădăreni) la prot. Luduş; C. pr. Pătrunjel Dumitru (Adămuş) la prot. Sighişoara şi C. pr. Pop Emil (M. Ciuc) la prot. M. Ciuc. Cei 61 de preoţi ce au luat cuvîntul au întregit tema conferinţei.

Specificîndu-se că preotul are investire dumnezeiască prin harul coborît asupra lui la invocarea arhiereului în momentul hirotoniei, cei prezenţi au arătat că preotul are datoria şi este răspunzător de felul în care chiverniseşte darurile cu care a fost înzestrat, cît şi pentru tot ceea ce i se dă în grijă spre chivernisire de către Biserică şi societate.

În calitate de conducători ai oficiilor parohiale şi de preşedinţi ai organelor parohiale, cît şi ca cetăţeni conştienţi de importanţa bunurilor parohiale, ca zestre obştească, chivernisirea acestora cu toată răspunderea constituie o îndatorire însemnată a activităţii preoţeşti, oferind posibilitatea de a dovedi că sînt fii vrednici ai Bisericii şi Patriei, în care conştiinţa socială este promovată şi susţinută statornic.

Preotul trebuie să fie nu numai sincer rugător şi jertfitor către Dumnezeu, nu numai înaripat şi convins propovăduitor al Cuvîntului divin, ci şi un înţelept şi econom gospodar al bunurilor materiale necesare vieţii trupeşti a credincioşilor, aşa precum a făcut legămînt în faţa Sf. Altar, la hirotonie. Prin acestea toate preotul dovedeşte că nu este şi nu poate fi o fiinţă atemporală şi asocială, ci dimpotrivă este un adevărat „om între oameni".

S-a arătat care sînt îndatoririle preotului în calitate de conducător al oficiului parohial şi al organelor parohiale, de păstrător al bunurilor bisericeşti (sacre şi comune), de chivernisitor al resurselor financiare şi a bunurilor parohiale, aşa precum reiese din legiuirile bisericeşti, din îndemnurile P. S. Episcop Emilian al Alba Iuliei.

S-a specificat că numele de „părinte" dat preotului implică recunoştinţă şi responsabilitate. Preoţii trebuie să fie totdeauna la înălţimea chemării lor, chiver-

nisirea bunurilor parohiei vorbind de chivernisirea propriei noastre vieţi. Cînd conştiinţa preoţească e vie, nu se poate greşi.

S-a cerut tuturora să-şi desfăşoare activitatea cu responsabilitate faţă de Biserică şi neamul românesc.

II. *Sfinţiri de biserici*

1. *Sfinţirea bisericii din filia Crăciunelu de Sus, parohia Tătîrlaua, jud. Alba.*

Satul Crăciunelu de Sus este aşezat între dealurile dintre cele două Tîrnave, pe drumul care face legătura între Copşa Mică şi Cetatea de Baltă. Localitatea a fost locuită din cele mai vechi timpuri, dovadă fiind urmele şi piesele arheologice descoperite pe vatra localităţii, ce datează de aproape 2500 de ani şi care se pot vedea în muzeele din Alba Iulia, Blaj, Tîrnăveni, Sibiu: (pietre de mormînt, ceramică, podoabe, monede). Satul Crăciunelu de Sus apare pentru prima dată într-un document scris în anul 1332. Este vorba despre un document scris în latina medievală în care sînt amintite socotelile pentru plata dijmelor din Arhidiaconatul de Tîrnava, cu sediul la Cetatea de Baltă, în care scrie că preotul Petru din satul Crăciunelu de Sus „Villa Carachini" a plătit „30 de dinari dijmă".

Preotul Isac Oprea, participant activ la revoluţia din 1848 din Transilvania, este prins în anul 1849 în biserică, în noaptea Învierii, de solgăbirăul Martonfy cu 20 jandarmi, este împuşcat şi aruncat într-o rîpă, care pînă azi poartă numele de „Rîpa Popii".

Biserica parohiei cu hramul „Sf. Ierarhi Ilie Iorest şi Sava Brancovici" a cărei piatră de temelie a fost pusă de P. S. Episcop Emilian, s-a ridicat în amintirea fostei biserici dărîmate din cauza alunecărilor de teren din 5 iulie 1975. Între anii 1983—1984 biserica a fost pictată în tehnica „frescă" de Domnul Bozeşan Ioan din Deva.

La rugămintea preotului paroh Adam Alimpie şi a bunilor credincioşi ce au jertfit pentru ridicarea ei, P. S. Episcop Emilian a descins în filia Crăciunelu de Sus şi a oficiat tîrnosirea bisericii în 22 septembrie 1985, săvîrşind apoi şi Sf. Liturghie.

În cuvîntul de învăţătură rostit, P. S. Episcop Emilian a îndemnat pe harnicii şi bunii credincioşi din Crăciunelu de Sus la îndeplinirea îndatoririlor creştineşti şi social-cetăţeneşti, la muncă conştientă şi rugăciune, să fie propovăduitori şi împlinitori ai păcii şi bunei înţelegeri între semeni.

Pentru activitatea desfăşurată în parohie P. S. Episcop Emilian a hirotesit pe C. pr. Adam Alimpie întru sachelar şi a acordat gramate chiriarhale consiliului şi comitetului parohial.

2. *Sfinţirea bisericii din Meşcreac, prot. Aiud.* Satul Meşcreac aşezat pe valea Mureşului este amintit la anul 1241 cînd a fost prădat de tătari, după cum se menţionează într-o cronică locală. Locuitorii aşezării au luat parte la marea răscoală a ţăranilor din Transilvania din 1437, cunoscută şi sub numele de Răscoala de la Bobîlna, iar în 1442 turcii de sub comanda lui Mezid begul de Vidin, în luptele cu Iancu de Hunedoara, îşi aşează tabără pe dealul Meşcreacului.

Prima atestare a vieţii creştine în localitate este amintită la 1332, iar ca parohie românească, cu biserică din bîrne de lemn, pictată în interior pe pînză, la 1703. Se cunoştea şi ctitorul ei: judele domnesc, Anghel Aron.

În anul 1911 biserica de lemn a fost demolată, zidindu-se în 1912 un locaş nou de închinare, cu hramul „Sf. Apostoli Petru şi Pavel" în timpul păstoririi pr. Teodor Pascu, fiind zugrăvită în anul construirii ei de către pictorul prof. Flavius Domşa din Blaj, iar în anul 1929 reparată şi zugrăvită din nou de meşterul Dănilă Victor din Uioara, cu contribuţia benevolă a bunilor credincioşi ai parohiei.

La îndemnul P. S. Episcop Emilian al Alba Iuliei, între anii 1981—1982 bisericii i s-au făcut reparaţii interioare şi exterioare fiind pictată în tehnica „frescă" de către pictorul Niţulescu Vasile şi soţia Maria din Braşov, lucrările realizîndu-se prin jertfelnicia bunilor credincioşi şi cu ajutoare primite şi din partea Sf. Patriarhii şi a Episcopiei de Alba Iulia.

Biserica nefiind tîrnosită, P. S. Episcop Emilian a oficiat sfinţirea ei în 6 octombrie 1985, oficiind şi Sf. Liturghie. În cuvîntul de învăţătură rostit, P. S. Sa a explicat binefacerile rugăciunii în comun, cerînd tuturor să crească în dragostea faţă de Părintele Ceresc, de patrie, de popor şi legea strămoşească.

După oficierea Sf. Liturghii, P. S. Sa a hirotesit pe pr. paroh Teodor Nicula întru sachelar, acordînd de asemenea gramate chiriarhale consiliului şi comitetului parohial.

3. *Sfinţirea bisericii din filia Filpişul Mic.* Pe valea pîrîului Luţ, străjuită de dealuri, la 10 km de oraşul Reghin, se află localitatea Filpişul Mic, atestată documentar din anul 1319, localitate cu vechi tradiţii şi trăire românească.

Din punct de vedere al organizării bisericeşti, localitatea este filie a parohiei Filpişul Mare din prot. Reghin, jud. Mureş.

În anul 1983 biserica a fost împodobită cu pictură în tehnica „tempera" de pictoriţa Popa Maria din Tulcea, iar în anul 1984 s-a confecţionat şi montat iconostasul lucrat de un meşter popular din zonă.

Duminică, 13 octombrie 1985, P. S. Episcop Emilian a oficiat tîrnosirea bisericii din filia Filpişul Mic, după care a săvîrşit Sf. Liturghie, împărtăşind cu acest prilej C. preoţi şi tuturor credincioşilor prezenţi îndemnuri duhovniceşti, pastorale şi sociale, împreunate cu arhiereşti binecuvîntări spre a fi păstrători de credinţă şi datini strămoşeşti, de a convieţui în bună înţelegere cu consătenii reformaţi din localitate.

Apreciind rodul ostenelilor celor 65 de familii de credincioşi filpişeni, comparîndu-le în măreţia lor simbolică cu ale celor de mai înainte ctitori şi binefăcători din istoria Bisericii şi a neamului nostru, P. S. Sa se roagă Bunului Dumnezeu să poarte permanent de grijă Bisericii Sale, să împlinească cererile fiilor Săi, pentru pacea a toată lumea şi binele tuturor.

Pentru activitatea desfăşurată în parohie, P. S. Episcop Emilian a hirotesit pe C. pr. Roşca Teodor întru sachelar, acordîndu-i şi gramată chiriarhală. Gramată chiriarhală a acordat de asemenea cîntăreţului bisericesc Florea Teodor în vîrstă de 88 ani pentru slujirea la strană de peste 50 de ani, consiliului şi comitetului parohial.

C. pr. Roşca Teodor a mulţumit P. F. Părinte Patriarh Iustin şi P. S. Episcop Emilian pentru dotaţiile acordate în vederea înfrumuseţării bisericii, cît şi bunilor credincioşi ce au contribuit la lucrările din această parohie.

Diac. *Horea Bordeanu*

DIN VIAŢA BISERICEASCĂ ÎN EPARHIA ORADIEI

I. *Sfinţiri şi binecuvîntări de biserici*

PIŞCARI. Într-o frumoasă zi de toamnă, Duminică, 1 septembrie 1985, bunii credincioşi din parohia Pişcari, prot. Carei, împreună cu vrednicul lor păstor sufletesc au trăit înălţătoare clipe de viaţă religioasă, avîndu-l în mijlocul lor pe P. S. Episcop Vasile, care le-a binecuvîntat biserica. Aceasta s-a întîmplat în urma lucrărilor de înnoire din ultimii ani, cînd prin strădania şi zelul vrednicului păstor sufletesc, preotul Vasile Bota, ajutat îndeaproape de membrii consiliului şi comitetului parohial, dar mai ales prin jertfelnicia pilduitoare a bunilor credincioşi, biserica a fost tencuită în terasit, iar în interior împodobită cu noi picturi, precum şi înzestrată cu un foarte frumos chivot şi cu noi cărţi şi obiecte de cult.

După slujba de binecuvîntare, s-a continuat cu Sf. Liturghie, săvîrşită în curtea bisericii. Răspunsurile au fost date de corul bisericii parohiale din Satu Mare IV.

Predica zilei a fost rostită de părintele vicar eparhial Augustin Lucian.

Preotul paroh Vasile Bota, pentru îndelungata şi rodnica activitate pastorală, a fost distins cu rangul de *iconom*, întru care a primit şi hirotesia.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, păr. prot. Costache Mirea a dat citire hrisovului, după care a urat bun-venit P. S. Sale. Apoi preotul paroh a făcut un scurt istoric

al parohiei și bisericii, precum și un raport despre starea religioasă a credincioșilor și o dare de seamă asupra lucrărilor efectuate, aducînd cuvenitele mulțumiri celor îndreptățiți.

În continuare, s-a dat citire de către diaconul Dr. Teodor Savu scrisorii arhierești de apreciere adresată credincioșilor, membrilor consiliului și comitetului parohial, precum și păstorului lor sufletesc, pentru vrednicia lor creștinească.

În cuvîntul de învățătură, ierarhul a arătat că trăiește bucuria pe care părinții o încearcă atunci cînd se întîlnesc cu copiii lor. Mulțumește călduros credincioșilor pentru calda primire pe care i-au făcut-o încă de la intrarea în parohie, porțile curților fiind împodobite cu frumoase țesături lucrate de mîinile harnicelor gospodine. Vorbitorul a arătat că tot atît de frumoase sînt și inimile bunilor credincioși, care și-au înnoit și împodobit biserica, înălțată de înaintașii lor. Lăudîndu-le virtuțile creștinești și cetățenești, precum și vrednicia bunului lor păstor sufletesc, îi felicită călduros pentru aceste lucrări și pentru devotamentul lor față de Biserica strămoșească Ortodoxă Română și față de Patria noastră dragă, îndemnîndu-i să meargă în continuare pe această cale.

POMI. Duminică, 8 septembrie 1985, de sărbătoarea Nașterii Maicii Domnului, Arhipăstorul eparhiei a săvîrșit slujba de binecuvîntare a bisericii din parohia Pomi, prot. Satu Mare (zidită în 1862), în urma lucrărilor de împodobire interioară cu o pictură în „tempera grasă".

În cadrul Sf. Liturghii, a predicat păr. inspector eparhial Dorel Rus.

După otpustul Sf. Liturghii, păr. prot. Ioan Țolescu a adresat ierarhului un cald cuvînt de bun sosit, iar preotul paroh Gheorghe Onea a făcut obișnuita dare de seamă asupra lucrărilor executate, după care s-a dat citire scrisorii arhierești de apreciere.

Chiriarhul, în cuvîntul de învățătură, a vorbit despre însemnătatea împodobirii unei biserici cu pictură, în care se înfățișează chipurile sfinte ale Domnului Iisus Hristos și ale Maicii Sale, ale minunilor săvîrșite de Mîntuitorul, precum și chipurile sfinților. Toate aceste icoane au darul să trezească și să întărească în sufletele noastre credința în învățătura Domnului Hristos și să ne îndrume la împlinirea ei, prin facerea de fapte bune, în vederea mîntuirii noastre sufletești și a conviețuirii pașnice cu cei din jurul nostru.

În încheiere, ierarhul i-a felicitat pe credincioși pentru jertfelnicia lor, spunîndu-le că de-acum biserica lor are o înfățișare asemănătoare cu a celor din Moldova și Muntenia, contribuind prin aceasta la unificarea bisericească și la întărirea unității de credință a credincioșilor din întreaga țară.

CETEA. Duminică, 22 septembrie 1985, P. S. Episcop Vasile a poposit în mijlocul bunilor credincioși din parohia Cetea, prot. Oradea, cu care prilej a săvîrșit slujba de binecuvîntare a bisericii de aici, care în ultimii ani, prin jertfelnicia credincioșilor și prin strădania harnicului preot Cornel Dejeu, a fost împodobită cu o frumoasă pictură.

La Sf. Liturghie, răspunsurile au fost date în comun de mulțimea credincioșilor, iar predica zilei a fost ținută de păr. consilier eparhial Ioan Negroiu. Preotului paroh, Cornel Dejeu, i s-a acordat rangul de *sachelar* pentru dragostea cu care-și păstorește credincioșii.

După încheierea Sf. Liturghii, păr. prot. Aurel Pușcaș și preotul paroh au ținut îndătinatele cuvîntări la astfel de fericite prilejuri. Apoi s-a dat citire scrisorii arhierești de apreciere.

În cuvîntul de învățătură, ierarhul a scos în evidență dorința veche a credincioșilor de aici de a-și înfrumuseța biserica cu pictură și s-a bucurat că actualul lor păstor sufletesc, plin de zel, s-a identificat cu această nobilă dorință, ocupîndu-se îndeaproape de această problemă și reușind să o ducă la bun sfîrșit, drept pentru care i-a felicitat pe credincioși, ca și pe harnicul lor preot. În încheiere, i-a îndemnat să fie mai departe fii buni ai Bisericii strămoșești și ai Patriei iubite, muncind cu rîvnă la strîngerea grabnică a recoltei.

În după-amiaza aceleiași Duminici, ierarhul a vizitat biserica de lemn din filia Valea de Criș (a parohiei Cornițel), monument istoric, la care ține foarte mult ca să fie cît mai grabnic restaurată.

PETID. În dimineața unei frumoase zile de Duminică (6 octombrie 1985), P. S. Episcop Vasile a fost întîmpinat de bunii credincioși ai parohiei Petid,

prot. Beiuș, cu care prilej le-a binecuvîntat biserica (zidită între 1939—1941 și sfințită la 17 decembrie 1944 de episcopul dr. Nicolae Popoviciu al Oradiei), în urma lucrărilor de reparații exterioare din ultimii ani. De asemenea a fost sfințită și noua cruce cu răstignirea din curtea bisericii.

La Sf. Liturghie a predicat păr. secretar eparhial Liviu Ungur, iar preotul paroh Florian Popa a fost distins cu rangul de *sachelar*.

Îndată după apolisul Sf. Liturghii, păr. prot. Teodor Cios și preotul paroh au rostit cuvîntări ocazionale cerute de o astfel de împrejurare, urînd bun venit ierarhului și făcîndu-se cuvenitul raport de activitate în parohie. După aceea, s-a dat citire scrisorii arhierești de apreciere.

Apoi P. S. Sa a ținut un ziditor cuvînt de învățătură, în cadrul căruia a arătat că — după ce în 1973, biserica a fost împodobită cu o frumoasă pictură, care se păstrează și acum foarte bine — în ultimii ani a fost renovată și în exterior, foarte reușit, pentru care le aduce tuturor cuvinte de apreciere și felicitare, inclusiv păstorului lor sufletesc, pe care l-a distins pentru activitatea sa pastorală rodnică. De asemenea, i-a felicitat și pentru gospodăriile lor frumoase și pentru modul cum este îngrijit satul în care-și duc viața de toate zilele. Exprimîndu-și bucuria de mulțimea roadelor pămîntului pe care-l muncesc cu multă rîvnă, i-a îndemnat să se îngrijească și de ogorul sufletesc, pentru ca să aducă roade tot atît de bogate în vederea mîntuirii lor.

TINCA. În după-amiaza aceleiași Duminici, ierarhul a săvîrșit slujba vecerniei în frumoasa biserică, ca o catedrală, din fruntașa parohie Tinca, prot. Oradea, cu care prilej a binecuvîntat și trei clopote noi, donate de cîteva familii jertfelnice, pe seama bisericii de lemn, monument istoric, din imediata apropiere a bisericii de zid. Cu această ocazie, părintele paroh Mihai Iancu — pentru îndelungată și rodnică activitate pastorală și obștească — a fost distins cu rangul de *iconom-stavrofor*, întru care a și fost hirotesit.

După cuvîntările ocazionale ale păr. prot. Aurel Pușcaș și preotului paroh, s-a dat citire scrisorii arhierești de mulțumire și felicitare, adresată celor ce au donat noile clopote pentru biserica de lemn. Apoi P. S. Sa — după ce a vorbit despre rostul clopotelor în cadrul cultului divin — a lăudat vrednicia credincioșilor și a preotului lor pentru dragostea cu care poartă de grijă celor două biserici, îndemnîndu-i să-și îndeplinească cu conștiinciozitate atît îndatoririle față de Biserică, cît și cele față de Patrie.

SĂTMĂREL. Duminică, 13 octombrie 1985, Arhipăstorul s-a aflat în mijlocul credincioșilor din parohia Sătmărel, prot. Satu Mare, unde a binecuvîntat lucrările de înnoire exterioară a bisericii.

Biserica, avînd hramul „Sf. Mare Mucenic Dimitrie", a fost zidită în 1911 și sfințită abia în 1973 de către P. S. Episcop Vasile al Oradiei, după ce fusese renovată în timpul harnicului preot Alexandru Tincu.

În ultimii ani, sub păstorirea vrednicului preot Flore Coteț, prin jertfelnicia credincioșilor, s-a retencuit în terasit, s-a revopsit acoperișul și s-a confecționat o ușă din stejar la intrarea în biserică.

După slujba de binecuvîntare, s-a oficiat Sf. Liturghie, în cadrul căreia a fost hirotonit întru preot diaconul Gavriș Gavril, licențiat în teologie, pe seama parohiei Vîrșolț, prot. Șimleu Silvaniei, iar preotul paroh Flore Coteț a fost hirotesit întru *iconom*. Predica zilei a ținut-o păr inspector eparhial Dorel Rus.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, păr. prot. Ioan Țolescu și preotul-paroh au rostit cuvîntări de bineventare P. S. Sale, după care s-a dat citire scrisorii arhierești de apreciere.

În cuvîntul de învățătură, chiriarhul și-a arătat bucuria de a fi prezent la sărbătoarea credincioșilor din această parohie, cînd se încununează truda lor de înnoire a măreței lor biserici, zidită de înaintașii lor în preajma primului război mondial, cînd bătea vînt de libertate și pentru poporul nostru din Transilvania, care a și venit la 1 Decembrie 1918. Apoi, tălmăcind pilda semănătorului, a arătat că era timpul adunării recoltelor de pe ogoare, dar și al roadelor din ogorul sufletesc al credincioșilor noștri, în special aci, a credincioșilor din parohia Sătmărel, al căror rod era înfrumusețarea bisericii lor, ceea ce nu era altceva decît o exteriorizare a credinței lor lăuntrice. Felicitîndu-i pe credincioși și pe

preot pentru jertfelnicie şi strădanie, i-a îndemnat să fie mereu oameni ai păcii, harnici pe ogoare şi la orice loc de muncă şi totodată devotaţi fii ai Bisericii şi Patriei.

BOIAN. Sîmbătă, 26 octombrie 1985, de sărbătoarea Sf. Mare Mucenic Dimitrie, ierarhul a poposit în mijlocul bunilor credincioşi din filia Boian (a parohiei Pria), prot. Şimleu Silvaniei, săvîrşind binecuvîntarea bisericii de aici (zidită între 1938—1941), în urma lucrărilor de înnoire din ultimii ani, prin strădania preotului Nicolae Chiş şi mai ales prin jertfelnicia puţinilor credincioşi, dar tari în credinţa lor în Dumnezeu şi în iubirea faţă de Biserica strămoşească.

În cadrul Sf. Liturghii ce s-a săvîrşit după slujba de binecuvîntare, predica a fost rostită de păr. consilier eparhial Nicolae Mara, iar preotul paroh a fost distins cu rangul de *sachelar*.

După otpustul Sf. Liturghii, păr. prot. Victor Tăut şi preotul paroh au rostit cuvîntări de bun sosit P. S. Sale, după care a fost citită scrisoarea arhierească de apreciere.

În cuvîntul de învăţătură, chiriarhul a lăudat virtuţile creştineşti şi patriotice ale bunilor credincioşi din această filie, puţini la număr, dar tari în credinţa lor în Dumnezeu, iubitori de legea şi Biserica strămoşească, manifestate azi prin trainicele renovări făcute la biserica lor, care să fie în continuare un far luminos de credinţă, de propovăduire a învăţăturii Domnului Hristos şi de iubire de glia strămoşească şi de participare activă la construirea noii vieţi, tot mai rodnice, din Patria noastră, şi mai ales să se propovăduiască pacea între oameni şi popoare. Felicitîndu-i pe credincioşi şi pe preot pentru tot ce au înfăptuit, i-a îndemnat să meargă în continuare pe drumul de pînă azi.

BOZNA. Duminică, 27 octombrie 1985, ierarhul s-a aflat în mijlocul bunilor credincioşi din altă filie, Bozna (a parohiei Păuşa), din protopopiatul Zalău, unde a săvîrşit slujba de sfinţire a bisericii de aici, înălţată în anul 1931.

După lucrările de înnoire exterioară şi interioară din ultimii ani, a fost împodobită acum şi cu o frumoasă pictură în frescă, realizată de pictorul Viorel Nimigeanu, din contribuţia benevolă a bunilor credincioşi şi prin strădania harnicului preot-paroh Petre Blidar, care a fost îndeaproape ajutat de membrii consiliului şi comitetului parohial.

După slujba de sfinţire a bisericii, s-a continuat cu Sf. Liturghie, răspunsurile fiind date de mulţimea credincioşilor participanţi.

Predica zilei a fost ţinută de păr. consilier eparhial Nicolae Mara. Preotul paroh Petru Blidar a fost distins cu rangul de *iconom*. Apoi s-a dat citire scrisorii arhiereşti de apreciere.

„Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul să ne bucurăm şi să ne veselim într-însa", au fost cuvintele cu care P. S. Sa şi-a început cuvîntul de învăţătură, spunînd că într-adevăr credincioşii acestei filii, după jertfirile făcute întru înfrumuseţarea bisericii lor, la îndemnul harnicului lor păstor sufletesc, pot să se bucure azi de încununarea trudei lor, prin sfinţirea sfîntului lor locaş de închinăciune. „Azi, a spus vorbitorul, toate sînt pline de lumină, şi cele cereşti, şi cele pămînteşti, pentru că s-a revărsat asupra sfîntului locaş harul Sf. Duh, în care să se aducă în continuare jertfa cea nesîngeroasă şi să se propovăduiască dreapta credinţă şi iubirea de neam şi Patrie". „Dar azi, a continuat P. S. Sa, s-au sfinţit nu numai zidurile bisericii, ci şi sufletele şi inimile bunilor credincioşi, care au dat dovadă că-şi iubesc şi credinţa, manifestată prin fapte, ca aceea a înfrumuseţării bisericii lor, dar şi Patria, manifestată prin împlinirea îndatoririlor cetăţeneşti". Felicitîndu-i pentru toate acestea, i-a îndrumat să dea mai departe ascultare şi împlinire învăţăturii Domnului Hristos.

RACŞA. Tot Duminică, 27 octombrie 1985, s-a făcut binecuvîntarea unui clopot nou pentru biserica din parohia Racşa, prot. Satu Mare, slujbă săvîrşită de către păr. vicar eparhial Augustin Lucian, ca delegat chiriarhal, care — în predica rostită — a transmis credincioşilor arhiereşti binecuvîntări din partea P. S. Sale, precum şi felicitări pentru înzestrarea bisericii cu un clopot nou, care să-i cheme pe credincioşi la sfintele slujbe şi să le aducă aminte de Dumnezeu, cînd îi aud glasul, oriunde s-ar afla.

II. *Vizitaţii canonice*

SATU MARE. Luni, 14 octombrie 1985, de sărbătoarea Cuvioasei Paraschiva, ierarhul s-a rugat cu credincioşii din Satu Mare în biserica „Sf. Arh. Mihail şi Gavril". La Sf. Liturghie, ierarhul a fost înconjurat de un sobor clerical compus din toţi preoţii din Satu Mare, în frunte cu păr. protopop Ioan Ţolescu, la care s-au adăugat diaconii Dr. Teodor Savu şi Liviu Inţe. Răspunsurile au fost date de corul parohial, iar predica zilei a fost ţinută de păr. inspector eparhial Dorel Rus.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, după cuvîntul de bineventare al păr. paroh Viorel Lostun, adresat P. S. Sale, ierarhul a ţinut un bogat şi ziditor cuvînt de învăţătură, exprimîndu-şi satisfacţia că, datorită rîvnei pastorale a harnicilor preoţi, viaţa religioasă a credincioşilor din oraşul Satu Mare înregistrează mereu paşi înainte.

ORADEA-VII. Duminică, 20 octombrie 1985, după ce înainte de masă a săvîrşit Sf. Liturghie şi a ţinut cuvînt de învăţătură în Catedrala episcopală din Oradea, P. S. Episcop Vasile a săvîrşit după-masă slujba vecerniei în frumoasa biserică din cartierul C. F. R., cu un sobor de preoţi şi diaconi, în prezenţa unui impresionant număr de credincioşi. Răspunsurile au fost date de corul catedralei episcopale, care — la sfîrşitul slujbei — a cîntat şi cîteva bucăţi de concert religios, ascultate cu multă atenţie de participanţi.

Cu acest prilej s-a făcut şi binecuvîntarea unei foarte frumoase troiţe, sculptată în lemn de stejar, aşezată în curtea bisericii.

În cuvîntul de învăţătură, chiriarhul şi-a arătat satisfacţia că ori de cîte ori vine la această biserică totdeauna găseşte ceva nou, fie pe tărîm duhovnicesc, fie pe cel gospodăresc. Îi felicită pentru frumoasa troiţă, o nouă podoabă a acestei impunătoare biserici, urîndu-le noi împliniri duhovniceşti şi gospodăreşti. În încheiere, păr. paroh Gheorghe Nemeş a exprimat respectuoase mulţumiri Prea Sfinţiei Sale pentru purtarea de grijă ce o arată bisericii şi credincioşilor din cartierul C. F. R.

Diacon Dr. *Teodor Savu*

III. *Conferinţe preoţeşti*

Între 23—27 septembrie 1985 s-au desfăşurat la sediile protopopeşti lucrările conferinţelor pastoral-misionare cu preoţimea din protopopiatele respective dezbătînd tema: „*Momente importanţe din viaţa Bisericii Ortodoxe Române*" (cu prilejul aniversării centenarului autocefaliei şi a 60 de ani de Patriarhie).

Accentuînd importanţa temei conferinţelor, Prea Sfinţia Sa Dr. Vasile Coman a participat la protopopiatele Oradea, Beiuş, Marghita, Zalău şi Şimleu. De la Centrul eparhial au fost delegaţi: P. C. Prot. Nicolae Mara, consilier adm.-bis., la prot. Oradea, P. C. Pr. Liviu Ungur, secretar eparhial, la prot. Beiuş, P. C. Prot. Ioan Negroiu, consilier economic, la prot. Satu Mare şi Carei şi P. C. Prot. Augustin Lucian, vicar eparhial, la prot. Zalău, Şimleu şi Marghita.

În deschiderea lucrărilor, P. S. Episcop Vasile a făcut o amplă prezentare asupra celei de-a III-a Adunări a Cultelor din România pentru dezarmare şi pace, ce a avut loc la Bucureşti între 16—18 sept. 1985. Acolo unde P. S. Sa nu a fost prezent, relatarea a fost făcută de delegaţii eparhiali.

A urmat citirea referatelor, susţinute de următorii preoţi: Dumitru Megheşan la protopopiatul Oradea, Ioan Rus la prot. Beiuş, Cornel Negreanu la prot. Marghita, Gheorghe Dragomir la prot. Satu Mare, Ioan Buzura la prot. Carei, Ştefan Vădeanu la prot. Zalău şi Gheorghe Breazdău la prot. Şimleu.

Pe marginea referatelor au luat cuvîntul un număr de 43 de preoţi: 8 la Oradea, 6 la Beiuş, 5 la Marghita, 7 la Satu Mare, 6 la Carei, 6 la Zalău şi 5 la Şimleu. Vorbitorii au arătat că autocefalia este o realitate a vieţii bisericeşti ce datează chiar din timpul Sf. Apostoli, dezvoltîndu-se şi conturîndu-se în forme noi în epoca în care s-a desăvîrşit organizarea teritorială şi ierarhică a Bisericii.

Acţiunile întreprinse pentru obţinerea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române au luat un caracter mai organizat odată cu mişcarea pentru Unirea Principatelor. Dobîndirea independenţei de stat a României a adus cu sine şi obţinerea autocefaliei Bisericii noastre, constituită sub o autoritate sinodală centrală, recunoscută la 25 aprilie 1885.

Al doilea moment aniversar evocat este legat de anul 1925, cînd mitropolitul primat al României a fost ridicat la rangul de Patriarh, odată cu înălţarea Bisericii ca Patriarhie. Desigur, acest act important a fost un rezultat al Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918.

S-a evidenţiat totodată sărbătorirea în acest an a Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, cu prilejul împlinirii vîrstei de 75 de ani.

Exprimîndu-şi satisfacţia pentru reuşita conferinţelor, chiriarhul, ca şi delegaţii eparhiali au arătat că istoria Bisericii noastre a fost dintotdeauna legată de istoria poporului român. Prin dobîndirea autocefaliei şi apoi prin ridicarea la rangul de Patriarhie, Biserica Ortodoxă Română s-a întărit, a putut să-şi împlinească şi mai fructuos slujirea ei faţă de credincioşi şi faţă de patria străbună.

Preoţimea a fost îndrumată ca Duminică, 29 septembrie, să oficieze în biserică un Te-Deum şi să vorbească credincioşilor despre cele două însemnate evenimente din istoria Bisericii noastre.

Între 15—17 octombrie 1985 s-au desfăşurat lucrările conferinţelor administrative ale clerului din Eparhia Oradiei, avînd ca temă: *„Îndatorirea preotului privind chivernisirea bunurilor parohiei"*.

P. S. Episcop Vasile, fiind reţinut de probleme superioare bisericeşti, n-a putut lua parte la aceste conferinţe.

Ca delegaţi ai Centrului eparhial au participat: P. C. Prot. Augustin Lucian, vicar eparhial, la protopopiatele Oradea şi Beiuş, P. C. Pr. Liviu Ungur, secretar eparhial, la prot. Marghia, P. C. Prot. Nicolae Mara, consilier adm. bis., la prot. Satu Mare şi Carei şi P. C. Pr. Dorel Rus, inspector eparhial, la prot. Zalău şi Şimleu.

Referatele au fost susţinute de următorii preoţi: Alexandru Brînduş la prot. Oradea, Simion Luncan la prot. Beiuş, Gheorghe Bubui la prot. Marghita, Vasile Popa la prot. Satu Mare, Mircea Oneţ la prot. Carei, Viorel Pop la prot. Zalău şi Viorel Iancău la prot. Şimleu. Pe marginea referatelor au luat cuvîntul 53 de preoţi.

Chivernisirea bunurilor parohiale, au evidenţiat vorbitorii, constituie pentru preoţi în primul rînd o obligaţie morală, deoarece credincioşii din parohie văd în el pe reprezentantul lui Hristos Domnul, dar în acelaşi timp este şi o obligaţie patriotică, un act cetăţenesc.

Este foarte important ca această lucrare s-o înfăptuiască preotul în strînsă colaborare cu Consiliul şi Comitetul parohial, cu cîntăreţul şi cu toţi credincioşii, acest lucru constituind garanţia sigură a împlinirii ei cu bogate roade, concretizate în realizări administrativ-gospodăreşti de valoare deosebită.

Delegaţii eparhiali au desprins cîteva concluzii din cele prezentate şi arătînd unele abateri de la disciplina administrativ-financiară, care s-au manifestat la unii preoţi în ultima vreme, au îndemnat la munca plină de rîvnă şi simţ de răspundere, atît în faţa oamenilor, cît şi în faţa lui Dumnezeu, în deplină concordanţă cu legămîntul pe care l-au depus la hirotonie.

IV. *Cursuri de îndrumare pastoral-misionară*

Între 7—12 octombrie 1985 s-au ţinut la Centrul eparhial cursuri de îndrumare pastorală şi misionară de scurtă durată cu o nouă serie de 30 de preoţi, din protopopiatele Oradea şi Beiuş.

Cursurile s-au desfăşurat sub directa supraveghere a P. S. Episcop Vasile. În predarea cursurilor, ponderea de seamă, pe lîngă chiriarh, a avut-o P. C. Pr. Prof. dr. Dumitru Abrudan, prorectorul Institutului Teologic Universitar Sibiu, care, răspunzînd invitaţiei P. S. Sale, a ţinut cu multă competenţă prelegeri cu o tematică direct legată de desfăşurarea cu şi mai bogate roade duhovniceşti a misiunii preoţeşti.

Şi de data aceasta cursurile şi-au dovedit necesitatea şi utilitatea în orientarea preoţimii noastre în activitatea ei pastorală şi obştească.

V. *Consfătuiri de lucru*

La data de 9 noiembrie 1985 a avut loc la Centrul eparhial, sub președinția P. S. Episcop Vasile, ședința plenară a Consiliului Eparhial.

În cuvîntul de deschidere, Prea Sfinția Sa, făcînd cîteva aprecieri generale asupra activității preoțimii din Eparhia Oradiei în anul ce se apropie de sfîrșit, reliefează importanța deosebită a împletirii teologiei cuvîntului cu latura harismatică în cadrul împlinirii misiunii Bisericii. Chiriarhul evocă principalele evenimente bisericești aniversare din acest an: împlinirea a 100 de ani de la dobîndirea autocefaliei B. O. R., 60 de ani de la ridicarea la rang de Patriarhie, aniversarea împlinirii a 75 de ani a Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin. Referindu-se la cea de-a III-a Adunare a Cultelor din țara noastră pentru dezarmare și pace care s-a ținut la București între 16—18 septembrie a. c., P. S. Sa accentuează rolul Bisericii noastre în împlinirea vocației de pace a poporului nostru.

În continuare sînt prezentate rapoartele secțiilor Centrului eparhial asupra activității desfășurate în anul 1985: secția culturală (P. C. Prot. Augustin Lucian, vicar eparhial și P. C. Pr. Dorel Rus, inspector eparhial), secția administrativ-bisericească (P. C. Prot. Nicolae Mara, consilier adm.-bis.) și secția economică (P. C. Prot. Ioan Negroiu, consilier economic), după care contabilul-șef, Traian Miclea, dă citire planului financiar al Centrului eparhial pe anul 1986.

Consiliul Eparhial aprobă rapoartele ce s-au susținut și care vor fi prezentate Adunării Eparhiale, în vederea dezbaterii și aprobării lor.

În încheiere a luat cuvîntul P. S. Episcop Vasile, subliniind rostul și rolul Bisericii astăzi, ca și faptul că preotul vremurilor noastre trebuie să fie preotul integralist, cu activitate și competență sporită, în context deplin cu epoca dinamică pe care o trăim.

Pr. *Dorel Rus*
Inspector eparhial

Din viața patriei

I. ACȚIUNI ȘI INIȚIATIVE ALE ROMÂNIEI PENTRU REZOLVAREA MARILOR PROBLEME ALE CONTEMPORANEITĂȚII

— *România la Organizația Națiunilor Unite:* În cadrul sesiunilor Adunării Generale O. N. U. din intervalul ultimilor cinci ani, România a fost autoare a 32 rezoluții. Totodată, România a fost coautoare alături de alte state, la peste 200 de alte rezoluții. Din inițiativele prezentate de țara noastră amintim: pozițiile și propunerile României cu privire la problemele dezarmării; declarația privind reglementarea pașnică a conflictelor; documentul de lucru în legătură cu crearea în cadrul O. N. U. a unei Comisii permanente pentru bunele oficii, mediere și conciliere; rezoluția privind înghețarea și reducerea bugetelor militare și realocarea resurselor astfel economisite pentru nevoile fiecărei țări, cu prioritate a celor în curs de dezvoltare; inițiativa privind Dezvoltarea și întărirea bunei vecinătăți între state; inițiativa referitoare la pregătirea și marcarea în 1985 a „Anului Internațional al Tineretului" sub deviza „Participare, Dezvoltare, Pace"; rezoluția privind înfăptuirea „Dreptului la educație și eradicarea analfabetismului"; crearea în cadrul O. N. U. a unui organism special pentru apărarea spațiului cosmic.

— *Balcanii — o zonă a păcii și a colaborării.* România a participat activ la o serie de reuniuni pe plan guvernamental. Printre aceste reuniuni se numără: Reuniunea de experți de la Ankara (1979), consacrată colaborării în domeniile comunicațiilor și a telecomunicațiilor; Reuniunea de experții de la Sofia (1981), în sectorul transporturilor; Reuniunea de experți de la București (1982), în domeniul energiei și a materiilor prime energetice; Reuniunea de experți de la Belgrad (iunie 1984), privind cooperarea industrială; Conferința țărilor balcanice la nivel de experți, desfășurată la Atena, în două faze, la începutul anului 1984, care a examinat problemele privind dezvoltarea colaborării balcanice multilaterale în domeniile politic, tehnico-științific și al securității; Conferințele anuale ale organelor de turism din țările balcanice.

— *Propuneri ale României privind dezvoltarea largă a relațiilor economice și a cooperării, făurirea unei noi ordini economice internaționale:* dezvoltarea liberă a relațiilor comerciale internaționale, relansarea activității economice și instaurarea de raporturi economice echitabile, reciproc avantajoase; înlăturarea oricăror discriminări și condiționări politice sau de altă natură; aplicarea consecventă și pe lungă durată a clauzei națiunii celei mai favorizate; soluționarea problemei materiilor prime și negocierii globale în domeniile energiei, comerțului și al politicii monetare, financiare, reducerea și stabilirea dobînzilor la niveluri rezonabile.

— *În concepția României relațiile dintre statele lumii trebuie să se bazeze pe:* dreptul fiecărui stat la existență liberă, la independență și suveranitate națională, la pace, progres și securitate; dreptul fiecărui popor de a-și decide singur soarta, de a se dezvolta corespunzător voinței și intereselor proprii, fără nici un amestec din afară; dreptul fiecărui popor de a-și exercita suveranitatea deplină asupra bogățiilor sale naturale; respectarea inviolabilității frontierelor și a integrității teritoriale a fiecărui stat; obligația statelor de a se abține, în relațiile lor internaționale, de la folosirea forței sau amenințarea cu forța, precum și de la orice fel de constrîngere de ordin militar, politic, economic sau de altă natură; obligația tuturor statelor de a-și reglementa diferendele, numai prin mijloace pașnice; dreptul fiecărui stat de a se apăra cu toate mijloacele împotriva oricărui atentat la adresa independenței și suveranității sale naționale; dreptul fiecărui stat de a

avea deplin acces la cuceririle ştiinţei şi tehnicii contemporane; obligaţia statelor de a-şi îndeplini cu bună credinţă angajamentele asumate în conformitate cu dreptul internaţional.

— *Pentru salvgardarea păcii, România propune:* stoparea producţiei de arme nucleare şi trecerea la reducerea treptată a stocurilor existente, pînă la lichidarea lor totală; interzicerea tuturor experienţelor cu arma nucleară; oprirea amplasării noilor rachete americane cu rază medie de acţiune în Europa şi încetarea aplicării contramăsurilor nucleare sovietice; interzicerea producţiei şi perfecţionării armelor chimice şi distrugerea stocurilor de asemenea arme, interzicerea armelor radiologice; crearea de zone denuclearizate în Balcani, în Europa de Nord şi în alte zone ale continentului; desfiinţarea bazelor militare ale blocurilor, intensificarea eforturilor pentru desfiinţarea concomitentă a acestora; oprirea militarizării spaţiului cosmic, reglementarea generală a folosirii Cosmosului de către toate ţările în scopuri paşnice.

— *Propuneri româneşti pentru edificarea securităţii europene:* adoptarea unor documente concrete pentru creşterea încrederii şi dezarmare în Europa, ca parte integrantă a procesului de edificare a securităţii europene; încheierea unui tratat general european de nerecurgere la forţă; notificarea prealabilă a manevrelor militare, a mişcărilor de trupe şi a armamentelor; restrîngerea unor activităţi militare de natură să afecteze şi securitatea altor state; stabilirea unui sistem de informare, comunicare şi consultare între statele europene.

— *Propuneri ale României pentru despovărarea omenirii:* anularea datoriei pentru ţările cu un venit naţional pînă la 500—600 dolari pe locuitor; reducerea substanţială a datoriilor ţărilor cu un venit naţional pînă la 1000—1200 dolari pe locuitor şi o reducere generală de 30—40 la sută a datoriilor pentru toate ţările în curs de dezvoltare; reeşalonarea generală a datoriilor ţărilor în curs de dezvoltare pe o perioadă mai lungă, cu o dobîndă redusă sau fără dobîndă; stabilirea unor limite maxime ale dobînzilor de 7—8 la sută pentru creditele vechi şi de 5 la sută pentru cele noi; convenirea unui plafon pentru plăţile anuale în contul datoriei externe care să nu fie mai mare de 10—15 la sută din încasările anuale obţinute din exporturile statelor debitoare; reorganizarea pe baze noi, echitabile, a sistemului monetar internaţional.

II. REALIZĂRI ALE CREAŢIEI ŞTIINŢIFICE ŞI TEHNICE ROMÂNEŞTI

— Pentru realizarea noilor produse ale sectorului construcţiilor de maşini, specialiştii în automatizări şi mijloace electronice de calcul au conceput un sistem de proiectare asistat de calculator pentru executarea de desene, arhivare automată, post-procesurare pentru maşinile-unelte cu comandă numerică. Produsul, construit de Întreprinderea de Calculatoare Electronice din Bucureşti, este o noutate pe plan internaţional.

— La I. C. M. Reşiţa s-a construit motorul Diesel de concepţie românească de 1640 CP, în patru timpi cu simplu efect, avînd o turaţie maximă la suprasarcină de 1000 rotaţii pe minut.

— La Întreprinderea Mecanică Mîrşa a fost realizat un buldozer gigant pe şenile, denumit „DM 550". Caracteristicile noii maşini, necesare marilor şantiere, sînt deosebite, întrunind parametri competitivi pe plan mondial: greutate de exploatare 80.000 kg, forţă de împingere maximă 115.000 daN, adîncimea de săpare a lamei 600 mm iar a sacrificatorului de 900 mm. Puterea motorului este de 610 CP.

— Producţia de aparataj şi instrumentar medical românească se află la nivelul celor mai bune realizări de pe piaţa mondială. Recent specialiştii Institutului Central de Fizică au conceput un bisturiu electronic cu laser tip BILAS 10 cu bioxid de carbon.

— Combinatul de Utilaj Greu din Cluj-Napoca a construit un tip foarte modern de presă mecanică de devaburat „10 MN". Maşina se utilizează la efectuarea operaţiilor de devaburare exterioară şi interioară, precum şi la calibrare. Ea are o greutate netă de 108 tone şi o forţă nominală de presare de 10 MN. Cursa berbecului este de 310 mm.

— Întreprinderea 1 Mai din Ploieşti renumită pentru produsele sale competitive a fabricat recent o nouă maşină de uz minier. Este vorba de instalaţia

pentru forat găuri orizontale „FGO 36". Diametrul tunelului creat cu ajutorul acestei maşini este de 3,6 metri. Maşina dotată cu un sistem laser de orientare înaintează cu o viteză de un metru pe oră în rocile tari. Ea dispune de o sapă modernă cu role-disc.

— Întreprinderea UNIO Satu Mare a realizat după proiecte româneşti o modernă locomotivă de mină, marca LTA 4 N, care prezentată la diferite expoziţii şi tîrguri internaţionale s-a bucurat de aprecierile specialiştilor. Maşina dispune de o putere instalată de 2×5 KW, are o forţă de tractare de 13 KW şi o viteză de 7,4 km pe oră. Maşina este acţionată cu acumulatori electrici, fiind tiristorizată.

— Calculatorul Felix HC-85 întruneşte caracteristici tehnice superioare, fiind dotat cu două tipuri de memorie. El are ca piese auxiliare un casetofon audio şi un televizor color. Calculatorul respectiv poate fi utilizat ca aparat personal în scopuri educative şi de divertisment. De asemenea, poate fi integrat procesului de învăţămînt de toate gradele.

— O nouă realizare a Întreprinderii Mecanice Mîrşa: autobasculanta gigant de 110 tone. Totul, de la ventil pînă la complexul sistem de acţionare diesel-electric, este conceput şi fabricat în România.

— Industria noastră a produs pînă în prezent 30 tipuri de tractoare în peste 300 variante cu puteri începînd de la 26 CP pînă la 300 CP, atît pentru folosinţe agricole cît şi industriale. Aflaţi într-o strînsă competiţie pe piaţa internaţională — tractoarele româneşti sînt exportate în peste 80 de ţări de pe toate continentele — constructorii români de tractoare răspund confruntării continue, construind permanent noi tipuri, noi variante constructive, cu performanţe mereu mai înalte. La ediţia din acest an a T. I. B., ei se remarcă cu o performanţă inedită: prezentarea unei întregi „familii" ce cuprinde 15 noi tipuri de tractoare, cu puteri de la 26 la 100 cai putere, cum sînt U-302, U-342, U-452, U-532 DT, U-552, U-642 DT, ş. a., echipate cu roţi sau şenile, cu dublă sau simplă tracţiune. Ele sînt destinate unei diversităţi largi de lucrări agricole, inclusiv pentru cele pe pante abrupte. Aceste tipuri prezintă o serie de noutăţi tehnice inedite, remarcîndu-se totodată printr-un consum de combustibil cu aproape 10 la sută mai scăzut şi printr-un design modern.

— „Atlas", o nouă platformă de foraj marin, a ajuns în larg. După „Gloria", „Orizont", „Prometeu", şi „Fortuna", „Atlas" este a cincea platformă de foraj marin construită de industria română de specialitate. Astfel România se numără printre puţinele ţări din lume care construiesc cu forţe proprii platforme de foraj marin. Uriaşa platformă a fost construită la Şantierul Naval din Galaţi în colaborare cu numeroase unităţi industriale şi institute de cercetări şi proiectări din ţară.

— Premieră industrială la Întreprinderea de Construcţii Navale Constanţa: lansarea la apă a petroliului de 85.000 tdw „Prahova", primul dintr-o serie de acest tip, care urmează să se construiască aici după un proiect realizat de specialişti român. Noul tip de petrolier are o lungime de 228,6 metri, lăţimea de 43 metri şi înălţimea de 19 metri, fiind dotat cu un motor de 15.200 CP, din noua generaţie de motoare româneşti cu consum redus de combustibil, astfel încît toate caracteristicile tehnice şi de exploatare îl încadrează în cea mai înaltă grupă a navelor de acest tip.

— O modernă instalaţie robotizată, care prelucrează nipluri din grafit cu diametre de 400 şi 600 mm, a fost montată şi integrată în circuitul productiv la Întreprinderea de Produse Cărbunoase din Slatina.

— „Biofort" este denumirea unei noi unităţi industriale din Craiova care produce de pe acum aproape 100 de sortimente de biostimulatori cu valoare nutritivă mare, capabili să potenţeze nutreţurile concentrate.

— „SPV 4" este primul stivuitor automat cu vacum dintr-o serie de cinci tipuri de roboţi destinaţi mecanizării transportului interoperaţii din fabricile de mobilă, omologat de I. M. Roman.

— Un sistem pentru prelucrarea digitală a electrocardiogramelor prin intermediul calculatorului electronic a fost realizat experimental de către un colectiv de specialişti ai Institutului Politehnic din Cluj-Napoca.

— Maşina universală de sudat proiectată de către I. S. I. M. Timişoara. Această nouă maşină implică un procedeu neconvenţional de sudare şi anume frecarea; ea

conduce la realizarea unor suduri de calitate şi a unor importante economii de energie electrică, materiale şi manoperă. Maşina poate fi folosită la confecţionarea şi recondiţionarea sculelor aşchietoare, la eliminarea prelucrărilor mecanice a pieselor cu treceri mari de secţiune etc. Prin noul procedeu se asigură sudarea unor materiale foarte diferite ca structură, compoziţie chimică şi punct de topire, de exemplu aluminiu cu oţel sau oţeluri slab aliate cu oţeluri înalt aliate.

— La Centrul de cercetare şi proiectare „Gaz Metan" Mediaş au fost omologate o serie de noi produse, destinate automatizării instalaţiilor din domeniul distribuţiei şi utilizării gazului metan, avînd drept agent de comandă energia acestuia ca fluid de lucru, între care amintim: „Regulator de raport presiune diferenţială gaz/presiune diferenţială aer", „Regulator/limitator de debit", „Robinete cu scaun mobil şi obturator fix", „Releu de tip pneumatic", „Releu de presiune diferenţială cu semnal de ieşire pneumatic". Amintim şi omologarea a patru tipuri de arzătoare, corespunzătoare măsurilor utilizării raţionale şi cu înaltă eficienţă a resurselor de gaz metan: „Arzător multijet", „Arzător cu încălzire directă în curent de aer", „Arzător cu autorecuperator şi impuls", „Arzător pentru fluidele produse în timpul încercărilor de producţie pe platforma de foraj marin".

Însemnări, note, comentarii

INCURSIUNE ÎN ARTA BIZANTINĂ

La invitația Înalt Prea Sfințitului Părinte Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, D-l Prof. Dr. Vasile Drăguț a prezentat în zilele de 14, 15 și 16 noiembrie a. c., în aula Institutului Teologic Universitar Sibiu, trei conferințe — însoțite de proiecții de diapozitive color — despre *„Arta bizantină"*. Prin aceasta Prof. Vasile Drăguț a împlinit o dorință exprimată de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dr. Antonie al Ardealului în 18 ianuarie 1984, cînd a spus: „Domnul profesor să-și mai planifice și alte conferințe pe care studenții și profesorii vor fi bucuroși să le asculte." Cu acel prilej D-l Prof. Vasile Drăguț conferențiase, tot în aula Institutului nostru, despre: „Bisericile de lemn din țară", „Bisericile din Transilvania pînă în secolul al XV-lea" și „Pictura exterioară a bisericilor din Moldova". La conferințele D-lui Prof. Vasile Drăguț au participat Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală, conducerea Institutului, profesori, doctoranzi și studenți.

P. C. arhid. Prof. Dr. Constantin Voicu, rectorul Institutului Teologic Universitar Sibiu, a salutat revenirea D-lui Prof. Dr. Vasile Drăguț în mijlocul nostru și a făcut o succintă prezentare a bio-bibliografiei și activității conferențiarului. S-a născut la 9 ianuarie 1928 la Craiova. După studiile secundare urmează filozofia la București (1946—1949), apoi Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu" (1953—1957). În anul 1970 obține doctoratul în istoria artei. Funcționează ca profesor de istoria artei la Institutul de Arte Plastice „N. Grigorescu" — București. Este membru în diferite organisme internaționale pentru conservarea și restaurarea bunurilor culturale.

D-l Prof. Vasile Drăguț este cercetător și critic de artă, specialist în istoria artei românești și universale, domenii în care a alcătuit numeroase lucrări valoroase. Să reținem doar cîteva: Pictura murală în Transilvania (sec. XIV—XV); Pictura românească în imagini; Vechi monumente hunedorene; Stilurile Greciei antice ș. a.

Conferențiarul a vorbit în cele trei zile despre „Arta bizantină".

Lucrările fundamentale despre arta bizantină au fost scrise de reprezentanți ai culturii apusene (catolici și protestanți). Și din Răsărit și-au spus cuvîntul asupra artei bizantine unii savanți, dar aceștia s-au ocupat mai ales de arta decorativă, de pictură. Sinteze de ansamblu despre arta bizantină nu au fost scrise de exponenți ai Orientului ortodox. Astfel arta bizantină a fost prezentată discutabil și diferit. De pildă, în secolul al XVIII-lea Diderot, unul dintre cei mai de seamă iluminiști, considera că arta bizantină nu merită atenție, că reprezintă o „religiozitate primitivă", iar istoricul de artă austriac Riegl Alois (1858—1905) susținea că arta bizantină nu a fost o creație, ci o formă prelungită de epigonism a artei romane.

Arta bizantină în ansamblul ei reclamă însă o specială atenție de pe poziția teologului, a filozofului teolog. Arta bizantină pune cele mai subtile probleme în privința formei și conținutului. Specialiștii au constatat și demonstrat că *arta bizantină este o artă nouă, este o artă creștină, nu păgînă, ea este arta Orientului ortodox.*

Arta bizantină s-a format pe baza artei creștine vechi căreia i s-au adăugat elemente proprii Orientului elenistic (Egipt, Siria, Persia) preluînd și unele elemente din arta imperială romană, și pe toate acestea le-a prelucrat în virtutea gîndirii creștine. Din arta romană a fost preluată o excelentă arhitectură a con-

structiilor, din arta Orientului au fost împrumutate elementul cupolă și sensul fastuosului (ca element posibil de exprimare), iar elenismul a oferit artei bizantine un simț al proporției, al armoniei, al faptului că în spatele unei imagini se poate ascunde un simbol.

S-au manifestat mai multe școli naționale, elementul de credință fiind ortodoxia.

Pentru că cele 11 secole (330—1453), cînd a existat așa-zisul Imperiu bizantin, cronologic vorbind, sînt prea largi pentru a eticheta arta bizantină, se impune o periodizare.

a) *Perioada de formație sau constantiniană (330—527).* În această perioadă religia creștină nu dispune de o concepție proprie asupra imaginii, este o perioadă de tatonări. Tipul bazilical era cunoscut din antichitate. Bazilicile înainte de a fi locașuri creștine de cult au avut diferite utilizări: pentru comerț, pentru administrație. Sfîntul Ambrozie din Milan a fost cel dintîi care sesizase că „Signum crucis, templum est"; această idee s-a răspîndit dar și tipul bazilica s-a păstrat.

Din această perioadă au fost analizate și prezentate monumentele cele mai importante:

Cel dintîi și cel mai mare edificiu în formă de cruce a fost mormîntul Sf. Simeon;

Singura biserică construită în secolul IV, păstrată integral este Santa Maria Magiore din Roma (352—367). Tot în secolul IV s-au construit: Bazilica Sf. Ioan Evanghelistul din Damasc, Mausoleul lui Galeriu din Salonic, care a fost transformat în biserică.

Din secolul V au fost prezentate monumente ca: Mausoleul Gallei Placidia din Salonic, pentru prima dată forma de cruce cu brațe egale se corelează cu cupola.

San Geovanni din Ravenna a fost construită în anii 423—424. Tot aici s-a construit baptisteriul ortodocșilor în plan octogonal și Mausoleul regelui Teodoric, avînd cupola cu dimensiunea de 11 metri dintr-o singură piatră (monolită). Acest monument anunță că cupola intervine nu doar ca element de acoperire, ci element cu valoare simbolică.

Apar acum, în această perioadă, ansambluri de mozaicuri introducîndu-se, între forma artei romane și a artei creștine cenzura unei gîndiri simbolice.

b) *Epoca iustiniană (527—842).* Împăratul Iustinian din primii ani de domnie a început construcția a trei biserici: Sf. Sergiu și Bacus (527—536), Sf. Irina (532) și Sf. Sofia (532—537) din Constantinopol. Celebra catedrală cu numele Înțelepciunii impresionează pe oricine o vede. Împăratul Iustinian exclamase la inaugurare „O, Solomone, te-am învins!" Cupola cu diametrul de 32 metri pare că e atîrnată din cer. Sculptura construcției pare să dispară, cupola dispare în lumina care inundă Sfîntul locaș prin mulțimea ferestrelor care taie cupola; aici cupola devine un simbol al construcției. Acest minunat edificiu oferă ideea că, de fapt o biserică zidită este o transpunere pe pămînt a bisericii universale, „cerul se pogoară pe pămînt". Altarul și pereții bisericii sînt inundați de aur, argint, pietre prețioase și de decorații în mozaic.

În timpul domniei lui Iustinian s-au construit și celebrele biserici: San Apollinare in Classe și San Vitale din Ravenna.

c) *Arta bizantină în timpul dinastiei macedonenilor și comnenilor.*

Dinastia macedoneană (842—1057) este identică cu cea mai reprezentativă perioadă a artei bizantine.

Tipul ideal de biserică a fost definitivat în această perioadă ca fiind crucea greacă înscrisă. Astfel biserica este privită ca expresie clară și neechivocă „a armoniei divine pe pămînt" (Nicolae Cabasila). Bolta este expresia armoniei divine, iar cele patru colțuri unde se pictează cei patru Evangheliști fac legătura dintre lumea divină și cea umană. Naosul reprezintă Biserica luptătoare.

La începutul secolului X, arta bizantină atinge maxima înflorire. Occidentul intră în competiție cu Orientul abia după un secol și jumătate, luînd modele culturale de la Bizanț și nu invers. În această perioadă s-au mai construit biserici deosebit de frumoase: Sf. Sofia și Sf. Dumitru din Salonic, Sf. Apostoli din Atena ș. a. Cupolele acestor biserici sînt impunătoare. Acum piatra și cărămida sînt folosite și ca elemente ornamentale.

Mozaicurile sînt deosebit de frumoase şi dacă în perioada constantiniană şi iustiniană fondul mozaicurilor era albastru, în această perioadă fondul este de aur. Aceasta se explică prin aceea că imaginile divine să fie înscrise pe fondul ideal, al luminii necreate. Aceste mozaicuri dau dovadă de o mare sobrietate.

Dinastia comnenilor este o continuatoare în arta bizantină a dinastiei macedonene, dar nu cu egală strălucire.

Biserica mănăstirii Daphni la 9 km de Atena, construită în secolul XII este o capodoperă a artei bizantine. De asemenea, bisericile mănăstirilor athonite, asupra cărora s-a revărsat multă generozitate românească: Marea Lavră, Dochiarul ş. a., sînt capodopere inestimabile.

Arta bizantină a influenţat foarte mult dezvoltarea artei din Balcani, din Rusia şi chiar din Occident (ca de ex. pictura Renaşterii italiene timpurii). Ea a influenţat arhitectura şi artele decorative din Ţările Române din secolele XIV—XV; ar fi poate suficient să reţinem în acest sens Biserica Sf. Nicolae Domnesc de la Curtea de Argeş şi Epitaful de la Cozia.

*

Prea Cucernicul Arhid. Prof. Dr. Constantin Voicu, rectorul Institutului Teologic Universitar din Sibiu, a mulţumit Domnului Prof. Dr. Vasile Drăguţ, pentru munca depusă în aceste trei serii cînd a reuşit să deruleze în faţa celor prezenţi — în chip magistral — arta Bizanţului pentru delectarea noastră, pentru instruirea studenţilor noştri teologi. Aceste conferinţe au îmbinat armonios trei coordonate: munca, delectarea şi instruirea.

Conferinţele profesorului Vasile Drăguţ — însoţite cu zeci de diapozitive color, pentru o cît mai completă instruire — au produs tuturor celor prezenţi o deosebită satisfacţie, căci s-au simţit însoţiţi de un erudit cercetător într-o excepţională excursie de studii, străbătînd doar cu imaginaţia 11 secole de istorie bizantină şi admirînd cele mai valoroase capodopere ale artei bizantine răsfirate la sute de kilometri.

Prezentarea admirabilă, de o înaltă competenţă, a capodoperelor artei bizantine de către profesorul Vasile Drăguţ a constituit un neuitat prilej de înălţare spirituală fiind apreciată cu mult entuziasm şi căldură de către toţi cei prezenţi.

Pr. *Nicolae Dura*

Dr. Vasile Coman, Episcopul Oradiei, SLUJIND LUI DUMNEZEU, SLUJIM OAMENILOR. Culegere de cuvîntări și articole (Ediția a doua). Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei, Oradea, 1985, 717 p.

Cum ni se arată succint în *Cuvîntul înainte* și apoi cum, mai amănunțit și mai documentat, aflăm din cuprinsul voluminoasei lucrări la care ne referim (717 pagini), și al cărei ostenitor este P. S. Episcop Dr. Vasile Coman al Oradiei, ne întîmpină „o parte din cuvîntările și îndrumările rostite în diferite biserici", că lucrarea răspunde „necesității unor cicluri de predici, puse la îndemîna preoților, în care să se expună învățătura Bisericii noastre și să ferească pe credincioși de interpretările greșite ale Sfintei Scripturi". De asemenea, și că „ele — aceste predici — sînt o chemare de a rămîne sub bolta de har a Bisericii strămoșești și de a sluji cu dragoste și devotament Patria care se înalță zi de zi pe noi trepte de progres" (pag. 5, 6).

Materialul bogat, deosebit de bogat din lucrare, este sistematizat în cinci capitole mari. Întîiul capitol include *Scrisori pastorale la Învierea și Nașterea Domnului* (pag. 9—176). Nu este necesar, și nici nu ne putem referi în parte la fiecare din aceste *scrisori*. Dar este cazul să reținem că sensul fiecăreia este sintetizat într-o tematică. Astfel, ele nu ni se înfățișează doar asemenea unor îndemnuri creștinești, oricît de prețioase sînt acestea, adresate preoților și credincioșilor, și pe care cei dintîi le-am citit din amvon, ci în ele slujitorii sfintelor altare află tot atîtea prilejuri să se inspire în întocmirea cît mai fericită a unor cuvîntări, a unor predici bine orientate, desigur, și imprimîndu-le pecetea propriei lor personalități, și, în același timp, adaptîndu-le locului și împrejurărilor unde ei păstoresc.

Pe aceeași linie se înscriu și *Cuvîntările la Duminicile de peste an* (pag. 179—422), ca și acelea la *Sărbătorile de peste an* (pag. 425—524). Iar *Cuvîntările ocazionale* (pag. 527—600) sînt adevărate mostre pentru prezentarea învățăturii Bisericii noastre în variate împrejurări ce intervin atît de curent în viața creștinilor.

Un capitol oarecum aparte este rezumat în titlul sugestiv *Pîine pentru suflet* (pag. 603—712). Oarecum aparte, pentru că include articole publicate în timp în ziare și reviste bisericești (cu deosebire în „Telegraful Român" — Sibiu). Adică nu sînt cuvîntări, predici. Dar, indirect, oferă material ales pentru întocmirea diferitelor cuvîntări bisericești și îndemnuri creștinești. În același timp, ele cheamă preoțimea Bisericii noastre să creioneze și să trimită publicațiilor bisericești experiențe pozitive din cîmpul pastoral.

Prin cuprinsul ei bogat, lucrarea se recomandă pozitiv, de la sine, mai ales că pledează și în realizarea rostului ce-și propune dintru început.

Pr. prof. *D. Călugăr*

Grigorie Ploeșteanu, Vasile T. Suciu, Lazăr Lădariu: EPOPEEA DE PE MUREȘ, Tîrgu Mureș, 1985, 327 p.

Pentru a apăra pămîntul și ființa neamului nostru, poporul a dus lupte împreunate și a făcut mari sacrificii în decursul trecutului nostru.

În cartea de care ne ocupăm se încearcă reconstituirea luptelor eroice de pe Valea Mureșului, pentru eliberarea Ardealului, în anul 1944. În carte autorii lasă

să grăiască documentele şi memoriile participanţilor care au scăpat cu viaţă şi se află printre noi.

Lucrarea este alcătuită din 6 capitole: Bătălia de la Oarba de Mureş, Asalturi şi jertfe pentru Dealul Sîngeorgiu, Eliberarea Tîrgu Mureşului, Operaţiunile din zona Reghinului, Contribuţia populaţiei şi Eroii noştri, căzuţi pe teritoriul judeţului Mureş.

E vorba de exemple rare de bărbăţie, de curaj, de fapte şi de jertfe care rămîn încrestate în istoria zbuciumatului nostru popor. Alături de armata organizată participă o lume întreagă de luptători, contribuie populaţia civilă; unii au ajutat la căratul muniţiilor, alţii la ducerea hranei pentru ostaşi, la adunarea morţilor de pe dealuri, un copil intervine în diferite chipuri şi salvează un grănicer ş. a.

Ostaşii noştri au adus o contribuţie masivă la eliberarea Ardealului. Pierderile armatei române, în cele cîteva luni, s-au ridicat la zeci de mii de morţi, răniţi şi dispăruţi.

Efortul economic şi financiar a fost uriaş, de ordinul miliardelor. Dar şi mai impresionant a fost sacrificiul uman. Te emoţionează pomelnicul. În comuna Acăţari au căzut 190 de eroi (necunoscuţi), în Bălăuşeri 41 eroi cunoscuţi şi zece necunoscuţi, în Bogata de Mureş 31 eroi cunoscuţi şi 44 necunoscuţi, în Chiheru de Jos 23 eroi cunoscuţi şi 17 necunoscuţi, în Chiheru de Sus 32 eroi cunoscuţi şi 14 necunoscuţi, în Cristeşti 56 eroi cunoscuţi şi 99 necunoscuţi, în Cipău 25, în Cucerdea 62 eroi cunoscuţi şi 6 necunoscuţi, în Oarba de Mureş 465 eroi cunoscuţi şi mii de eroi necunoscuţi.

Alături de ostaşii romani, au căzut în toamna anului 1944, pentru eliberarea teritoriului Mureş, în Luduş 56 eroi necunoscuţi, în Iernut 49, Hodoşa 50, Tîrnăveni 96, Voevodeni 300, la Glăjărie 1236, în Tîrgu Mureş 9 cunoscuţi şi 91 necunoscuţi şi alţii.

Eroii noştri vor fi proslăviţi pentru sacrificiile pe care le-au adus.

Ei şi-au jertfit ceea ce aveau mai scump, viaţa, ca să trăim noi în tihnă, să ne manifestăm împotriva războiului şi să dobîndim convingerea că „fericiţi sînt făcătorii de pace".

N. Neaga

Vasile Cărăbiş, BADEA CÂRŢAN, Bucureşti, 1985, 111 p.

Badea Cârţan face parte din figurile cele mai originale ale poporului nostru, pe plan cultural şi naţional. Neobositul drumeţ în ţară şi peste hotare şi-a consacrat viaţa răspîndirii cărţii româneşti şi luptei pentru eliberarea naţională a românilor din Transilvania.

Această afirmaţie este justă nu numai pentru cartea de care ne ocupăm, care reflectă o realitate vie din trecutul nostru, ci şi pentru că este făcută de eruditul cercetător Vasile Cărăbiş, care întruneşte în volumul întitulat Badea Cârţan realităţi emoţionante.

Cartea este publicată în colecţia „Ştiinţa pentru toţi", sub egida Consiliului Naţional al Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste. Ea descrie viaţa lui Badea (Gheorghe) Cârţan, propagandist de cărţi româneşti. Materialul şi-l grupează, autorul, sub titlurile: Păstor de turme, Drumul la Bucureşti, Călătoria pe jos la Roma, Badea Cârţan în Franţa, Din nou în ţară, Badea Cârţan în Orient, Prin ţară în lung şi lat, A treia oară la Roma, Lupta cea grea, Epopeea cărţilor, Tot pe jos la împărat, Crîmpeie, Ultimul drum în ţară, Însemnătatea lui Badea Cârţan.

După cum se vede, autorul ilustrează diferite aspecte din viaţa şi activitatea lui Badea Cârţan, descrie copilăria celui trimis să-şi facă „ucenicia ciobănească, cu traista la umăr şi cu măciuca în mînă", a celui ce avea să se ridice, pentru a aduce prinosul efortului său de viaţă unirii românilor. Urmîndu-şi oile la păscut a avut răgazul necesar să citească şi să afle despre daci şi romani, despre originea noastră, despre luptele noastre pentru independenţa ţării şi pentru libertate. El arată cum a devenit purtătorul unei misiuni înalte, adunînd cărţi şi împărţindu-le gratuit, ca să afle tot românul care-i adevărul cu privire la drepturile noastre.

Înflăcărat de ideea „gloriei străbune", pleacă din comuna Oprea-Cîrţişoara (Făgăraş) la Bucureşti, pentru a cunoaşte monumentele capitalei şi pe oamenii mari ai epocii: V. A. Urechia, Gr. Tocilescu, Dr. C. Istrate, Nicolae Iorga şi pentru a-şi întări convingerea despre originea noastră latină. Ca să vadă apoi cu ochii proprii cine au fost moşii şi strămoşii noştri face 40 de zile de drum pe jos la Roma, unde caută Columna lui Traian, Forumul, Senatul, muzeele şi fiecare monument care constituie o mărturie istorică şi o confirmare a latinităţii noastre. În Roma face cunoştinţă cu personalităţi şi fruntaşi ai vieţii publice. Se întoarce apoi la Bucureşti cu desaga încărcată de cărţi şi înviorat sufleteşte.

De dorul de a vedea alte ţări de gintă latină vizitează Franţa, stînd 3 săptămîni în oraşul lumină. Caută mormîntul lui Napoleon, „împărat mare ca Traian şi Mihai Viteazul", cum zicea el, vizitează muzee, monumente şi se întoarce apoi în ţară, pentru a lua parte la serbările Astrei cu prilejul împlinirii a 1800 ani de la cucerirea Daciei, de către împăratul Traian.

La Arad participă la inaugurarea palatului Tribunei, apoi la serbările naţionale care se ţineau în fiecare an pe Cîmpia Libertăţii de la Blaj, unde auzind cuvîntul fruntaşilor ardeleni „pieptul lui se umplea de bucuria discursurilor şi a cîntecelor naţionale".

„Badea Cârţan în Orient" este un capitol interesant şi original. Se descrie drumul spre Ierusalim cu staţionările şi peripeţiile legate de acea întreprindere îndrăzneaţă. Dar a văzut Marea Moartă cu apa aceea „amară şi sărată ca ocna". A văzut apoi valurile biblicului rîu Iordan şi toate localităţile celebre legate de viaţa proorocilor şi de cea a Domnului Hristos.

După călătoria în Orient şi apoi în Germania, Badea Cârţan străbate din nou ţara în lung şi lat, de la Făgăraş la Bucureşti, de la Bucureşti la Iaşi, prin Muntenia, Oltenia şi apoi la Craiova, Tîrgu Jiu, Turnu Severin, unde pe lîngă cărţi împărtăşeşte convingerea în viitorul frumos şi luminos al Ţării Româneşti.

Merge din nou la Roma în anul 1897 şi pentru a treia oară în 1899, cînd ia parte la Congresul Orientaliştilor de acolo.

Viaţa lui Badea Cârţan nu a fost uşoară, mai ales că era legată de idealuri mari: dreptate şi libertate.

Capitolul „Lupta cea grea" (p. 57—66) descrie suferinţele îndurate, drumurile grele, condamnările, arestările şi confiscarea cărţilor depozitate ici şi colo, căci numărul lor era destul de mare, cel puţin 40.000 de exemplare şi 30.000 reviste, afirmă Vasile Cărăbiş. Numai de la unul dintre oamenii săi de încredere au ridicat jandarmii cu pene de cocoş patru care de cărţi.

Plin de informaţii documentare este capitolul: „Tot pe jos la împăratul" (p. 84—88), în care se descrie alergarea la împăratul din Viena, după dreptate, drum făcut cu multă osteneală şi cu nici un fel de izbîndă.

Capitolul „Crîmpeie" şi celălalt intitulat: „Ultimul drum în Ţară" conţin momente impresionante din viaţa zbuciumatului drumeţ.

Cînd Badea Cârţan îşi presimte sfîrşitul porneşte spre satul în care s-a născut, dar moare la Sinaia, „Cel mai frumos loc pe care l-am văzut eu", cum obişnuia să spună!

Pe mormîntul lui simplu şi modest cum era şi Badea Cîrţan scrie doar atît: „Aici doarme Badea Cîrţan visînd întregirea neamului său, 1911".

Badea Cârţan a fost într-adevăr un mare propagandist al cărţii româneşti în rîndurile ţărănimii, un renumit peregrin, dar şi un mare vizionar. El a împlinit un rol vrednic de apreciere într-o vreme grea, devenind un factor de comunitate culturală şi contribuind în mod efectiv la unitatea neamului.

Cartea este scrisă cu pasiunea unui istoric. Ea este bogată în detalii, documentată şi plină de interes pentru omul a cărui memorie trebuie cinstită, pentru problemele esenţiale din zbuciumatul nostru trecut.

Nicolae Neaga

Cărţi noi

NOI APARIŢII EDITORIALE

Teologie şi ecumenism — Literatură şi istorie — Cultură şi probleme ale lumii contemporane

Fericitul Augustin, *Scrieri alese*. Partea întîi: *Confessiones — Mărturisiri*. Traducere şi indici de Prof. Dr. Docent Nicolae Barbu, Introducere şi note de Preot Prof. Dr. Ioan Rămureanu, Colecţia „Părinţi şi scriitori bisericeşti" 64, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al B. O. R., Bucureşti, 1985, 321 p.

P. S. Dr. Vasile Coman, Episcopul Oradiei, *Slujind lui Dumnezeu, slujim oamenilor*. Culegere de cuvîntări şi articole. Ediţia a II-a, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei, Oradea, 1984, 717 p.

Preot Prof. Dr. Ioan G. Coman, *Patrologie*, vol. II, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al B. O. R., Bucureşti, 1985, 570 p.

Preot Prof. Dr. Ene Branişte, *Liturgica generală cu noţiuni de artă bisericească*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al B. O. R., Bucureşti, 1985, 548 p.

Preot asist. Liviu Streza, *Botezul în diferite rituri creştine*. Teză de doctorat în teologie, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al B. O. R., Bucureşti, 1985, 279 p.

Ierom. Ioanichie Bălan, *Convorbiri duhovniceşti*, Editura Episcopiei Romanului şi Huşilor, Bucureşti, 1984, 630 p.

*

Geo Bogza, *Cartea Oltului*, Editura Minerva, Bucureşti, 1985, 281 p.

Antonie Plămădeală, *Lazăr-Leon Asachi în cultura română*, Editura Arhiepiscopiei Ortodoxe Române Sibiu, Tiparul Tipografiei Eparhiale Sibiu, 1985, 524 p.

Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu, *Istoria literaturii române moderne*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1985, 345 p.

I. C. Hinţescu, *Proverbele românilor*, Ediţie îngrijită de Constantin Negreanu şi Ion Bratu, Editura Facla, Timişoara, 1985, 311 p.

Ioana Postelnicu, *Seva din adîncuri*, Editura Minerva, Bucureşti, 1985, 494 p.

Marin Voiculescu, *Eternitatea spiritului românesc*, Editura Junimea, Iaşi, 1985, 233 p.

Romulus Vulcăneascu, *Mitologie română*, Editura Academiei R. S. R., Bucureşti, 1985, 712 p.

Lelia Rugescu, *Cu Lucian Blaga*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985, 211 p.

Onisifor Ghibu, *Nu din partea aceea*. Studii şi articole 1904—1914. Ediţie îngrijită de Vasile Popeangă, Editura Eminescu, Bucureşti, 1985, 423 p.

Conf. univ. Dr. Mihai Fătu, *Biserica Românească din nord-vestul ţării sub ocupaţia horthystă 1940—1944*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Timişoara, 1985, 235 p.

Teroarea horthystă-fascistă în nord-vestul României. Septembrie 1940—octombrie 1944. Coordonatori: Mihai Fătu şi Mircea Muşat, Editura Politică, Bucureşti, 1985, 340 p.

*

Petru Comarnescu, *Kalokagathon. Antologie* de Dan Grigorescu şi Florin Toma, Editura Eminescu, Biblioteca de filozofie a culturii româneşti, Bucureşti, 1985, 664 p.

Adriana Dinu Rachieru, *Vocaţia sintezei. Eseuri asupra spiritualităţii româneşti*, Editura Facla, Timişoara, 1985, 252 p.

Tudor Cătineanu, *Structura unei sinteze filozofice*. Vol. II: *Perspectiva extrinsecă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985, 430 p.

J. J. Winckelmann, *Istoria artei antice*. Trad. de Gh. I. Ciorogaru, Editura Meridiane, Bucureşti, 1985, vol. I—II, 350+278 p.

Gustav Erdei, *Reflectare şi conştiinţă. Contribuţii la fundamentarea unei teorii ontologice a reflectării*, Editura Facla, Timişoara, 1985, 200 p.

Mihai Drăgănescu, *Ortofizica. Încercare asupra lumii şi omului din perspectiva ştiinţei contemporane*, Col. Biblioteca de filozofie, Seria „Filozofia românească", Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1985, 356 p.

Tiberiu Rudică, *Niveluri ale conduitei umane*, Col. Humanitas, Editura Junimea, Iaşi, 1984, 319 p.

Pantelimon Golu, *Învăţare şi dezvoltare*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1985, 304 p.

Viktor Komarov, *Dincolo de autoritatea ştiinţei. Marea aventură a ideilor noi în ştiinţă*. Trad. de Constantin I. Stănescu, Editura Politică, Bucureşti, 1985, 359 p.

Ştefan Bălan, Nicolae St. Mihăilescu, *Istoria ştiinţei şi tehnicii în România, date cronologice*, Editura Academiei R. S. R., Bucureşti, 1985, 488 p.

Teodor Dima, I. S. Cârâc, R. Leiţoiu, *Întemeieri raţionale în filozofia ştiinţei*, Col. Humanitas, Editura Junimea, Iaşi, 1983, 221 p.

Viorel Sovan, Margareta Borcea, *Omul şi biosfera*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1985, 273 p.

Maria D. Popescu, *Un posibil răspuns la dilemele dezvoltării. Procesul circular activ*, Col. Idei contemporane, Editura Politică, Bucureşti, 1985, 359 p.

Prof. univ. dr. Mihai Todosia, *Doctrine economice contemporane*, Manual pentru studenţii facultăţilor de istorie-filozofie şi drept, Editura Didactică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1985, 172 p.

B. Goldschmidt, Complexul atomic, *O istorie politică a energiei nucleare*. Trad. din limba franceză de Radu Chiclulescu şi Virgil Goian, Editura Politică, Bucureşti 1985, 398 p.

Treceri la cele veșnice

† Preotul Profesor GHEORGHE ȘOIMA

Odată cu cernerea primilor fulgi de zăpadă care au apărut în ultimele zile ale lui noiembrie, prefigurînd bucuria apropiatelor sărbători ale Crăciunului, cu colindele și obiceiurile tradiționale specifice, ne-a venit, pe neașteptate, vestea care ne-a cernit inimile în chip negrăit de dureros, vestea încetării din viață a preotului profesor Gheorghe Șoima, personalitate proeminentă a vieții cultural-artistice sibiene, manifestată pe multiple planuri de activitate muzicală religioasă și laică.

Din umbra acestei mari dureri, abia dacă mai putem da grai cuvintelor care să cuprindă și să înfățișeze întreaga sa viață și activitate, viață care, cu cît s-a manifestat mai simplu și în modestie, cum se știe, cu atît ni se pare mai greu de schițat acum, în scurte cuvinte. Regretul nostru este amplificat și de faptul că, deși activitatea și opera sînt bine cunoscute și deplin conturate, totuși credem că ne părăsește prea devreme, adică înainte de a-și fi spus în creația sa, tot ceea ce sufletul, inima sa caldă și generoasă a simțit și dorit să ne mai împărtășească încă...

*

Gheorghe Șoima este indisolubil legat de Sibiul său drag, atît prin naștere, cît și prin viața și activitatea sa. El s-a născut la 13 februarie 1911, într-o familie de muncitori, cu 5 copii, fiind cel mai mare. Părinții săi proveniți din mediul sănătos de la țară s-au stabilit în Sibiu, înainte de primul război mondial, cu dorința de-a da copiilor lor posibilități de trai mai bun și de învățătură. De la mama sa a moștenit sensibilitatea curată a românului, puritatea morală, iar de la tatăl său, care era topitor de fier, a moștenit dîrzenia și previziunea că viața nu-i va oferi nimic de-a gata și că munca trebuie să fie singurul mijloc de-a izbuti în viață, ceea ce s-a și adeverit.

Face școala primară și apoi liceul „Gheorghe Lazăr" în Sibiu, pe care îl absolvă în 1928. Beneficiind de faptul că în Sibiu exista o instituție de învățămînt superior, în același an s-a înscris la Academia Teologică „Andreiană", pe care o termină în 1932. Și în liceu și în Teologie este remarcat de profesorul Nicolae Oancea pentru înclinațiile sale muzicale, mai ales cele teoretice. Acesta îl îndrumă să-și desăvîrșească cunoștințele muzicale și astfel se înscrie la Conservatorul de Muzică din București, în anul 1933, pentru urmarea căruia primește o bursă din partea Arhiepiscopiei Sibiului și unde întreprinde aprofundate studii muzicale cu mari muzicieni ai vremii: Mihail Jora, Dimitrie Cuclin, Constantin Brăiloiu, Ștefan Popescu și alții, însușindu-și o solidă tehnică de compoziție, dublată de o amplă cultură muzicală.

După terminarea Conservatorului se întoarce la Sibiu unde este numit profesor de muzică laică la Școala Normală de băieți, în 1937. După un an, în 1938, se căsătorește cu învățătoarea Lucreția Gavra, căsătoria lor fiind binecuvîntată de Dumnezeu cu două fiice: Monica și Liliana, astăzi titrate universitare. În 1939 este hirotonit preot.

Activitatea muzicală a profesorului Gheorghe Şoima s-a desfăşurat pe mai multe planuri.

a) *Ca profesor*. Pregătirea şi profesia de bază a fost aceea de profesor de muzică, arta cu cea mai mare forţă de înrîurire asupra sufletului omenesc. Încă de la numirea sa ca profesor la Şcoala Normală din Sibiu, în 1937, Gheorghe Şoima s-a dovedit a fi nu numai un profesor excepţional pregătit profesional, ci şi înzestrat cu un deosebit simţ pedagogic. Tînăr şi entuziast, dornic de afirmare, orele sale de Muzică erau atractive şi chiar emoţionante, îndeosebi atunci cînd cîntecul predat îmbia la un comentariu însufleţitor. Fiind pregătit special pentru muzica laică, în concepţia sa pedagogică, cîntecul laic popular sau cult ocupa locul central, mai ales că urma la catedră după Timotei Popovici, al cărui crez era slujirea cîntecului românesc. La Conservator n-a studiat muzica bisericească, deşi exista o Academie de muzică religioasă, dar el se dusese cu o zestre de cunoştinţe muzicale bisericeşti dobîndite în timpul studiilor teologice la Sibiu. A constatat cu satisfacţie că impactul dintre cele două stiluri muzicale este departe de a fi contradictoriu ori negativ, ci ele se completează în mod fericit în gîndirea sa muzicală, pentru că melodiile sibiene aveau şi un iz popular pregnant. Aşa au luat naştere primele armonizări ale unor melodii bisericeşti lucrate de prof. Gheorghe Şoima, în această perioadă.

În anul 1941, în mod neaşteptat, este transferat la Academia Teologică din Sibiu, ca profesor de Muzică bisericească, Ritual şi Tipic în locul prof. Petru Gherman care decedase în 1941, 1 iulie.

La noua instituţie şi în noul post, Gheorghe Şoima se va reprofila, în principal, pe muzica bisericească şi va realiza cea mai lungă, mai stabilă şi mai fertilă activitate de profesor, unde timp de peste 35 de ani va pregăti tot atîtea generaţii de studenţi, viitori preoţi.

După cum se ştie, la Institutul teologic muzica este o disciplină importantă, adică necesară, dar şi dificilă, datorită diversităţii melodice de stiluri şi glasuri, de multiple şi complexe forme imnografice. Muzica bisericească, şi un timp şi cea laică, n-a lipsit niciodată din programa analitică a şcolilor teologice, cu deosebire a celor din Transilvania. Muzica bisericească era un element constitutiv al cultului. De aci rezultă că prof. Gheorghe Şoima nu avea o sarcină uşoară. Dispunînd de o pregătire muzicală superioară, fiind între timp, hirotonit şi preot, şi dispunînd şi de o sensibilitate aparte şi o metodă pedagogică eficace, Gheorghe Şoima a putut face din studenţii săi buni cîntăreţi şi liturgişti, unii dintre ei chiar foarte buni care s-au afirmat puternic dînd roade foarte frumoase în parohiile lor, aducînd în final, mai multe satisfacţii şi mulţumire credincioşilor ascultători, pentru care, de fapt, se cînta.

Pregătirea muzicală se axa în prima linie pe însuşirea melodiilor predate. Dar nu se rămînea numai la atît. Ele se adînceau. Prof. Gh. Şoima a folosit o metodă originală, sensibilizîndu-şi studenţii printr-o analiză muzical-liturgică şi teologică a cîntărilor bisericeşti, descoperind frumuseţea intrinsecă atît a textelor, cît şi a melodiilor, determinîndu-i la o înţelegere elevată a datoriei lor de sacerdoţi sensibili, înţelegători şi de aici, la o pregătire superioară profesională. E bine să se ştie că în cultul Bisericii noastre prin cîntare religioasă se înţelege întotdeauna melodia însoţită de textul liturgic respectiv, nu separate, avînd în felul acesta şi argumentul de ce Biserica ortodoxă nu foloseşte muzica instrumentală în cultul ei. În cultul nostru muzica este pusă în slujba înţelegerii textului. „Cîntaţi cu înţelegere", zice Psalmistul (Ps. 46, 7). Cîntarea liturgică — text şi melodie — trebuie să fie un instrument de credinţă, ca şi celelalte arte puse în slujba cultului şi nu simplă muzicalitate. Se înţelege că în această situaţie melodica nu este plafonată. Ea este creatoare, îşi îmbunătăţeşte structura punîndu-se în acord tot mai strîns cu muzicalitatea limbii, cu prozodia.

Depistarea valenţelor complexe ale cîntării bisericeşti a avut două efecte imediate: stimularea interesului studenţilor pentru cîntarea bisericească şi ridicarea nivelului disciplinei. Aceasta a dus la lărgirea sferei de preocupări muzicale ale studenţilor. Astfel, prof. Gheorghe Şoima a predat studenţilor şi muzică coral-armonică. Pe lîngă aspectul instructiv-educativ al muzicii corale, care constituia

substanţa muzicală a programelor artistice, concertelor sau Liturghiei, a avut ideea iniţierii unor tineri studenţi mai dotaţi, în arta dirijorală şi chiar a armoniei. Nu puţini studenţi ajungînd în parohii au înfiinţat coruri bisericeşti şi uneori şi laice pe 2—3—4 voci instruite de ei. Cum Gh. Şoima era un maestru al armonizării corale repertoriul său era variat şi interesant, cuprinzînd bucăţi atît religioase, cît şi laice sau în stil popular, în mare parte compuse de el. În ce priveşte metoda de lucru, trebuie spus că prof. Gh. Şoima îşi iubea studenţii şi se simţea bine în mijlocul lor. De aceea, lucra cu multă răbdare şi înţelegere, fiind o fire sensibilă şi delicată. Nu de puţine ori a înmulţit numărul orelor de curs, repetînd cu cîte un grup de studenţi mai mare sau mai mic unele cîntări mai dificile. Nu tolera însă, indiferenţa şi indisciplina care în muzică sînt extrem de dăunătoare. Pe aceştia îi aprostrofa uneori tare cu argumentul că, dacă vor merge nepregătiţi în parohie, vor neferici pentru o viaţă întreagă parohia respectivă, întrucît credincioşii aşteaptă ca preoţii lor să fie, mai întîi de toate, buni slujitori, liturghisitori sensibili, cu multă expresivitate şi nu indiferenţi. Evident, toate acestea le făcea cu strîngere de inimă.

b) *Ca dirijor.* Prin natura profesiei sale era obligat permanent să aibă şi coruri: de şcolari, studenţi sau şi de amatori. Gh. Şoima a fost unul dintre dirijorii care s-a bucurat de aprecieri unanime pozitive pentru puterea expresivă pe care izbutea s-o dea cîntecelor pe care le interpreta ca dirijor. La aceasta îl ajuta şi faptul că, indiferent cu ce cor lucra: de amatori, muncitoreşti sau săteşti, el ştia să se adapteze situaţiilor şi scopurilor urmărite de aceste formaţii, dar nu neglija nici scopuri mai înalte, cum erau: îmbogăţirea repertoriilor, stimularea procesului creaţiei artistice, diversificarea orientărilor stilistice etc. Printre corurile care i-au simţit chiar şi numai puţin timp, puterea dirijorală se numără: pe lîngă cele şcolare, corurile „Reuniunii Meseriaşilor" din Sibiu, în care a cîntat şi tatăl său, „Flamura Roşie", „Întreprinderea Poligrafică", „Învăţămînt", coruri pe care le-a adus pînă în pragul profesionismului, precum şi alte coruri: din Răşinari, Sălişte, Poiana, Alămor ş. a.

Cea mai constantă şi mai lungă activitate de dirijor, de aproape cinci decenii, a avut-o însă la Corul Catedralei ortodoxe din Sibiu, urmînd lui T. Popovici, întemeietorul acestui cor imediat după primul război mondial. Prezenţa sa ca dirijor la acest cor a fost determinată şi de o tradiţie locală conform căreia, dirijorul Corului Mitropoliei trebuia să fie profesorul de muzică de la Institutul Teologic, care, fiind întotdeauna şi preot, garanta din acest punct de vedere executarea unei autentice cîntări bisericeşti corale, cu respectarea tipicului bisericesc. În ce priveşte stilul interpretativ, el a menţinut şi adîncit modul de cîntare religioasă stabilit de T. Popovici, care este un stil aparte faţă de al altor coruri din ţară, mai liniştit, sobru, propriu adîncirii atmosferei de rugăciune şi nu un stil artistic de operă cu bucăţi în care se afirmă virtuozitatea vocilor. Deşi cu voci modeste de amatori, cu corul Catedralei a realizat momente de rară subtilitate muzicală religioasă, atît în cadrul liturghiilor duminicale, cît şi în concertele ocazionate de instalări de ierarhi, aniversări, ori de concertul de colinzi, care, din anul 1926, este prezent în fiecare an, în Duminica dinaintea Crăciunului.

c) *Activitatea componistică.* Nu poţi vorbi sau aminti de Gh. Şoima, fără a menţiona creaţia sa muzicală. Compozitor de nivel superior şi foarte laborios, creaţia sa muzicală: simfonică şi corală l-a aşezat pe Gh. Şoima definitiv în galeria marilor compozitori români de astăzi. Fidel pregătirii sale muzicale de bază, creaţia laică este numeric mai bogată şi mai variată decît cea religioasă. Indisolubil legat de Sibiu, compozitorul Gheorghe Şoima a transpus în creaţia sa simfonică îndemnurile profesorilor săi, în deplină concordanţă cu cele ale inimii sale, privind neasemuita frumuseţe a plaiurilor transilvane, luminozitatea chipurilor unor înaintaşi ai culturii noastre, sau a oamenilor de azi pe care i-a cunoscut şi iubit. Lucrările sale: *Triptic Sibian, Odă lui Gheorghe Lazăr, Imagini simfonice, Moment rapsodic, Poem coregrafic, Balada pentru corn şi pian, Simfonia „Alpii transilvani"*, lucrare amplă în care ni se înfăţişează un tulburător tablou al măreţiei şi frumuseţii aspre a munţilor noştri, dar şi al tragediilor iscate de dezlănţuirea forţelor naturii, ca şi preludiul simfonic intitulat *„Armonii pentru nevăzători..."* la care a lucrat în ultima vreme, în care şi-a întruchipat toată compasiunea sa pentru categoria oamenilor neajutoraţi, îl arată pe Gheorghe Şoima stăpîn şi pe

arta complicată a muzicii simfonice, muzică ce a răsunat de nenumărate ori pe scena concertelor sibiene şi din alte părţi. Şi pentru copii a compus un *Poem simfonic* pe teme proprii, dar preluînd şi unele teme muzicale din creaţia lui T. Popovici, ca mărturie a filiaţiei sale directe şi a stimei pentru fostul său dascăl. Poemul a fost subintitulat: Şoima-Popovici.

Varietatea şi bogăţia tematică de genuri şi stiluri de compoziţie se vădeşte cu prisosinţă însă în creaţia sa corală: în poeme corale, cantate, madrigale, suite de jocuri sau miniaturi corale, care toate au răsunat în interpretarea formaţiilor corale profesioniste sau de amatori din Sibiu, din judeţ sau din întreaga ţară, în concursuri, festivaluri naţionale şi internaţionale sau cu alte numeroase prilejuri festive, obţinînd bine meritate aprecieri pentru acel care le-a adus la lumină. Numărul acestor creaţii şi prelucrări este foarte mare şi, în parte, ele au fost publicate în două Caiete de coruri, apărute unul în 1970, în Sibiu, editura „Casa Creaţiei populare" şi altul în Bucureşti, în 1973, în editura „Uniunii Compozitorilor". Acestea cuprind peste 30 lucrări. Multe însă nu s-au publicat pînă în prezent, ele circulînd în multiplicare manuală la diferite formaţii corale. Sînt bine cunoscute: *Jieneasca, Mîndru-i jocul Haţegana, Nunta ciobănească* — operetă populară realizată cu concursul interpreţilor amatori din Răşinari, *Suita de cîntece ciobăneşti, Haţegana ca-n Poiana, Ca la Răşinari, Dipticul: Spune fir de lînă spune* şi *La războiul de ţesut* şi multe altele.

Trebuie menţionat faptul că atunci cînd spiritul său l-a îndemnat, el şi-a scris singur versurile la unele cîntări corale, cum sînt: *Triptic pastoral*, dedicat soţiei sale Lucreţia, sau pentru cîntecele *Satul tot e-n sărbătoare, Pîrîiaş cu trei izvoare, Joc avîntat, Cindrelule vîrf cu soare, La secerat, Jocul copiilor, Cîntăm a vieţii bucurie, Dragă-mi este ţara mea* şi în special *„Tropotita"*, lucrare a cărei virtuozitate a scriiturii corale nu este egalată decît de bogăţia de simţire, colorit şi vigoare ritmică a tematicei muzicale inspirată din folclorul sibian.

Inspirîndu-se din versurile marilor noştri poeţi naţionali ca: M. Eminescu, O. Goga sau din tematica actualităţii, Gheorghe Şoima a compus lucrări de valoare cum sînt: *Speranţă*, madrigal pe versuri de M. Eminescu, *Eu ştiu un basm*, versuri de O. Goga, sau *Cantata înfrăţirii, Gatere şi Circulare, Bucuria muncii*, precum şi lucrarea: *Lumină şi vreri de pace*, fugă corală cu acompaniament de pian.

Meritul excepţional al compoziţiilor lui Gh. Şoima stă în aceea că s-a legat indestructibil de creaţia populară, în special, din zona Mărginimii Sibiului, a păşit pe văile munţilor sau pe uliţele satelor noastre, căutînd, adunînd şi punînd în lumină creatoare doinele, cîntecele şi jocurile oierilor şi ţăranilor, exprimînd în felul acesta, dragostea pentru frumos, patriotismul nestăvilit, mărturie ce va rămîne pildă luminoasă pentru studenţii şi elevii săi, pentru coriştii şi tinerii creatori pe care i-a îndrumat cu pasiune şi grijă părintească, pentru toţi care l-au cunoscut şi iubit.

Tot la acelaşi nivel calitativ se prezintă şi creaţia sa corală religioasă, de care s-a apropiat cu o rîvnă sfîntă, cu emoţia reţinută, dînd la iveală lucrări mai puţine numeric, dar pătrunse de o credincioşie transfigurantă cerută de momentele liturgice respective. Între ele enumerăm: *Heruvicul* şi *Ca pe împăratul (1940)*, răspunsurile de după predică: *Bine este cuvîntat* şi *Văzut-am lumina*... pe gl. 8, melodia lui Cunţan, *Un Axion, Tatăl nostru, Ectenie mare*, o serie de concerte-chinonic ca: *Podoaba casei Tale, În biserica măririi, Rugăciunea Sf. Efrem*, ş. a. precum şi o *Liturghie în La major* denumită „dogmatică", precum şi foarte multe colinde, fie pentru cor mixt, fie pentru cor bărbătesc. Între lucrările religioase trebuie amintită şi lucrarea *„Octoihul de la Sibiu"*, o frescă interesantă bazată pe cele opt glasuri bisericeşti de la Sibiu, aranjată pentru cor mixt cu 4 solişti şi acompaniament instrumental (1970). O parte din lucrările sale corale au fost transpuse şi pentru cor bărbătesc, pentru studenţii săi.

Cu corul Catedralei ortodoxe din Sibiu şi cu cel al studenţilor teologi a cîntat aproape toate lucrările sale religioase şi le-a dat viaţă aşa cum a dorit. Dar Gh. Şoima n-a fost exclusivist, ci a apreciat şi folosit şi alte lucrări ale altor compozitori ca: G. Dima, T. Popovici, G. Musicescu, Gh. Cucu, N. Lungu, I. Chirescu, Lamakin, Lwovski, Berezovski, Bortneanski şi ale altor mai tineri.

d) *Ca muzicolog.* Activitatea prof. Gh. Şoima s-a manifestat şi pe linie muzicologică, avînd adică, preocupări teoretice muzicale şi literare, chiar şi de gîndire adîncă muzical-teologică. În acest scop el a scris mai multe studii, cărţi, articole, a ţinut numeroase conferinţe, comunicări ştiinţifice, concerte-lecţii, emisiuni radiofonice, predici şi meditaţii studenţilor teologici etc. O serie de articole privind cîntarea bisericească au fost publicate în „Telegraful Român", Revista „Mitropolia Ardealului" sau „Anuarul Academiei Teologice" de la Sibiu. Între acestea un articol interesant intitulat *„Principii psihologice ale rînduielilor slujbelor bisericeşti"* a fost publicat în Anuarul Academiei Teologice din Sibiu, iar o altă carte intitulată *„Funcţiunile muzicii liturgice"* a apărut în 1945, în care tratează rolul muzicii în cultul creştin public. Tot ce a scris sau a vorbit se remarcă printr-o tratare strictă la obiect, printr-o logică bine închegată, printr-o actualizare a problemelor puse, printr-un mod cald şi personal de expunere.

e) *Alte activităţi.* Din 1955 şi pînă în ultima vreme, compozitorul Gheorghe Şoima a condus — în calitate de secretar —, Cenaclul Uniunii Compozitorilor din Sibiu, unde s-a manifestat ca un neobosit mentor spiritual, îndrumînd în permanenţă pe cei pasionaţi şi preocupaţi în tainele creaţiei muzicale. Competenţa sa profesională s-a revărsat cu dărnicie în juru-i, atît ca didactician cît şi ca propagator al artei autentice.

Între 1946—1959, a funcţionat ca profesor de armonie la Şcoala Populară de Artă din Sibiu, unde a iniţiat în tainele armoniei mulţi elevi care au ajuns dirijori, culegători de folclor şi compozitori. A fost, de asemenea, membru în Comitetul de Cultură şi Educaţie Socialistă, a desfăşurat activităţi cultural-artistice, participînd şi îndrumînd echipe artistice, ori făcînd parte din diferite comisii. Pentru activitatea sa deosebită pe care a depus-o pe linie cultural-cetăţenească a fost distins cu ordine şi medalii ale Republicii Socialiste România, de asemenea, pe linie bisericească.

Preotul-profesor Gheorghe Şoima a fost nu numai un om adevărat, ci şi o personalitate muzicală completă care a făcut cinste Bisericii şi Şcolii noastre, oraşului şi poporului din care se trage, cu mijloacele specifice profesiunii sale muzicale.

Spirit luminat şi cultivat, introspectiv şi calculat, stăpînit de patosul cunoaşterii şi înzestrat cu atribute creatoare, profund credincios, păr. prof. Gh. Şoima şi-a cuminecat studenţii nu numai cu aroma armoniilor frumoase ale cîntărilor bisericeşti, ci şi cu idei şi adevăruri ziditoare de suflet, cu idealuri nobile, mărețe. De asemenea, şi-a preţuit şi respectat colegii şi pe toţi colaboratorii. Astfel şi-a cîştigat o mare popularitate, dovedită şi prin prezenţa unei numeroase asistenţe prezente la acest ultim moment din viaţa sa pămîntească.

Alături de durerea lăsată în sînul familiei sale, el lasă un regret profund şi în sufletul coriştilor Corului Mitropoliei din Sibiu cu care şi-a identificat viaţa timp de aproape cinci decenii, şi nu va lipsi spiritual din inimile noastre, din Liturghia spirituală a corului nostru niciodată. În cîntările şi rugăciunile noastre el va fi permanent prezent, pentru că noi ştim să cinstim pe cei care au trăit împreună cu noi şi de la care am învăţat şi ne-au format. Sîntem convinşi că Dumnezeu, căruia el i-a slujit în viaţa aceasta şi i-a cîntat liturghie cu glasul omenesc, îl va primi în sînul aleşilor Săi, unde va sluji şi va cînta Liturghie cerească, pentru că s-a ostenit mult şi a iubit „buna podoabă a Casei Domnului."

Ion Popescu

† Preotul iconom stavrofor VIRGIL PAŞCA

Minutarul de pe cadranul vieţii *Părintelui Virgil Paşca* s-a oprit, Duminică, 17 noiembrie 1985, dar nu pentru totdeauna, ci ca să se mute şi să-şi reia bătăile în alte ritmuri mai lente, pe cadranul nevăzut al veşniciei, unde începe cealaltă numerotare tainică şi incontrolabilă a aducerilor aminte şi-a acelui ireversibil şi mereu inevitabil „a fost".

Părintele Virgil Paşca a văzut lumina zilei în comuna Geaca, judeţul Cluj, la data de 23 februarie 1908, din părinţii: Ioan şi Letiţia. Tatăl său era preot în

sus-numita localitate, unde a păstorit de-a lungul întregii sale vieţi. Familia a fost numeroasă, binecuvîntată de Dumnezeu cu 12 copii, decedatul fiind cel mai mic.

După ce a isprăvit şcoala primară, în comuna natală, a urmat liceul la Gherla şi Cluj. Studiile teologice le-a urmat la Academia Teologică din Cluj, obţinînd absolutoriul în anul 1931. În anul 1932 s-a căsătoria cu învăţătoarea Ana Duca, apoi a fost hirotonit preot, la 10 februarie 1932, prin arhiereul Andrei Magier (ulterior episcopul Aradului), pentru parohia Păniceni, protopopiatul Huedinului. Din 27 februarie 1932, pînă în 30 noiembrie 1934, a păstorit în parohia Păniceni, unde a fost deosebit de preţuit pentru hărnicia lui. Cu data de 1 noiembrie 1934, a fost transferat în parohia Gilău — nou înfiinţată —, unde a păstorit 40 de ani, pînă la pensionare (1974). Aici, s-a dovedit acelaşi păstor bun, care şi-a pus sufletul pentru credincioşii pe care îi avea sub oblăduirea sa duhovnicească. A înzestrat parohia cu capelă şi case parohiale, zidite în cursul anului 1937. Anul 1948, cînd s-a făcut reîntregirea bisericească, l-a găsit la datorie, întinzînd mîna frăţeşte confratelui său revenit la Biserica moşilor şi strămoşilor noştri. Prin încercări grele a trecut adormitul în Domnul în anii 1940—44, cînd a rămas neclintit lîngă credincioşii săi, picurîndu-le în suflet mîngîiere şi nădejdea surpării robiilor nedrepte. În aceste împrejurări silnice, s-a oştit plin de hotărîre pentru cununa biruinţii, pentru el şi pentru obştea în slujba căreia se găsea.

Pentru spiritul său judicios, preotul Virgil Paşca a fost ales şi a exercitat, în mai multe rînduri, funcţia de membru în Consiliul Eparhial. Apreciindu-i-se rodnica activitate pastorală, i s-a conferit din partea ierarhului distincţia de iconom-stavrofor.

După pensionare şi după trecerea la cele veşnice a înţeleptei sale soţii, Ana — cu care a vieţuit în deplină armonie 42 de ani — s-a stabilit la Sibiu, la fiica sa Monica, unde şi-a depănat firul ultimilor ani ai vieţii, pînă ce a fost chemat de Domnul la Sine.

Înmormîntarea s-a făcut în comuna Luna de Sus, judeţul Cluj. Sicriul — cu trupul neînsufleţit al adormitului în Domnul — a fost depus în biserica din această parohie, unde s-a săvîrşit prohodul în ziua de 20 noiembrie 1985, de către un sobor de 7 preoţi. Despre demnitatea misiunii preoţeşti şi despre vrednicia decedatului au vorbit: Pr. Prof. Ion Bunea din Cluj-Napoca, Pr. Dănilă Todea din Gilău, Pr. Vasile Bonda din Luna de Sus şi Pr. Ieremia Şanta din Cluj-Napoca (coleg de promoţie). A fost relevată din partea vorbitorilor trăsătura caracteristică a vieţii părintelui Virgil Paşca: concordanţa dintre gînd, vorbă şi faptă, integritatea caracterului său şi bonomia, însuşiri organic legate de integrarea lui în specificul legii strămoşeşti. El a dovedit că ceea ce a propovăduit, a şi împlinit, deci i se pot aplica întocmai cuvintele Mîntuitorului: *„Cel ce va face şi va învăţa, mare se va chema în împărăţia cerurilor"* (Matei 5, 19).

La sfîrşitul ceremoniei înmormîntării, s-au exprimat cuvenitele condoleanţe familiei celui dispărut, fiicelor Silvia, Monica şi Constanţa cu soţii lor, nepoatelor şi altor rudenii, apoi sicriul cu rămăşiţele pămînteşti ale părintelui V. Paşca au fost aşezate — spre odihnă veşnică — în mormîntul familiei.

Odihnească în pace!

Pr. *Ion Bunea*

† Prot. stavrofor IOAN VLAD

Joi, 19 decembrie 1985, a trecut la cele veşnice, după o lungă şi grea suferinţă, preotul, protopopul stavrofor şi consilierul Ioan Vlad.

Părintele Ioan Vlad s-a născut într-o familie de ţărani cu frică de Dumnezeu, cum au fost de altfel toţi fiii satelor noastre, în 7 august 1913, în satul Calvaser, localitate aşezată la confluenţa Visei cu valea Buii, locuri unde şi-a petrecut copilăria şi care şi-au pus amprenta pe sufletul său, din care motiv adormitul în Domnul le evoca cu multă plăcere ori de cîte ori se ivea prilejul.

Liceul şi Facultatea de Teologie le-a urmat la vestitele şcoli din Blaj, unde s-a dovedit un elev sîrguincios şi bun student teolog.

În anul 1939 se căsătoreşte cu tînăra învăţătoare Maria Vlad, născută Crăciun, şi în acelaşi an este numit şi hirotonit pe seama parohiei Chesler, din preajma Mediaşului. Păstoreşte apoi cu roade frumoase la Gurghiu, jud. Mureş, şi la Bazna, de unde, în anul 1954, este chemat de mitropolitul Nicolae Bălan şi numit în postul de consilier cultural la Centrul mitropolitan din Sibiu, funcţie pe care o deţine sub încă trei mitropoliţi: Î. P. S. Iustin Moisescu, Nicolae Colan şi Î. P. S. Nicolae Mladin. Peste 15 ani a onorat această funcţie, părintele Vlad considerînd biroul tot un fel de altar, ţinuta sa preoţească fiind mereu cît se poate de evidentă, nu numai în orele de birou, ci şi în multele sale ieşiri pe teren, la conferinţe preoţeşti, ori în misiuni la parohii diverse din întinsa Arhiepiscopie de Alba Iulia şi Sibiu, din acei ani.

La 1 decembrie 1969 este numit prim-preot la catedrala mitropolitană din Sibiu, unde de asemenea şi-a dovedit din plin calităţile sale de duhovnic şi păstor sufletesc, străduindu-se permanent să facă din catedrală o adevărată oază de întremare lăuntrică pentru toţi închinătorii ei. A făcut acest lucru prin slujbele şi predicile sale calde şi înaripate, cît şi prin ţinuta sa preoţească exemplară.

Era apropiat de inima credincioşilor şi convorbirile sale cu ei erau cît se poate de ziditoare, sfaturile duhovnicului I. Vlad avînd ca suport o bogată experienţă pastorală şi pornind dintr-o inimă pătrunsă de dorinţa de a ajuta la îndreptarea penitentului.

De asemenea, în perioada în care a condus-o, părintele Vlad a înzestrat catedrala cu un mare număr de veşminte preoţeşti, cu mobilier nou, în sf. altar îndeosebi, cu icoane etc., îmbolnăvirea, în vara anului 1985, surprinzîndu-l în plină activitate pastoral-gospodărească.

Pătruns de dorinţa Mîntuitorului Iisus Hristos, exprimată atît de clar: „Ca toţi să fie una" şi convins de adevărul istoric al unităţii noastre de credinţă şi de neam, părintele Ioan Vlad s-a aflat în obştea cea mare a preoţilor şi credincioşilor din strana cealaltă, care, în octombrie 1948, s-a reîntors la sînul Bisericii mame Ortodoxe, refăcîndu-se astfel unitatea noastră de Lege, aşa cum a fost ea pînă la 1700, unitate pe care a slujit-o cu toată credincioşia, bucurîndu-se din partea Bisericii de cea mai înaltă distincţie, aceea de „iconom-stavrofor".

*

Slujba înmormîntării a avut loc sîmbătă, 21 decembrie 1985, în catedrala mitropolitană din Sibiu pe care a împodobit-o cu lucrarea sa peste 15 ani, în prezenţa Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, fiind petrecut de îndurerata sa familie, soţia: Maria Vlad, fiica Viorica Vlad şi un mare număr de credincioşi.

Din soborul slujitor au făcut parte: P. C. vicar onor. Tr. Belaşcu, P. C. prorector D. Abrudan, P. C. consilieri Gh. Papuc, M. Sămărghiţan şi D. Dan, P. C. prot. D. Luca şi încă mulţi preoţi profesori onorari de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, preoţii catedralei şi alţi preoţi de parohie.

La sfîrşit au vorbit:

P. C. cons. Gh. Papuc, în numele Centrului mitropolitan Sibiu, despre lucrarea preoţească şi modul cum a înţeles-o adormitul întru Domnul preot Ioan Vlad;

P. C. prot. D. Luca, în numele preoţilor din protopopiatul Sibiu, despre conduita preoţească a răposatului în sînul preoţimii din prot. Sibiu.

C. pr. I. Boţocan, în numele slujitorilor şi credincioşilor catedralei mitropolitane din Sibiu;

D-l Gh. Comiza, prim-epitrop al catedralei mitropolitane din Sibiu, despre felul exemplar în care au fost gospodărite bunurile catedralei în ultimii 15 ani;

C. pr. A. Răduleţ care, ca preot paroh, a prezentat o schiţă biografică a adormitului preot Ioan Vlad, exprimînd şi îndătinatul rămas bun.

A vorbit apoi Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, care a prezentat pe scurt portretul moral al adormitului preot Ioan Vlad, modul fructuos în care a colaborat cu conducerea Centrului mitropolitan Sibiu, subliniind faptul că cel pe care îl petrecem pe ultimul său drum pămîntesc lasă în urma sa „un nume bun", ceea ce este mai de preţ decît orice, bine ştiindu-se că „omul se preţuieşte după numele cel bun" (Pilde 27, 21).

Înalt Prea Sfinţia Sa a trimis totodată familiei îndoliate o scrisoare de condoleanţe cu următorul cuprins:

Îndurerată familie,

Cu adîncă durere am aflat de trecerea la cele veşnice a mult preţuitului protopop iconom-stavrofor Ioan Vlad, vrednic slujitor al altarului Bisericii noastre strămoşeşti, fost consilier şi prim-preot al catedralei noastre mitropolitane.

Prin sufletul său bogat, prin rîvna sa preoţească, prin ataşamentul său la Legea noastră străbună, protopopul stavrofor Ioan Vlad va rămîne exemplu de adevărat slujitor bisericesc.

Sîntem alături de durerea membrilor familiei celui adormit în Domnul, cărora le transmitem adînca noastră compasiune.

Rugăm pe bunul Dumnezeu să aşeze sufletul lui întru odihna cea fericită a aleşilor Săi, iar pe cei ce l-au iubit şi l-au preţuit să-i mîngîie.

Veşnică să-i fie pomenirea!

Arhid. *Gh. Papuc*

No. 11—12 Novembre—Décembre 1985

SOMMAIRE

